

αντιτετράδια της εκπαίδευσης

ΔΙΠΛΟ ΤΕΥΧΟΣ 9-10 1990

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- Εκπαιδευτική και πολιτική συγκρισία
σελ. 4

- Η αντικομμορμία ενός δημοψηφίσματος
σελ. 11
- Επιτροπή Εκπαιδευτικών για την αγωνιστική διακρίση των αιτημάτων του κλάδου
σελ. 13

ΑΦΙΕΡΩΜΑ

- Σύνδεση μισθού-παραγωγικότητας και επιπτώσεις στο π.κ.
σελ. 17
- Παραγωγικότητα και ανεργία
σελ. 19
- Για το ενιαίο μισθολόγιο και... πάλι
σελ. 22
- Οι συντάξεις και το μέλλον τους
σελ. 24
- Αδιόριστοι Εκπαιδευτικοί
σελ. 26
- Επίδομα στους Σ.Σ. Τι τρέχει;
σελ. 28

- ΑΔΕΔΥ: 27ο Συνέδριο
σελ. 31

- Μέτωπο Εκπαιδευτικών
σελ. 33
- «Εποικοδομητική Κριτική» του κ. Σημίτη
σελ. 35
- Ανάγκη για «μόρφωση» ή άλλοθι για ιδεολογική συμμόρφωση;
σελ. 37
- Για την Κοινωνική Λειτουργία του Εκπαιδευτικού
σελ. 39

Τα αντιτετράδια κοντά στους μαθητές

- Γκράβα: Η παρωμένη «φολακή» της γνώσης
σελ. 41
- Ελεύθερος χρόνος
σελ. 44
- Comics
σελ. 47
- «Στοιχεία Δημοκρατικού Πολιτεύματος»
σελ. 51
- Η ανισότητα στην Εκπαίδευση
σελ. 56
- Ιδεολογική σκοπιμότητα και παραμόρφωση της ιστορικής πραγματικότητας
σελ. 58

Καλλιτεχνική Εκπαίδευση

- Μουσείο - Εκπαίδευση
σελ. 60
- Έκθεση Εκπαιδευτικών Τέχνης
σελ. 61
- Τέχνη και Ιστορία στην εκπαιδευτική πρακτική
σελ. 63
- Για τη λογοτεχνική κριτική
σελ. 66

Επίκαιρα Ιδεολογικά Θέματα

- Για τη θεωρία της οικουμενικότητας στο σημερινό κόσμο
σελ. 75

Μας έγγραψαν

- Το 22ο Συνέδριο της ΟΙΕΔΕ
σελ. 80
- Το «μεγάλο άλμα προς τα μπρος»
σελ. 82
- Το χρέος των Πανεπιστημιακών Δασκάλων
σελ. 85
- Καταγγελία
σελ. 86
- Μαρξιστικός Όμιλος Εκπαιδευτικών Θεσ/κης
σελ. 87
- Γράμμα ενός μαθητή
σελ. 88
- Μια (μοιραία) πρόταση για συζήτηση
σελ. 90

Οικολογία

- Για τους «οικολόγους-εναλλακτικούς»
σελ. 97

Σχολιάζοντας εκπαιδευτικά...

σελ. 101

Νέα από τις ΕΑΜΕ

σελ. 110

Γράμμα της Σύνταξης
σελ. 113

Σημείωμα της Σύνταξης

1. Υποστηρίζαμε παλαιότερα, πως όταν υπάρχει «μεγάλη αναταραχή η κατάσταση είναι θαυμάσια»: σήμερα, δυστυχώς, ενώ το πρώτο είναι πασιδηλο, δεν μπορούμε να ισχυριστούμε το ίδιο για το δεύτερο.

Ο αιώνας μας ξεκίνησε με μία μεγάλη, θαυμάσια αναταραχή στην Ανατολή και κλείνει (;) με εντελώς συγκεχυμένη κατάσταση, με σύνορα ν' αναπροσδιορίζονται, με εθνικιστικές εξάρσεις και με κοινωνικά - πολιτικά καθεστώτα τα οποία καταρρέουν με τρομακτικό θόρυβο.

Ο κυρίαρχος κόσμος στη Δύση, έχοντας κερδίσει μία (πρόσκαιρη ελπίζουμε) ιδεολογική μάχη, φωτίζει όσο μπορεί και με τον τρόπο που θέλει τα συμβαίνοντα, τροχίζει το γυαλιστερό προπαγανδιστικό του οπλοστάσιο, χορεύει με ξέφρενους ρυθμούς, ετοιμάζεται για τη μεγάλη οικονομική του εξόρμηση, ενώ με τ' άλλο χέρι κρατάει το μαστίγιο για τους εργαζόμενους των δικών του χωρών. Είναι φανερό, πως το μοίρασμα των αγορών, πέρα από το Ρήνο και το Βιστούλα, χρειάζεται εσωτερική ηρεμία στα μετόπισθεν... «Οι μάχες δεν κερδίζονται με λόγια, αρχίζουν μονάχα».

2. Στη χώρα μας αποδεικνύεται, για μία ακόμα φορά, πως η μνήμη (συλλογική και ατομική) βρίσκεται στ' αζήτητα. Και αυτό γιατί συνθήματα αιχμής, όπως η «κάθαρση», ξεχάστηκαν γρήγορα, για να αντικατασταθούν από άλλα, οικουμενικότερα, όπως η συναίνεση και τα ελλείμματα του δημόσιου τομέα.

Η ελληνική άρχουσα τάξη, όμως, είναι «κομμάτι» φοβισμένη. Ο ρόλος που φιλοδοξούσε να παίξει στα Ν.Α. της ΕΟΚ, γέφυρα προς την Ανατολική Ευρώπη, τα Βαλκάνια, την Αφρική αποδεικνύεται δύσκολος, μιας και το ενδιαφέρον της Ευρώπης στρέφεται στ' ανατολικά και μάλιστα «χωρίς μεσάζοντες».

Η περίοδος της σχετικής ανακωχής φαίνεται να λήγει και τα κυρίαρχα κόμματα, αφού συμφώνησαν την βασική πορεία, θα ξανα-καυγαδίσουν για το ποιος θα κρατήσει το πηδάλιο.

Η προσπάθεια, όμως, να περάσουν την κρίση και να παρουσιαστούν στην Ευρώπη και τον κόσμο με ανταγωνιστικούς όρους είναι κοινή και δηλωμένη από το τρίγωνο Σουφλιά - Δραγασάκη - Γεννηματά και τους πολιτικούς προϊσταμένους τους.

Αυτό που θα μετρήσει, όμως, κατά την άποψή μας, δεν είναι οι στατιστικοί δείκτες των εγκεφάλων, αλλά ο δείκτης και το θερμόμετρο του απεργιακού κοινωνικού κινήματος, που πρέπει να μιλήσει και μάλιστα δυνατά.

Στο χώρο της εργασίας και της εκπαίδευσης δεν υπάρχουν καινούρια σενάρια, διαφαίνονται όμως νέες εφαρμογές. Ήδη ο υπέργυρος πρωθυπουργός έκανε την παρθενική του ομιλία στη Βουλή στηλιτεύοντας τους «τεμπέληδες» εκπαιδευτικούς, ενώ η οικουμενική μας έκανε τη χάρη να μη μειώσει και άλλο το 8,2% των κονδυλίων για την εκπαίδευση.

Αυτό που φαίνεται, όμως, να περπατάει είναι διαρθρωτικές αλλαγές στο εργασιακό καθεστώς και πρώτα και κύρια η προσπάθεια να συνδυαστεί ο μισθός με την απόδοση, μέσα από την αξιολόγηση - επιμόρφωση. Μ' άλλα λόγια, να ενεργοποιηθεί όλος ο διοικητικός μηχανισμός για μία σαρωτική αλλαγή, με στόχο το φτιάξιμο μιας πυραμιδωτής ιεραρχίας «σκληρού τύπου».

Οι αλλαγές στο περιεχόμενο της εκπαίδευσης (αναλυτικά προγράμματα, ιδεολογικοί ακόμα προσανατολισμοί) δεν έχουν φανεί ακόμα στον ορίζοντα, αν και κανείς δεν πρέπει να τους αποκλείει: ιδιαίτερα μετά την αντεπίθεση του νεο-φιλελευθερισμού, θα εμφανιστούν κυρίως στα θεωρητικά μαθήματα (ιστορία, κοινωνιολογία κ.λπ.).

Και εμείς; Παρά τις όποιες, κάτω από την πίεση των γεγονότων, θετικές ανακατάξεις στο χώρο της εκπαίδευσης, το νερό δεν έχει μπει ακόμα στο αυλάκι. Οι καταλήψεις των ΤΕΛ στην Γκράβα, οι συζητήσεις στη Μέση, οι κινητοποιήσεις στα ΑΕΙ - ΤΕΙ έχουν ακόμα σπερματικό, ασυντόνιστο και ευκαιριακό χαρακτήρα. Είναι κάτω από τις ανάγκες και τις προσδοκίες.

Παρ' όλα αυτά, υποστηρίξαμε και σ' άλλους καιρούς, πως χρειάζεται να υποστηρίξουμε την αδιόρατη κίνηση, να δουλέψουμε μ' επιτυχία για την ανάδειξη των ζητημάτων από την πλευρά του ζωντανού κινήματος.

Τα **ανπιετράδια**, σε τούτο διαφέρουν από όλα σχεδόν τα άλλα έντυπα του χώρου της εκπαίδευσης. Πως δεν περιορίζονται στο να διατυπώνουν απόψεις, αλλά κυρίως επιζητούν να τις μετατρέψουν σε δύναμη μέσα στον κοινωνικό χώρο, που είναι και το καμίνι της αλήθειας.

Αυτό θα κάνουμε και τώρα, περηφανευόμενοι που —όπως γράφουμε στην καμπάνια προπαγάνδης του περιοδικού μας— **«Δεν έχουμε παντού μόνο φίλους και χαιρόμαστε γι αυτόν το λόγο».**

Έτσι και αλλιώς, όμως, το αύριο ή θα φέρνει και τη δική μας σφραγίδα ή θα στρέφεται εναντίά μας. Η ελπίδα, η όποια ελπίδα, είναι στη δράση των πολλών, των εργαζόμενων. Ακόμα και στα πιο ασύντακτα βήματα των μαζών βρίσκει κανείς μαζεμένες πολλαπλάσιες αξίες και αλήθειες, από αυτές που βρίσκονται στα μυαλά όλων των οικουμενικών μανδρινών.

Μετά το χειμώνα, όσο βαρύς και αν είναι, έρχεται πάντα η άνοιξη...

Από την κάθ

Πο

Ο χαμαιλέον

ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ στο σχολείο μαθαίνουν να σχεδιάζουν γάτες και κάμπιες, αγλάδια και σαλιγκάρια αλλά, κατά περιεργό τρόπο, φαίνεται πως δεν σκέφτηκε ποτέ κανείς να τα διδάξει να σχεδιάζουν χαμαιλέοντες. Ή αίτια πρέπει να αναζητηθεί στην υπόθεση πως είναι πολύ δύσκολο να ζωγραφίσει κανείς ένα χαμαιλέοντα. Τίποτα πιο αναληθές απ' αυτό. Ο χαμαιλέον, απ' όλα τα ζώα, είναι το προσφορότερο για ζωγράφισμα. Δεν χρειάζεται καμιά άνησυχία για το είδος του κραγιονιού που θα χρησιμοποιήσετε: όποιο κι αν διαλέξετε, δεν μπορεί παρά να είναι το σωστό.

Κι αν ακόμα ο χαμαιλέον έρθει και σας κάνει παράπονα, «μά τι ιδέα ήταν αυτή να με ζωγραφίσετε μπλέ ενώ εγώ είμαι κίτρινος», αρκεί να του πείτε, «μά αγαπητέ μου, αυτό είναι το χτεσινό σας πορτραίτο». Μπορείτε να πείτε άτιμωριτί κάτι τέτοιο, δεν διατρέχετε κανένα κίνδυνο, ο χαμαιλέον αποκλείεται να θυμάται πως ήταν την προηγούμενη μέρα και συνεπώς θα προσπαθήσει ν' αλλάξει θέμα συζητήσεως.

Με λίγη δεξιοτεχνία μπορούμε να φιλοτεχνούμε το πορτραίτο ενός χαμαιλέοντα προκαταβολικά. Ένεργοι ως εξής: υποθέτοντας ότι ο χαμαιλέον θα πάει να καθίσει σ' ένα καρό τραπεζομάντιλο, ζωγραφίζουμε έναν καρό χαμαιλέοντα και μ' αυτό τον τρόπο είναι άπιθανο να πέσουμε έξω.

Μ' αυτό το σύστημα πάντως, δεν πρόκειται να 'χουμε κέρδη. Οι χαμαιλέοντες δεν συνηθίζουν να αγοράζουν τα πορτραίτα τους. Για να 'μαστε ειλικρινείς, αυτό δεν πρέπει να μας ξαφνιάζει: αδυνατούν ν' αναγνωρίσουν τον εαυτό τους. Συμβαίνει και κάτι άλλο, πολύ δυσάρεστο: όταν συναντιούνται δύο χαμαιλέοντες, σπανιότατα γνωρίζει ο ένας τον άλλον. Ακόμα κι αν βρεθούν μαζί μιά ολόκληρη ομάδα χαμαιλέοντες, είναι σαν να μη βρίσκονται καθόλου. Αυτός είναι ο

A. Τόσα πολλά σε τόσο λίγο χρόνο (σαν πρόλογος)

Ίσως σε καμμία χρονική φάση του δεύτερου μισού του αιώνα μας δεν είχαμε τέτοια πυκνότητα ροής γεγονότων· η αλληλουχία τους ήταν και είναι τρομακτικά γρήγορη και εκπληκτικά δυναμική.

Έχουμε μια φοβερή συμπύκνωση της ιστορίας και ταχύτατες αλλαγές από τις ποσότητες στην ποιότητα· το πρόβλημα όμως παραμένει, πως δηλαδή η διαλεκτική εξήγηση των γεγονότων δίνει τη θέση της στις φωτογραφικές καταγραφές και στους αναλυτές των CNN, των MEGA CHANNELS κ.λπ.

Από τα τελευταία γεγονότα, κύρια στις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης, γρήγορα κανείς μπορεί να συνάγει δύο συμπεράσματα.

Το πρώτο σχετίζεται με αυτό που θα ονομάζαμε «δυναμική του φαινομένου», το γεγονός δηλαδή πως κάθε «φαινόμενο», και κατά συνέπεια ένας κοινωνικός σχηματισμός, περικλείει μία σειρά αντιφάσεων, που στην κατάλληλη στιγμή είναι δυνατόν να πυροδοτήσουν αλυσιδωτές αντιδράσεις.

Η στάση και η ακινησία είναι καταστάσεις που χαρακτηρίζουν τη μορφή και όχι το περιεχόμενο. Αυτό, για όσους επιχαίρουν με όσα συμβαίνουν διεθνώς, νομίζοντας πως έτσι ξεορκίζουν και τα ντόπια δαιμόνια...

Το δεύτερο ζήτημα σχετίζεται με την οπτική γωνία της ανάλυσης. Είναι φανερό, πως το ίδιο ιστορικό γεγονός φωτίζεται —και «δίκαια»— από διαφορετικές πλευρές, ανάλογα με την ιδεολογία, την πολιτική, τη δυνατότητα ή και την σκοπιμότητα. Βέβαια, οι δυνάμεις του αστικού κόσμου έχουν κάθε λόγο να παρουσιάσουν τα «δικά τους μάτια» και τη δική τους «λογική» σαν καθολική και παγκόσμια εξέταση, μ' άλλα λόγια να φέρουν στα μέτρα τους τα δικά μας ταξικά γούστα και προτιμήσεις.

Εμείς, παρά την κρισιμότητα που έχουν σ' αυτές τις στιγμές οι ιδεολογικές τοποθετήσεις, «προτείνουμε» σαν βάση συζήτησης τούτο: «**Να κρίνουμε, συγκρίνουμε, επικρίνουμε κάθε κοινωνικό και παλιτικό σχηματισμό, όχι γενικά και αφηρημένα, αλλά στη βάση της θέσης που έχουν σ' αυτόν —από οικονομική, κοινωνική, πολιτισμική, ιδεολογική σκοπιά— οι δυνάμεις της εργασίας**». Ένα τέτοιο κριτήριο μεταφέρει τον προβληματισμό στο μόνο «πραγματικό» πεδίο ανάλυσης και σύνθεσης, δηλαδή στο ταξικό πεδίο. Κάθε άλλη προσέγγιση, ιδιαίτερα για τις ανατολικές χώρες, θα στηριχτεί πάνω σε μύθους, παλιούς ή νέους, και σε προκατασκευασμένα σχήματα.

B. Η Δύση της Ανατολής και η νέα Ανατολή της Δύσης

Ας δώσουμε για λίγο το λόγο στον ανερχόμενο(!) θεωρητικό αστέρα του αμερικάνικου παράγοντα· αυτού που κήρυξε, πριν από λίγο καιρό, το τέλος της ιστορίας, για να διαψευστεί οικτρά όμως αργότερα.

Να τι γράφει για τις εξελίξεις στην Ανατολική Ευρώπη (Καθημερινή 14/1/89):

«Όμως στο τέλος της Ιστορίας δεν είναι αναγκαίο ότι όλες οι κοινωνίες θα γίνουν επιτυχημένες φιλελεύθερες δημοκρατίες, μόνον ότι θα τερματίσουν τις ιδεολογικές τους προσποιήσεις ότι δήθεν αντιπροσωπεύουν διαφορετικές και υψηλότερες μορφές της ανθρώπινης κοινωνίας. Παρά τις αναφορές του στον Λένιν —που εξυπηρετούν μόνο τακτικούς στόχους και τίποτε άλλο— ο

αρση στη συναίνεση

λιτικά σενάρια χειμωνιάτικης έμπνευσης

λόγος που ό χαμαιλέων θεωρείται σπάνιο ζώο. Ωστόσο, πρόκειται για ένα ζώο όμοιο με όλα τα άλλα κι έχει τη θέση του στο πρόγραμμα μαθημάτων όπως ακριβώς και το σαλιγκάρι, ή γάτα και ή κάμπια. Είναι ενδιαφέρον να παρατηρήσει κανείς πως σαν πεθάνουν όλοι αυτοί οι όμορφοι ρόζ, πράσινοι και πορτοκαλένιοι χαμαιλέοντες, δείχνουν την ίδια ακριβώς όψη. Βαλμένοι σε μία γυάλα με οινόπνευμα, είναι όλοι τους ένα όμοιο όμορφο, δυσδιάκριτο σταχτί.

Γκορμπατσώφ έχει επιτρέψει στους ανθρώπους να λένε αυτό που ήταν κοινό μυστικό μέχρι σήμερα: ότι τα γιατροσόφια του μαρξισμού - λενινισμού ήταν ανοησίες, ότι ο σοβιετικός σοσιαλισμός δεν ήταν ανώτερος από τον δυτικό καπιταλισμό, αλλά ότι συνιστούσε μια τεράστια αποτυχία... Οι καταναλωτές και όχι οι παραγωγοί θα έχουν την αποφασιστική επιρροή στον καθορισμό των εθνικών στόχων. Είναι φυσικά οι καταναλωτές (ή πιο σωστά οι εν δυνάμει καταναλωτές) εκείνοι που αποτελούν την κινητήρια δύναμη των επαναστάσεων στην Ανατολική Ευρώπη.

Προς το παρόν όμως οι εν δυνάμει καταναλωτές της Ανατολικής Ευρώπης φαίνεται να επιθυμούν να αφήσουν ελεύθερους τους παραγωγούς να δημιουργήσουν την ευημερία που βλέπουν στη Δύση. Ακόμα και ο Γκορμπατσώφ πρόσφατα προσδιόρισε την πεμπτούσια του σοσιαλισμού ως σημαίνουσα ότι οι αδύναμοι θα πρέπει να κάνουν στην άκρη προκειμένου να κάνουν χώρο στους ισχυρούς και τους αποτελεσματικούς. Οι μεταρρυθμίσεις που ανακοινώθηκαν στην Πολωνία υποδηλώνουν ότι οι πρόσφατα εκδημοκρατισθείσες κυβερνήσεις της Ανατολικής Ευρώπης δεν πρόκειται να επιλέξουν καμιά μορφή δημοκρατικού σοσιαλισμού, αλλά θα μεταβούν ταχύτατα σε οικονομίες της αγοράς.

Ο δυτικός ιμπεριαλισμός έχει κάθε λόγο να τρίβει τα χέρια του και φυσικά χιλιάδες λόγους να δείχνει με κάθε τρόπο τις αλλαγές στις Ανατολικές χώρες, από το Βερολίνο μέχρι το Πεκίνο. Είναι ηλίθιο φαινότατο, πως έχει εξασφαλίσει μία σοβαρή νίκη στον ιδεολογικό - πολιτικό τομέα, αφού «φαίνεται» πως οι δυνάμεις της αγοράς έχουν κερδίσει ένα σοβαρό λόγο και ρόλο και ετοιμάζονται για την οικονομική τους εξόρμηση στην αγορά της Ανατολής. Αγορά που έχει να προσφέρει αφ' ενός φτηνή εργατική δύναμη αφ' ετέρου δυνατότητες απορρόφησης καταναλωτικών αγαθών και υπηρεσιών. Ήδη, τα πρώτα αποτελέσματα έχουν αρχίσει να διαφαίνονται, αν και οι εργαζόμενοι δεν είπαν τον τελευταίο τους λόγο. Εργοστάσια αγοράζονται, εφημερίδες πουλιούνται στο Μέρντοχ (γνωστό πολυεκατομμυριούχο μεγαλοεκδότη), η γη επιστρέφεται σε πλουσιοχωρικούς: απεργίες εξαγγέλθηκαν όμως στην Πολωνία, στην ΕΣΣΔ το εθνικιστικό καζάνι βράζει. Η κατάσταση δείχνει να έχει μεταβατικό χαρακτήρα, όπου οι αλλαγές στην κορυφή, προϊόν συμβιβασμών ανάμεσα στην παλιά κρατική και κομματική γραφειοκρατία (αστική τάξη νέου τύπου) και τις εξαρτήσεις —πάλι νέου τύπου— από το Κρεμλίνο και τις δυνάμεις της περεστρόικα, δε συμβαδίζουν μ' αυτό που εκδηλώνεται —αντιφατικά, ασυντόνιστα και συγκεχυμένα— στη βάση.

Ας το πούμε, όμως, διαφορετικά. Οι ανατολικές χώρες είχαν πάψει προ πολλού να είναι σοσιαλιστικές: τέτοιες παρέμεναν στ' όνομα και μόνον. Μέσα στην οικονομία, κυρίως μέσα από την μικρή εμπορευματική παραγωγή, μέσα από το κόμμα (κυρίαρχος θεσμός) και μέσα από το κράτος (συλλογικός κοινωνικός διαχειριστής) ξεπετάχτηκε —με άνισους ρυθμούς σε κάθε χώρα, πράγμα που σχετίζεται τόσο με την ιστορικοπολιτική παράδοση και με την οικονομία, όσο και με την κοινωνική διάρθρωση— μία νέα άρχουσα τάξη, που ήξερε να μιλάει τη γλώσσα του σοσιαλισμού, που κατόρθωσε να κυριαρχήσει πολυπλόκαμα στους θεσμούς και στην κοινωνία και όπου σήμερα επίσης αγωνίζεται να διατηρήσει, με νέους όρους, τα πολυπόικλα πρόνόμια της.

**Η πάλη των τάξεων είναι το κύριο
(στη σοσιαλιστική κοινωνία υπάρχουν τάξεις και ταξικές αντιθέσεις)**

Ξαφνικά, οι μάζες εισβάλλουν ορμητικά στο προσκήνιο. Εκεί που η δυτική πολιτική επιστήμη, ιστοριογραφία και κάθε είδους θεωρητικό κατασκευάσμα είχε εξαφανίσει τα πλατεία στρώματα από το κοινωνικό προτσές, οι «πληβείοι» είχαν διαφορετική άποψη.

Την ίδια στιγμή που ο φακός της ανιστόρητης δημοσιογραφίας φώτιζε τα καλω-

Αφιερωμένο εξαιρετικά σε όσους -μ' αφορμή τα γεγονότα στις χώρες του ανύπαρκτου σοσιαλισμού- ξεπέρασαν και τον εαυτό τους σε χαμαιλεοντισμό!

Εκείνοι και Εκείνοι

Μικρές διδακτικές ιστορίες

Εκείνοι είχαν πρόβλημα συννενοήσης· παρ' όλα αυτά κατάφεραν να μιλούν την ίδια γλώσσα, όταν η περίπτωση το απαιτούσε.

Εκείνοι μιλούσαν την ίδια γλώσσα, παρ' όλα αυτά είχαν πρόβλημα συννενοήσης.

Οι πρώτοι, «για να υπερασπιστούν το παρελθόν τους ήσαν ικανοί ν' αλλάξουν την ιστορία», ενώ «τις κραυγαλέες βλακειές τους μετά από καιρό τις αποκήρυξαν σιωπηλά». Ήσαν φορές που «τα έβαλαν ακόμα και με τη φύση, όταν αυτή δεν ανταποκρινόταν στις αισθητικές τους απόψεις» και «διεκήρυσσαν πως κάθε τροχοπέδη είναι σωτήρια».

Οι δεύτεροι «αρνήθηκαν τα θαύματα στα περασμένα, αλλά περίμεναν θαύματα στα μελλούμενα» και πολλές φορές στεκόταν σαν τον Αβραάμ με το μαχαίρι στο χέρι και περίμεναν «άνωθεν εντολές». Δούλευαν, όχι με το χέρι, μα με το κεφάλι, αλλά πολλές φορές πριν αρχίσουν να δουλεύουν συνήθιζαν να το φτύνουν. Παρ' όλα αυτά, είχαν σε μεγάλη υπόληψη τη δουλειά τους και την κοινωνική ανόδο τους, ξεχνώντας πως ανηφορίζοντας έπρεπε να χαιρετούν τον καθένα, γιατί αύριο θα κατηφόριζαν· ξεχνώντας ακόμα, πως οι μάχες δεν κερδίζονται με λόγια, αρχίζουν μονάχα.

Εκείνοι μισούσαν εκείνους μα δεν τόδειχναν· εκείνοι έδειχναν Εκείνους χωρίς να τους μισούν.

Οι πρώτοι έλεγαν «τίποτα δεν έγινε, εμείς τόχαμε προβλέψει», ενώ εκείνοι «κάτι έγινε μα δεν το πρόβλεψαμε».

Εκείνοι έριχναν λάσπη και μπογιά σ' εκείνους και ύστερα φώναζαν «κοιτάχτε τί βρώμικοι που είμαστε».

Εκείνοι ήθελαν να χτυπήσουν, ν' αμυνθούν, ένας όμως τότε έκανε πίσω και φώναζε «χτυπάτε εσείς, εγώ δείχνω μονάχα». Λησμόνησε φαίνεται πως «ο κόσμος δε συγχωρεί αυ-

συνάτα πρόσωπα των ανά τον κόσμο επι-κυρίαρχων, το σκηνικό χάλασε, από την ορμητική, άτσαλη, ακανόνιστη, αυθόρμητη εισβολή των ανατολικών πληθυσμών. Χωρίς η Ανατολή να είναι κόκκινη, οι εξελίξεις στην Ανατολική Ευρώπη ανέτρεψαν συγκεκριμένους κοινωνικούς και πολιτικούς συσχετισμούς και αντίστοιχες κρατικές δομές.

Έστειλαν, επίσης, και ένα σοβαρό, κυρίαρχο πολιτικό, μήνυμα σ' όλον τον κόσμο. **Η ταξική πάλη δεν νεκρώνεται με διατάγματα, είναι πανταχού παρούσα** και είναι ακριβώς αυτή που δίνει τον τόνο και το ρυθμό της Ιστορίας.

Το παραπάνω, διόλου δεν αφαιρεί τις προσπάθειες των κυρίαρχων κύκλων να επέμβουν, για να στρέψουν το ρεύμα προς όφελός τους. Το παράδειγμα των στρατηγών, που δεν πρόλαβαν τον Τσαουσέσκου, αλλά που επιδέξια χειρίστηκαν την λαϊκή αγανάκτηση, είναι και άμεσο και σοβαρό.

Πολλοί, όμως, βαρυσπούδαστοι και φαντασμένοι υποστήριζαν, πως στο σοσιαλισμό καταργούνται οι αντιθέσεις και η ταξική πάλη και πως το πέρασμα σε μία ανώτερη κοινωνία είναι «νομοτελειώδες». Αυτό το ζήτημα (οι αντιθέσεις), καθώς και η θεωρητική και πρακτική πιθανότητα οικονομικής, κοινωνικής και πολιτικής παλινδρόμησης (παλινόρθωσης) είναι ίσως τα πλέον σπουδαία, όταν κανείς εξετάζει τα κοινωνικά συστήματα.

Η απαλλοτρίωση των βασικών μέσων παραγωγής καθόλου δε σημαίνει ότι η πάλη των τάξεων καταργείται. Η μικρή εμπορευματική παραγωγή και η δύναμη της συνήθειας εξακολουθούν να παραμένουν, ο νόμος της αξίας ισχύει, υπάρχει η δυνατότητα (στο κράτος, στο κόμμα, την οικονομία και την κοινωνία) ν' αναπτυχθεί, με άλλους όρους βέβαια, νέα εκμεταλλευτική τάξη. Το προοδευτικό μπορεί να αντιστραφεί και η αντίθεση ν' αλλάξει χαρακτήρα.

Αντιθέσεις εξακολουθούν να υπάρχουν ανάμεσα στο χωριό και την πόλη, τη χειρωνακτική και διανοητική δουλειά, την ελαφρά και βαριά βιομηχανία, τον πρωτογενή, δευτερογενή και τριτογενή τομέα, ανάμεσα στην οικονομική βάση και το πολιτικό και ιδεολογικό εποικοδόμημα, ανάμεσα στην ατομική και κοινωνική ιδιοκτησία, ανάμεσα στις εθνότητες κ.λπ. Αν οι αντιθέσεις δε λυθούν με σωστό τρόπο, τότε αναπόφευκτα θα λυθούν ανταγωνιστικά, δηλαδή με ακραίες μορφές σύγκρουσης και βίας.

Από την άλλη πλευρά, η διαλεκτική σχέση των παραγωγικών δυνάμεων (γη, εργασία, άνθρωπος) με τις παραγωγικές σχέσεις και το συνολικό εποικοδόμημα, αποτελεί σημαντικό σημείο για την ανάλυση κάθε κοινωνίας.

Αν δε στηριχτεί και υποστηριχθεί η ανάγκη για την επαναστατικοποίηση και κοινωνικοποίηση όλων των πλευρών της οικονομίας, της πολιτικής, της ιδεολογίας, τότε η μεθοδολογία μας θα σκοντάψει σοβαρά και θα ξεμείνουμε με ανοιχτές τρύπες στις αναλύσεις μας, όπως οι σημαίες των χωρών της Ανατολ. Ευρώπης.

Μία σοβαρή διαλεκτική προσέγγιση στα προβλήματα του σοσιαλισμού, παίρνοντας υπ' όψη τη θετική και αρνητική πείρα του παρελθόντος, οφείλει να απαντήσει στη «θεωρία των αντιθέσεων» και στην από ιστορική άποψη, δυνατότητα παλινόρθωσης παλαιότερων δομών. (Η ίδια η Γαλλική Επανάσταση, οι Βουρβώνοι, η επαναφορά της βασιλείας στην Ελλάδα, αλλά και πολύ περισσότερο οι εξελίξεις στις ανατολικές χώρες, όπου θριαμβευτικά και τυπικά εγκαθιδρύεται η αγορά, το κοινοβούλιο και μια σειρά θεσμοί των παλαιότερων καθεστώτων, ακόμα και οι βασιλικοί θυρεοί, αυτό περίτρανα αποδεικνύουν).

Μετάβαση - Ανασυγκρότηση

Οι ραγδαίες εξελίξεις στις ανατολικές χώρες θέτουν επί ευρωπαϊκού (και όχι μόνον) τάπητος δύο κατ' αρχήν σοβαρά ζητήματα. Αυτό που αφορά τα σύνορα και αυτό που σχετίζεται με τους κύκλους οικονομικής επιρροής. Είναι φανερό, πλέον, πως όλες οι κυρίαρχες δυνάμεις και οι μονοπωλιακοί κύκλοι, παρά τη γενική ρότα τους προς το νεοφιλελευθερισμό και τη νέα πειθάρχηση των εργαζόμενων, μπαίνουν πλέον σε σκληρές συγκρούσεις για το καλύτερο μερτικό από το ανατολικό φιλέτο.

Το πρόβλημα των συνόρων, πέρα από την εθνικιστική του διάσταση σ' όλα τα περίχωρα της ΕΣΣΔ, της Γερμανίας, της Ρουμανίας, της Γιουγκοσλαβίας και πρόσφατα της Ελλάδας (καθ' ότι ορισμένοι κύκλοι στα καθ' ημάς άρχισαν να ονειρεύονται πάλι την Ελλάδα των 3 ηπείρων και των 5 θαλασσών), αποκτά ιδιαίτερη σημασία και από το γεγονός πως χώρες της Ανατολικής Ευρώπης —όπως Ουγγαρία, Τσε-

τούς που δε φταίξανε ποτέ».

ΕΚΕΙΝΟΙ, λοιπόν τρώγονταν σ' όλη τη ζωή τους για να μη γίνουν κανιβαλλοί, ενώ **ΕΚΕΙΝΟΙ** είχαν ήδη γίνει.

Οι δεύτεροι έλυναν ανοιχτά θέματα πίσω από κλειστές πόρτες και θεωρούσαν πως «με το πνεύμα της εποχής μας, προκόβεις και χωρίς πνεύμα», συμφωνούσαν ακόμα πως ο καθένας πρέπει να δουλεύει σύμφωνα με τις πεποιθήσεις, τις γνώσεις και τις ικανότητές του, γιατί άλλωστε αυτοί δε δούλευαν καθόλου. Φρόντιζαν να γκρεμίζουν τοίχους με ξένα κεφάλια, και ταυτόχρονα να χτίζουν τοίχους στα ξένα κεφάλια, συνήθισαν την κρεμάλα αφού έγιναν δήμιοι και στήριζαν τη φιλοσοφία τους στην άποψη «πως καλύτερα νάχεις δικό σου αυτοκίνητο, παρά δικές σου απόψεις. Δεν έκαναν όμως λάθη, γιατί και **ΕΚΕΙΝΟΙ** υποστήριζαν «πως το να λαθεύεις είναι ανθρώπινο, γιατί και οι τύραννοι είναι αλάνθαστοι».

Στην κοινωνία των **Εκείνων** και **εκείνων**, αγοράζονταν και πουλιόταν τα πάντα. **Εκείνοι** είχαν πολύ συνείδηση, γιατί πούλαγαν μόλιχη σ' **εκείνους**, ενώ αγοράζονταν *αράδα Μάσκες*. Ναι, *Μάσκες!* Γιατί αυτό είναι το μόνο ίσως πρόσωπο που κανείς το διαλέγει μόνος του...

Στην κοινωνία των **Εκείνων** κι **εκείνων**, οι περισσότεροι ζητούσαν λιγότερη αξία για τον εαυτό τους, για να μην κινδυνεύσουν ποτέ να υποτιμηθούν.

Δε μάθαμε ακριβώς την αληθινή κατάληξη αυτής της Ιστορίας.

«Άλλωστε αλήθεια δεν υπάρχει», λέει καμιά φορά η αλήθεια. Από φρονιμάδα.

(ανάπτυξη βασισμένη πάνω σε μία ιδέα του Α.Β., χρησιμοποιώντας το βιβλιαράκι

«Η δύναμη της 'Ανοιξης', από το περιοδικό PLAMEN)

χοσλοβακία, έπονται Λεττονία, Εσθονία, Λιθουανία που χαρακτηρίζονται από ψηλό επίπεδο ανάπτυξης παραγωγικών δυνάμεων— ζήτησαν ή θα ζητήσουν να γίνουν μέλη της ΕΟΚ. Δίπλα σ' αυτό, η επανένωση των Γερμανιών, κάτω από την σημαία του δυτικογερμανικού κεφαλαίου, φαίνεται πως είναι ζήτημα χρόνου (οι πέτρες του τείχους που έπεσε πουλιούνται στα καταστήματα).

Από αυτήν την άποψη, η ΕΟΚ των 12 είναι σημερινό γεγονός, ο «γεωγραφικός» της φυσικός της χώρος όμως επεκτείνεται σ' ανατολικά, μ' αποτέλεσμα:

α) Να υπάρχει συγκεκριμένος αγώνας ταχύτητας ανάμεσα στις κυρίαρχες δυτικοευρωπαϊκές δυνάμεις, για το ποιος θα καταλάβει τί και με ποιούς όρους.

β) Η ΕΟΚ των «δύο ταχυτήτων» (βορράς - νότος) να τείνει να μεταβληθεί σε μία Ευρώπη δίχως σύνορα, πολλών ταχυτήτων και περισσότερων εκμεταλλεύσεων.

γ) Να αυξάνει το ειδικό βάρος της Ευρώπης στο διεθνή στίβο, καθώς η διπολικότητα των δύο υπερδυνάμεων με τους αντίστοιχους στρατιωτικούς και πολιτικούς σχηματισμούς (ΝΑΤΟ - ΒΑΡΣΟΒΙΑ), τείνει να δώσει τη θέση της σ' ένα πολυπολικό σχήμα, όπου δίπλα στις ΗΠΑ (+ Καναδάς) συνυπάρχει και ανταγωνίζεται η Ιαπωνία με τις αναπτυσσόμενες χώρες της ανατολικής Ασίας, χωρίς φυσικά να εξαφανίζεται η ΕΣΣΔ. Σ' αυτήν τη βάση, οι συμμαχίες θα υποστούν τις αναγκαίες αλλαγές.

Είναι ενδιαφέρον να παρατηρήσει κανείς, ότι η σοβιετική δύναμη μεταφέρει τα στρατεύματά της στο εσωτερικό, προσπαθώντας να συγκρατήσει τις αποσχίσεις και τον ουσιαστικά κηρυγμένο εμφύλιο πόλεμο, ενώ τα αμερικάνικα γεράκια, με την παρότρυνση και ανοχή των δυτικών συμμάχων τους και των πληρωμένων του Τύπου, σφάζουν κυριολεκτικά τον Παναμά, με το πρόσχημα της κατάλυσης της εξουσίας από έναν πρώην πράκτορα της CIA. Το πασιφανές επιδιωκόμενο, που ήταν η κατοχή και ο έλεγχος της στρατηγικής σημασίας διώρυγας του Παναμά, πέρασε στα ψιλά.

δ) Αυξάνει, επίσης, η συνολική ισχύς της Γερμανίας, με στρατηγικής σημασίας θέση στο κέντρο της Ευρώπης, με παραγωγικό δυναμικό ολκής και φυσικά με το παρελθόν του πρώτου και δεύτερου παγκόσμιου πολέμου, που κάνει τους υπόλοιπους «εταίρους» της (και όχι μόνον αυτούς) να δυσανασχετούν και να τρομάζουν. Ο ίδιος ο Μιττεράν (αυτή η γαλλική αλεπού) δήλωσε τελευταία: «Η ένωση των δύο Γερμανιών δεν πρέπει να γίνει για το καλό πρώτα των Γερμανών». Ο νούν νοείτω.

Αναμφισβήτητα, βρισκόμαστε μπροστά σε μια μεταβατική φάση ανασυγκρότησης των κυρίαρχων δυνάμεων σ' Ανατολή και Δύση.

Η κυρίαρχη τάση στην ΕΣΣΔ, με όπλο την περεστρόικα, έχει ανοίξει τους ασκούς του Αιόλου και φαίνεται να θερίζει θύελλες, από τη Ρίγα έως το Βλαδιβοστόκ. Η προσπάθειά της να προσαρμόσει γρήγορα το κράτος και την κοινωνία στις δυνάμεις της αγοράς, δε φαίνεται πως αποδίδει, αφού η ίδια δηλώνει, πως η περεστρόικα στην ουσία απέτυχε, πράγμα άλλωστε που οι εργάτες (ιδιαίτερα οι ανθρακωρύχοι) το γνωρίζουν καλύτερα.

Οι κυρίαρχες ομάδες στις υπόλοιπες ανατολικές χώρες, κάτω από την πίεση των γεγονότων, αναγκάζονται να παίρνουν ορισμένα μέτρα σε σχέση με πολιτικές και συνδικαλιστικές ελευθερίες, βγαίνοντας όμως στο σεργιάνι για να δανειστούν από τις διεθνείς τράπεζες και τους χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς.

Οι εργάτες, οι διανοούμενοι, οι χωρικοί, οι νέοι άνθρωποι στις ανατολικές χώρες, αυτό τον καιρό βρίσκονται στο δρόμο. Η κατάσταση δεν έχει κριθεί τελικά, είναι αλήθεια, ότι το αυθόρμητο κυριαρχεί και συνθήματα καθώς και συσχετισμοί παίζονται. Όπως παίζονται και μία σειρά σενάρια στις πλάτες των λαών, που έχουν να κάνουν με τους εξωτερικούς προσανατολισμούς των κυρίαρχων ομάδων.

Η κίνηση από τα κάτω, η κίνηση των μαζών, η προσπάθεια ν' αποκτήσουν το δικό τους λόγο, τη δική τους εξουσία, πρέπει να στηριχτεί και να υποστηριχτεί. Παρά τις συγχύσεις, την ανοιχτή προπαγανδιστική επέμβαση των κύκλων του Βατικανού, των δυτικών χρηματιστηρίων, ακόμα και τις ανοιχτές παροτρύνσεις προς το Γκορμπατσώφ να επέμβει στη Ρουμανία, η συζήτηση που αναπτύσσεται είναι εφ' όλης της ύλης. Ίσως όμως είναι υπερβολικό ακόμη να υποστηριχθεί, πως αυτό που θα ξαναγεννηθεί σ' ανατολή και δύση θα είναι σταθερότερο, ουσιαστικότερο, σημαντικότερο. Αυτό είναι, όμως, επιδιωκόμενο.

Γ. Από τον Κοσκωτά στο Ζολώτα (Η πορεία της ανασυγκρότησης του ελληνικού καπιταλισμού).

Αν κάτι σώζει τους κυρίαρχους πολιτικούς κύκλους και τον ελληνικό καπιταλι-

Με αφορμή την απόφαση του Μικτού Ορκωτού Κακουργιοδικείου για τη δολοφονία του Μιχάλη Καλτέζα από τον αστυφύλακα Αθ. Μελίστα το Νοέμβριο του 1985, θεωρούμε υποχρέωσή μας ν' αποστείλουμε το παρακάτω συγχαρητήριο γράμμα:

* στο Ορκωτό Κακουργιοδικείο για την απόφασή του· γιατί έτσι απέδειξε έμπρακτα ότι και ορκισμένο και κακουργιοδικείο είναι και ήρε ορισμένες αμφιβολίες γύρω από το ζήτημα αυτό

* επίσης στη δικαιοσύνη, η οποία -όντας τυφλή και πιθανόν κουφή- δε γνώριζε τίποτε για ανάλογους φόνους, με αποτέλεσμα η απόφασή της να είναι αμερόληπτη και αντικειμενική

* στο κράτος δικαίου, το οποίο αγρυπνά για να μας προστατεύσει από τους 15χρονους επίφοβους ανατροπείς του, έτσι που να μπορούμε ήσυχοι ν' απολαμβάνουμε τον καθημερινό μας ύπνο

* επιπλέον γιατί, έτσι, υπογραμμίστηκε έντονα, πως «το δίκαιο πρέπει να υπηρετεί το νόμο και όχι ο νόμος το δίκαιο»

* στην οικουμενική κυβέρνηση, η οποία «δε σχολιάζει τις αποφάσεις της ανεξάρτητης δικαιοσύνης», αλλά και της δικαιοσύνης που πράττει ακριβώς το αντίθετο για τους ίδιους λόγους

* στο κράτος, γιατί διαπαιδαγωγεί τα όργανά του, ακόμα και «εν βρασμώ ψυχής», να σκοπεύουν καίρια, σωστά και αποτελεσματικά.

Γιατί εσείς -ώ δικαστές- με «αταραξία» επιβραβεύσατε τη «δικαιολογημένη ταραχή» του Α. Μελίστα. Γι' αυτό σας συχαίρουμε:

* γιατί δε σφάλατε στην απόφασή σας, (έτσι δίκης οφθαλμός ός τα πάνθ' ορά), αρθήκατε πάνω από τ' ανθρώπινα μέτρα· το να λαθεύεις είναι ανθρώπινο, γι' αυτό άλλωστε η δικαιοσύνη (αλλά και η τυραννία) είναι αλάνθαστη

* γιατί, έμπλεοι υπερηφάνειας μπορούμε να επιστευτούμε το κράτος, το παρά-κράτος, τη θέμιδα, τους θεσμούς και το πολιτικό πάνθεον της χώρας

* επίσης, γιατί με την απόφασή σας συνεχίσατε το έργο του Αθ. Μελίστα· το να εξοντώσεις κάποιον φυ-

σμός από τη οργή του λαού αυτό είναι... η λήθη. Ίσως η πολιτική μας κουλτούρα, ίσως το γενικότερο μορφωτικό επίπεδο, ίσως και ο τρόπος της ζωής μας ή οι κλιματολογικές συνθήκες, να διαμόρφωσαν ένα λαό εξωστρεφή, «άστα να πάνε». Θα προσθέταμε, βέβαια, και την ουσιαστική ανυπαρξία ενός σοβαρού «συλλογικού νου», που ν' αποθηκεύει, να επεξεργάζεται, να προβάλλει ένα πρόγραμμα κοινωνικής αλλαγής (αλλά πάμε μακριά έτσι...).

Αλλοιώτικα, δεν μπορεί «να εξηγηθεί», πώς οι χθεσινοί «κλέφτες», «αποστάτες», «πουλημένοι» και «ανιστόρητοι» βρίσκονται και τα βρίσκουν.

Αυτή όμως είναι η μία πλευρά της πολιτικής... Ας περάσουμε στα αλλά σοβαρά ζητήματα.

Οι εκλογές του Ιούνη 1989 διεξήχθησαν σ' έντονο κλίμα αντιπαράθεσης ΠΑΣΟΚ και ΝΔ. Η ανερχόμενη μερίδα της αστικής τάξης διεκδίκησε για τον εαυτό της τον κυβερνητικό θώκο και για τον Α. Παπανδρέου τον... Κορυδαλλό. Η συνέχεια είναι γνωστή, με την κυβέρνηση της «κάθαρσης» του Τζ. Τζαννετάκη και το Συνασπισμό στο ρόλο του νεοδημοκρατικού μπαλαντέρ, σε μια φανερό και αγωνιώδη προσπάθειά του ν' αφήσει στο σταθμό όλες τις παλιές ιδεολογικές του αποσκευές και να επιβιβαστεί στο τρένο της Ευρώπης και της Κάθαρσης, με το Μ. Ανδρουλάκη και τον Κύρκο στις πρώτες θέσεις. (Ακόμα δεν έχουν ουσιαστικά πληρώσει τα εισιτήριά τους).

Ο νεοφιλελευθερισμός, με τη συνεργεία της «ορθόδοξης» και «ανανεωτικής» «Αριστεράς», κάθιζε στο σκαμνί το ΠΑΣΟΚ, γιατί αυτό υπερέβη τα συμπεφωνημένα και με μοχλό το κράτος, τις τράπεζες και τις ΔΕΚΟ, έστησε ένα τρικούμπερτο τσιμπούσι, διαμόρφωσε νέα τζάκια, άλωσε το κράτος...

Μ' αυτήν την αφορμή ξεκινούσε η επιχείρηση της δικομματικής συναίνεσης και λιτότητας, που εξελίχθηκε στη συνέχεια στην κυβέρνηση Ζολώτα, δηλαδή στην ελληνική εκδοχή του Μετώπου Εθνικής Σωτηρίας, όπως ήδη γράφηκε.

Αν η σύγκρουση γύρω από τον Κοσκωτά και την κάθαρση αποτελούσε την ακραία ενδοαστική μεταπολιτευτική στάση του πολιτικού εκκρεμούς, η κυβέρνηση Ζολώτα αποτελεί τον καθαρτήριο και αρχικά σωτήριο για το σύστημα αντίποδά του.

Η κυβέρνηση του τρικομματισμού είναι η πλέον καθαρή έκφραση της αγωνίας του ντόπιου και ξένου κεφαλαίου «να προκάνει» μπροστά στο 1992 και να σαρώσει κάθε ανυπότακτη και αριστερή φωνή, πολιτικής, κοινωνικής και συνδικαλιστικής αντιπολίτευσης.

Η στάση που κράτησε ο αστικός τρικομματισμός, και ο Ζολώτας προσωπικά, στην απεργία των ΟΤΑ και στις καταλήψεις των σπουδαστών είναι ενδεικτική. Η ίδια η τελευταία αποστροφή του ομόφωνου ψηφίσματος - ανακοίνωσης - τελεσίγραφου του Υπουργικού συμβουλίου της 23ης Γενάρη 1990 είναι ανατριχιαστική: «Ο νόμος θα θριαμβεύσει»...

Προφανώς, επειδή θεωρούν δίκαιο αυτό που ορίζει ο νόμος, ακριβώς για τον αντίθετο λόγο, εμείς έχουμε κάθε δικαίωμα να θεωρούμε «νόμο αυτόν που ορίζει το δίκαιο».

Εξίσου αποκαλυπτική για το πανελλήνιο ήταν και η συζήτηση των τριών γερόντων στο Σαρτζετάκη για την εξεύρεση πρωθυπουργικής λύσης. Μέσα σ' ελάχιστο χρονικό διάστημα και με αλληλοσπασμούς, οι δύο αστικές πτέρυγες, με την αριστερή ακολουθία τους, συμφώνησαν και για το πρόσωπο και για το πακέτο μέτρων, που ήδη υλοποιείται.

Αναφέρουμε ενδεικτικά ορισμένα από αυτά σαν την ελάχιστη απόδειξη της ανάγκης αναπροσαρμογής της Ελλάδας στο ΕΟΚικό 1992 και το νέο καταμερισμό εργασίας, αλλά και σαν ελάχιστη ευχαριστία σ' όλους τους εργαζόμενους και εκπαιδευτικούς που τιμούν το Συνασπισμό για το εθνοσωτήριο έργο του.

- * Ολοκληρωτικό σάρωμα των τομέων πρόνοιας και αντιδραστική αναπροσαρμογή των ασφαλιστικών ταμείων.
- * Κλείσιμο των προβληματικών επιχειρήσεων και επίταση ανεργίας. (Σ' αυτόν τον τομέα η λέξη «βιωσιμότητα» έχει γίνει καραμέλα, ιδιαίτερα για το ΕΑΡΙνό υπουργικό επιτελείο). Γιάνναρος, Πρώτη 22 Γενάρη).
- * Αύξηση των τιμολογίων των ΔΕΚΟ, αυξήσεις στο ψωμί, στα τσιγάρα, στα νοίκια κ.λπ.
- * Βαθμιαίο πέρασμα της σύνδεσης μισθού - αποδοτικότητας και ελαχιστοποίηση του «κύρους» των συλλογικών συμβάσεων.
- * βμηνη παράταση της συμφωνίας των αμερικάνικων βάσεων.
- * Σοβαρά κίνητρα στο ντόπιο και ξένο κεφάλαιο.

σικά είναι εύκολο, το δύσκολο είναι η ιδεολογική εξόντωση

* επιπλέον, γιατί, με συνέπεια αντικαταστήσατε τον τρόπο του κράτους μπροστά στους εφήβους, σε κράτος του τρόμου για όλους τους πολίτες, και αποκαταστήσατε κατά τρόπο παραδειγματικό το ενιαίο ομοούσιον και αδιαίρετο των εξουσιών

* επίσης, γιατί με την πράξη σας αναγκάσατε κάθε αντικοινωνικό και αντεθνικό στοιχείο ν' αποκαλυφθεί, αλλά και κάθε κοινωνικό και εθνικό στοιχείο να καλυφθεί (πίσω από τις αποφάσεις ΣΑΣ).

Αισθανόμαστε θαυμασμό, ακόμα, για τη σοφή διάταξη του 6-1, γιατί έ-ται η άρνηση του ενός λειτουργεί ως πέπλος και κάλυψη για τους υπόλοιπους έξι. Αυτήν την τακτική νομίζουμε ακολουθούν και τα εκτελεστικά προσπάσματα, όπου το ένα άδει όπλο γίνεται το άλλοθι για τους υπόλοιπους εκτελεστικούς.

Η έννομη τάξη βασιλεύει πλέον σ' όλη τη χώρα και καθε εχέφρων πολίτης έχει λάβει ήδη το μήνυμά ΣΑΣ. Γιατί υπογραμμίσατε την ανάγκη των πολιτών, να θέλουν «να σφυρίζουν τα δρεπάνια στο διπλανό χωράφι σαν έρθει ο θέρος».

ΕΜΕΙΣ, ως εκπαιδευτικοί και ως πολίτες, αναλαμβάνουμε την υποχρέωση αναλύσουμε και μεταφέρουμε το μήνυμά σας σ' όλα τα εκπαιδευτήρια της χώρας και προς όλους τους έφηβους, προτρέποντάς τους να μην ακολουθήσουν παραδείγματα που επιφέρουν κοινωνική αναστάτωση και ταραχή στην εκτελεστική εξουσία.

Είν' αλήθεια, πως αρκετοί τελευταία υποστήριξαν, πως «όταν οι δικαστές εξαγοράζουν τις θέσεις τους, πωλούν τη δικαιοσύνη», ενώ άλλοι πως «δικαιοσύνη είναι να κάνεις αυτό που πρέπει».

Ειλικρινά πιστεύουμε πως πράξατε το δεύτερο· αλλιώς θα δημιουργούσατε σοβαρές συγχύσεις για τον πραγματικό σας ρόλο.

* Δυσφήμιση και πολιορκία, σε αγαστή συμφωνία με τα ΜΜΕ (και κάθε νεόκοπο φυντανάκι των ερτζιανών), κάθε αντιπολιτευόμενης φωνής.

* Συνολική προσπάθεια για προσαρμογή στις ανάγκες της αγοράς κάθε κατάκτησης των εργαζόμενων. Από τα παραπάνω απορρέουν και μία σειρά επιθέσεις ενάντια στον «αργόστροφο» και δύσκαμπτο δημόσιο τομέα, με στόχο τη σύνταξη, την οργανικότητα της θέσης, το εφάπαξ κ.λπ.

Στο χώρο της εκπαίδευσης, η «οικουμενική» πρόβαλε σαν σπουδαία κατάκτηση τη διατήρηση του 8,2% του προϋπολογισμού στην Παιδεία, όταν με την είσοδο του 1990 μία σειρά σχολεία σ' όλη τη χώρα κατέβηκαν στο δρόμο με αίτημα τη θέρμανση! (Δεν υπάρχει μόνο στη Ρουμανία πρόβλημα πετρελαίου βλέπετε).

Ειδικότερα, όπως αναφέρεται και στην ανακοίνωση της επιτροπής Εκπαιδευτικών, κινήσεων και συνδικαλιστών, στο στόχαστρο βρίσκεται η αξιολόγηση του εκπαιδευτικού έργου, με μοχλό τους Σ.Σ., η προσπάθεια για διάσπαση των εκπαιδευτικών με τη σύνδεση μισθού - απόδοσης, δικαιώματα και κατακτήσεις όπως το αμετάθετο, το εφάπαξ, η δημιουργία υπερεθνικής ΕΟΚικής συνείδησης και φυσικά η προσπάθεια να πληρώσουμε εμείς τα σπασμένα της κρίσης.

Όλα τα παραπάνω συνδέονται άμεσα και ευθύγραμμα, όχι γενικά και αόριστα με τις ανάγκες των κυρίαρχων δυνάμεων, αλλά με το ΕΟΚικό 1992 και την προοπτική της ενιαίας Ευρωπαϊκής Αγοράς. Το πρόγραμμα «Ευρυδίκη» για τη Μέση Εκπαίδευση είναι καθαρό στους στόχους του. Επιδιώκει φτηνό, πειθαρχημένο και «αποδοτικό» σχολείο και η κινητικότητα ανθρώπων, κεφαλαίων, εμπορευμάτων, ιδεών — που κατοχυρώνεται θεσμικά μετά το 1992— σημαίνει ακόμα μεγαλύτερη προσαρμογή της ντόπιας εκπαίδευσης με τις ευρωπαϊκές ανάγκες.

Οι εσωτερικές διαιρέσεις θα ενταθούν, με κύριο στόχο τη σύνδεση της εκπαίδευσης στις νέες ανάγκες. Οι δηλώσεις των συνεταιριών της οικουμενικής (που δημοσιεύονται σε άλλες σελίδες) είναι εξαιρετικά αποκαλυπτικές.

Δ. Δε χρωστάμε τίποτα και σε κανέναν!

(Να πληρώσουν για όλα και τοις μετρητοίς)

Η άρχουσα τάξη της χώρας μας, όμως, παρά την πρώτη ευφορία της τρικομματικής συμπαιγνίας, αντιμετωπίζει ένα τριπλό πρόβλημα αυτήν την ώρα.

Το πρώτο, σχετίζεται με το **απεργιακό μέτωπο**, που ασυντόνιστα, άτσαλα, από τα κάτω και χωρίς πολιτικό κέντρο, **δε συναινεί**. Το ξαναγράψαμε, και με «πατριωτικό καμάρι» θα το ξαναπούμε, «εδώ είναι Βαλκάνια». Παρά το γεγονός, πως σε μεγάλα τμήματα των εργαζόμενων η αναποτελεσματικότητα, η σαλαμοποίηση των αγώνων, η γραφειοκρατία και ο ρεφορμισμός δημιουργούν συγχύσεις και ασφυξία, εντούτοις η θεωρία της συναίνεσης δε δηλητηρίασε ακόμα ολόκληρο τον κοινωνικό κορμό.

Η πολιτική συναίνεση των κορυφών να μη μεταβληθεί σε κοινωνική υποταγή του λαού. Αυτό είναι το δικό μας πρόβλημα. Οι ίδιες οι ενδοαστικές αντιθέσεις δημιουργούν ευνοϊκό έδαφος. Από αυτήν την άποψη, κανένα ραντεβού με το κίνημα να μην αναβληθεί, κανένας αγώνας να μην πάει χαμένος· χαμένες είναι μόνο οι ώρες της αναμονής των καλύτερων ημερών, που δε θάρθουν χωρίς εμάς πρωταγωνιστές.

Να μιλήσουμε ανοιχτά, θαρραλέα, προγραμματισμένα για το **ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟ** των ΑΓΩΝΩΝ, ενάντια στη λιτότητα, τη συναίνεση και τις αντιδραστικές αλλαγές σ' όλη την Παιδεία, για την ταξική ανασυγκρότηση των δυνάμεων του κόσμου της εργασίας!

Το δεύτερο, σχετίζεται με τη συνολική ευρωπαϊκή κίνηση στ' Ανατολικά. Η ντόπια άρχουσα τάξη έντρομη (βλέπε δηλώσεις Μητσοτάκη - Παπανδρέου) βλέπει να χάνει το ρόλο που η ίδια προέβλεπε για τον εαυτό της. Προνομιακή θέση διαμεσολαβητή για τη Μέση Ανατολή και την Βόρειο Αφρική, γέφυρα της ΕΟΚ στα Βαλκάνια και απευθείας σχέσεις με την Ανατολική Ευρώπη. Τώρα, μετά τις αλλαγές στις ανατολικές χώρες, ο ελληνικός καπιταλισμός χάνει το διαμεσολαβητικό του προνόμιο, αλλά και την εισροή ξένων κεφαλαίων, αφού η ανατολή προσφέρει φτηνό εργατικό δυναμικό, ακόρεστη αγορά σε καταναλωτικά προϊόντα, φτηνές πρώτες ύλες και «φιλοδυτικό αέρα».

Οι κόντρες για τη συμπύεση του εργατικού δυναμικού σε τριτοκοσμικά οικονομικά —εργασιακά— θεσμικά επίπεδα θάνατο σοβαρές.

Το τρίτο, σχετίζεται με την εναλλακτική κυβερνητική λύση. Ο Ζολώτας, είπαμε, είναι η ακραία έκφραση της αναστολής των ενδοαστικών μαχαιρωμάτων και αντιθέ-

Η επιστολή αυτή στάλθηκε στον ημερήσιο τύπο, από εκπαιδευτικούς μέλη της συντακτικής επιτροπής και συνεργάτες των «ανπιετραδίων».

σεων, αλλά δεν μπορεί να πάει μακριά. Ήδη μπήκαμε σε προεκλογική περίοδο και οι συζητήσεις για τα μετεκλογικά σενάρια, μπροστά σ' ένα ενδεχόμενο μη αυτοδυναμίας της ΝΔ (που είναι το πιο πιθανό), άρχισαν να πληθαίνουν.

Γεγονός είναι, πως το ΠΑΣΟΚ ξεπέρασε με ελάχιστο κόστος (για τα όσα διέπραξε) την Τζαννετάκειο δοκιμασία και τώρα φερμάει σαν σοβαρός και πάλι πρωταγωνιστής των εξελίξεων, ενώ ο Συνασπισμός, με τις γνωστές αποχωρήσεις στην Ελλάδα και τις γνωστές επίσης «αναχωρήσεις» στ' Ανατολικά, βρίσκεται «επί ξηρού ακμής». Ήδη χθεσινοί «αντιπασόκοι ρήτορες» (Κύρκος - Ανδρουλάκης) πρόβαλαν την ανάγκη συνεργασίας με το ΠΑΣΟΚ.

Συνολικά, αν και το τελευταίο «σενάριο» είναι ανερχόμενο, η άρχουσα τάξη αναζητά το φερέγγυο πλοίο και του τιμονιέρη, για το 1992 και την ανασυγκρότησή της. Το παραπάνω σε τίποτα δεν αναιρεί την ουσιαστική υποταγή του παιχνιδιού στις επιλογές της «μοντέρνας» εξάρτησης, αλλά και το συνολικό γύρισμα σε μία δεξιότερη νεοφιλελεύθερη πολιτική, ανεξάρτητα από το ποιος θα την υλοποιήσει.

Ε. Η ελπίδα στο κίνημα

«Ένα ζήτημα είναι οι στόχοι των αντιδραστικών, ένα άλλο ζήτημα είναι η θέληση και δράση του λαού· η ταξική πάλη θάνατι ο τελικός κριτής».

Αρκετοί καλοπροσάρετοι εκπαιδευτικοί και άλλοι εργαζόμενοι έχουν πειστεί για το ανώφελο του αγώνα. Λες και διαθέτουν χιλιάδες όπλα. Αντίθετα, οι κυρίαρχοι κύκλοι δεν έχουν πειστεί γιαυτό· άλλωστε σκέπτονται, συσκέπτονται, προτείνουν, επιβάλλουν. Είναι αλήθεια, πως η «πλάτη» που έβαλε ο Συνασπισμός στο Μέτωπο Εθνικής Σωτηρίας του Ζολώτα έχει δημιουργήσει από παραλυσία μέχρι σχιζοφρένεια στο μαζικό χώρο, αφού χιλιάδες οπαδοί του ΣΥΝ απεργούν ενάντια και στην πολιτική τους επιλογή.

Η θεωρία του ρεαλισμού και του εφικτού δίνει και παίρνει. Γιαυτό χρειάζεται ν' ανατραπούν τα αρνητικά δεδομένα. Να αμυνθούμε, ξεκινώντας από αυτό που μπορεί να δημιουργήσει κίνηση μαζών, από το «βασικό κρίκο»· και αυτός στο χώρο της εκπαίδευσης είναι οι αυξήσεις και το ωράριο. Να στηρίξουμε κάθε αγωνιστική κινητοποίηση και κάθε ανυπότακτη φωνή, κάθε αντίσταση. Αλληλεγγύη στους αγώνες! Ν' αξιοποιήσουμε κάθε ρωγμή και κάθε δύναμη που έστω και για λίγο μπορεί να ενωθεί με το πολύμορφο, ριζοσπαστικό και αριστερό ρεύμα. Ενότητα και ιδεολογική πάλη!

Με τους τελευταίους «δημοψηφισματικούς χειρισμούς» αναβάλαμε τις εξόδους μας, αλλά μπροστά μας είναι ακόμα χρόνος. Υπάρχει ακόμα καιρός για την ανάπτυξη του ενιαίου παρατεταμένου αγώνα, με την πείρα του παρελθόντος, τις ανάγκες του παρόντος και τη φαντασία του μέλλοντος.

Όχι απλά να πούμε τις αλήθειες μας... Δε φτάνει... Να τις κάνουμε πράξη και ζωή.

Του ΓΙΑΝΝΗ ΙΩΑΝΝΟΥ

οι δημοσκοπήσεις
μπορεί
να γίνουν
ενδοσκοπήσεις

Η ανατομία ενός δημοψηφίσματος

Δε γράφω αυτό το σημείωμα με αίσθημα πολιτικής δικαίωσης, αλλά με βαθύτατη περισκεψη· αναλογιζόμενος «πώς είναι δυνατόν» να χρησιμοποιείται ένα κακό μέτρο τόσο κακά.

Ο λόγος περί δημοψηφίσματος της ΟΛΜΕ, το οποίο αποδείχθηκε κανονικό μπούμερανγκ ενάντια στην απεργία, αλλά και ενάντια στο απεργιακό μέτωπο, που σήμερα —όταν γράφονται αυτές οι γραμμές— έχει «φουντώσει» (22 Γενάρη 1990), τουλάχιστον σε ορισμένα τμήματά του σ.κ.

Το Δ.Σ. της ΟΛΜΕ αποφάσισε να προκρίνει το μέτρο της καθολικής δημοσκόπησης, να «ελβετοποιήσει» τις μεθόδους μας.

Δεν είμαι υπέρμαχος καμμιάς τεχνικής η οποία να καταδείχνει τις διαθέσεις του κόσμου και η οποία ν' αποτελεί αξεπέραστη αρχή και θέσφατο. Κάθε «αρχή» και κάθε μέτρο κρίνεται με βάση τ' αποτελέσματά του και κυρίως με το αν και κατά πόσο προάγει το κίνημα, βελτιώνει τη συνοχή μας και δείχνει αποτελεσματικότητα. Έτσι απλά. Η καθολική δημοσκόπηση «από μόνη» δε λέει τίποτα, αλλά η χρησιμοποίησή της στον ακατάλληλο χρόνο και χώρο λέει πολλά. Για να μην κατηγορηθώ ως εκ των υστέρων προφήτης, υπογραμμίζω ότι αυτές οι σκέψεις κατατέθηκαν σ' αλληπαλλήλες συσκέψεις τόσο των συσπειρώσεων της Αθήνας, όσο και του Δ.Σ. στο οποίο συμμετέχω.

Συνοπτικά το ζήτημα τέθηκε ως εξής:

1) Η δημοσκόπηση γίνεται σε λάθος χρόνο, δηλαδή πρωθύστερα: Είναι σαν να ζητάς από τον αθλητή να σου δείξει τις δυνατότητές του, πριν από την προπόνηση. Ήταν φανερό, πως χωρίς σχεδόν καμμιά ζύμωση στους χώρους δουλειάς, χωρίς συγκεκριμένη προβολή και ανάλυση των στόχων, ζητιόνταν καταγραφή απόψεων «εν στάσει» και όχι «εν κινήσει».

2) Είναι επίσης γεγονός, και το σ.κ. το γνωρίζει καλά, πως η δυναμική του κινήματος απελευθερώνει δυνάμεις, δημιουργούνται συμμαχίες, αναπτύσσεται το ηθικό. Το «δημοψήφισμα» δείχνει μία φωτογραφική στάση, πριν ακόμα ριχτούν στο μέτωπο της πάλης όλες οι δυνάμεις, πριν ακόμα «γίνει παιχνίδι».

3) Ήταν γνωστό, ή τουλάχιστον έπρεπε να είχε γίνει κατανοητό, πως σ' επίπεδο πολιτικής οροφής είχε αποφασιστεί η οικουμενική λιτότητα και η συναίνεση. Αναμφισβήτητα, αρκετές πλευρές της συνδικαλιστικής βάσης και στελέχη παρατάξεων είχαν λάβει το παραπάνω μήνυμα, μ' αποτέλεσμα η ΔΑΚΕ να ψηφίζει όχι, η ΕΑΡ επίσης όχι, ένα τμήμα της ΠΑΣΚΕ επίσης και λαθραία ο Συνασπισμός το ίδιο (χαρακτηριστικό παράδειγμα για τη στάση των «συνασπισμένων» είναι τα αποτελέσματα της δημοσκόπησης στο Περιστέρι).

Οι εφευρέτες, λοιπόν, του γκάλοπ στην εκπαίδευση στοιχειωδώς έπρεπε να πάρουν υπ' όψη τους, ότι θα γινόταν μέτρημα κουκιών και όχι δυναμική καταγραφή. Άλλο ζήτημα, βέβαια, η εξήγηση του αν και καταποσο η συναίνεση άρχισε να δηλητηριάζει το εκπαιδευτικό σώμα.

4) Υπονόμευε, η δημοσκόπηση, τις συλλογικές διαδικασίες και εξατομίκευε τις στάσεις.

Οι Γ.Σ. περνούσαν δε δεύτερη μοίρα και —χωρίς σχεδόν συζήτηση, κατά μόνας· βρισκόταν ο εκπαιδευτικός «πίσω από το παραβάν». Μόνος και έρημος, αβοήθητος, με ατομικές αποσκευές αντικείμενο προπαγάνδας, τόννων προπαγάνδας, του τύπου «δε γίνεται τίποτε» - «παιδιά το κεφάλι μέσα» - «τι γυρεύουν οι απεργοί» και παρόμοιων βαθυστόχαστων αναλύσεων των νέων και νεανίδων που ξιφουλκούν από τα Μ.Μ.Ε. μ' ένα μικρόφωνο ή μια πένα στο χέρι, κι όποιον πάρει ο χάρος...

Δεν υποτιμώ την ιδιαίτερη προσωπική στάση, αλλά εκτιμώ ιδιαίτερα τη συλλογική διαδικασία, που σημαίνει σύγκριση, σύγκρουση, καταγραφή, απόρριψη, σύνθεση. Το δημοψήφισμα προάγει τη σιωπηλή πλειοψηφία σ' αποφασιστικό ίσως και μοναδικό κριτή. Αυτή τη φορά, μαζί με τον κλάδο, ψήφισαν και οι δημοσιογράφοι, οι τιποτιστές και ο ωχαδερφισμός.

5) Είχαμε εκφράσει σοβαρές διαφωνίες, γιατί το κύριο (Γ.Σ., συζητήσεις, αποφάσεις) θα μεταβάλλονταν σε δευτερεύον και το δευτερεύον (δημοσκόπηση) σε κύριο· και δε διαψευστήκαμε. Από μία στιγμή και ύστερα, η τεχνική πρόταση καταγραφής υπερσκέλιζε κάθε άλλη διαδικασία και —παρά το γεγονός πως κάποιοι συνδικαλιστές και η αριστερά αξιοποίησε το χωρόχρονο— εν τούτοις το όλο ενδιαφέρον επικεντρώθηκε στην τυπολογία της μορφής (χαρτιά, ναι, όχι, φακελάκια). Άλλωστε, το «παιχνίδι» δε το γνωρίζαμε καθόλου καλά και το καινοφανές του εγχειρήματος ήταν για αρκετούς δελεαστικότερο της ουσίας. Η ίδια η ταξική πάλη κέρδισε ένα αποτυχημένο δημοψήφισμα, αλλά κέρδισε σε σοφία και περίσκεψη.

Υπάρχει, βέβαια, το σοβαρότατο πρόβλημα, το οποίο σχετίζεται με την αποστράτευση (τουλάχιστον για ένα μήνα) της ΟΛΜΕ από το απεργιακό μέτωπο και τη σοβαρή ανάσα ζωής που έδωσε η αναστολή των Γ.Σ. στον τρικομματισμό και την οικουμενική του Ζολώτα.

Ήδη, οι απεργοί των ΟΤΑ αφέθηκαν μόνοι τους και ανέστειλαν την απεργία, οι σπουδαστές εκκένωσαν το ΥΠΕΠΘ, οι πολιτικοί αρχηγοί μίλησαν για «έννομη τάξη» και ανάγκη «να επιβάλλει το κράτος τη γνώμη του και το νόμο». Τη στιγμή της κορύφωσης της έντασης ανάμεσα σ' ένα κομμάτι της εργατικής τάξης και την κυβέρνηση, η μεγαλύτερη ομοσπονδία στο Δημόσιο άφησε το γάμο και πήγε για «καθολική δημοσκόπηση»...

Εκ των... υστέρων

Τ' αποτελέσματα της δημοσκόπησης δεν ήταν αποκαρδιωτικά. Παρά το γεγονός, πως το Δ.Σ. της ΟΛΜΕ πέταξε το μπαλάκι «δημοκρατικά» και καθόλου διακριτικά στη βάση, παρά το γεγονός της ασφυκτικής ιδεολογικής και πολιτικής περικύκλωσης, των πισώπλατων μαχαιρωμάτων (έχουμε στα χέρια μας αποτελέσματα σχολείων με «σκορ» 18 - 0 ενάντια στις κινητοποιήσεις, στα οποία εργάζονται μέχρι και 3 συνάδελφοι υποψήφιοι σε ψηφοδέλτια της ΔΕΕ· αν χρειαστεί λέμε και ονόματα), ένα σοβαρό ποσοστό 35 - 43% στήριξε «**τώρα**» αγωνιστικό πρόγραμμα, με ορισμένες πρωτοπόρες περιοχές και κοινωνική, συνδικαλιστική βάση αποφασισμένων, ριζοσπαστών και αριστερών εκπαιδευτικών. Με αφετηρία την οικονομική κατάσταση, την κοινωνική περιθωριοποίηση (δεν κρίνω εδώ αιτίες) και την πολιτική και συνδικαλιστική τους ιστορία και «κουλτούρα» απέδειξαν ότι κρατάνε γερό τεφτέρι με τα βερεσέδια της κυβέρνησης και του κράτους. Είναι το «ενδυνάμει» ανυπότακτο κομμάτι, που αύριο θα ξεπεράσει την ηγεσία της ΟΛΜΕ.

Υπάρχει επίσης από την άλλη ένα τμήμα 35%, με βασικό πυρήνα τη ΔΑΚΕ και καθοδήγηση τον κοινωνικό συντηρητισμό και την εκπαιδευτική αντι-μεταρρύθμιση, το νεοφιλελευθερισμό, ψιθυρίζοντας όμως από την άλλη κλαδικίστικα αιτήματα.

Τέλος, διαμορφώνεται ένα τμήμα 25 - 30%, ενδιάμεσου, αναβαθμισιακού χαρακτήρα, με ταλαντευόμενα στοιχεία, το οποίο είναι δυνατόν να κερδηθεί στην πορεία. Την κορυφή αυτής της μερίδας εκφράζει σήμερα η ηγεσία της ΠΑΣΚ και η ΔΕΕ - Συνασπισμός.

Αποτελεί επίσης αρνητική πλευρά το ότι συσπειρώσεις, κινήσεις και ανένταχτοι συνδικαλιστές δεν... πρόκαναν να διαβλέψουν έγκαιρα και να ανα-προσανατολιστούν ανάλογα με το αποτέλεσμα· έχουν βέβαια σήμερα μία βάση συζήτησης και πάλης (που τη δημοσιεύουμε), αλλά να σπατάλησαν σοβαρό χρόνο, που όπως αποδείχτηκε ήταν πολύτιμος.

Εξακολουθώντας να πιστεύουμε, πως τα δημοψηφίσματα και οι εκλογές αποτελούν απλές ενδείξεις για την πολιτική συνείδηση των ανθρώπων, εξακολουθώντας να θεωρούμε σοβαρά άστοχα και άκαιρα τα παραπάνω μέτρα, εξακολουθώντας να δουλεύουμε στην κατεύθυνση της συγκρότησης του αναγκαίου μετώπου ενάντια στη λιτότητα, τη συναίνεση και την εργασιακή πειθάρχηση, εξακολουθώντας ν' αρνιόμαστε να μας δουλεύουν...

Η οικουμενική είναι εδώ, όπως και εμείς άλλωστε. Το τι θα γίνει αύριο δεν είναι προ-καθορισμένο. Εξαρτάται ΚΑΙ από ΜΑΣ.

Αθήνα 22.1.1990
Θανάσης Τσιριγώτης

Συνάδελφοι, Συναδέλφισσες,

Η σημερινή περίοδος που σφραγίζεται από το σχηματισμό της οικουμενικής κυβέρνησης κρύβει μια εξαιρετικά επικίνδυνη δυνατότητα, αν εμείς οι ίδιοι οι εργαζόμενοι δεν πάρουμε ΤΩΡΑ συγκεκριμένες αγωνιστικές πρωτοβουλίες για να υπερασπιστούμε το εισόδημα, τα κοινωνικά και εργασιακά μας δικαιώματα, τις συνθήκες της ζωής μας!

Είναι ορατή και η πρόθεση αλλά και η δυνατότητα, σε συνθήκες συνομοσίας των πολιτικών κορυφών όχι μόνο να κάμψουν τις αντιστάσεις μας, αλλά να μετατρέψουν σε πεποίθηση πλέον της πλειοψηφίας των εργαζομένων την αναγκαιότητα επιβολής σκληρής λιτότητας καθώς και μιας σειράς γνωστών μέτρων και σχεδίων που πλήττουν τα εργασιακά μας δικαιώματα (σύνδεση μισθού - παραγωγικότητας), καταργούν κατακτήσεις (π.χ. εκλογιμότητας ΔΥ) και διαμορφώνουν μ' αυτό τον τρόπο τους όρους για μια μακροπρόθεσμη διάσπαση της πλειοψηφίας των εργαζομένων. Οι κυρίαρχοι κύκλοι στην οικονομία και την πολιτική της χώρας μας προσπαθούν, αυτή την περίοδο ακριβώς με συντεταγμένες όλες τους τις δυνάμεις, χρησιμοποιώντας το συντριπτικό τους έλεγχο στα ΜΜΕ καθώς και μέσα από κάθε είδους γραφειοκρατικούς μηχανισμούς πρόσβασης στους εργαζόμενους να διαμορφώσουν τις προϋποθέσεις για μια μακροπρόθεσμη και αδιάτακτα εργασιακή και κοινωνική ειρήνη.

Σαν αιχμή για την παράλυση της αγωνιστικής θέλησης των εργαζομένων χρησιμοποιούν την κλασική τεχνική της οικονομικής καταστροφολογίας, σε μια προσπάθεια διαμόρφωσης ενός δυσμενούς κοινωνικού περιβάλλοντος απέναντι σε κάθε οικονομική διεκδίκηση εμφανίζουν σαν μαθητευόμενοι μάλλον σκηνοθέτες, το χρόνιο διαρθρωτικό πρόβλημα της ελληνικής οικονομίας τα ελλείμματα του Δημοσίου - που το σημερινό ύψος τους δεν είναι το μεγαλύτερο της τελευταίας δεκαετίας - σα να προέκυψε τώρα αιφνιδιαστικά και να οδηγεί άμεσα σε κατάρρευση δήθεν την Ελληνική οικονομία! Προφασίζονται το Δεκέμβριο αδυνα-

μία πληρωμής μισθών, δώρου, συντάξεων των δημ. υπαλλήλων αξιοποιώντας το υπαρκτό αλλά προσωρινό ταμειακό έλλειμμα που δημιουργείται πάντοτε, λόγω ετεροχρονισμού των εισπράξεων του Δημοσίου το Δεκέμβριο και που καλύπτεται πάγια από την Τράπεζα της Ελλάδος με ειδική πρόβλεψη προκαταβολικής χρηματοδότησης (Ν. 1266). Όλη αυτή η σκηνοθεσία οδηγεί σε θέατρο παραλόγου όταν την ίδια στιγμή εμφανίζεται συνεχής και θεαματική άνοδος των μετοχών στο Χρηματιστήριο Αθηνών, σαν αποτέλεσμα της τεράστιας εισροής ξένου συναλλάγματος. Οι ξένοι επενδυτές φυσικά ξέρουν πολύ καλά και αναμένουν σοβαρά κέρδη, πράγμα που κάθε άλλο παρά μπορεί να διασφαλιστεί στα πλαίσια μιας οικονομίας υπό κατάρρευση λόγω των περίφημων ελλειμμάτων του Δημοσίου.

Οι κυρίαρχοι κύκλοι δεν επιδιώκουν σήμερα απλά και μόνο να περάσουν στη συνείδηση των εργαζομένων, στη λαϊκή κοινή γνώμη, την αναγκαιότητα των σκληρών μέτρων. Τα θέλουν όλα!

Θέλουν ν' ανοίξει επιτέλους ο δρόμος για την εφαρμογή των βασικών τους σχεδίων - που έχουν σε σημαντικό βαθμό αδρανοποιηθεί λόγω των κοινωνικών αντιστάσεων - με τα οποία στοχεύουν σε μια συνολική αναδιάρθρωση της οικονομίας και της κοινωνίας σε όφελός τους και συντριπτικά σε βάρος των εργαζομένων και των λαϊκών στρωμάτων. Μόνο έτσι θα πετύχουν μια θέση στον ήλιο της Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης που όπως φαίνεται πλέον αφήνει τους ελληνικούς κυρίαρχους κύκλους στις παρυφές της σαν μακρυνούς φτωχούς συγγενείς! Αυτή η γκριζα γι' αυτούς προοπτική είναι και η πραγματική αιτία της αναστάτωσης και των ανησυχιών του.

Στο χώρο της εκπαίδευσης, χώρος επιτελικής σημασίας για την εφαρμογή και ανάπτυξη των νεοσυντηρητικών σχεδίων τους οι επιδιώξεις και οι σχεδιασμοί τους αναπτύσσονται σε πολλά επίπεδα, που σήμερα επείγονται να εφαρμόσουν χωρίς περιθώρια πλέον ελιγμών και αναστολών.

Να κλιμακωθεί
ο αγώνας σ' όλη
την Εκπαίδευση

Οι εκπαιδευτικοί
δεν χρωστάνε
τίποτα
και σε κανέναν

Συνάδελφοι, Συναδέλφισσες
Οι Ιθύνοντες κύκλοι επιδιώκουν

Α. Την πιο σκληρή λιτότητα στη Δημόσια Εκπαίδευση

Με την οικονομική ασφυξία που επιβάλλουν στη Δημόσια Εκπ/ση, μέσω της συνεχούς περικοπής των δαπανών, την καταδικάζουν σε μαρasmus σε όφελος της Ιδιωτικής δηλ της ακραίας έκφρασης ενός σχολείου του κέρδους και της αγοράς.

Β. Την ιδεολογική πειθάρχηση και χειραγώγηση των εκπαιδευτικών. Ανυδραστικές αλλαγές στις εργασιακές μας σχέσεις.

Με τις αυταρχικές διοικητικές και εργασιακές αλλαγές (σύνδεση μισθού-αποδοτικότητας με τη μορφή κυρίως της σκληρής υπηρεσιακής κρίσης υπό το ψευδώνυμο της αξιολόγησης, τη δυνατότητα ενεργοποίησης του σχολικού συμβούλου, τη δυνατότητα υποχρεωτικών μετατάξεων ακόμη και απολύσεων, άρση της μονιμότητας, κατάργηση της επιτηρίδας, κατάργηση εφάπαξ, συρρίκνωση των συντάξεων κτλ) προσπαθούν να δημιουργήσουν ένα ευέλικτο σχολείο που θα λειτουργεί κάτω από την πίεση επισφαλών σχέσεων εργασίας (ωρομίσθιοι, αναπληρωτές, συμβασιούχοι) με διασπασμένο επομένως προσωπικό που θα το χαρακτηρίζουν οι οικονομικές και εκπαιδευτικές αντιθέσεις.

Σ' αυτή την κατεύθυνση σαν κύριος μοχλός χρησιμοποιείται η σύνδεση μισθού με την αποδοτικότητα κυρίως μέσω της λεγόμενης αξιολόγησης (διάβαζε σκληρή υπηρεσιακή κρίση και έλεγχος). Το νέο ψευδεπίγραφο ΠΔ για την επιμόρφωση ανοίγει στην πραγματικότητα το δρόμο σε κατηγοριοποιήσεις των εκπ/κών μέσω της προβλεπόμενης αξιολόγησής τους κατά τη διάρκεια της επιμόρφωσης (εισαγωγική και τακτική) από Διευθυντές, σχολ. συμβούλους.

Γ. Την προσαρμογή των εκπαιδευτικών προγραμμάτων στις κατευθύνσεις που χαράζει το Διευθυντήριο των Βρυξελλών.

Οι συγκεκριμένες ΕΟΚικές οδηγίες (ντιρεκτίβες) έχουν διάφανο πλέον στόχο της δημιουργίας συμπληρωματικών - περιφερειακών σχολείων υποταγμένων στις άμεσες ανάγκες των μεγάλων επιχειρήσεων με σκοπό την παραγωγή μονόπλευρα μισοειδικευμένου, φτηνού και εύκολα μετακινούμενου εργατικού δυναμικού υπό το βάρος επισφαλών εργασιακών σχέσεων.

Δ. Τη δημιουργία σχολείων πολλαπλών τύπων και ταξικών ταχυτήτων

Διαμορφώνουν τους όρους για την επιβολή ενός σύγχρονου αναλφαβητισμού πάνω στην συντριπτική πλειοψηφία των νέων με τη διάσπαση της εκπ/σης σε δύο βασικές ταχύτητες: υψηλής στάθμης και τεχνοκρατικού χαρακτήρα εκπ/ση για μια κοινωνική ελίτ, κατακερματισμένη και υποβαθμισμένη γνώση για τα παιδιά από τα ασθενέστερα κοινωνικά στρώματα.

Εμείς προτείνουμε και αγωνιζόμαστε

Βασικός άξονας της πάλης μας είναι η αντίσταση ενάντια στη λιτότητα, την ιδεολογική πειθάρχηση και την αφαίρεση κάθε κατακτημένου δικαιώματός μας.

Θεωρούμε πως κανένα ζήτημα δεν έκλεισε και πολύ περισσότερο πως η αυριανή κατάσταση σε πολύ μεγάλο βαθμό θα καθοριστεί από τη δική μας φωνή και δράση.

Α. Υπερασπιζόμαστε το δημόσιο χαρακτήρα της εκπ/σης.

Αντιστεκόμαστε στη συνεχή περιθωριοποίησή της προς όφελος της κολλεγιακού τύπου Ιδιωτικής. Καμιά άδεια για νέα ιδιωτικά σχολεία. Ταυτόχρονα αντιπαλεύουμε τους ταξικούς φραγμούς της δημόσιας εκπ/σης. Βρισκόμαστε σε ρήξη επιδιώκοντας την ταξική αναθεώρηση της παρεχόμενης σήμερα σχολικής γνώσης. Λέμε όχι στους πολλούς τύπους σχολείων που αναπαράγουν τον κατακερματισμό της γνώσης και τις κοινωνικές ανισότητες.

Β. Αγωνιζόμαστε για άνετο και υγιές εργασια-

κό καθεστώς.

* Κλιμακωτή μείωση του ωράριου ανάλογα με τα χρόνια υπηρεσίας * Μείωση του ορίου συνταξιοδότησης στα 30 χρόνια υπηρεσίας

* 3.000 επιπρόσθετοι διορισμοί το Μάιο. Κατάργηση του θεσμού των αναπληρωτών και πρόσθετων καθηγητών καθώς και των ωρομίσθιων.

* Καμιά σύνδεση του μισθού με τη λεγόμενη αποδοτικότητα, παραγωγικότητα που σκοπό έχουν στην πραγματικότητα την καθήλωση των μισθών, την εντατικοποίηση, τη διάσπαση και την κατηγοριοποίηση των εργαζομένων τη στιγμή που οι εργαζόμενοι δεν ελέγχουν τη διαδικασία της παραγωγής, ούτε πολύ περισσότερο καθορίζουν τους στόχους της. * Ανεμπόδιστη μισθολογική και βαθμολογική εξέλιξη. Κατάργηση των Π.Δ. (όπως π.χ. της επιμόρφωσης) που προωθούν, με την τακτική του σαλαμιού πλέον, την αξιολόγηση - υπηρεσιακή κρίση.

Γ. Αντιστεκόμαστε στη σημερινή οικουμενική λιτότητα αλλά και σε κάθε μεταοικουμενική λιτότητα

Ζητάμε αυξήσεις στους ΒΑΣΙΚΟΥΣ ΜΙΣΘΟΥΣ, που να ανταποκρίνονται στο κόστος και τις ουσιαστικές ανάγκες της σύγχρονης ζωής. Αύξηση όλων των κοινωνικών παροχών. Ενίσχυση και επαναφορά των συντάξεων στο 80% των εν ενεργεία αποδοχών.

Δ. Αντιπαλεύουμε και γενικά και στην πράξη τις ΕΟΚικές εκπ/κές οδηγίες

Ακυρώνουμε στην πράξη κάθε μέτρο που τείνει να μετατρέψει σε εντελώς συμπληρωματική την ελληνική εκπ/ση στα πλαίσια της ΕΟΚ.

Ε. Αποκρούουμε "σταθερά" τη λογική της συνδιαχείρισης της κρίσης στην εκπ/ση.

ΣΤ. Απαπούμε πλήρη ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΩΡΑ!

Οι καθηγητές και οι άλλοι Δημ. Υπάλληλοι δεν είναι πολίτες β' κατηγορίας

Ζ. Ζητάμε την κατάργηση του 1566/85 καθώς και του 1264/82 (ως κρατική παρέμβαση στη λειτουργία του σ.κ.)

Η ελπίδα και σ' αυτή την περίοδο βρίσκεται στους δικούς μας αγώνες, αλλά και στους κοινούς μας αγώνες με τους άλλους εργαζόμενους για κοινούς στόχους και αιτήματα.

Χρειαζόμαστε ένα προκαταβολικά καθορισμένο και ολοκληρωμένο χρονικά πρόγραμμα δράσης με βασική διάσταση την απεργία διάρκειας, που πολύχρονη πείρα απόδειξε την αντοχή, την αποκλειστικότητα και την αποτελεσματικότητά της.

Χρειαζόμαστε τη δύναμη της πειθούς και της έμπνευσης! Γι' αυτό απλώνουμε το χέρι σ' όλους τους συναδέλφους για να ενώσουμε τη φωνή, τη δράση, την αγωνία και τον αγώνα μας ενόψει των ΓΣ της Οργανωτικής ΙΙ.

- ΔΙΑΡΚΗΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΤΕΤΑΜΕΝΟΣ ΑΓΩΝΑΣ για:

- ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΕΣ ΑΥΞΗΣΕΙΣ ΠΟΥ ΝΑ ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΝΟΝΤΑΙ ΣΤΟ ΚΟΣΤΟΣ ΤΗΣ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΖΩΗΣ!
- ΑΥΞΗΣΕΙΣ ΣΤΟΥΣ ΒΑΣΙΚΟΥΣ ΜΙΣΘΟΥΣ!
- ΑΥΞΗΣΕΙΣ ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΗΣ ΩΣΤΕ ΝΑ ΦΤΑΝΟΥΝ ΣΤΟ 80% ΤΩΝ ΕΝ ΕΝΕΡΓΕΙΑ ΑΠΟΔΟΧΩΝ!
- ΜΕΙΩΣΗ ΤΟΥ ΟΡΙΟΥ ΣΥΝΤΑΞΙΟΔΟΤΗΣΗΣ ΤΩΝ ΕΚΠ/ΚΩΝ ΣΤΑ 30 ΧΡΟΝΙΑ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ!
- ΚΛΙΜΑΚΩΤΗ ΜΕΙΩΣΗ ΤΟΥ ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΥ ΩΡΑΡΙΟΥ!
- 3.000 ΕΠΙΠΡΟΣΘΕΤΟΙ ΔΙΟΡΙΣΜΟΙ ΤΟ ΦΕΤΙΝΟ ΜΑΗ!
- ΚΑΤΑΡΓΗΣΗ ΤΩΝ ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΩΝ, ΩΡΟΜΙΣΘΙΩΝ ΣΥΜΒΑΣΙΟΥΧΩΝ, ΕΝΙΑΙΑ ΣΧΕΣΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΣΤΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ!

ΑΦΙΕΡΩΜΑ:

Νέες εργασιακές σχέσεις
Σύνδεση μισθού με παραγωγικότητα

Η ΣΥΝΔΕΣΗ ΜΙΣΘΟΥ - ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΣΤΟ ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΤΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ

Τα τελευταία χρόνια, από τις κυρίαρχες πολιτικές δυνάμεις, γίνεται πολύς λόγος για τη ριζική αλλαγή των εργασιακών σχέσεων, τόσο στον ιδιωτικό, όσο και στο δημόσιο τομέα. Από τους κυρίαρχους κύκλους προβάλλονται σαν απαραίτητοι όροι, για το ξεπέρασμα της κοινωνικο-οικονομικής κρίσης, πρώτον η σύνδεση μισθού - παραγωγικότητας και δεύτερον η αύξηση του όριου συνταξιοδότησης.

Συγκεκριμένα, προβάλλουν την άποψη, πως η οικονομία δεν είναι ανταγωνιστική, γιατί έχει χαμηλό δείκτη παραγωγικότητας και επομένως πρέπει να αυξηθεί η παραγωγικότητα. Βρήκαν, λοιπόν, και το κατάλληλο φάρμακο για τη θεραπεία, δηλαδή τη σύνδεσή της με το μισθό των εργαζομένων.

Ταυτόχρονα, για να μπορέσουν να περάσουν την αντεργατική αυτή πολιτική στη συνείδηση των εργαζομένων, προβάλλουν κάποια ψευτοεπιχειρήματα, που έχουν σαν στόχο να συγκαλύψουν τις πραγματικές τους επιδιώξεις, να ρίξουν, δηλαδή, τα βάρη τη κρίσης στους εργαζόμενους. Έτσι, η μεν Ν.Δ. προβάλλει σαν επιχείρημα τη γνωστή της άποψη για αξιοκρατία, ενώ το ΠΑΣΟΚ τη θεωρεί σαν απαραίτητο όρο για την αύξηση της παραγωγής, κάτω από το γνωστό σλόγκαν που πρώτος —ο πρώην τσάρος της οικονομίας Αρσένης— πλάσαρε, ότι «καταναλώνουμε περισσότερα απ' αυτά που παράγουμε». Και οι δύο, πάντως, υπόσχονται περισσότερα κέρδη για τους εργαζόμενους, μέσα από τα διάφορα πριμ παραγωγής ή την επιδοματική πολιτική.

Αξίζει πάντως ιδιαίτερα να τονίσουμε, ότι στην πολιτική αυτή συμφωνούν και οι ρεφορμιστές του Συνασπισμού, αφού στο πρόγραμμά τους σαφέστατα προβάλλεται η θέση της σύνδεσης μισθού-παραγωγικότητας, σε εθνικό μάλιστα επίπεδο(!), με στόχο, όπως τονίζουν, την ορθολογική ανάπτυξη της οικονομίας. Μάλιστα, εγκαταλείπεται οριστικά η άποψη «ίση αμοιβή, για ίση δουλειά», ακολουθώντας τη νέα πολιτική που προβάλλεται από τον Γκορμπατσώφ σε όλη την Ανατολική Ευρώπη.

Όμως, τί σημαίνει αυτό στην πράξη για τους εργαζόμενους; Ποιά είναι η δική τους ευθύνη για την κατάσταση της οικονομίας και τί ουσιαστικά υποκρύπτει η πρόταση αυτή; Είναι δεδομένο, ότι υπάρχει μεγάλη οικονομική κρίση και —απ'

ό,τι φαίνεται— είναι αξεπέραστη. Εκείνο, όμως, που επιδιώκουν οι κυρίαρχοι κύκλοι, είναι να φορτώσουν αυτήν την κρίση στους εργαζόμενους, αφαιρώντας τους ουσιαστικά ένα ακόμα κομμάτι από τις αποδοχές τους, μέσα από μια δήθεν αξιοκρατική και δίκαιη λογική, αμείβοντας τους «παραγωγικούς» και τιμωρώντας τους «τεμπέληδες».

Πρέπει να επισημάνει κανείς, ότι τη μικρότερη ευθύνη για τη χαμηλή παραγωγικότητα της οικονομίας την έχουν οι εργαζόμενοι. Ας δούμε μερικά απλά παραδείγματα, που όμως οι «εγκέφαλοι» των κυρίαρχων κύκλων δεν μπορούν ούτε καν να διανοηθούν! Παρά το γεγονός ότι τα κέρδη των βιομηχάνων αυξάνονται με φοβερούς ρυθμούς, οι επενδύσεις σε νέα τεχνολογία είναι ανύπαρκτες, με αποτέλεσμα όλο το βάρος της αύξησης της παραγωγής να πέφτει στους εργαζόμενους, οι οποίοι πρέπει να αυξήσουν κατά πολύ τις νόρμες παραγωγής, δηλαδή να υπερεντατικοποιήσουν την εργασία τους, για να αυξηθεί η παραγωγικότητα! Έτσι κάπως εννοούν την παραγωγικότητα, οι κύριοι αυτοί, σαν ακόμα μεγαλύτερο ξεζούμισμα των εργαζομένων. Άλλωστε, όποιος γνωρίζει λίγο την ιστορία των προβληματικών επιχειρήσεων, καταλαβαίνει πολύ καλά τί σημαίνει αύξηση της παραγωγικότητας, όπως το καταλαβαίνουν και οι εργάτες της ΠΥΡΚΑΛ, της ΛΑΡΚΟ, της ΧΡΩΠΕΙ και τόσων άλλων «προβληματικών».

ΜΙΣΘΟΣ - ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΤΗΤΑ ΣΤΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Αν στον ιδιωτικό τομέα, και ιδιαίτερα στη βιομηχανία, η σύνδεση μισθού-παραγωγικότητας μπορεί εύκολα να προωθηθεί (και μάλιστα χωρίς πολλές αντιστάσεις, αφού οι κυρίαρχες συνδικαλιστικές δυνάμεις συναινούν, όπως έγινε στο ΕΚΑ), στο δημόσιο τομέα και μάλιστα στην εκπαίδευση δεν είναι εύκολο να καταμετρηθεί η «παραγωγικότητα» των εκπαιδευτικών. Γι' αυτό είναι βέβαιο, ότι η σύνδεση μισθού - αποδοτικότητας θα συνδεθεί με την περίφημη αξιολόγηση.

Ήδη, τα μηνύματα φτάνουν απ' όλες τις κατευθύνσεις. Ο υπέργηρος πρωθυπουργός Ζολώτας δηλώνει ότι επικρατεί μεγάλη χαλαρότητα, οι αποδοχές των νέου τύπου επιθεωρητών,

των σχολικών συμβούλων, αυξάνουν και οι επιτροπές εργασίας του ΥΠΕΠΘ εργάζονται πυρετωδώς για την προετοιμασία του Π.Δ. για την αξιολόγηση. Τέλος, να υπενθυμίσουμε ότι με τη λήξη της απεργίας του 1988, ο τότε υπουργός εθνικής οικονομίας Ρουμελιώτης, δήλωσε στη Βουλή, ότι τα τρίμηνα δόθηκαν στα πλαίσια της σύνδεσης μισθού αποδοτικότητας των καθηγητών!

Εδώ πρέπει να αναφερθούμε αναλυτικά σε ορισμένες πτυχές του πλαισίου, κάτω από το οποίο θα επιχειρηθεί η εφαρμογή της σύνδεσης μισθού - αποδοτικότητας. Θα πρέπει να θεωρείται βέβαιο, ότι η πολιτική αυτή δε θα εφαρμοστεί με μια κεντρική κατεύθυνση (π.χ. ένα νομοσχέδιο), κι αυτό για δύο λόγους.

Πρώτον, ο δημόσιος τομέας δεν έχει κοινά χαρακτηριστικά για όλους τους κλάδους. Έτσι, δεν μπορεί να έχει τον ίδιο χαρακτήρα η σύνδεση αυτή για τους εφοριακούς ή τους μηχανικούς ή τους εκπαιδευτικούς.

Δεύτερον, οι αντιδράσεις στο δημόσιο τομέα από το συνδικαλιστικό κίνημα μπορεί να είναι αρκετά έντονες, αφού δεν παρατηρείται —προσωρινά τουλάχιστον— η πολυδιάσπαση που εμφανίζεται στον ιδιωτικό τομέα. Γι' αυτό θα επιχειρηθεί —και ήδη άρχισαν οι προσπάθειες— να διαμορφωθεί η κατάλληλη συνείδηση, έτσι ώστε να γίνει ανώδυνα αποδεκτή η πολιτική αυτή.

Εδώ ακριβώς βοηθούν τα περίφημα Π.Δ. του νόμου 1566, που αφορούν την αξιολόγηση, επιμόρφωση, σχολικούς συμβούλους κ.λπ. και θα πρέπει γι αυτό να τονίσουμε ορισμένες πλευρές τους.

Η **αξιολόγηση**, το σημαντικότερο ίσως Π.Δ., έχει διπλό στόχο. Από τη μια επιδιώκει την ιδεολογική πειθάρχηση του εκπαιδευτικού και την υποταγή του στις κυβερνητικές επιλογές, από την άλλη έρχεται μακροπρόθεσμα να συνδέσει την αμοιβή με την απόδοση. Με το πρόσχημα δήθεν της αξιοκρατίας, του ελέγχου της αποδοτικότητας των εκπαιδευτικών, επιχειρείται η πλήρης υποταγή τους, αφού ο κίνδυνος ακόμα και της απόλυσης θα είναι ορατός, υπό την κρίση του διευθυντή, του σχολικού συμβούλου και των άλλων διοικητικών οργάνων. Ειδικά στο πρόγραμμα της Ν.Δ., το πλαίσιο που διαγράφεται για τη σύνδεση του μισθού με την αξιολόγηση είναι σαφέστατο, αφού προβλέπει την πρόσθετη αμοιβή αυτών που κρίνονται κατάλληλοι για την προώθηση της πλήρους υποταγής στις ανάγκες του συστήματος, άρα κατάλληλοι για διευθυντικές θέσεις κ.λπ.

Σοβαρός, επίσης, είναι ο ρόλος της λεγόμενης **επιμόρφωσης** και του αντίστοιχου Π.Δ. Φαινομενικά, η επιμόρφωση φαίνεται σαν κάτι σωστό, αφού υποτίθεται ότι έρχεται να λύσει ένα σοβαρό πρόβλημα, που αφορά την ανανέωση των γνώσεων σύμφωνα με τα νέα επιστημονικά δεδομένα. Όμως η πραγματικότητα είναι εντελώς διαφορετική. Το σχετικό Π.Δ. έρχεται να βάλει την επιμόρφωση σε διάφορες φάσεις της δουλειάς του εκπαιδευτικού και να ανοίξει την άμεση σύνδεσή της με την αξιολόγηση.

Έτσι, η **εισαγωγική επιμόρφωση** έρχεται ουσιαστικά να αμφισβητήσει τα τυπικά προσόντα του εκπαιδευτικού για διορισμό, που είναι το πτυχίο του, καθώς επίσης μακροπρόθεσμα θα βοηθήσει στη κατάργηση της επετηρίδας. Η **τακτική επιμόρφωση**, επίσης, που προβλέπεται σε όλη τη σταδιοδρομία του εκπαιδευτικού, μέσα από τη βαθμολόγησή του και τις προβλεπόμενες εξετάσεις, ανοίγει το δρόμο της αξιολόγησης και των αντίστοιχων επιπτώσεων.

Βέβαια, πρέπει να επισημάνουμε, ότι μέσα από το αντίστοι-

χο Π.Δ., αυτά δεν είναι σαφή· όμως πρέπει κανείς να διακρίνει την προοπτική και όχι μόνο το πώς αυτά σήμερα εμφανίζονται. Τέλος, πρέπει ακόμα να τονιστεί, ότι η επιμόρφωση θα επιμηκύνει σημαντικά το χρόνο απασχόλησης, αφού αυτή προβλέπεται ότι θα γίνεται εκτός ωρών διδασκαλίας.

Τρίτος βασικός παράγοντας για τη σύνδεση του μηχανισμού του ελέγχου και της εφαρμογής των σχεδίων της αστικής τάξης, είναι ο **ρόλος του σχολικού συμβούλου**. Η κατάργηση του θεσμού του επιθεωρητή, που τόσο πολύ διατυμπανίστηκε, ιδιαίτερα από το ΠΑΣΟΚ, γέννησε ένα νέο τύπο επιθεωρητή, με ευρύτερες μάλιστα αρμοδιότητες, το σχολικό σύμβουλο. Για πολλούς λόγους μέχρι σήμερα δεν έχει φανεί καθαρά ο ρόλος του συμβούλου. Άλλωστε, για να μπορέσει ο σύμβουλος να παρέμβει αποφασιστικά στην εκπαιδευτική διαδικασία, είναι απαραίτητο το Π.Δ. για την αξιολόγηση. Βασική του αποστολή, μαζί με τα άλλα όργανα διοίκησης (διευθυντές· γραφεία κ.λπ.), είναι να κρίνει την «καταλληλότητα» του εκπαιδευτικού και είναι αυτός που ουσιαστικά θα προωθήσει τη σύνδεση του μισθού με την αποδοτικότητα. Γι' αυτό άλλωστε και η κυβέρνηση Τζαννετάκη, μόνο στους σχολικούς συμβούλους αναγνώρισε την «ιδιαιτερότητα» του έργου τους και αύξησε γι' αυτό σημαντικά τις αποδοχές τους.

Η τυχόν, όμως, σύνδεση του μισθού και της αποδοτικότητας θα έχει σοβαρές επιπτώσεις και στη δομή του συνδικαλιστικού κινήματος, αλλά και στην ομοιογένεια του χώρου των εκπαιδευτικών. Συγκεκριμένα, στα πλαίσια αυτής της πολιτικής, αναμένεται να αυξηθεί σημαντικά ο ήδη μεγάλος αριθμός των αναπληρωτών και των ωρομίσθιων. Έτσι, θα χτυπηθεί άμεσα ένα πάγιο αίτημα για κατάργηση του θεσμού του αναπληρωτή και η πλήρωση των κενών θεσμών με νέους διορισμούς, ενώ ταυτόχρονα θα απομαζικοποιηθούν οι ομοσπονδίες των εκπαιδευτικών, που σίγουρα αποτελούν την αιχμή του δόρατος για τους εργαζόμενους στο δημόσιο τομέα.

Ταυτόχρονα, η προώθηση της αξιολόγησης και της πειθάρχησης μέσα στο σχολείο θα υποβαθμίσει ακόμα πιο πολύ το ρόλο του συλλόγου των καθηγητών, θα οδηγήσει σε ακόμα μεγαλύτερη υποταγή στα όργανα της διοίκησης (διευθυντές, γραφεία κ.λπ.), ενώ μακροπρόθεσμα θα πρέπει να αναμένεται και η σύνδεση του μισθού με το βαθμό, ανατρέποντας έτσι το μεγαλύτερο ποσοστό των κατακτήσεων των εκπαιδευτικών.

Τέλος, πρέπει να τονίσουμε, ότι η σύνδεση μισθού αποδοτικότητας θα έχει σαν στόχο το χτύπημα των βασικών μισθών, μέσα από την επιδοματική πολιτική. Το ζήτημα αυτό είναι ιδιαίτερα σοβαρό, αφού έρχεται να εξυπηρετήσει γενικότερα σχέδια της άρχουσας τάξης, στα πλαίσια των ΕΟΚικών επιλογών, για μείωση των συντάξεων, μιας και τα επιδόματα αυτά δεν υπολογίζονται στις συντάξιμες αποδοχές. Άλλωστε, οι εμπειρίες από την εφαρμογή των τριμήνων είναι ιδιαίτερα αρνητικές για τους εκπαιδευτικούς.

Κλείνοντας την ανάλυση αυτή θα πρέπει να τονίσουμε δύο πράγματα. Αν τυχόν το συνδικαλιστικό κίνημα δεν αποτρέψει ή —χειρότερα ακόμα— αν αποδεχτεί τη σύνδεση μισθού παραγωγικότητας, τότε οι μέρες που έρχονται θα είναι πολύ δύσκολες. Ακόμα, η διάσπαση του σ.κ. θα πρέπει να θεωρείται σχεδόν βέβαιη, αφού στα πλαίσια αυτής της πολιτικής θα αρχίσουν να προωθούνται απαράδεκτα συντεχνιακά αιτήματα από ομάδες εκπαιδευτικών, όπως διαφορετικές αμοιβές για τις δέσμες, τα ειδικά σχολεία, τα ειδικά μαθήματα κ.λπ. Ας σκεφτούμε, άλλωστε, ότι μια τέτοια προσπάθεια έχει ήδη γίνει με τους καθηγητές των πολυκλαδικών λυκείων, με την «ιδιαιτερότητα» των σχολείων αυτών.

Γιώργος Σόφης
Λάμπρος Μπαλάσκας

ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΑΝΕΡΓΙΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οι διάφορες θεωρίες που εφαρμόζει η αστική τάξη για να αντιμετωπίσει το θέμα της ανεργίας, αποκρύπτουν τις πραγματικές αιτίες, απαλλάσσουν το κεφάλαιο από το σύνολο των ευθυνών του και τις επιρίπτουν εξ' ολοκλήρου στην εργατική τάξη. Γι' αυτό, όλα τα μέτρα που προτείνουν απευθύνονται στην εργατική τάξη. Επιδιώκουν έτσι τη μεγιστοποίηση του κέρδους και την ισχυροποίηση της αστικής κυριαρχίας πάνω στην εργατική τάξη με το ελάχιστο οικονομικό και πολιτικό κόστος.

Στη χώρα μας, όπου τα προβλήματα της οικονομίας -και κατ' επέκταση της κοινωνίας- έχουν οξυνθεί, λόγω της κρατικομονοπωλιακής κυριαρχίας και της εξάρτησης, η αστική τάξη έχει περάσει σε μια άνευ προηγουμένου επίθεση ενάντια στο λαό, φορτώνοντάς του όλα τα βάρη της κρίσης. Η μόνιμη συνταγή είναι δουλειά, περισσότερη δουλειά για να αυξηθεί η παραγωγικότητα, έτσι ώστε να αποκατασταθεί η ανταγωνιστικότητα των προϊόντων μας, να αναθερμανθεί η εθνική μας οικονομία και να λυθεί το πρόβλημα της ανεργίας. Οι γνωστοί κονδυλοφόροι, χύνουν άφθονο μελάνι για να περάσουν αυτήν την αντίληψη στους εργαζόμενους. Η λέξη παραγωγικότητα και ακούγεται παντού και δεν σημαίνει τίποτε άλλο παρά ξεζούμισμα του εργάτη στο θωρο. Όλα τα άλλα που συνοδεύουν αυτή τη μελετημένη προπαγάνδα, είναι η «σοσιαλιστική σάλτσα» που κατά καιρούς σερβίρεται. Η ουσία είναι ότι πρόκειται για μια πολιτική, που όχι μόνο δε λύνει το πρόβλημα της ανεργίας, αλλά αντίθετα το επιδεινώνει, όχι μόνο δεν προστατεύει την εργατική τάξη από την εξαθλίωση, αλλά αντίθετα είναι μια ανεκτίμητη προσφορά στις αστικές επιδιώξεις.

Επειδή, λοιπόν, οι έννοιες παραγωγικότητα - ανταγωνιστικότητα - εντατικοποίηση (σε σχέση με την ανεργία και την οικονομία) έχουν μια επίκαιρη σημασία, ας δούμε πιο αναλυτικά ορισμένες πλευρές.

Η ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Όταν λέμε παραγωγικότητα της εργασίας, εννοούμε την αποδοτική παραγωγική δραστηριότητα ανθρώπων, η οποία μετρείται με την ποσότητα των προϊόντων που παράγει ο εργάτης στη σφαίρα της υλικής παραγωγής στην μονάδα του χρόνου (ώρα, βάρδεια, μήνας, χρόνος).

Η παραγωγικότητα αυξάνεται με την εξέλιξη της ανθρώπινης κοινωνίας. Η αύξηση αυτή αποτελεί έναν από τους αντικειμενικούς οι-

κονομικούς νόμους, που έχει ισχύ σε κάθε κοινωνικό σύστημα.

Άμεση συνέπεια αυτού του οικονομικού νόμου είναι ότι, στις ταξικές ανταγωνιστικές κοινωνίες, τα αποτελέσματα της αύξησης της παραγωγικότητας τα ιδιοποιούνται οι κυρίαρχες τάξεις. Στον καπιταλισμό, αύξηση της παραγωγικότητας σημαίνει μεγαλύτερη ιδιοποίηση του παραγόμενου πλούτου από τους καπιταλιστές, δηλ. μεγαλύτερη εκμετάλλευση και κεφαλαιοκρατική συσσώρευση. **Σύμφωνα, όμως, με το Μαρξ, η ουσία του νόμου της αύξησης της παραγωγικότητας συνίσταται στη δημιουργία προϊόντων στον ανώτερο δυνατό βαθμό με τη λιγότερη εργασία.** Γι' αυτό, αύξηση της κοινωνικής παραγωγικότητας της εργασίας σημαίνει πρόοδο της ανθρωπότητας, που συνοδεύεται από άνοδο της υλικής παραγωγής, ανάπτυξη της επιστήμης, της τεχνολογίας, του πολιτισμού. Η εξέλιξη των κοινωνικών συστημάτων συνοδεύεται και από εξέλιξη στον τρόπο παραγωγής και αύξηση στην παραγωγικότητα της εργασίας.

Η ΑΥΞΗΣΗ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΤΗΤΑΣ

Σύμφωνα με το Μαρξ, η αύξηση της παραγωγικής δύναμης της εργασίας (η αύξηση της παραγωγικότητας) είναι: «... μια αλλαγή στο προτσές της εργασίας, αλλαγή που συντομεύει τον κοινωνικό αναγκαίο χρόνο εργασίας για την παραγωγή του εμπορεύματος, έτσι που, μια μικρότερη ποσότητα εργασίας αποκτάει τη δύναμη να παράγει μια μεγαλύτερη ποσότητα αξιών χρήσης».

Πρόκειται, δηλαδή, για την εξασφάλιση εκείνων των παραγόντων-προϋποθέσεων, ώστε να αυξάνεται η παραγωγή με λιγότερη δουλειά και όχι με εντατικοποίηση της δουλειάς. Δεν πρέπει, δηλαδή, να συνδέεται με την εντατικοποίηση της δουλειάς, αλλά με την εξασφάλιση αναγκαίων παραγόντων για την αύξησή της. Τους παράγοντες αυτούς είχε προσδιορίσει ο Μαρξ ήδη από τότε που έγραψε τον πρώτο τόμο του Κεφαλαίου: «Η παραγωγική δύναμη της εργασίας καθορίζεται από ποικίλα περιστατικά, ανάμεσα στ' άλλα, από το μέσο βαθμό τεχνολογίας των εργατών, από τη βαθμίδα ανάπτυξης της επιστήμης και της τεχνολογικής εφαρμογής της, από τον κοινωνικό συντονισμό του προτσές της παραγωγής, από την έκταση και την αποτελεσματικότητα των μέσων παραγωγής και από τους φυσικούς πόρους».

Τί σημαίνει, όμως, παράλληλη μείωση της εργασίας; Στην παραγωγή κάθε προϊόντος

συντελούν δύο μορφές εργασίας:

α. **Η ζωντανή εργασία**, που είναι η εργασία που δαπανούν οι εργάτες για την παραγωγή του προϊόντος.

β. **Η παρωχημένη εργασία**, δηλαδή η εργασία που δαπανήθηκε σε προηγούμενα στάδια της κοινωνικής παραγωγής και χρησιμοποιείται στο παρόν (κτίρια, μηχανές, πρώτες ύλες, καύσιμα κ.λπ.).

Μια αύξηση της παραγωγικότητας σημαίνει, ότι με λιγότερη ζωντανή ή παρωχημένη εργασία, παράγονται περισσότερες αξίες χρήσης. Αν αυτό συμβεί σε μια επιχείρηση, τότε μιλάμε για αύξηση της παραγωγικότητας του κλάδου. Όταν η παραγωγικότητα αυξάνεται σε κοινωνική κλίμακα, τότε έχουμε εξοικονόμηση ζωντανής και παρωχημένης εργασίας σε όλη την κοινωνία και μιλάμε για «κοινωνική παραγωγικότητα». Ο Μαρξ παρατήρησε, ότι ισχύει μια γενική νομοτέλεια που προκύπτει από το νόμο αύξησης της παραγωγικότητας, ότι δηλαδή, όσο αναπτύσσονται οι παραγωγικές δυνάμεις, η ζωντανή εργασία θα θέτει σε κίνηση όλο και μεγαλύτερη μάζα παρωχημένης εργασίας.

Η άνοδος της παραγωγικότητας της εργασίας συνίσταται ακριβώς στο ότι το μερίδιο της ζωντανής εργασίας που περιέχεται στο εμπόρευμα μικραίνει, ενώ μεγαλώνει το μερίδιο της παρωχημένης εργασίας. Αυτό γίνεται όμως έτσι, που ελαττώνεται η συνολική ποσότητα εργασίας που περιέχεται στο εμπόρευμα. Συνίσταται επομένως στο ότι η ζωντανή εργασία μειώνεται περισσότερο από ότι αυξάνεται η παρωχημένη εργασία» (Κ. Μαρξ, το Κεφάλαιο, τόμος 3, σελ. 329, εκδ. Σύγχρονη Εποχή).

Ο νόμος, όμως, της παραγωγικότητας επηρεάζεται από τους ειδικούς νόμους του κάθε κοινωνικού συστήματος και εκδηλώνεται με διάφορες μορφές. Στον καπιταλισμό, ο νόμος της υπεραξίας λειτουργεί σε μια ανταγωνιστική βάση με το νόμο της παραγωγικότητας, όπως επίσης ο νόμος της αξίας της εργατικής δύναμης κ.λπ. Ο Μαρξ λέει, ότι στον καπιταλισμό «...δεν ισχύει απόλυτα... Για το κεφάλαιο αυτή η παραγωγική δύναμη δεν ανεβαίνει αν γενικά γίνεται οικονομία σε ζωντανή εργασία, αλλά μόνο αν στο πληρωμένο μέρος της ζωντανής εργασίας γίνεται οικονομία από ότι στην παρωχημένη εργασία που προστίθεται στο εμπόρευμα».

Το γεγονός αυτό έχει σαν αποτέλεσμα τον ανεπαρκή τρόπο χρησιμοποίησης του εργατικού δυναμικού και τις τεράστιες απώλειες ζωντανής και παρωχημένης εργασίας που παίρνουν μορφές όπως: η χρόνια ανεργία που

αξύνεται σε περιόδους κρίσης, η απασχόληση υπερβολικού αριθμού ατόμων σε μη παραγωγικούς τομείς, η καταστροφή σε περιόδους κρίσης μεγάλου μέρους των παραγομένων προϊόντων και μέσων παραγωγής (παρωχημένη εργασία κ.λπ.).

Στο σοσιαλισμό, ο νόμος της αύξησης της παραγωγικότητας αποκτάει απόλυτη ισχύ. Το σοσιαλιστικό κράτος συνειδητά σχεδιάζει και χρησιμοποιεί την άνοδο της παραγωγικότητας της εργασίας για την άνοδο του υλικού και πνευματικού επιπέδου της ζωής των εργαζομένων. Ο Μαρξ έλεγε: «**Η οικονομία του χρόνου, όπως και η σχεδιασμένη κατανομή του εργασιακού χρόνου, στους διάφορους κλάδους της παραγωγής, παραμένει ο πρώτος οικονομικός νόμος, στη βάση της συλλογικής παραγωγής. Αυτό γίνεται νόμος σε πολύ υψηλότερη μάλιστα βαθμίδα**». (Μαρξ - Ένγκελς, Άπαντα, τόμος 46, σελ. 117).

Συμπερασματικά, λοιπόν, η αύξηση της παραγωγικότητας σημαίνει εξασφάλιση των παραγόντων εκείνων που -με παράλληλη μείωση της εργασίας- αυξάνουν την παραγωγή. Στον καπιταλισμό είναι δεμένη με τους βασικούς οικονομικούς νόμους. Είναι απάτη η αύξηση της παραγωγικότητας έξω από τους νόμους, χωρίς δηλαδή την εντατικοποίηση της δουλειάς, αύξηση του βαθμού εκμετάλλευσης, μείωση των απασχολούμενων, εξασθλίωση της εργατικής τάξης, ενώ ταυτόχρονα αυξάνονται τα κέρδη και εξασφαλίζεται η κυριαρχία του κεφαλαίου. Γι' αυτό, οι εργαζόμενοι δεν πρέπει να πέσουν σ' αυτήν την παγίδα.

Η ΕΝΤΑΣΗ Η ΕΝΤΑΤΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Ένα από τα συνθήματα που κυριαρχούν σήμερα είναι η ανάγκη για εντατικότερη εργασία, που συγχέεται σκόπιμα με την έννοια της παραγωγικότητας. Η καλλιεργούμενη αυτή σύγχυση, έχει σκοπό να συνδέσει άμεσα την παραγωγικότητα με την εντατικότητα και να επιρεάσει αρνητικά τους προσανατολισμούς της εργατικής πάλης. Γι' αυτό πρέπει να ξεκαθαρίσουμε αυτό το ζήτημα.

Η ένταση ή η εντατικότητα της εργασίας, εκφράζει την ποσότητα της εργασίας που ξοδεύει ο εργάτης σε συγκεκριμένο χρονικό διάστημα, για την απαίτηση ενός χρήσιμου αποτελέσματος. Μπορεί να καθοριστεί, από βιολογική άποψη, σαν ο ρυθμός κατανάλωσης σωματικών και πνευματικών δυνάμεων στη μονάδα του χρόνου.

Στον καπιταλισμό, το ζήτημα της επίτευξης και διατήρησης ομαλού επιπέδου έντασης ή εντατικότητας της εργασίας για τους μισθωτούς εργάτες, συνδέεται με τις συνθήκες απόσπασης υπεραξίας-κέρδους. Το κυνηγητό του κέρδους, οδηγεί τους καπιταλιστές σε ολοένα μεγαλύτερους ρυθμούς δουλειάς, γεγονός που οδηγεί στην εντατικοποίηση. Με την εξέλιξη του καπιταλισμού, παρατηρείται αύξηση του κανονικού επιπέδου εντατικότητας της εργασίας.

Ειδικές έρευνες που έχουν γίνει έδειξαν,

ότι από τις αρχές του 20ού αιώνα η εντατικότητα της εργασίας στη βιομηχανία των αναπτυγμένων καπιταλιστικών χωρών αυξήθηκε δύο φορές. Χαρακτηριστική μαρτυρία είναι ο ρυθμός αύξησης των εργατικών ατυχημάτων.

Αυτός είναι ο λόγος που σήμερα η πάλη της εργατικής τάξης για τη μείωση της εργάσιμης ημέρας ή τη μείωση των εβδομαδιαίων ωρών εργασίας (35ωρο), συνδέεται στενά με την πάλη για τη μείωση του μέσου επιπέδου εντατικότητας. Το κοινωνικά «κανονικό» επίπεδο έντασης ή εντατικότητας της εργασίας, καθορίζεται στην πορεία της ταξικής πάλης για οικονομικά και πολιτικά δικαιώματα.

Σήμερα, όλη η αστική προπαγάνδα και το εργασιακό καθεστώς των επιχειρήσεων συνδέουν την παραγωγικότητα και την «επιβίωση» της επιχείρησης με την ένταση της εργασίας και μόνο.

Ο καθορισμός, όμως, της κανονικής έντασης της εργασίας πρέπει να γίνεται με επιστημονικά κριτήρια. Αυτό, όμως, δεν μπορεί να γίνει στον καπιταλισμό, γιατί θα ήταν αντίθετο προς τη φύση του. Αποτελεί ένα από τα καθήκοντα του σοσιαλιστικού κράτους. Ο Λένιν προσδιόρισε τις βάσεις για το ζήτημα αυτό, που είναι: Η ανάγκη συνεχούς ελέγχου των συνθηκών εργασίας και της επιστημονικής της οργάνωσης. Η διατήρηση υψηλής εργασιακής ικανότητας του εργάτη σε όλη τη διάρκεια της εργασιακής του ζωής, η μη υπέρβαση των σωματικών και πνευματικών ορίων, τεχνολογικοί παράγοντες (ο βαθμός μηχανοποίησης, το επίπεδο οργάνωσης, οι συνθήκες υγιεινής απασχόλησης κ.λπ.), κοινωνικοί παράγοντες (διάρκεια εργάσιμης μέρας, συνθήκες διατροφής κ.λπ.), κλιματολογικές συνθήκες, το επίπεδο ζωής διαφόρων χωρών, το επίπεδο οργάνωσης διαφόρων κλάδων της παραγωγής κ.λπ.

Συμπερασματικά, λοιπόν, η έννοια της έντασης ή εντατικότητας της εργασίας δεν πρέπει να συγχέεται με την παραγωγικότητα. Πρέπει να συνδέεται η πάλη για μείωση των ωρών δουλειάς, με την πάλη για μείωση του μέσου επιπέδου εντατικότητας. Η ένταση της δουλειάς το μόνο που φέρνει είναι γρηγορότερη σωματική, πνευματική και ψυχική φθορά του εργαζόμενου και περισσότερα κέρδη στους καπιταλιστές.

Η ΕΝΤΑΤΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ Η ΔΙΑΦΟΡΑ ΤΗΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΤΗΤΑ

Η εντατικοποίηση της εργασίας είναι η αύξηση του επιπέδου έντασης ή εντατικότητας της εργασίας και είναι φαινόμενο σύμφυτο του καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής.

Η μηχανική παραγωγή στον καπιταλισμό και η τελειοποίηση των μηχανημάτων αυξάνει την έκταση της ευθύνης και τον ρυθμό απασχόλησης του εργάτη, με τον έλεγχο ή το χειρισμό περισσότερων και συνθετότερων μηχανημάτων. Αυξάνεται, έτσι, η κατανάλωση σωματικών και πνευματικών δυνάμεων του εργάτη, η οποία αναπληρούται **μόνο με τη μείωση του εργάσιμου χρόνου** και την εφαρμογή ανθρωπινότερων ρυθμών δουλειάς.

Η αύξηση της κατανάλωσης δυνάμεων από

τον εργάτη, από την άποψη της παραγωγής ανά μονάδα χρόνου, δημιουργεί **όχι μόνο περισσότερες αξίες χρήσης (δηλ. εμπορεύματα), αλλά και μεγαλύτερη αξία. Η εντατικοποίηση της εργασίας διατηρεί στα ίδια επίπεδα την αξία ανά μονάδα προϊόντος, ενώ η παραγωγικότητα της εργασίας μειώνει την αξία ανά μονάδα προϊόντος.**

Αυτή είναι η διαφορά, από αξιακή άποψη, ανάμεσα στην παραγωγικότητα και την εντατικοποίηση της εργασίας. Αυτός είναι και ο λόγος, που οι καπιταλιστές όταν λένε αύξηση της παραγωγικότητας εννοούν αύξηση της εντατικοποίησης, δηλαδή, εντατικοποίηση της εργασίας και μόνο, χωρίς να βελτιώνουν τίποτα στο υπόλοιπο πεδίο της παραγωγικής διαδικασίας.

Η ΑΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΝΤΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ Η ΕΡΓΑΤΙΚΗ ΤΑΞΗ

Η αύξηση της παραγωγικότητας και της εντατικότητας της εργασίας αυξάνουν, με διαφορετικό τρόπο η κάθε μια, το βαθμό εκμετάλλευσης του εργάτη.

Ο Μαρξ για το ζήτημα αυτό έγραφε: «**Το ανέβασμα της παραγωγικής δύναμης της εργασίας και η αύξηση της έντασής της επενεργούν από μια άποψη ομοιόμορφα. Και τα δύο αυτά αυξάνουν τη μάζα των προϊόντων που παράγονται στο ίδιο χρονικό διάστημα. Και τα δύο συντομεύουν λοιπόν το μέρος εκείνο της εργάσιμης μέρας, που χρειάζεται ο εργάτης για την παραγωγή των μέσων συντήρησής του ή του ισοδυνάμου του**» (Μαρξ, το Κεφάλαιο, τόμος 1, σελ. 4-5, εκδ. Σύγχρονη Εποχή).

Αυτό σημαίνει, ότι και στις δύο περιπτώσεις έχουμε αύξηση του βαθμού εκμετάλλευσης. Στο ερώτημα «**Αν αυξανόταν ο μισθός του εργάτη όσο αυξάνεται η παραγωγικότητα, θα είχαμε αύξηση της εκμετάλλευσης;**», η απάντηση είναι όχι, αλλά δε θα είχαμε ούτε μείωσή της. Θα είχαμε διατήρηση της εκμετάλλευσης στα ίδια επίπεδα. Το ζήτημα του βαθμού εκμετάλλευσης το λύνει πάντα η ταξική πάλη. Η πάλη της εργατικής τάξης στον καπιταλισμό, μπορεί να κερδίσει ένα μέρος από την αύξηση της παραγωγικότητας της εργασίας ή ακόμη και ολόκληρη την αύξησή της για μια περίοδο. Ποτέ, όμως, σε μόνιμη βάση, ούτε μπορεί να καταργήσει την εκμετάλλευση. **Ο βαθμός εκμετάλλευσης της εργατικής τάξης αυξάνεται με την αύξηση της παραγωγικότητας.** Η κατάργησή της γίνεται μόνο με την ανατροπή των καπιταλιστικών παραγωγικών σχέσεων.

Στο ερώτημα: «**Αν η αύξηση της παραγωγικότητας και η μείωση του αναγκαίου χρόνου εργασίας συνοδεύει, όχι με την αύξηση του πρόσθετου χρόνου εργασίας, αλλά με μείωση του χρόνου απασχόλησης, τότε έχουμε αύξηση της εκμετάλλευσης;**» η απάντηση είναι όχι. Μόνο, βέβαια, αν η μείωση του χρόνου απασχόλησης είναι ανάλογη με τη μείωση του αναγκαίου χρόνου. Αλλιώς, έχουμε αύξηση της εκμετάλλευσης. Και το ζήτημα αυτό είναι ζήτημα της ταξικής πάλης. Μόνο οι αγώνες

και οι θυσίες της εργατικής τάξης μείωσαν τις ώρες εργασίας. Σήμερα η εργατική τάξη παλεύει για λιγότερες ώρες δουλειάς (35ωρο) - δουλειά για όλους. Στον καπιταλισμό, βέβαια, η μείωση του χρόνου δουλειάς είναι πάντα μικρότερη από τη μείωση του αναγκαίου χρόνου που φέρνει η παραγωγικότητα, γι' αυτό αυξάνεται η εκμετάλλευση.

Ας δούμε, όμως, τώρα τί γίνεται με την εντατικοποίηση της εργασίας και τι σημαίνει αυτή για την εργατική τάξη.

Η εντατικοποίηση της εργασίας γίνεται, είτε με παράταση της εργάσιμης μέρας, είτε με αύξηση της εντατικότητας. Και με τους δύο τρόπους αυξάνεται ο βαθμός εκμετάλλευσης της εργατικής τάξης, μέσω της αύξησης της **απόλυτης υπεραξίας**.

Η υπεραξία που παράγεται με την παράταση της εργάσιμης μέρας ή την εντατικοποίηση της δουλειάς ονομάζεται **απόλυτη υπεραξία**.

Οι καπιταλιστές επιδιώκουν την παραγωγή απόλυτης υπεραξίας, κυρίως με την εντατικότητα της δουλειάς, γιατί απαλλάσσονται από την καταβολή υπερωριακών μισθών, ενώ συγχρόνως αυξάνεται ο βαθμός εκμετάλλευσης.

Πολλές φορές τίθεται το ερώτημα: «Αν, παράλληλα με την αύξηση της εντατικότητας, γινόταν ανάλογη αύξηση των μισθών, θα αυξανόταν η εκμετάλλευση;», η απάντηση είναι πως ο βαθμός εκμετάλλευσης θα παρέμενε σταθερός, αλλά οι συνέπειες της εντατικοποίησης θα ήταν μεγαλύτερες, λόγω της γρηγορότερης σωματικής και ψυχικής φθοράς του εργάτη. Κανένα μεγαλύτερο μεροκάματο δεν μπορεί να αναπληρώσει την αύξηση των εργατικών ατυχημάτων, τις επαγγελματικές ασθένειες, τις νευρικές διαταραχές και γενικά την καταρράκωση της σωματικής και ψυχοπνευματικής υγείας.

Σύμφωνα με τις κοινωνιολογικές έρευνες που έχουν γίνει, έχει βρεθεί ότι πάνω από το 40% των υπαλλήλων που δουλεύουν σε γραφεία, που η εργασία είναι μηχανοποιημένη, υποφέρουν από νευρικές διαταραχές. Στην Γαλλία, το 30% των εργατών και υπαλλήλων της βιομηχανίας υποφέρουν από νευρικές διαταραχές, ενώ στον ίδιο λόγο οφείλεται το 30% των απουσιών από την εργασία στην Αγγλία.

Γι' αυτό, η εργατική τάξη πρέπει να αντιπαρατίθεται στα σημερινά καλέσματα για εντατικοποίηση της δουλειάς και παράλληλα με την πάλη της για αύξηση στους μισθούς και στα μεροκάματα, πρέπει να παλεύει για ομαλότερους ρυθμούς δουλειάς, καλύτερες συνθήκες, μείωση των ωρών απασχόλησης κ.λπ.

Η ΑΥΞΗΣΗ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ Η ΑΝΕΡΓΙΑ

Η αστική τάξη προβάλλει τη θεωρία, ότι η αύξηση της παραγωγικότητας προκαλεί αύξηση του εθνικού εισοδήματος, αύξηση της απασχόλησης και τελικά μείωση της ανεργίας. Στην πραγματικότητα, όμως, συμβαίνει το αντίθετο.

Στον καπιταλισμό παρατηρείται το φαινόμε-

νο να έχουμε αύξηση της παραγωγικότητας σε μια ή περισσότερες επιχειρήσεις, με παράλληλη μείωση ή στασιμότητα της παραγωγής και αύξηση της ανεργίας σε κοινωνικό κλίμακα.

Σε περιόδους με κλείσιμο επιχειρήσεων, κύματα απολύσεων και πτώση της παραγωγής, πολλές επιχειρήσεις προσπαθούν να αυξήσουν τα κέρδη τους. Κάτω από το φάσμα της κρίσης, εντατικοποιούν την εργασία, αυξάνουν την παραγωγή απόλυτης υπεραξίας. Επίσης αναγκάζονται να αυξήσουν την παραγωγικότητα, για να ανταπεξέλθουν στον σκληρό ανταγωνισμό, εφαρμόζοντας τελειότερη τεχνική, μειώνοντας την απασχόληση, με σκοπό την αύξηση της παραγωγής σχετικής υπεραξίας.

Για παράδειγμα, ας υποθέσουμε ότι σε μια επιχείρηση δουλεύουν 100 εργάτες και βγάζουν το χρόνο 100.000 τόνους τσιμέντο. Έστω ότι τον επόμενο χρόνο η παραγωγικότητα αυξάνει κατά 10%, τότε η παραγωγή θα ανέβει στους 110.000 τόνους. Τι θα συμβεί, όμως, αν λόγω της οικονομικής κρίσης, στην αγορά δεν μπορούν να διατεθούν περισσότεροι από 100.000 τόνους; Είναι φανερό ότι τους 100.000 τόνους που μπορούν να πουληθούν τους παράγουν λιγότεροι από 100 εργάτες. Για την ακρίβεια τώρα 91 εργάτες (με παραγωγή 1100 τόνους ο καθένας) μπορούν να δώσουν την ίδια παραγωγή. Οι εργάτες που περισσεύουν θα απολυθούν.

Σύμφωνα με τα οικονομικά στοιχεία της ελληνικής οικονομίας, για την επίτευξη συνθηκών πλήρους απασχόλησης απαιτείται ρυθμός αύξησης του εθνικού προϊόντος της τάξης του 5-6%. Για κάθε εκατοστό κάτω από το όριο αυτό, η ανεργία αυξάνει κατά 70 - 80.000. Με το σημερινό ποσοστό αύξησης η ανεργία υπολογίζεται πάνω από 500.000.

Δηλαδή, όσο η στασιμότητα ή μείωση της παραγωγής συνεχίζεται, η ανεργία συνεχώς αυξάνει. **Το συμπέρασμα λοιπόν είναι, ότι όσο στις σημερινές συνθήκες αυξάνει η παραγωγικότητα της εργασίας αυτών που δουλεύουν, τόσο αυξάνει ο αριθμός αυτών που δε δουλεύουν. Όσο δηλαδή, αυξάνει η παραγωγικότητα στην επιχείρηση, τόσο μειώνεται η παραγωγικότητα στην κοινωνία.**

Στον καπιταλισμό παρατηρείται επίσης το φαινόμενο να έχουμε αύξηση της παραγωγικότητας και αύξηση της παραγωγής σε κοινωνικό κλίμακα, ενώ παράλληλα να έχουμε και αύξηση της ανεργίας.

Στο φαινόμενο αυτό δίνεται ερμηνεία από το νόμο της καπιταλιστικής συσσώρευσης.

Σύμφωνα με αυτόν, η εφαρμογή νέας τεχνολογίας, έχει σαν αποτέλεσμα τα νέα κεφάλαια που δημιουργούνται από την κεφαλαιοποίηση της υπεραξίας στη διαδικασία της συσσώρευσης, να απασχολούν λιγότερο μεταβλητό κεφάλαιο (αύξηση της οργανικής σύνθεσης του κεφαλαίου), δηλαδή **λιγότερους πρόσθετους εργάτες σε σχέση με εκείνους που απελευθερώνονται λόγω της νέας τεχνολογίας**. Έχουμε αύξηση της ανεργίας, ενώ η παραγωγικότητα και η παραγωγή αυξάνεται. Πρόκειται για το γενικό φαινόμενο του καπιταλισμού, όπου ο αριθ-

μός του απαιτούμενου εργατικού πληθυσμού είναι μικρότερος από τον αριθμό που διατίθεται για απασχόληση. Η διαφορά αυτή τείνει να αυξάνεται, δηλαδή στον καπιταλισμό η ανεργία τείνει να αυξάνεται.

Το πλεόνασμα αυτό των εργατών προκύπτει από τις ανάγκες που έρχεται να εξυπηρετήσει η εφαρμογή νέας τεχνολογίας και η αύξηση της παραγωγικότητας. Οι ανάγκες αυτές, δεν είναι άλλες από τις ανάγκες του κεφαλαίου να παράγει μεγαλύτερη υπεραξία, με όσο το δυνατό λιγότερα έξοδα μισθών και μεγαλύτερη εκμετάλλευση του εργάτη. Όσο, λοιπόν, η ανεργία υπάρχει και μεγαλώνει, τόσο ο βαθμός εκμετάλλευσης του εργαζόμενου τμήματος της εργατικής τάξης αυξάνει.

Ας δούμε, όμως, μερικά παραδείγματα:

Στην εφημερίδα «ΕΞΠΡΕΣ» (23.2.83) αναφερόταν: «Μάθετε πως η IBM, FIAT HEWLETT, PACKARD, HONEYWELL και άλλοι μείωσαν τις ελλείψεις στην παραγωγή τους από 40% σε 6%, μείωσαν τα έξοδα τους μέχρι 20%, μείωσαν τις δαπάνες για μισθούς και υπερωρίες κατά 7,5 εκατομμύρια δολάρια, μείωσαν τις επαναληπτικές εργασίες κατά 90% τουλάχιστον».

Στην Ισπανία από το 1973 ως το 1981, ο αριθμός των εργαζομένων στην παραγωγή ηλεκτροτεχνικών συσκευών μειώθηκε από 1,4 εκατομμύρια σε 100.000 άτομα, λόγω εφαρμογής της μικροηλεκτρονικής και των ρομπότ. Χαρακτηριστικά ένας κίπωνας βιομηχανος δήλωνε: «Τα ρομπότ είναι επιμελή και με τον τρόπο τους έξυπνα. Δεν ιδρύουν συνδικάτα, δεν απεργούν, δεν επιζητούν νέα σύμβαση εργασίας, κοντολογίς σας εξοικονομούν πλήθος νεύρων και χρόνου. Τα ρομπότ δεν αργούν ποτέ στη δουλειά, δεν απουσιάζουν ποτέ αδικαιολόγητα. Τα περισσότερα από αυτά δουλεύουν 24 ώρες το 24ωρο, χωρίς να δίνουν σημασία σε τίποτα».

Καταλήγουμε, λοιπόν, στο συμπέρασμα, ότι μια από τις βασικές αιτίες της ανεργίας, είναι το γεγονός ότι η επιστημονική πρόοδος τίθεται στην υπηρεσία των καπιταλιστικών σχέσεων παραγωγής και όχι στην υπηρεσία της εργατικής τάξης. Είναι φανερό, ότι στον καπιταλισμό, όσο μεγαλύτερο είναι το κεφάλαιο που λειτουργεί (κοινωνικός πλούτος), όσο μεγαλύτερη είναι η παραγωγικότητα της εργασίας και το απόλυτο μέγεθος του προλεταριάτου, τόσο μεγαλύτερη είναι η εφεδρική βιομηχανική στρατιά, δηλαδή οι άνεργοι.

Η ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΤΗΤΑ ΟΙ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΚΑΙ Η ΑΝΕΡΓΙΑ

Οι υποστηρικτές της θεωρίας, ότι η αύξηση της παραγωγικότητας μπορεί να μειώσει την ανεργία, είναι αναγκασμένοι να συνδέσουν αυτήν την αύξηση με την επενδυτική αναθέρμανση. Λένε, λοιπόν, ότι η αύξηση των επενδύσεων σημαίνει οικονομική ανάκαμψη, άρα δραστική μείωση της ανεργίας. Αυτό στις συνθήκες του καπιταλισμού δεν ισχύει απόλυτα. Ισχύει εν μέρει, μόνο όταν οι επενδύσεις διευρύνουν συνολικά την παραγωγή και

αυξάνουν τον αριθμό των θέσεων εργασίας στο σύνολο της οικονομίας. Αυτό, βέβαια, πρέπει απαραίτητα να συνοδεύεται από μείωση των παρασιτικών επενδύσεων (έργα βιτρίνας, πολεμική βιομηχανία κ.λπ.).

Σήμερα, όμως, καμμία από αυτές τις προϋποθέσεις δεν ισχύει και ούτε μπορεί να ισχύσει. Σε παγκόσμια κλίμακα, με ζωντανά τα σημάδια της κρίσης, αλλά και στην Ελλάδα, όπου τα φαινόμενα αυτά είναι πιο έντονα, οι επενδύσεις συγκεντρώνουν τις κατευθύνσεις τους αυστηρά στην αύξηση της εκμετάλλευσης και τη διόγκωση των κερδών.

Στις ΗΠΑ η GENERAL MOTORS μείωσε μέχρι το 1986 κατά 50% τις θέσεις εργασίας στις σειρές συναρμολόγησης του τελικού προϊόντος, χάρη στην αυτοματοποίηση των εργασιών (άρθρο Μ. Παπαγιαννάκη, Πολίτης, τεύχ. 61, σελ. 83).

Επίσης, το 1980 τα 500 μεγαλύτερα αμερικάνικα μονοπώλια απόλυσαν 300.000 άτομα, αυξάνοντας ταυτόχρονα την παραγωγή τους κατά 14% (International Affairs, 5/83, σελ. 60).

Ένας σταθμός παραγωγής στις ΗΠΑ είχε -πριν την αυτοματοποίηση- παραγωγική δυναμικότητα 515.000 KW και 300 άτομα προσωπικό, ενώ μετά την αυτοματοποίηση είχε παραγωγική δυναμικότητα 664.000 KW και 141 άτομα προσωπικό (Capitalism, Socialism and STR, εκδόσεις Progress, σελ. 134).

Για να συμβάλουν, λοιπόν, οι επενδύσεις στον περιορισμό της ανεργίας, θα πρέπει να οδηγούν συνολικά στην αύξηση της απασχόλησης.

Στέλιος Σταυρινάδης
Ταξιάρχης Χρήστου

ΓΙΑ ΤΟ ΕΝΙΑΙΟ ΜΙΣΘΟΛΟΓΙΟ ... και πάλι

Αναγκαζόμαστε να επανέλθουμε στο ζήτημα του Ενιαίου Μισθολογίου, γιατί βρισκόμαστε σε μια περίοδο έντονων ζυμώσεων μέσα στο συνδικαλιστικό κίνημα. Ταυτόχρονα, θεωρούμε αναγκαίο να ξεκαθαρίσουμε ορισμένες πλευρές του Ε.Μ., γιατί —παρά το γεγονός ότι οι εμπειρίες που αποκτήσαμε στη μεγάλη απεργία του 1988 βοήθησαν να ξεκαθαριστεί ο ρόλος του Ε.Μ.— υπάρχουν ακόμα κάποιοι υποστηρικτές του, που όμως ακολουθούν μια βαθειά λαθεμένη πορεία σκέψης.

Θα ξεκινήσουμε με μια αναδρομή στην «καταγωγή» και την εξέλιξη του Ε.Μ.

Το αίτημα για Ε.Μ. εμφανίζεται στο δημοσιοϋπαλληλικό κίνημα αρκετά νωρίς: συγκεκριμένα τα πρώτα χρόνια μετά τον εμφύλιο. Οι λόγοι που ώθησαν το σ.κ. στην υιοθέτηση αυτού του αιτήματος, πρέπει να αναζητηθούν στις ιδιόμορφες συνθήκες εκείνης της εποχής και στον υπάρχοντα τότε συσχετισμό των δυνάμεων.

Όμως ουσιαστικά το ζήτημα του Ε.Μ. μπαίνει στη συνδικαλιστική πρακτική στις αρχές της δεκαετίας του 1980 και υλοποιείται από την κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ.

Πρέπει να απαντήσουμε, λοιπόν, σε δύο βασικά ερωτήματα. Πρώτον, γιατί το ΠΑΣΟΚ προώθησε το Ε.Μ., δεύτερον, γιατί το σ.κ. πάλαιψε προς αυτήν την κατεύθυνση.

Στο πρώτο ερώτημα περικλείεται η συνολική πολιτική φυσιογνωμία του ΠΑΣΟΚ και η στρατηγική της αστικής τάξης. Με το Ε.Μ., η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ, επεδίωκε δύο πράγματα. Από τη μια μεριά να οικοδομήσει ένα φιλολαϊκό «προφίλ». Μέσα από τη γνωστή θεωρία της «αλλαγής», πρόβαλε την αντίληψη της άρσης των ανισοτήτων ανάμεσα στους «υψηλόμισθους» και τους «χαμηλόμισθους». Από την άλλη, προσπάθησε να μειώσει την ψαλλίδα ανάμεσα στον αρχικό και τελικό μισθό, **όχι όμως ανεβάζοντας τους αρχικούς μισθούς, αλλά συμπιέζοντας σταδιακά τους υψηλότερους μισθούς προς τα κάτω.** Έτσι, σήμερα, η ψαλλίδα —ανάμεσα σε έναν πρωτοδιόριστο και έναν με πάνω από 25 χρόνια υπηρεσίας— έχει κλείσει σημαντικά μεν, μόνο που το κλείσιμο αυτό έγινε με συμπίεση των ενδιάμεσων και ανώτερων βαθμίδων. Δηλαδή, ενώ έγινε μια ανακατανομή των μισθών προς μια φαινομενικά δικαιότερη πορεία, στην πραγματικότητα αυξήθηκε το

ποσοστό των χαμηλά αμειβόμενων, δηλαδή μειώθηκε το εισόδημα σε μεγαλύτερο αριθμό δημοσίων υπαλλήλων.

Σ' ό,τι αφορά το δεύτερο ερώτημα, η απάντηση βρίσκεται στο ρόλο που έπαιξαν οι κυρίαρχες συνδικαλιστικές δυνάμεις εκείνης της περιόδου, οι οποίες ουσιαστικά είχαν αποδεχθεί την ηγεμονική πολιτική του ΠΑΣΟΚ και είχαν μετατραπεί σε νεροκουβαλητές της πολιτικής αυτής.

Ορισμένοι σημερινοί υποστηρικτές του Ε.Μ., συνδέουν την ύπαρξή του με τη μονιμότητα των δημοσίων υπαλλήλων.

Ας το ξεκαθαρίσουμε: Το θέμα της μονιμότητας καθορίζεται από ένα ιδιαίτερα πολύπλοκο θεσμικό πλαίσιο, που αφορά όχι μόνο το δημοσιοϋπαλληλικό κώδικα, αλλά και συνολικά το ρόλο του δημοσίου τομέα στη χώρα μας. Άλλωστε, η μονιμότητα των δημοσίων υπαλλήλων υπήρχε και πριν το Ε.Μ. Γι' αυτό είναι σοβαρό λάθος, νομίζουμε, να συνδέεται μονιμότητα και Ε.Μ.

Αν μέσα στις επιλογές της αστικής τάξης σήμερα είναι και η άρση της μονιμότητας των δημοσίων υπαλλήλων, στα πλαίσια και των επιλογών της ΕΟΚ, ένα είναι βέβαιο, ότι ούτε το Ε.Μ., ούτε κανένας άλλος παράγοντας μπορεί να σταθεί εμπόδιο σ' αυτές, **πέρα από ένα ταξικό αγωνιστικό συνδικαλιστικό κίνημα.**

Πέρα όμως από τα ζητήματα αυτά, υπάρχουν και κάποια άλλα που ζητάνε την απάντησή τους. Για παράδειγμα, είναι δυνατόν να υπάρξει Ε.Μ. στο καπιταλιστικό σύστημα; Μπορεί, δηλαδή, όλοι οι εργαζόμενοι —στο δημόσιο έστω τομέα— να αμείβονται εξ ίσου; Εμείς λέμε κατηγορηματικά όχι και πιστεύουμε ότι καλύτερη απόδειξη γι αυτό αποτελούν οι ίδιοι οι αρχιτέκτονες του Ε.Μ. του ΠΑΣΟΚ, που άφησαν εξ' αρχής εκτός Ε.Μ. συγκεκριμένους κλάδους του δημόσιου τομέα (δικαστικοί, στρατιωτικοί, σώματα ασφάλειας κ.λπ.), ενώ παράλληλα —με την επιδοματική τους πολιτική— καταστρατήγησαν και συνεχίζουν να καταστρατηγούν καθημερινά τον ίδιο το θεσμό «τους».

Άλλωστε, πρέπει να αντιληφθούμε, ότι και τα λεγόμενα τρίμηνα ή η διατακτική, έσπασαν, σε μικρό φυσικά βαθμό, το Ε.Μ.

Ουσιαστικά, **σήμερα το Ε.Μ. υπάρχει μόνο για ένα λόγο. Να βάζει εμπόδια στις διεκδικήσεις των εργαζομένων, έτσι ώστε να μην αυξάνονται οι βασικοί μισθοί, που μένουν τόσα χρό-**

ΟΡΙΣΜΕΝΕΣ ΕΠΙΚΑΙΡΕΣ ΠΛΕΥΡΕΣ

νια στα ίδια χαμηλά επίπεδα. Έτσι εκφυλίζονται και οι αποδοχές των συντάξεων. Πρέπει επίσης να αντιληφθούμε και τη δικαιολογημένη αντίθεση ιδιαίτερα πολλών καθηγητών, που θεωρούν ότι αυτοί αγωνίζονται και «άλλοι κερδίζουν», όσο και αν αυτό εκφράζει ένα έντονο συντεχνιακό πνεύμα.

Μέσα από τις σκέψεις αυτές, πιστεύουμε ότι πρέπει να απορρίψουμε οριστικά και αμετάκλητα το Ε.Μ. Όμως, ποιοί δρόμοι ανοίγονται από δω και μπρος; Με ποιά τρόπο θα διεκδικήσουμε κάποιες αυξήσεις ή πως θα μπορέσουμε να αντισταθούμε στις επερχόμενες συντηρητικές επιθέσεις που προετοιμάζει η άρχουσα τάξη;

Πιστεύουμε, ότι σ' αυτήν τη φάση είμαστε υποχρεωμένοι να υποστηρίξουμε τις συλλογικές συμβάσεις εργασίας. Πρέπει, επίσης, να τονίσουμε, ότι οι συλλογικές συμβάσεις δεν αποτελούν πανάκεια, ούτε από μόνες τους μπορούν να αποτελέσουν τη διέξοδο στην οικονομική εξαθλίωση των εκπαιδευτικών. Θεωρούμε, όμως, ότι στη συγκεκριμένη φάση αποτελούν τον καλύτερο δυνατό τρόπο διεκδίκησης. Με αυτό το σκεπτικό θέλουμε ακόμα να τονίσουμε, ότι ανάλογα με την περίοδο μπορούμε να αλλάζουμε το διεκδικούμενο θεσμικό πλαίσιο· γι' αυτό δε θα πρέπει να διεκδικούμε ένα θεσμικό μακρόχρονο πλαίσιο, «στρατηγικού» υποτίθεται χαρακτήρα, όπως συνέβη με το Ε.Μ.

Ποιοί είναι όμως οι όροι για να πετύχουμε μέσω των συλλογικών συμβάσεων τους στόχους μας και ποιοί πρέπει να είναι οι βασικοί άξονες διεκδίκησης;

Διευκρινίζουμε εξ' αρχής, ότι οι συλλογικές συμβάσεις δεν είναι μια εύκολη υπόθεση. Βασική προϋπόθεση είναι ένα μαζικό διεκδικητικό κίνημα, που θα πρέπει κάθε χρόνο αγωνιστικά να διεκδικεί την υπογραφή νέων όρων σύμβασης. Είναι, δηλαδή, αποφασιστικής σημασίας ζήτημα ο συσχετισμός των δυνάμεων και η δυναμική του κινήματος.

Ταυτόχρονα, η διεκδίκηση συλλογικών συμβάσεων, μας υποχρεώνει να αντιπαρατεθούμε σε ένα πολύπλοκο θεσμικό πλαίσιο που συνδέεται με το νόμο για το Ε.Μ., το δημοσιούπαλληλικό κώδικα, αλλά και με το νόμο 1566. Γιαυτό, η συνολική διαδικασία πρέπει να γίνει με πολύ προσεκτικά βήματα, μέσα από μια πλατιά συζήτηση στη βάση των καθηγητών, έτσι ώστε να μην επαναληφθούν παλιότερα λάθη.

Πέρα όμως απ' τις υπαρκτές δυσκο-

λίες, ο δρόμος των συλλογικών συμβάσεων έχει σημαντικά πλεονεκτήματα. Ανατρέπει ένα θεσμικό καθεστώς, το οποίο σήμερα μπαίνει σοβαρό εμπόδιο στις διεκδικήσεις. Ανοίγει το πεδίο των διεκδικήσεων, αφού απορρίπτει τις πεσιμιστικές θεωρίες, ότι δηλαδή δεν μπορούμε να διεκδικήσουμε αυξήσεις στους βασικούς μισθούς, αφού δεσμευόμαστε από το Ε.Μ.

Σ' ότι αφορά τους βασικούς άξονες των συλλογικών συμβάσεων, πιστεύουμε ότι αυτοί πρέπει να εξασφαλίζουν δύο όρους: **Τις οικονομικές διεκδικήσεις και τις εργασιακές σχέσεις.**

Στον τομέα των οικονομικών διεκδικήσεων **βασικός άξονας θα πρέπει να είναι το θέμα του βασικού μισθού.** Η αύξηση του βασικού μισθού, η ενσωμάτωση της Α.Τ.Α., του επιδόματος εξομάλυνσης και του χρονοεπιδόματος, θα ανατρέπει το συνολικό σημερινό καθεστώς, θα βελτιώσει τα κοινωνικά επιδόματα και —το σημαντικότερο— **θα αυξήσει σημαντικά τις συντάξεις,** που σήμερα βρίσκονται σε εντελώς अपαρά-

δεκτα χαμηλά επίπεδα, ενώ στο μέλλον σκοπός της αστικής πολιτικής είναι να γίνουν ακόμα χειρότερες, σύμφωνα και με τις ΕΟΚικές επιλογές και πρακτικές.

Δεύτερο βασικό ζήτημα πρέπει να αποτελέσει το θέμα της ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης και ευρύτερα των ασφαλιστικών ταμείων, που επίσης σήμερα βρίσκονται σε άσχημη κατάσταση.

Τέλος, σ' ό,τι αφορά τις εργασιακές σχέσεις, που συνδέονται άμεσα με το νόμο 1566 και κατ' εξοχήν με τις ΕΟΚικές ντιρεχτίβες, πρέπει να παλαίψουμε για:

α) Κλιμακωτή μείωση των ωρών διδασκαλίας.

β) Μείωση του ορίου πλήρους συνταξιοδότησης στα 30 χρόνια.

γ) Ανάδειξη του κυριαρχικού ρόλου του συλλόγου των καθηγητών και κατοχύρωσή του σαν συνδικαλιστικού οργάνου στο χώρο του σχολείου.

δ) 3.000 πρόσθετους διορισμούς μόνιμων καθηγητών μέχρι το Μάιο.

Γιώργος Σόφης
Μαρία Φραγκιά

Τα «περήφανα γηρατειά» της εκπαίδευσης

Οι συντάξεις

1) Έχει καταντήσει σχεδόν μόνιμο φαινόμενο, ανάμεσα στις διάφορες εκπαιδευτικές ομοσπονδίες ν' ανταλλάσσονται επιστολές και παρακλήσεις για τη διενέργεια εράνων για τη «χήρα και τα ορφανά», συναδέλφων που έφυγαν πρόωρα με αποτέλεσμα να μη δικαιούνται σύνταξη. Δεν είναι υπερβολή να πούμε ότι ο βασικός όγκος των εισερχομένων στα τοπικά σωματεία, αφορά τους πρόωρους χαμούς και τη συνακόλουθα αυτονόητη σχεδόν ανάγκη για την «εσωτερική» χρηματοδότηση. Οι εκπαιδευτικοί, λοιπόν, δεν απαιτούν συντάξεις, αλλά συναμεταξύ τους απαιτούν, γιατί η πολιτεία... κ.λπ. κ.λπ.

2) Έχει σχεδόν γίνει ορατός ο στόχος της άρχουσας τάξης να περικόψει, όσο γίνεται περισσότερο, τις συντάξεις, να τις κάνει «φύλλο και φτερό» και —μ' αφορμή τον «αντικρατικίστικο» αέρα επικρατεί— να θάψει τις κοινωνικές πλευρές του κράτους και να παραδώσει την υγεία, την παιδεία, την πρόνοια και την ασφάλιση βορά στις αδηφάγες ιδιωτικές ασφαλιστικές, στην «επιχειρηματική πρωτοβουλία» και τον ανταγωνισμό. Το «λιγότερο κράτος» σημαίνει —για το κεφάλαιο— περισσότερη ανασφάλεια για τους εργαζόμενους.

3) Είναι γνωστό επίσης, ότι η επιδοματική πολιτική και το κράτημα των βασικών μισθών στα κατώτερα επίπεδα σημαίνει, ότι οι συνταξιούχοι εξαιρούνται στην ουσία από κάθε προστάθεια του εργατικού και δημοσίου/παλιόκοκο κινήματος ν' απαντήσει στη λιτότητα και ν' αυξήσει τις αποδοχές του.

4) Αλλά οι συνταξιούχοι, όπως και οι άνεργοι, είναι «φύσει και θέσει» οργανικά τμήματα των εργαζόμενων, είναι σάρκα από τη σάρκα τους. Αν στο κομμάτι της κοινωνικής πίτας που οι εργαζόμενοι αποσπούν από την κυρίαρχη τάξη δε συμπεριλαμβάνονται οι συνταξιούχοι και οι άνεργοι, σημαίνει ότι ο «λαός», δηλαδή ο κόσμος της εργασίας, φτωχαίνει συνολικά. Δηλαδή οι συνολικές αποδοχές μειώνονται, αφού ένα τμήμα της υπεραξίας που ήδη έχει παρακρατηθεί, είτε με τη μορφή των άμεσων ή έμμεσων φόρων, είτε με τη μορφή της εισφοράς υπέρ διαφόρων ταμείων, στην ουσία πηγαίνει «υπέρ πίστεως και πατρίδος».

Από αυτήν την άποψη, ο αγώνας για

αύξηση των συντάξεων, αλλά και για μείωση του όριου συνταξιοδότησης δεν μπορεί να παίρνει τη μορφή της ελεημοσύνης προς τους απόμαχους της δουλειάς, αλλά να συνολικοποιείται, σαν κεφαλαιώδες ζήτημα ΟΛΩΝ των εργαζόμενων.

1. Ποια είναι η κατάσταση σήμερα

Η σύνταξη αποτελεί το εισόδημα των απομάχων της εργασίας. Για το λόγο αυτό, θα πρέπει να απασχολεί τους εργαζόμενους και τις Συνδικαλιστικές τους Οργανώσεις, στην προοπτική να εξασφαλίζονται οι όροι αξιοπρεπούς διαβίωσης των εργαζομένων και ως συνταξιούχων.

Σήμερα, οι συντάξεις των εκπαιδευτικών δεν κινούνται σε ικανοποιητικά επίπεδα, αφού το ύψος τους, όπως θα δούμε παρακάτω, προσεγγίζει το μισό των εν ενεργεία συνολικών αποδοχών (με συνεχείς τάσεις μείωσης).

Το κύριο ζήτημα σχετικά με τη σύνταξη του εκπαιδευτικού εστιάζεται σήμερα στο ότι αυτή υπολογίζεται από τις **βασικές αποδοχές** (Βασικός Μισθός + Χρονοεπίδομα) και την Α.Τ.Α. και **όχι από τις συνολικές αποδοχές**. (Συνολικές αποδοχές = Βασικές + ΑΤΑ + Επίδομα εξο-

μάλυνσης + Εκπαιδευτικό επίδομα).

Όμως οι βασικές αποδοχές παραμένουν καθηλωμένες στα επίπεδα του 1984. Άλλωστε, μας είναι πολύ γνωστό το ανεκπλήρωτο αίτημα των 20.000 δρχ. αύξηση στο βασικό μισθό. Όσο για τα επιδόματα (εξομάλυνσης και εκπαιδευτικό), που χορηγήθηκαν μετά από τον αγώνα των εκπαιδευτικών, δεν υπολογίζονται στη σύνταξη, αφού με βάση τη νομοθεσία που ισχύει σήμερα:

Α. Σύνταξη είναι το μηνιαίο ποσό που καταβάλλεται από το Δημόσιο στον εκπαιδευτικό μετά την έξοδό του από την υπηρεσία και καθορίζεται στο 80% των εν ενεργεία βασικών αποδοχών και την αντίστοιχη ΑΤΑ.

Β. Δικαίωμα συνταξιοδότησης από το Δημόσιο έχει ο εκπαιδευτικός **αν συμπληρώσει 25 τουλάχιστον συντάξιμα χρόνια**.

Γ. Πλήρη σύνταξη δικαιούται ο εκπαιδευτικός εφ' όσον έχει συμπληρώσει, κατά το χρόνο εξόδου του από την υπηρεσία, **35 συντάξιμα χρόνια**. Σε περίπτωση που υπολείπεται του χρόνου αυτού, η σύνταξή του μειώνεται κατά τόσα τριακοστά πέμπτα, όσα και τα χρόνια που λείπουν για τη συμπλήρωση της τριακονταπενταετίας.

Αντίσταση

στη μείωση των Κοινωνικών Δαπανών
στη μείωση των Συντάξεων

Να απαιτήσουμε τώρα

Σύνταξη στον εκπαιδευτικό σύμφωνα
με το κόστος ζωής

Να διεκδικήσουμε αγωνιστικά

Πλήρη Σύνταξη με 30 χρόνια εργασίας
και στο 80% των συνολικών αποδοχών.

ΙΣ ΚΑΙ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΟΥΣ

2. Υπολογισμός της σύνταξης εκπαιδευτικού

Η σύνταξη υπολογίζεται επί του αθροίσματος των βασικών αποδοχών (Βασικός Μισθός + Χρονοεπίδομα) του τελευταίου μήνα που ο εκπαιδευτικός ήταν στην ενεργό υπηρεσία, ως εξής:

— Πρώτα, το άθροισμα αυτό πολλαπλασιάζεται επί 80%.

— Μετά, το γινόμενο που προκύπτει πολλαπλασιάζεται επί $X/35$, όπου X είναι τα συντάξιμα χρόνια.

— Ύστερα προσθέτουμε την ΑΤΑ (από 1.5.1984) και έχουμε τη σύνταξη: $\text{Σύνταξη} \times [(\text{Βασικός Μισθός} + \text{Χρονοεπίδομα}) \cdot 80\%] \cdot X/35 + \text{ΑΤΑ}$

3. Περιπτώσεις υπολογισμού Σύνταξης στις 31.12.1989

I. Μ.Κ. = 4 $X/E = 52\%$, Συντάξιμα Χρόνια = 25, Συνολικές αποδοχές = 168.000, Βασικές αποδοχές = 74.480, Σύνταξη = 87.000. Άρα η σύνταξη είναι το 52% των συνολικών αποδοχών, δηλ. ο μισός Μισθός.

II. Μ.Κ. = 1, $X/E = 60\%$, Συντάξιμα Χρόνια = 30, Συνολικές αποδοχές =

179.000, Βασικές αποδοχές = 83.200, Σύνταξη = 110.000. Άρα η σύνταξη είναι το 61% των συνολικών αποδοχών, δηλ. κοντά στο μισό Μισθό.

III. Ειδικό Μ.Κ., $X/E = 60\%$, Συντάξιμα Χρόνια = 35, Συνολικές αποδοχές = 187.500, Βασικές αποδοχές = 91.520, Σύνταξη = 130.000. Άρα η σύνταξη είναι το 70% των Συνολικών αποδοχών, δηλαδή και στην περίπτωση αυτή που η σύνταξη είναι πλήρης (35/35) αυτή είναι μειωμένη κατά 10% (του 80%).

4. Συμπεράσματα και παρατηρήσεις

- Οι συντάξεις μειώνονται - καθιλώνονται, κατά τέτοιον τρόπο ώστε να βοηθούν το στόχο του κράτους και της ΕΟΚ για αύξηση του ορίου της ηλικίας συνταξιοδότησης.
- Ασκείται οικονομικός εκβιασμός από το κράτος, στην προσπάθειά του να βάλει φραγμό στην πρόωρη έξοδο εκπαιδευτικών από την υπηρεσία.
- Επιδιώκεται η ανατροπή του σημερινού συνταξιοδοτικού καθεστώτος των εκπαιδευτικών, με στόχο την άρση της μονιμότητας και τον προσανατολισμό προς την ιδιωτική α-

σφάλιση.

- Αναγκάζει τους εκπαιδευτικούς να παραμένουν στην υπηρεσία και μετά τα 30 χρόνια, με αποτέλεσμα την αύξηση της ανεργίας των νέων εκπαιδευτικών και τη δημιουργία προϋποθέσεων για νέες εργασιακές σχέσεις σε βάρος τους.

Συμπερασματικά: Κανένας «Καιάδας» δεν πρέπει να ισχύει για τους «απόμαχους συναδέλφους της εκπαίδευσης». Η περιφρόνηση της σύνταξης είναι βασικός όρος για την ανατροπή της κοινωνικής, πολιτικής και πολιτιστικής τους περιθωριοποίησης.

Άλλωστε, ας μη ξεχνάμε οι νεότεροι, πως το «πεπρωμένο φυγείν αδύνατον» ή αλλιώς, όλοι θα γεράσουμε, αν δε μας πεθάνουν προώρως. Αν μερικοί διαφωνούν με την οικονομική πλευρά του ζητήματος, τουλάχιστον ας δουν μακριά...

Γιώργος Καμπούκος

Σημείωση: Όταν λέμε σύνταξη, ασφαλώς δεν εννοούμε όλες τις συντάξεις απολαβές του συνταξιούχου, αλλά μόνο το ποσό που παίρνει από το Δημόσιο. Το Μέρισμα και το βοήθημα που παίρνει από το ΜΠΠΥ και το ΤΑΟΥ, αντίστοιχα, είναι άλλες απολαβές του συνταξιούχου, οι οποίες προέρχονται από δικά του ποσά που του κρατούσαν κάθε μήνα.

ΑΔΙΟΡΙΣΤΟΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΙ

Στο μεταίχμιο της περιθωριοποίησης και της υποαπασχόλησης

Σε εκρηκτικό σημείο έχει φτάσει το πρόβλημα της αδιοριστίας των εκπαιδευτικών όλων των βαθμίδων. Η κατάσταση γίνεται ακόμα πιο τραγική, αφού τόσο η κυβέρνηση Τζαννετάκη, όσο και η περιβόητη «οικουμενική» έχουν δηλώσει και έμπρακτα τις προθέσεις τους.

Ήδη ο κ. Ράλλης δήλωσε στη βουλή ότι «οι επετηρίδες των εκπαιδευτικών πρέπει να καταργηθούν, γιατί δεν έχουν πια νόημα». Τι έχει, όμως, στο μυαλό του ο κ. Ράλλης ή ο οποιοσδήποτε άλλος, λέγοντας ότι η επετηρίδα δεν έχει νόημα. Προφανώς «πιάνεται» από μια πραγματική κατάσταση, το υπέρμετρο, δηλαδή, «φούσκωμα» των επετηρίδων, που έχει κάνει το διορισμό μακρινό όνειρο, για να προτείνει την κατάργησή τους και να μπάσει στη δημόσια εκπαίδευση το νόμο της ελεύθερης αγοράς, του ανταγωνισμού, με αξιολόγηση μέσω εξετάσεων, με δήθεν αξιοκρατικά κριτήρια και να προετοιμάσει παράλληλα το έδαφος για την **άρση της μονιμότητας** των δημοσίων υπαλλήλων, όσον αφορά τουλάχιστον τους εκπαιδευτικούς.

Για συγκεκριμένα, και σύμφωνα με τα στοιχεία των αντίστοιχων ομοσπονδιών, στις επετηρίδες είναι γραμμένοι:

* **40.000 αδιόριστοι καθηγητές** (όλων των ειδικοτήτων). Διορίζονται κατά μέσο όρο 3.000 τη χρονιά.

* **25.000 αδιόριστοι δάσκαλοι**. Διορίζονται κατά μέσο όρο 1.500 τη χρονιά.

* **8.000 αδιόριστοι νηπιαγωγοί**. Διορίζονται κατά μέσο όρο 200 τη χρονιά.

Τα νούμερα, δεν υπάρχει αμφιβολία, μιλάνε από μόνα τους και παρουσιάζουν με τον πιο πειστικό τρόπο την έκταση της ανεργίας, της υποαπασχόλησης και της μόνιμης ψυχολογικής και οικονομικής ανασφάλειας που μαστιάζει ένα μεγάλο τμήμα της νεολαίας.

Τα τμήματα των σχολών με προσανατολισμό την εκπαίδευση δεν είναι τίποτα περισσότερο από ένα προσωρινό «πάρκινγκ ανεργίας» και η απόκτηση του πτυχίου δεν εξασφαλίζει καμία απολύτως προοπτική. Και αυτό δεν είναι κάτι αόριστο, μέσα στη γενικότερη μάλιστα κρίση της αγοράς εργασίας και σε συνθήκες αύξησης της ανεργίας.

Έγινε πολύ πιο συγκεκριμένο, μάλιστα, όταν το καλοκαίρι ο κ. Κοντογιαννόπουλος, ενεργοποιώντας τον αντιδραστικό ν. 1566/85, έβγαλε Υπουργική Απόφαση, με την οποία νομοθετείται ότι οι εκπαιδευτικοί πρέπει να περνάνε από εξετάσεις πριν διοριστούν. Δεν αναφέρει, όμως, τι είδους εξετάσεις θα είναι αυτές, με ποιά κριτήρια θα γίνεται η επιλογή και κυρίως δε διευκρινίζει τι θα γίνεται με το διορισμό στην περίπτωση που εκπαιδευτικός αποτύχει σ' αυτές τις εξετάσεις.

Με λίγα λόγια, αν αυτή η Υπουργική Απόφαση εφαρμοστεί, όχι μόνο η επετηρίδα παραβιάζεται, αφού δε θα είναι σίγουρο ότι θα δουλέψει κανείς όταν επιτέλους έρθει η σειρά του, αλλά και το πτυχίο αχρηστεύεται, αφού δε θα αποτελεί πια την **μία και μοναδική** προϋπόθεση για εκπαιδευτικό έργο.

Εκτός απ' αυτό, βέβαια, η επετηρίδα ήδη παραβιάστηκε, με το άρθρο του νόμου περί ιδιωτικής εκπαίδευσης, όπου προβλέπεται ότι «όσοι ιδιωτικοί εκπαιδευτικοί απολυθούν μέχρι τη λήξη του σχολικού έτους 1989-90 θα προσλαμβάνονται στη δημόσια εκπαίδευση με σχέση εργασίας ιδιωτικού δικαίου αορίστου χρόνου». Επίσης «η πρόσληψη θα γίνεται μετά από αίτησή τους σε οργανικές θέσεις που συνιστώνται προς τούτο».

Είναι φανερό, πως εκτός από τη νομιμοποίηση των απολύσεων, οι ιδιωτικοί εκπαιδευτικοί θα μπαίνουν στο δημόσιο παρακάμπτοντας την επετηρίδα.

Παρ' όλη την περιορισμένη ισχύ του νόμου, οι αδιόριστοι έχουν κάθε λόγο ν' ανησυχούν, για το τι θα ισχύσει μετά, διότι «ουδέν μονιμότερο του προσωρινού». Έχουν επίσης κάθε λόγο να αγανακτούν για την κοροϊδία που σε βάρος τους γίνεται, γιατί ενώ υπάρχουν χιλιάδες αδιόριστοι και δεν προσλαμβάνονται επειδή δεν υπάρχουν οργανικές θέσεις, όπως λέει το υπουργείο, κάποιοι άλλοι εκπαιδευτικοί μπορούν να κάνουν αίτηση και να βρίσκονται αυτομάτως γι' αυτούς εκπαιδευτικά κενά για τη δημιουργία νέων οργανικών θέσεων. (Βλέπε και «αντιτετράδια», τεύχος 8ο, σελ. 14-16).

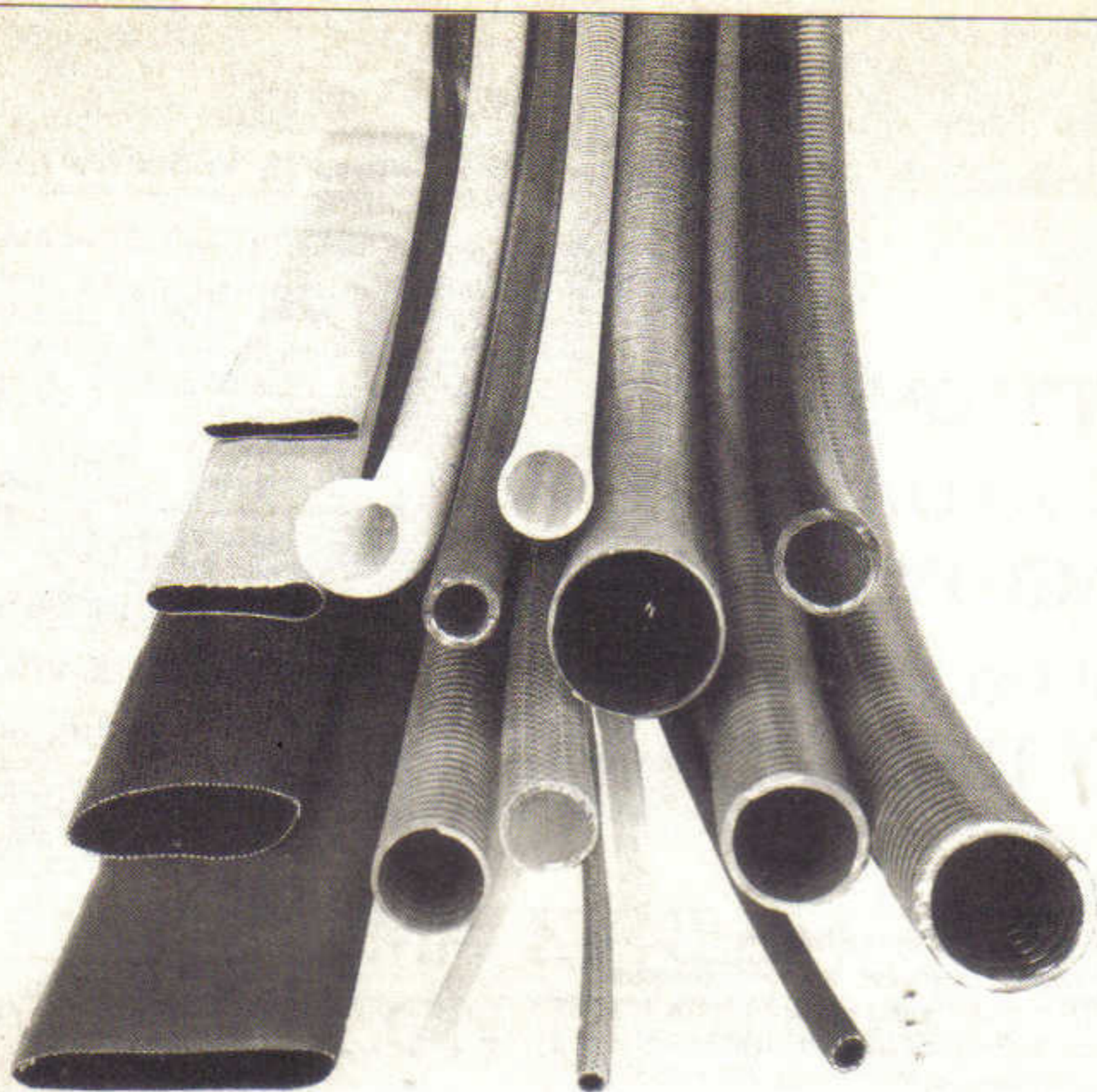
Ενώ λοιπόν, όπως φαίνεται, στην ουσία σκοπός τους είναι η κατάργηση της επετηρίδας, σε πρώτη φάση επιχειρούν να την κάνουν νόμιμα διαβλητή, με σκόρπια άρθρα και υπουργικές αποφάσεις, δημιουργώντας έτσι τις κατάλληλες συνθήκες για τη μελλοντική ολοκληρωτική καταστράτηγής της, που θα φέρει πολυδιάσπαση και κατηγοριοποίηση των άνεργων εκπαιδευτικών, αλλαγή των εργασιακών σχέσεων και δημιουργία ιδιαίτερων συμφερόντων, μέσα σ' ένα λίγο πολύ ενιαίο σήμερα σώμα αδιοριστων, έτσι ώστε να ελαττώσουν στο ελάχιστο τις αντιστάσεις του.

Όλ' αυτά επιδιώκονται σε βάρος χιλιάδων αδιοριστων εκπαιδευτικών, τη στιγμή που επίσημα το Υπουργείο Παιδείας ανακοινώνει από την τηλεόραση, ότι το 23% του ελληνικού πληθυσμού είναι αναλφάβητο ή σχετικώς αναλφάβητο!!!

Η απάντηση σ' αυτές τις μεθοδεύσεις και τον εμπαιγμο, δεν μπορεί άλλη να είναι από τη δημιουργία ενός μαζικού εκπαιδευτικού κινήματος, που θα συνενώσει το άμεσα θιγόμενο τμήμα της εκπαίδευσης, ενάντια στην «οικουμενική» λιτότητα στην παιδεία, που θα διεκδικήσει δυναμικά ΔΙΟΡΙΣΜΟΥΣ ΤΩΡΑ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΙΣ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ. Μόνο **μαζικοί διορισμοί** στο χώρο της εκπαίδευσης θα μπορούσαν να δώσουν λύση στο τεράστιο αυτό κοινωνικό πρόβλημα που υποβόσκει, να αναζωογονήσουν την επετηρίδα και να καλύψουν πραγματικά κενά στην Παιδεία.

Απαραίτητη προϋπόθεση είναι:

- **Να καταργηθεί ο «θεσμός» του αναπληρωτή**. Ενώ οι αναπληρωτές θα έπρεπε να

καλύπτουν θέσεις σε έκτακτες περιπτώσεις, ασθένειας, εγκυμοσύνης κλπ., έχουν υποκαταστήσει τους διορισμούς. Για παράδειγμα φέτος, ενώ διορίστηκαν μόνο 1.300 δάσκαλοι, προσλήφθηκαν με σύμβαση ορισμένου χρόνου 4.500 δάσκαλοι αναπληρωτές, που δουλεύουν πλήρες ωράριο και δεν έχουν καμιά άλλη διαφορά από τους μόνιμους. Αυτό γίνεται, γιατί απλούστατα το κράτος γλιτώνει καλοκαιρινούς μισθούς και επιδόματα άδειας.

- **Ν' απελευθερωθούν όλες οι οργανικές θέσεις όσων είναι με απόσπαση σε άλλες υπηρεσίες ή είναι στο εξωτερικό για μεταπτυχιακά.** Αμέσως ελευθερώνονται για τους καθηγητές περίπου 5.000 και για τους δασκάλους περίπου 3.500 οργανικές θέσεις.

- **Να τηρείται το μέτρο στα μονοθέσια Δημοτικά.** Ενώ θα έπρεπε, σύμφωνα με το νόμο, σε κάθε 8 παιδιά μονοθέσιου σχολείου να αντιστοιχεί ένας δάσκαλος, σήμερα υπάρχουν περιπτώσεις μέχρι και 30-32 παιδιά ένας δάσκαλος, πράγμα παράνομο και αντιπαιδαγωγικό.

- **Να δημιουργηθεί σε κάθε Δημοτικό και ένα δημόσιο Νηπιαγωγείο.** Σήμερα σ' όλη την Ελλάδα υπάρχουν μόνο 105 δημόσια νηπιαγωγεία, που σίγουρα δεν επαρκούν.

- **Όπου προσλαμβάνονται εκπαιδευτικοί (ΝΕΛΕ, προγράμματα αλφαριθμητισμού, μεταλυκειακά, εργαστήρια δημιουργικής απασχόλησης κ.λπ.) να προσλαμβάνονται από την επετηρίδα.**

- **Να καταρτιστεί πρόγραμμα από τον Οργανισμό Σχολικών κτιρίων, με συγκεκριμένο χρονοδιάγραμμα, έτσι ώστε σε μια τριετία να μην υπάρχει τμήμα με περισσότερα από 20 παιδιά.**

Για να γίνουν, βέβαια, όλ' αυτά πρέπει να δοθεί προτεραιότητα στη Δημόσια Εκπ/ση, πράγμα δύσκολο σε μια εποχή νεοσυντηρητικής επίθεσης, που προμοδοτεί ανοιχτά την ιδιωτική εκπ/ση κολλεγιακού τύπου.

Το πρόβλημα, όμως, της αδιοριστίας είναι στη βάση του **πρόβλημα ανεργίας** - πολύ οξυμένο ήδη και ιδιαίτερα με τη νέα περίοδο λιτότητας, όπου έχει γίνει δόγμα το «όχι άλλες προσλήψεις στο δημόσιο». Γι' αυτό θα πάρει εκρηκτικές διαστάσεις και θα οξυνθεί ακόμα περισσότερο.

Η επετηρίδα είναι μια κατάκτηση που σήμερα κινδυνεύει. Κι αυτό γιατί έρχεται σε σύγκρουση με κεντρικές επιλογές της αστικής πολιτικής. Προς το παρόν σχετίζεται με τη νέα μορφή που σχεδιάζουν να δώσουν στις εργασιακές σχέσεις των εκπ/κών, αφού κατάργηση της επετηρίδας σημαίνει αυτόματα ανταγωνισμός και σύνδεση όχι απλά μισθού αποδοτικότητας, αλλά και **το ίδιο το δικαίωμα στη δουλειά να συνδέεται με την «αποδοτικότητα»**. Και ένα από τα πολλά που συνεπάγεται αυτός ο όρος, είναι η **ιδεολογική εναρμόνιση**. Η επετηρίδα εξασφαλίζει, έστω και αργά, τη δυνατότητα να εργαστούν όλοι οι εκπαιδευτικοί, ανεξάρτητα από τις ιδεολογικές τους πεποιθήσεις. Η δημιουργία, όμως,

«εκπαιδευτικής αγοράς» δημιουργεί ταυτόχρονα μια ακόμα κρισάρα για τον ιδεολογικό έλεγχο των εκπαιδευτικών. Ένας τέτοιος τρόπος ελέγχου είναι ήδη τα εισαγωγικά σεμινάρια πριν το διορισμό. Αλλά και σε κοινωνικό επίπεδο, είναι άλλο πράγμα να έχει «ο καθένας τη σειρά του» και άλλο να «κυνηγεί ο καθένας μια θέση στην εκπ/ση». Το κυνηγητό αυτό που θα προκύψει, θα καλλιεργεί τον ατομισμό με απόλυτο τρόπο, που έτσι κι αλλιώς αποτελεί υπέρτατη αξία της καπιταλιστικής κοινωνίας και διαπερνά ολόκληρη την εκπαιδευτική διαδικασία.

Το νέο πλέγμα σχέσεων και οι ανακατατάξεις που θα προκύψουν προσπικτά αμφισβητούν την ίδια την ύπαρξη της Δημόσιας εκπ/σης. Η προσπάθεια να καταργηθεί η επετηρίδα είναι καίρια επιλογή για τα εκπαιδευτικά πράγματα και η ιδεολογική στήριξη της επιλογής αυτής βρίσκεται από ανοχή έως πλατιά απήχηση.

Για το λόγο αυτό, η δημιουργία μιας κοινωνικής αντιπολίτευσης με ταξικά χαρακτηριστικά είναι κάτι παραπάνω από αναγκαία, γιατί μόνο έτσι δε θα περάσουν οι αντιδραστικές αντιεκπαιδευτικές ρυθμίσεις που προετοιμάζονται, μόνο έτσι δε θα σαρώσει η σκούπα της συναίνεσης και μόνο έτσι θα διαφυλαχθούν όσα με αγώνες μέχρι τώρα κατακτήθηκαν.

Αγγελίνα Γιαννετοπούλου
Σάκης Νικολόπουλος

1-10-89

18.000 + 17.000

ΕΠΙΔΟΜΑ ΣΕ ΣΧΟΛΙΚΟΥΣ ΣΥΜΒΟΥΛΟΥΣ

Σας κοινοποιούμε την αριθμ. 2078521/9027/0022/6-10-89 κοινή απόφαση των Υπουργών Εθνικής Παιδείας και Οικονομικών που δημοσιεύθηκε στο ΦΕΚ, αριθμ. 753/6-10-89 τ. Β', σχετικά με την αύξηση της κατ' αποκλειστική αποκριμύση των μελών Δ.Ε.Π. των Α.Ε.Ι. της χώρας και σας πληροφορούμε ότι την αύξηση αυτή τη δικαιούνται από 1-10-89 οι σχολικοί Σύμβουλοι Π/θμιας και Δ/θμιας Εκπ/σης, σύμφωνα με τις συνδυασμένες διατάξεις της παρ. 2 του άρθρου 57 του Ν. 1466/85, της παρ. 1 του άρθρου 25 του ίδιου νόμου και της παρ. 1 του Ν. 1517/85.

**ΕΠΙΔΟΜΑ
ΣΤΟΥΣ ΣΧΟΛΙΚΟΥΣ
ΣΥΜΒΟΥΛΟΥΣ
(και όχι μόνο)
ΤΙ ΤΡΕΧΕΙ;**

1-10-89

12.000-25.000

**Αύξηση Επιδόματος
στους καθηγητές ΑΕΙ**

Με την υπ' αριθμ. 2078521/9027/0022/6-10-89 κοινή απόφαση των Υπουργών Εθνικής Παιδείας και Οικονομικών που δημοσιεύθηκε στο ΦΕΚ, αριθμ. 753/6-10-89 τ. Β', σχετικά με την αύξηση της κατ' αποκλειστική αποκριμύση των μελών Δ.Ε.Π. των Α.Ε.Ι. της χώρας και σας πληροφορούμε ότι την αύξηση αυτή τη δικαιούνται από 1-10-89 οι σχολικοί Σύμβουλοι Π/θμιας και Δ/θμιας Εκπ/σης, σύμφωνα με τις συνδυασμένες διατάξεις της παρ. 2 του άρθρου 57 του Ν. 1466/85, της παρ. 1 του άρθρου 25 του ίδιου νόμου και της παρ. 1 του Ν. 1517/85.

28-7-89

**ΑΥΞΗΣΗ ΕΠΙΔΟΜΑΤΟΣ
ΔΙΚΑΣΤΩΝ
33.000-37.000**

Με την υπ' αριθμ. 2078521/9027/0022/6-10-89 κοινή απόφαση των Υπουργών Εθνικής Παιδείας και Οικονομικών που δημοσιεύθηκε στο ΦΕΚ, αριθμ. 753/6-10-89 τ. Β', σχετικά με την αύξηση της κατ' αποκλειστική αποκριμύση των μελών Δ.Ε.Π. των Α.Ε.Ι. της χώρας και σας πληροφορούμε ότι την αύξηση αυτή τη δικαιούνται από 1-10-89 οι σχολικοί Σύμβουλοι Π/θμιας και Δ/θμιας Εκπ/σης, σύμφωνα με τις συνδυασμένες διατάξεις της παρ. 2 του άρθρου 57 του Ν. 1466/85, της παρ. 1 του άρθρου 25 του ίδιου νόμου και της παρ. 1 του Ν. 1517/85.

Μια σειρά κλάδων έλαβαν από την κυβέρνηση Τζ. Τζαννετάκη έκτακτα επιδόματα (το λεγόμενο στην καθομιλουμένη 18χίλιario). Κοντά στους συμπαθείς συναδέλφους του δημοσίου, με την υπ' αριθμ. 2078521/9027/0022/6-10-89 κοινή απόφαση ΥΠΕΠΘ και Οικονομικών, ΦΕΚ αριθμ. 753/6-10-89-Β' (αυτά όλα δε χρειάζονται, αλλά τα γράφουμε γιατί είμαστε λεπτολόγοι, ακριβολόγοι και γραφειοκράτες σ' αυτά τα ζητήματα), το παραπάνω επίδομα λαμβάνουν οι γνωστοί σχολικοί σύμβουλοι, σύμφωνα και με τις διατάξεις του ν. 1566/85 παρ. 1 άρθρου 25 και της παρ. 48 άρθρου 1 του ν. 1517/85.

Για να μην πολυλογούμε, τα χρήματα που πήρε το Διδακτικό Επιστημονικό Προσωπικό (ΔΕΠ) των ΑΕΙ έλαβαν και οι Σχ. Σύμβουλοι.

Και αναρωτιόμαστε, ως λογικοί άνθρωποι: Ο μισθός των σχολικών συμβούλων έφτασε με τις τελευταίες αυξήσεις (18.000 + 17.000) στις 215.000 δρχ. (καθαρά 190.000) περίπου, πράγμα που έγινε χωρίς φανερό μαζική πίεση ((διαβήματα, παραστάσεις, κινητοποιήσεις κ.λπ.). Ένα το κρατούμενο.

Μέσα σε τέτοιου χαρακτήρα συνθήκες (λιτότητα για τους εργαζόμενους, νέο κλίμα πειθαρχησης στην εκπαίδευση) δεν είναι ύποπτο ένας μόνο κλάδος να παίρνει τον οικονομικό ανελκυστήρα;

Και γράφουμε λίαν επιεικώς ύποπτο (χωρίς νάχουμε τίποτα το προσωπικό με τους αξιολογούμενους Σχολικούς Συμβούλους, τους οποίους ορισμένοι ανέμεναν ως συναδέλφους και τους προέκυψαν ως επίδοχοι Επιθεωρητές), γιατί διαβλέπουμε, πως η αντιδραστική αναδιάρθρωση στις εργασιακές σχέσεις στο σχολείο περνάει **αναγκαστικά** μέσα από την αξιολόγηση και τη σύνδεση μισθού - αποδοτικότητας.

Σ' αυτήν την κατεύθυνση, μοχλός δεν μπορεί παρά να γίνει ο Σ.Σ., όπως άλλωστε προέβλεψαν τα περυσινά Π.Δ. (βλέπε αντιτετράδια Νο 5, 6-7). Ο Σ.Σ. στο ρόλο του οργανωτή μέσα από το ΟΣΔΕΑ, του προπαγανδιστή των κυρίαρχων ιδεών και μεθόδων (ένα είδος κρατικού αγκιτάτορα δηλαδή), στο ρόλο τέλος του αξιολογητή.

Δε νομίζετε ότι τόσο ρόλοι χρειάζονται ένα ανάλογο μισθολόγιο;

Αφήσαμε επίτηδες απ' έξω όλη τη φιλοσοφία του σύγχρονου μάρκετινγκ στην εκπαίδευση, δηλαδή όλο το μηχανισμό της αγοράς που ορισμένα τσακάλια του νεοφιλευθερισμού εισηγούνται στους διαδρόμους του υπουργείου Παιδείας. Δηλαδή, την οργάνωση της Εκπαίδευσης με ιδιωτικοοικονομικά κριτήρια, με συμβάσεις ελαχίστου χρόνου, όπου η επετηρίδα εξαφανίζεται και ο Σ.Σ. με τους διευθυντές αναλαμβάνουν να οργανώσουν το «μαγαζί» με έμπειρους υπαλλήλους.

Ας μιλήσουμε και χωρίς περιστροφές. Πέρυσι κυκλοφορήσαμε ένα ανοιχτό γράμμα προς τους Σ.Σ., που συζητήθηκε πολύ. Θα θυμήσουμε πώς κλείναμε (ελπίζοντας πως δε θάχουμε ΕΔΕ, για συναδέλφους που μοίρασαν το γράμμα στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση):

«Με τα νέα ΠΔ, το ΥΠΕΠΘ και η κρατική εξουσία «έριξε το γάντι» στον εκπαιδευτικό, γιατί βιάζεται να προλάβει την Ευρωπαϊκή Αναδιάρθρωση και να σαρώσει τους ενοχλητικούς και απείθαρχους της εκπαίδευσης.

Αν θέλετε, λοιπόν, να μην εκστομίσετε ή να μη σκεφθείτε το «πούσουν νιώτη πούδειχνες πως θα γινόμουν άλλος», άμεσα και αποφασιστικά απορρίψτε το νέο σας ρόλο.

Αλλιώς ΠΑΡΑΙΤΗΘΕΙΤΕ. Στα σχολεία έχουμε θέσεις για άξιους συναδέλφους και όχι γι' ανάξιους και επίδοχους νέους επιθεωρητές».

Και καλοπληρωμένους, θα προσθέταμε σήμερα...

ΕΝΑ ΑΚΟΜΑ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΕΓΙΝΕ... ΑΛΛΑ ΣΧΕΔΟΝ ΤΙΠΟΤΑ ΔΕΝ ΕΓΙΝΕ

Είναι γνωστή η «υπόληψη» της ΑΔΕΔΥ στους δημ. υπαλλήλους και τους εκπαιδευτικούς. Ίσως, βέβαια, προέρχεται από αυτό που ονομάζουμε «αμοιβαία αισθήματα». Παρ' όλα αυτά, θεωρούμε χρήσιμη μια γενική καταγραφή ορισμένων πλευρών του συνεδρίου της ΑΔΕΔΥ [που σημαίνει, για όσους δεν ξέρουν, Ανώτατη Διοίκηση (!) Ενώσεων Δημοσίων Υπαλλήλων].

Έτσι, λοιπόν, πραγματοποιήθηκε στην Αθήνα (Στάδιο Ειρήνης και Φιλίας) το 27ο συνέδριο της ΑΔΕΔΥ, από τις 21 - 24 Νοέμβρη, στο οποίο πήραν μέρος 530 περίπου σύνεδροι από όλες, σχεδόν τις δευτεροβάθμιες ομοσπονδίες των εργαζομένων στο δημόσιο, τους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΟΤΑ) και τα Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου (ΝΠΔΔ).

Στην τελική ψηφοφορία παρουσιάστηκαν τα εξής ψηφοδέλτια: ΠΑΣΚ-ΔΥ 214 ψήφους 34 έδρες στο Γ.Σ., ΔΑΚΕ-ΔΥ 190 ψήφους 31 έδρες στο Γ.Σ., Αγωνιστική Συνεργ. (Συνασπισμός) 85 ψήφους 14 έδρες στο Γ.Σ., Ενωτική Αγωνιστική Κίνηση —που αποτελούνταν από συνδικαλιστές διαφωνούντες του ΚΚΕ, συνδ. του ΚΚΕεσ. Α/Α και αγωνιστές συνδικαλιστές της Αριστεράς— 33 ψήφους και 5 έδρες στο Γ.Σ., ΣΕΑΚ (διαγρ. ΠΑΣΟΚ)

9 ψήφους και 1 έδρα στο Γ.Σ., ενώ βρέθηκαν και 3 άκυρα ψηφοδέλτια.

Σήμερα, η 17μελής Εκτελεστική Επιτροπή έχει συγκροτηθεί σε σώμα με πρόεδρο το Σ. Γιατρά (ΠΑΣΚ), γραμματέα τον Παν. Βούτο (ΔΑΚΕ) και αντιπροέδρους των Η. Βρεττάκο (ΔΕΕ), Χ. Κορυφίδη (ΠΑΣΚ) και Ν. Καρανάσιο (ΔΑΚΕ). Όπως βλέπετε, το πνεύμα της «συναίνεσης» βρήκε και εδώ την έκφρασή του.

Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΥΓΚΥΡΙΑ ΚΑΙ ΤΟ ΣΥΝΕΡΙΟ

Τα ουσιαστικά θέματα του συνεδρίου ήταν: α) Το καταστατικό της ΑΔΕΔΥ, β) Απολογισμός, γ) Οικονομικά των ΔΥ και δ) Εργασιακές σχέσεις - Δημόσια Διοίκηση.

Το 27ο Συνέδριο της ΑΔΕΔΥ διεξήχθη σε μία κρίσιμη φάση για το σ.κ., που χαρακτηριζόταν από τη μεταβατικότητα της φάσης, από την ανακοίνωση κατά τη διάρκεια των εργασιών του της δημιουργίας «οικουμενικής κυβέρνησης», από τις διαφοροποιήσεις στους κόλπους του ΚΚΕ και από την αγωνιώδη προσπάθεια της άρχουσας τάξης να δηλητηριάσει άμεσα και αποφασιστικά το κοινωνικό σώμα και το σ.κ. με τη θεωρία της «συ-

ναίνεσης».

Από την αρχή του συνεδρίου, αλλά κυρίως στη συζήτηση των θεμάτων, φάνηκαν, ανεξάρτητα από τις παραλλαγές τους, δύο βασικές αντιλήψεις. Από τη μία πλευρά οι δυνάμεις του τρικομματισμού —φανερά μουδιασμένες, βέβαια, από τη συμφωνία κορυφών— προσπάθησαν να διασώσουν το κύρος τους μπροστά στους συνέδρους και με διαδικαστικά κόλπα παρέπεμψαν όλο το πρόγραμμα δράσης για... αργότερα.

Σημαντικό ζήτημα προέκυψε από τη διαφοροποίηση μερίδας συνέδρων που προέρχονταν από το χώρο του ΚΚΕ και του Συνασπισμού, οι οποίοι αμέσως μετά την ανακοίνωση δημιουργίας της κυβέρνησης Ζολώτα διαχώρισαν τη θέση τους, εναντιώθηκαν στο Συνασπισμό και προχώρησαν (με αρκετές ασάφειες, είναι αλήθεια) σε μία σειρά ενέργειες και θέσεις που άνοιγαν έναν κατ' αρχήν θετικό δρόμο στο σ.κ.

Διαφοροποίηση υπήρξε και στη «βάση» της ΠΑΣΚΕ. Έπρεπε να παρέμβει ο Σ. Γιατράς (Πρόεδρος της ΑΔΕΔΥ, μέλος της ΠΑΣΚ) ο οποίος με μία έξυπνη κίνηση «περί αυτονομίας του σ.κ.» ξαναμάντρωσε ένα δυναμικό.

Η μικρή εκπροσώπηση στο συνέδριο συνεπών ριζοσπαστικών αριστερών δυ-

νάμεων οφείλεται σε δύο βασικά λόγους.

Ο πρώτος σχετίζεται με το σύστημα της «απλής αναλογικής» που θέσπισε ο 1264/82 και ο οποίος είχε σα στόχο ν' αποκλείει από τις «μικρές» συνδικαλιστικές δυνάμεις την εκπροσώπησή τους. Κατάφερε να «κλαδεύει», τόσο στο πρωτοβάθμιο, όσο και στο δευτεροβάθμιο επίπεδο, μικρές δυνάμεις, σ' όφελος των δυνάμεων του τρικομματισμού.

Ο δεύτερος λόγος σχετίζεται με το γεγονός, πως η διάσπαση, ο κατακερματισμός, η αδυναμία συντονισμού σ' όλη τη Δημόσια Διοίκηση όλων των ρευμάτων, κινήσεων και ομάδων που κινούνται σε μία σωστή αγωνιστική και αριστερή κατεύθυνση, δεν επέτρεψε τις συμπώσεις σε συνέδρια και ανάλογες διαδικασίες.

ΤΑ ΠΕΠΡΑΓΜΕΝΑ ΤΗΣ ΑΠΡΑΞΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΤΗΣ ΑΔΡΑΝΕΙΑΣ

Θα μπορούσε ν' αναφέρει κανείς σαν ενδεικτικό στοιχείο της πολιτικής της διοίκησης της ΑΔΕΔΥ, τον οικονομικό απολογισμό και προϋπολογισμό της.

Έτσι, στον απολογισμό του 1989 έχει 2.500.000 δρχ. για δράση - κινητοποιήσεις και 4.135.771 δρχ. για έξοδα... διεθνών σχέσεων! Σχεδόν η ίδια αντιστοιχία υπάρχει και για το 1990 (15 εκατ. για δράση και 12 για διεθνείς σχέσεις). Είναι γνωστή, επίσης, η στάση που κράτησε η ΑΔΕΔΥ, στις απεργίες των καθηγητών, των εργατών του Δήμου κ.λπ., όπου — αντί να συνολικοποιήσει τους αγώνες — λειτουργούσε πυροσβεστικά και ανασχετικά.

Οι εισηγήσεις της ΑΔΕΔΥ κινήθηκαν σε δύο βασικούς άξονες. Από την μία πλευρά, σε γενικόλογη αναφορά στα οικονομικά («οι δημόσιοι υπάλληλοι θ' αγωνιστούν για την αποκατάσταση της απώλειας των αποδοχών»), με έντονο το ρεφορμιστικό - οικονομιστικό στοιχείο και από την άλλη, στη γραμμή του «εκδημοκρατισμού της Δημόσιας Διοίκησης», δηλαδή του κράτους, με πλήρη «α-

δυναμία» ν' απαντήσουν σ' όλες τις αλλαγές που επιχειρούνται στο εργασιακό καθεστώς (έκτακτοι, συμβασιούχοι, απολύσεις κ.λπ.), αλλά και στο θέμα των πολιτικών δικαιωμάτων, για το οποίο εκφράστηκαν άφθονα ευχολόγια.

Νομίζουμε, ότι η αντίθεση στη γραμμή του «εκδημοκρατισμού του κράτους» χρειάζεται ολόπλευρά και επιστημονικά να αναλυθεί μέσα στους 300.000 δημοσίους υπαλλήλους και να καταδειχτεί με σαφήνεια και πληρότητα ο ρόλος του δημ. υπαλλήλου. Από την μία πλευρά, τα χαμηλόμισθα στρώματα πλήττονται από την άγρια λιτότητα, τον αυταρχισμό και την εργασιακή καταπίεση, από την άλλη οι ίδιοι συντηρούν και αναπαράγουν ένα γιγαντιαίο παρασιτικό και αντιλαϊκό κράτος.

Από αυτήν την άποψη, είναι ενδεικτική η στάση των εργαζόμενων, που παίρνει αυθόρμητα και «άσχημα» πολλές φορές χαρακτηριστικά, απέναντι στο κράτος και την «υπαλληλία».

Η κουβέντα για το κράτος, την αναπαραγωγή των ανισοτήτων μέσα από αυτό, την έννοια της «κοινωνικής ωφελιμότητας» κ.λπ., χρειάζεται ΑΜΕΣΑ ν' αναθερμανθεί.

* Οι δυνάμεις της ΔΑΚΕ στο συνέδριο παρουσιάστηκαν ενιαίες, και ως προς το νεοσυντηρητισμό, αλλά και ως προς τον τραμπουκισμό και την καλπονοθεία. Ενδεικτικό στοιχείο είναι, πως το συνέδριο αναγκάστηκε ν' αποκλείσει

Όταν η επιθυμία γίνεται πραγματικότητα...

Δημοσιεύτηκαν στο περιοδικό «Πριν» το Δεκέμβρη (τεύχος 8, σελ. 22 - 23) δύο άρθρα για την ΑΔΕΔΥ των Ν. Καρζή και Αλέκου Αναγνωστάκη, με τίτλους αντίστοιχα: «Η ΑΔΕΔΥ εκτός οικουμενικής» - «Το Συνέδριο των εκπλήξεων» και με χαρακτηριστικούς για το πνεύμα τους υπότιτλους: «Σε αντισυναινετική κατεύθυνση οι αποφάσεις του συνεδρίου» - «Απροσδόκητη αντίσταση των εργαζόμενων, παρά την τρικομματική συναίνεση».

Είναι φανερό, πως οι συντάκτες των άρθρων, ανεξάρτητα από τις όποιες σωστές επισημάνσεις τους, κινήθηκαν από κεκτημένη ταχύτητα και μονοδιάστατα.

Γιατί, ούτε η ΑΔΕΔΥ τέθηκε έξω από το γενικό αντεργατικό συναινετικό κλίμα, πράγμα που φαίνεται καθημερινά, ούτε πολύ περισσότερο υπήρξε απροσδόκητη αντίσταση των εργαζόμενων. Εκείνο που υπήρξε στην ουσία ήταν μία σοβαρή διάσπαση στο χώρο της Δημοσιοϋπαλληλικής Ενότητας (ΚΚΕ), η ασφυκτική απομόνωση των πολιτικών απόψεων της ΕΑΡ και η συγκρότηση της Ενωτικής Αγωνιστικής Κίνησης, καθώς και η αξιολογή εκλογική της καταγραφή.

Από κει και πέρα, το να εκλαμβάνονται τα γενικά σχέδια των αποφάσεων του συνεδρίου και η φράση για 15% αύξηση πέρα από την ΑΤΑ, σαν σοβαρή χρεωκοπία των συναινετικών δυνάμεων, είναι νομίζουμε εκτός πραγματικότητας. Ας μη βλογάμε έτσι τα γένια μας: οι καιροί είναι δύσκολοι, απαιτούν περίσκεψη και βαθιές εκτιμήσεις.

Εκτός και αν κάποια πράγματα γράφονται για πλατειά κατανάλωση...

Οικονομικός Απολογισμός '89:

- * 2.500.000 δρχ. για δράση - κινητοποιήσεις
- * 4.135.771 δρχ. για έξοδα... διεθνών σχέσεων!

την Ομοσπονδία κοινοτικών φυλάκων, λόγω νοθείας στα πρακτικά και στις ψηφοφορίες.

* Το ΠΑΣΟΚ συγκράτησε το βασικό όγκο των δυνάμεών του, μ' ένα λόγο ανερμάτιστο, κούφιο αντιδεξιό και πολλές εκκλήσεις για «προοδευτική δημοκρατική κυβέρνηση».

* Οι δυνάμεις του Συνασπισμού (ΚΚΕ - ΕΑΡ) είχαν τις σημαντικότερες απώλειες, ποσοτικά και ποιοτικά. Έχασαν ένα ισχυρό στελεχικό δυναμικό. Έφτασαν στο σημείο να μην ψηφίσουν το αίτημα για αύξηση 15% που πρότεινε η Εν. Αγών. Κίνηση, αλλά και να μην ψηφίσουν οι 4 σύνεδροι της ΕΑΡ το αίτημα «Έξω οι βάσεις», παρέα με τη Δεξιά!

* Η συγκρότηση της Εν. Αγ. Κίνησης δημιούργησε σοβαρούς πονοκεφάλους στις ηγεσίες των 3 παρατάξεων, αφού συσπείρωσε έναν ικανό αριθμό ψήφων και έκανε σημαντικές παρεμβάσεις.

Το πιο σημαντικό είναι, όμως, πως κατόρθωσε ν' ανοίξει ένα δρόμο διαλόγου ανάμεσα σε αγωνιστικές δυνάμεις που μπορεί, χωρίς παραπέρα ηγεμονισμούς, να καρποφορήσει.

Το κύριο ζητούμενο τώρα είναι, όχι η αναμονή αγώνων από το Γ.Σ. της ΑΔΕΔΥ, αφού έτσι και αλλιώς αυτό θα κινηθεί στη γνωστή λογική της υποταγής, αλλά η ζύμωση και η προβολή στους χώρους δουλειάς ενός αγωνιστικού προγράμματος αντίστασης στη λιτότητα και πάλης ενάντια στην «οικουμενική συναίνεση».

Η «αξιωματική» κοινωνική και πολιτική αντιπολίτευση στη Δημόσια Διοίκηση πρέπει νάχει τον κύριο λόγο.

Θανάσης Τσιριγώτης

ΑΔΕΔΥ και «εκδημοκρατισμός»

Το κείμενο επιγράφεται: «*Εκδημοκρατισμός Δημόσιας Διοίκησης - Εργασιακές Σχέσεις (ΑΔΕΔΥ - 27ο συνέδριο - Πρόγραμμα δράσης και διεκδικήσεων)*».

Επιλεκτικά (εκφράζοντας πάντα το πνεύμα του κειμένου) αντιγράφουμε:

«*Η δέσμη των προτάσεων του σ.κ. στοχεύει στη διαμόρφωση δημοκρατικού περιβάλλοντος στο εσωτερικό της Δ.Δ., που να εξασφαλίζει σιγουριά και ασφάλεια στον εργαζόμενο, να ενισχύει και ενθαρρύνει την πρωτοβουλία και τη δημιουργικότητα.*»

«*Όμως σοβαρά ζητήματα εκδημοκρατισμού και διαφάνειας δεν προωθήθηκαν. Δεν χτυπήθηκε το συγκεντρωτικό μοντέλο διοίκησης, που γεννά την αδιαφάνεια, τον αυταρχισμό, τη γραφειοκρατία, την αναποτελεσματικότητα, την αποξένωση του πολίτη. Δεν αποδυναμώθηκε το συγκεντρωτικό κράτος με την καθιέρωση δεύτερου και τρίτου βαθμού αιρετής βαθμίδας αυτοδιοίκησης.*»

«*Ο αγώνας του σ.κ. για μια δημόσια διοίκηση δημοκρατική, λειτουργική, αποτελεσματική πρέπει να συνεχισθεί με μεγαλύτερη ένταση, αποφασιστικότητα και μαζικότητα.*»

«*Γνωρίζουμε τους αγώνες και τις προσπάθειες των εργαζομένων στην Πυροσβεστική Υπηρεσία, στο Λιμενικό Σώμα και στα Σώματα Ασφαλείας, για την αναγνώριση από την πλευρά της πολιτείας αυτών των βασικών ανθρώπινων δικαιωμάτων. Από την πλευρά μας θεωρούμε ότι η άρνηση είναι αδικαιολόγητη. Εκφράζουμε τη συμπάραστασή μας στις προσπάθειες που καταβάλλουν οι εργαζόμενοι στους αντίστοιχους χώρους και ζητάμε την επίλυση του θέματος*» (σ.σ. εννοεί το συνδικαλισμό).

«*... ο δημοκρατικός εκσυγχρονισμός της χώρας, ο εκδημοκρατισμός και η αποκέντρωση της Δ.Δ., η αλλαγή των σχέσεων κράτους - πολίτη, πρέπει να είναι ορισμένες από τις βασικές προτεραιότητες.*»

«*... συντονισμό δράσης με τα συνδικάτα της Ευρώπης... για τη διεκδίκηση του ενιαίου κοινωνικού χώρου...*».

Η λογική είναι καθαρή: δώστε μας λίγη δημοκρατία στους χώρους δουλειάς και συμμετοχή στα αρμόδια όργανα, για να γίνει το -εκδημοκρατισμένο και αποκεντρωμένο- κράτος αποτελεσματικό και να το εμπιστευτεί ο πολίτης.

Η ΑΔΕΔΥ δε βαρέθηκε, λοιπόν, να πιπιλίζει την καραμέλα του «εκδημοκρατισμού του κράτους», αρνείται να δει την αποκρουστική ταξική φύση του. Πώς θα μπορούσε, άλλωστε, όταν μ' αυτές τις θέσεις εκφράζονται οι συνδικαλιστικές δυνάμεις της Ν.Δ., του ΠΑΣΟΚ και του Συνασπισμού, που αποτελούν τη συντριπτική πλειοψηφία της διοίκησής της.

(Ο Μ. Ανδρουλάκης, πρέπει να το ομολογήσουμε, είναι πιο «προωθημένος»:

«*Η πρώτη τομή αφορά τη ριζική μεταρρύθμιση της δημόσιας διοίκησης που θα φέρει σ' αυτήν τη διαφάνεια, τη δημοκρατική λειτουργία, τον κοινωνικό έλεγχο και τη συμμετοχή των «χρηστών» της, την απόδοση και το επιχειρηματικό πνεύμα, την αξιοκρατία, την πρωτοβουλία και τη βελτίωση της θέσης των δημοσίων υπαλλήλων.*»)

Και καλά, για τους ονομαζόμενους κοινωνικούς τομείς της Δ.Δ. (υγεία, πρόνοια, παιδεία) και για τους κλάδους των χαμηλόμισθων ταλαίπωρων (και ταλαιπωρούντων) υπαλλήλων, μπορούν πιθανά να εξηγηθούν οι αυταπάτες (δυστυχώς δεν πρόκειται μόνο για τέτοιες). Αλλά για κείνα τα Σώματα «Ασφαλείας», που αν «εκδημοκρατιστούν» και «συνδικαλιστούν» θα ... αλλάξουν, τί ελαφρυντικά μπορεί να έχει η διοίκηση της ΑΔΕΔΥ;

Με τέτοια ολοκληρωτικά δεξιά αντίληψη του τριτοβάθμιου οργάνου του σ.κ. των Δ.Υ., δεν μπορεί, βέβαια, κανείς να περιμένει καμιά καλύτερη, από τη σημερινή, πορεία του δημο-

Ούτε καν ... «ενιαία»

Η συζήτηση για το καταστατικό της ΑΔΕΔΥ. Αποφασίζεται η τροποποίηση ή καλύτερα η μεταγλώττισή του. Στο νέο καταστατικό προτείνεται σαν σκοπός: «*η βελτίωση, ο εκδημοκρατισμός, ο εκσυγχρονισμός και η αναβάθμιση της κρατικής μηχανής και της Δημόσιας Διοίκησης προς όφελος του λαού και του τόπου*». Είναι φανερό ποιό και τί εννοούν!

Προτείνεται σαν συμπλήρωση «*και η δημιουργία ταξικής συνείδησης στους εργαζόμενους στο Δημόσιο*». Η ΔΑΚΕ βγάζει σπυριά και απειλεί ότι θ' αποούρει την υποστήριξη στην αλλαγή του καταστατικού οπότε... πάει και η αναβάθμιση.

Προτείνουμε, σαν ελάχιστο όριο, «*τη δημιουργία ενιαίας συνείδησης των εργαζόμενων στο κράτος, τους ΟΤΑ και τα ΝΠΔΔ*». Ούτε και αυτό περνάει. Και ίσως νάναι καλύτερα έτσι. Γιατί οι καρεκλοκένταυροι, οι γραφειοκράτες και η ανώτερη υπαλληλία, τί κοινή συνείδηση μπορεί νάχουν με τα χαμηλομισθοσυντηρήτητα υπαλληλικά στρώματα;

Καλύτερα έτσι, λοιπόν...

σιύπαλληλικού κινήματος.

Αν δεν καταδειχθεί η ταξικότητα της κρατικής μηχανής, την οποία οι Δ.Υ. υπηρετούν και της οποίας τις λειτουργίες αναπαράγουν, αν δεν αποκαλυφθεί η διπλή υπόσταση των Δ.Υ. και αν δε γίνει διαχωρισμός της ανώτερης υπαλληλίας (ως προς τα συμφέροντα και τη λειτουργία), τότε ολοένα και θα αναπαράγονται «τυφλές» αντιθέσεις, τόσο στους κόλπους του δημοσιούπαλληλικού κινήματος, όσο και -κυρίως- των υπόλοιπων εργαζομένων -όχι με το κράτος, όπως θάπρεπε- αλλά με τους Δ.Υ.

Α.Φ.

ΔΗΛΩΣΗ ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ

Το έντεχνα προετοιμαζόμενο συναινετικό κλίμα βρήκε επιτέλους την πολιτική του έκφραση!

Τα γνωστά παρασκήνια κορυφής, κάτω από τις ευλογίες και παροτρύνσεις του ΣΕΒ - του ΔΝΤ - της ΕΟΚ και των μεγαλοεκδοτικών συγκροτημάτων του Τύπου, βασιζόμενοι στην σκόπιμη παραπληροφόρηση, την κατευθυνόμενη αναμονή και την ουσιαστική απόκρυψη των λαϊκών και εθνικών προβλημάτων, πέτυχαν την κυβέρνηση της δήθεν ταξικής συμφιλίωσης.

Τα πολιτικά ρετιρέ των δυνάμεων του τρικομματισμού βρήκαν την κοινή γραμμή, που σημαίνει λιτότητα, φόρτωμα της κρίσης στις πλάτες των εργαζομένων, απορρόφηση των κοινωνικών κραδασμών, απονεύρωση του σ.κ., ουσιαστική υποταγή στα κελεύσματα του διευθυντηρίου της ΕΟΚ.

Είναι φανερό! Το όραμα του 1992 και η προσπάθεια να παρουσιαστεί η άρχουσα τάξη στην ΕΟΚ με συναινετικό πρόσωπο και αλυσοδεμένο το πολιτικό και κοινωνικό κίνημα, χρειάζεται οικουμενική κυβέρνηση, έστω και πεντάμηνης (;) διάρκειας. Αυτού του χαρακτήρα η αναστολή των πολιτικών μαχαιρωμάτων, δεν προοικονιάζει τίποτα καλό για τον τόπο και τους εργαζόμενους.

Η ίδια μάλιστα η επιλογή του συγκεκριμένου πρωθυπουργού, καθώς και η ύπαρξη κοινής οικονομικής επιτροπής κάτω από την εποπτεία του Χαλικιά, σημαίνει την ουσιαστική υποταγή των «Οικουμενικών Επιλογών» κάτω από το άγρυπνο μάτι του χρηματιστικού κεφαλαίου. Χρησιμοποιώντας το πρόσχημα των ελλειμάτων του δημόσιου τομέα και του χρέους της χώρας -χρέος που δημιούργησε αυτός ο τρό-

πος της εξαρτημένης καπιταλιστικής ανάπτυξης, του υπερδανεισμού, της άδικης φορολογίας κ.λπ.- προσπαθούν να βγουν από την κρίση, που γεννάει ο νέος καταμερισμός της εργασίας, φορτώνοντας την κρίση στους εργαζόμενους.

Αλλά οι εργαζόμενοι δεν χρωστάνε τίποτα και σε κανέναν και δηλώνουν, πως αν οι δυνάμεις της συναίνεσης και της συντηρητικής ανασυγκρότησης είναι «εκεί», οι δυνάμεις της εργασίας και του αγώνα, παρά τις επιμέρους διαφορές τους, είναι εδώ και μπορούν να ανατρέψουν τα αρνητικά δεδομένα.

Το 27ο συνέδριο της ΑΔΕΔΥ και οι συνέδριοί του οφείλουν με αγωνιστικό ρεαλισμό να ξεπεράσουν τις συναινετικές σειρήνες και να υπερασπίσουν τα πάγια και νέα αιτήματα των εργαζομένων στο Δημόσιο, τους ΟΤΑ, τα ΝΠΙΔΔ, να υπερασπίσουν το δικό τους λόγο, την ταξική αυτονομία και ενότητά τους.

Σήμερα, περισσότερο από ποτέ, δημιουργείται μια σαφής διαχωριστική γραμμή ανάμεσα στις δυνάμεις της συναίνεσης από τη μια πλευρά και τις κοινωνικές δυνάμεις της αντίστασης από την άλλη.

Ο καθένας ας πάρει τις αποστάσεις και τις ευθύνες του.

- Ανεξάρτητος, μαζικός, ενωτικός αγώνας.

- Αντίσταση στην «οικουμενική» συντήρηση.

- Ας εργαστούμε για την «οικουμενική ανασυγκρότηση» των δυνάμεων της εργασίας.

Θανάσης Τσιριγώτης
συνέδρος

Πρόεδρος της Γ' ΕΛΜΕ
Δυτ. Αττικής

**ΟΙ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΙ
ΔΕ ΧΡΩΣΤΑΝΕ
ΤΙΠΟΤΑ ΚΑΙ ΣΕ ΚΑΝΕΝΑ!**

**- ΟΧΙ ΣΤΙΣ ΑΝΑΤΙΜΗΔΕΙΣ
- ΟΧΙ ΣΤΗ ΛΙΤΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗΣ.**

**ΤΑΞΙΚΗ
ΑΝΤΙΠΟΛΙΤΕΥΣΗ!**

**- ΑΧΩΝΕΣ ΔΙΑ ΑΙΤΗΣΕΙΣ
ΜΙΣΘΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΔΑΠΑΝΩΝ**

**ΟΛΟΙ
ΣΤΗΝ ΠΛΑΤΕΙΑ ΚΑΝΙΓΤΟΣ
ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 1 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 6ΜΗ**

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΑΓΩΝΑ

συνδικαλιστών δημοσίου και ιδιωτικού τομέα

Αναγκαία,
σήμερα όσο ποτέ,
η σύμπτυξη

ΜΕΤΩΠΟΥ ΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΕΝΑΝΤΙΑ ΣΤΗΝ ΕΘΙΚΗ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ

μέσα από τους αγώνες και την ενιαία έκφραση και δράση, των δυνάμεων που απο-
τελούν αντίποδα στη γραμμή της άρχουσας τάξης και των κυρίαρχων συνδικαλιστικών
ηγεσιών

Στον αστερισμό της οικουμενικής απάτης

Οι καθηγητές, όπως και όλος ο εργαζόμενος λαός, εμβρόντητοι παρακολουθούν το σκληρό παζάρι και τη συναλλαγή των σκοτεινών πολιτικών παρασκηνίων, του ξένου παράγοντα και των 3 κομμάτων που στηρίζουν την κυβέρνηση της **οικουμενικής απάτης**.

Μιας κυβέρνησης κυρίων-συναγωνιστών και συντρόφων, με τις πιο στενές διασυνδέσεις με τα ξένα οικονομικά και πολιτικά κέντρα. Μιας κυβέρνησης, ουσιαστικά πολιτικής - κοινοβουλευτικής δικτατορίας, της εξάρτησης, του κεφαλαίου, του αυταρχισμού και της αντίδρασης.

Η «προσφορά» της οικουμενικής απάτης στην άρχουσα τάξη είναι:

1. Να βάλει τις βάσεις για μια μακροπρόθεσμη αντιλαϊκή πολιτική, που θα μπορούν να ακολουθούν και οι μελλοντικές κυβερνήσεις, τουλάχιστον για την ζετία 1990 - 1992.

Αυτός ο στόχος προωθείται, κύρια μέσα από:

α. Τους χειρισμούς της στο ζήτημα των βάσεων, του Κυπριακού, του «Αλβανικού» κ.ά.

β. Την προώθηση της σύνδεσης μισθού - παραγωγικότητας, σα βάση για την αλλαγή των εργασιακών σχέσεων.

γ. Την προσαρμογή της οικονομίας στο '92, με τη φιλελευθεροποίηση της και το ξεπούλημα των λεγόμενων προβληματικών.

δ. Την ιδιωτικοοικονομική λειτουργία του δημόσιου τομέα κοινής ωφέλειας.

2. Να δώσει τη δυνατότητα να διαμορφωθούν καινούριες πολιτικές αναδιατάξεις και ισορροπίες, σε αντιδραστικές κατευθύνσεις, για τη διασφάλιση πολιτικής σταθερότητας του καθεστώτος.

Το πνεύμα της συναίνεσης που έχει επιβληθεί, τα μακρόχρονα χτυπήματα που έχει δεχτεί το μαζικό λαϊκό και συνδικαλιστικό κίνημα, το αδιάσταχο ξεπούλημα των υπαλληλοποιημένων γραφειοκρατικών συνδικαλιστικών ηγεσιών, μας οδήγησαν στην κυβέρνηση Τζαννετάκη και από εκεί στη σημερινή. Η κυβέρνηση της οικουμενικής απάτης, προωθεί τις αντιλαϊκές της επιλογές, χωρίς σοβαρούς κλυδωνισμούς και αντιστάσεις, μέσα σε **ψυχροπολεμικές ιαχές** και εκδηλώσεις κοινωνικοπολιτικού **εκφασισμού**. Η κυνική της απόφαση για απόλυση 230.000 εργαζομένων, από τις λεγόμενες προβληματικές και τους εκτάκτους Δ.Υ., δείχνει πόσο αδιάστακτα θα κτυπηθούν κατακτήσεις και δικαιώματα των «τυχερών» που έχουν δουλειά, μπροστά στις ανάγκες της καπιταλιστικής αναδιάρθρωσης και της ΕΟΚικής ολοκλήρωσης του '92.

Το '92 «είναι εδώ» και «όλοι μαζί» το καρτερούνε...

Οι πιο πρόσφατες παρεμβάσεις στην εκπαίδευση από μέρους των Βρυξελλών προς τη «Νομαρχία των Αθηνών», είναι μέσα από τη σύσκεψη των υπουργών Παιδείας της ΕΟΚ στην Ισπανία την Άνοιξη '89 και έκθεση που υποβλήθηκε στο συμβούλιο υπουργών από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, με τον εύγλωτο τίτλο: «**Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ: μεσοπρόθεσμες προοπτικές 1989 - 92**»!

Σύμφωνα, λοιπόν, με αυτήν την έκθεση, «ο πρώτος και κεντρικός στόχος, για την περίοδο μέχρι το '92, πρέπει να είναι ο προσδιορισμός και η εφαρμογή της συμβολής των συστημάτων εκπαίδευσης και επαγγελματικής κατάρτισης στη δημιουργία της εσωτερικής αγοράς και κατά συνέπεια της εκμετάλλευσής της». Σ' άλλο σημείο η έκθεση σημειώνει: «το κλειδί για την ευημερία της Ευρώπης βρίσκεται στην αποτελεσματική χρήση του ανθρώπινου δυναμικού της και στην αποτελεσματική εκμετάλλευσή της αγοράς σαν οικονομική της βάση». Και για να επιτευχθεί ο κεντρικός αυτός στόχος, η έκθεση υπογραμμίζει: «Ο κυρίαρχος ρόλος της εκπαίδευσης και της επαγγελματικής κατάρτισης στην προώθηση της αλλαγής συμπεριφοράς είναι ζωτικής σημασίας...».

Από τα παραπάνω γίνεται αντιληπτό, πως η παιδεία και το εκπαιδευτικό μας σύστημα, πρέπει να προσαρμοστούν στα πλαίσια του καταμερισμού εργασίας, που συνεπάγεται για τη χώρα μας η ΕΟΚική ολοκλήρωση του '92.

Τα σχολεία και οι εκπαιδευτικοί καλούνται να συμβάλουν στην «αλλαγή συμπεριφοράς», ώστε να γίνουν αποδεκτά στη συνείδηση λαού και νεολαίας η αποβιομηχανοποίηση της χώρας, το ξεκλήρισμα δυναμικών αγροτικών καλλιεργειών, για να περάσει η «ανάπτυξη» του τουρισμού και των υπηρεσιών! **Με άλλα λόγια, τα σχολεία μας πρέπει να βγάζουν φτηνό μισοειδικευμένο και ανειδίκευτο εργατικό δυναμικό... «γκαρσόνια» ευρωπαϊκών προδιαγραφών, σε μια Ελλάδα λαχανόκηπο και ξενοδοχείο της Ευρώπης.** Και αν δεν μπορούν τα δημόσια σχολεία, εδώ είναι και οι σχολές του ΟΑΕΔ, όπου περιττεύει η γνώση των νόμων της φύσης και της κοινωνίας, των πολιτιστικών κατακτήσεων κ.ά. (η, όπως λέγεται, «ανθρωπιστική παιδεία»).

Στη πορεία, λοιπόν, προς το '92, που όλα τα κόμματα του κοινοβουλευτικού φάσματος τη θεωρούν αναπότρεπτη και ωφέλιμη, η ΔΗΜΟΣΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ αντικειμενικά και συνειδητά θα ΥΠΟΒΑΘΜΙΖΕΤΑΙ, σε όλες τις βαθμίδες. Θα ορθωθούν μεγαλύτεροι ταξικοί φραγμοί στο δικαίωμα για μόρφωση και δουλειά των παιδιών της εργατικής τάξης και των φτωχών λαϊκών στρωμάτων της πόλης και της υπαίθρου. Θα χτυπηθούν οι εργασιακές σχέσεις, κύρια μέσα από τη σύνδεση μισθού - αποδοτικότητας. Θα ενταθεί ο αυταρχισμός και οι προσπάθειες ιδεολογικής χειραγώγησης μαθητών και εκπαιδευτικών. Θα ενισχυθεί η ιδιωτική εκπαίδευση και θα κατοχυρωθεί η εισβολή των ξένων πολυεθνικών σ' αυτήν. Θα ανθίσει παραπέρα η παραπαιδεία των φροντιστηρίων και των κέντρων ελευθέρων σπουδών (Κ.Ε.Σ.).

Βαθαίνει το αταξικό περιεχόμενο του διεκδικητικού πλαισίου, βαραίνει το πέπλο σιωπής γύρω από τις συνέπειες του '92 στην εκπαίδευση

Και ενώ συμβαίνουν όλα αυτά, οι συμβιβασμένες συνδικαλιστικές ηγεσίες νεολαίας και εκπαιδευτικών, έχουν αφαιρέσει από το διεκδικητικό τους πλαίσιο και το πολιτικό τους σκεπτικό, πέρα από τυπικές αναφορές και αντιπολιτευτικές κορώνες, κάθε αναφορά και αίτημα που συγκρούεται ουσιαστικά με τη γραμμή και τις επιλογές της άρχουσας τάξης. Συσκοτίζονται τα πραγματικά κοινωνικοπολιτικά αίτια ξεχαρβαλώματος της δημόσιας εκπαίδευσης. Συγκαλύπτονται οι αντιλαϊκές επιλογές και σχέδια της νεοφιλελεύθερης πολιτικής.

Έτσι, είδαμε στις κινητοποιήσεις των τελευταίων 2 χρόνων να έχουν υποβαμισθεί, έως εξαφανιστεί, αιτήματα και αγωνιστικές απεργιακές κινητοποιήσεις που θα διεκδικούσαν αποφασιστικά:

- Την κατάργηση της ιδιωτικής εκπαίδευσης, τη στιγμή μάλιστα που η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ προωθούσε το γνωστό Ν.Σ. που την κατοχύρωνε παραπέρα.
- Το ντε φάκτο πάγωμα διατάξεων των Ν. 1268 και 1566, στην κατεύθυνση κατάργησής τους.
- Άρνηση εφαρμογής των ΕΟΚικών σχεδίων KOMMET, ΕΡΑΣΜΟΣ στα ΑΕΙ και απεγκλωβισμό της έρευνας από τα γρανάζια του ΝΑΤΟ και του ΣΕΒ.
- Πλήρη πολιτικά δικαιώματα και ελευθερία πολιτικοσυνδικαλιστικής δράσης και έκφρασης στους χώρους δουλειάς.
- Αυξήσεις που να ανταποκρίνονται στο κόστος ζωής και προστασία της ασφάλισης -περίθαλψης- σύνταξης.

Οι πολιτικές συμμαχίες και τα παζάρια κορυφών, κύρια των εκπροσώπων του τρικομματισμού, η γενικότερη συναίνεση, η αποδοχή της ΕΟΚικής ολοκλήρωσης του '92 και των σχεδίων της καπιταλιστικής αναδιάρθρωσης, διαπέρασαν μέχρι το μεδούλι όλους τους υπάλληλους των συνδικαλιστικών κορυφών και προφανώς αυτούς που στεγάζονται στην Κορνάρου και τη Φιλελλήνων. Οι σημαίες που υψώθηκαν για «αναβάθμιση της εκπαίδευσης», για «αύξηση των δαπανών», για «αναπλήρωση των χαμένων», για «γνήσια Α.Τ.Α.», η συγκάλυψη της επιδοματικής πολιτικής κ.ά., βάθαιναν το αταξικό περιεχόμενο του διεκδικητικού πλαισίου και των αγωνιστικών κινητοποιήσεων. Συνεχίζουν να υφαίνουν «πέλο σιωπής» γύρω από τις συνέπειες του ΕΟΚικού '92, πιστοί στο δόγμα: «η άγνοια της βάσης, δύναμη για τις κορυφές».

Μετωπική αντιπαράθεση στην ΕΟΚική πορεία για το 1992

Οι εκπαιδευτικοί, η νεολαία και γενικότερα οι εργαζόμενοι, κατανοούν σε μεγάλο βαθμό τα πραγματικά αίτια της βαθιάς κοινωνικοπολιτικής κρίσης. Γνωρίζουν τους υπαίτιους και τους διαχειριστές της. Τα σχέδια εξαπάτησης και αποπροσανατολισμού τους δε θα περάσουν. Οι αγώνες των εκτάκτων, οι αγώνες για τις κλαδικές συλλογικές συμβάσεις, οι αγώνες στα εργοστάσια, δείχνουν το δρόμο. Γρήγορα και οι εκπαιδευτικοί της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, ξεπερνώντας την πεπονόφλουδα της «καθολικής γνωμοδοτικής ψηφοφορίας», πρέπει με αποφάσεις των Γ.Σ. τους να βρεθούν στο προσκήνιο των αγώνων.

Παίρνοντας την υπόθεση των αγώνων μας στα δικά μας χέρια, πρέπει να ξεκινήσουμε τον αγώνα μας άμεσα και να κορυφώσουμε μέσα στο βίο αυτής της κυβέρνησης-οικουμενικής απάτης. Να επιδιώξουμε συντονισμό και αγωνιστική σύμπραξη με άλλους εργαζόμενους.

Βέβαια, ο σωστός προσανατολισμός και η αποτελεσματικότητα των αγώνων, συμβαδίζει με την κατάκτηση σωστής μορφής και περιεχομένου, μέσα από το ταξικό επαναπροσδιορισμό του διεκδικητικού πλαισίου. Συμβαδίζει με την αιχμαλωσία και το ξεπέραςμα των υπαλληλοποιημένων συνδικαλιστικών ηγεσιών, σε μια πορεία ταξικής ανασυγκρότησης του συνδικαλιστικού κινήματος. Θα εξαρτηθεί, γενικότερα, από το πόσο γρήγορα και σε ποιο βαθμό μπορεί να προχωρήσει η ταξική αυτονομία των εργαζόμενων στο κοινωνικό

επίπεδο και από τη δυνατότητα να εκφραστεί αυτό στο πολιτικό επίπεδο, με συγκεκριμένο οργανωτικοπολιτικό τρόπο.

Η γραμμή της άρχουσας τάξης στο χώρο της εκπαίδευσης, θα προχωρά χωρίς σοβαρούς κλυδωνισμούς, όσο οι ταξικές δυνάμεις, που αποτελούν τον αντίποδά της, ολιγορούν στην κατάκτηση μόνιμης παρέμβασης στα πράγματα, ενιαίας έκφρασης και δράσης, μέσα από κατάλληλο οργανωτικό σχήμα.

Οι δυνάμεις αυτές, που ήδη δρουν και επαυξάνονται στο χώρο των εκπαιδευτικών και εκφράζονται από σχήματα τοπικού χαρακτήρα κύρια, πρέπει γρήγορα να ξεπεράσουν αναστολές, καχυποψίες, και προκαταλήψεις. Να συγκροτηθούν κεντρικά, πάνω σε μια πολιτικοσυνδικαλιστική πλατφόρμα, που θα έχει σα βασικό της στόχο το ξετύλιγμα ΑΓΩΝΩΝ και τη σύμπυξη μετώπου των εκπαιδευτικών, ενάντια στους στόχους της ΕΟΚικής ολοκλήρωσης στο χώρο της εκπαίδευσης. Μέτωπο που, σχίζοντας τον «πέπλο σιωπής» γύρω από αυτό το ζήτημα, θα ενημερώσει το κλάδο, θα παλέψει για την απορρύθμιση και αποτροπή αυτών των σχεδίων, μέσα από το διεκδικητικό πλαίσιο της βάσης.

Σ' αυτήν την κατεύθυνση γενικά μπορεί και πρέπει να κινηθεί η «Επιτροπή ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ για την αγωνιστική διεκδίκηση των αιτημάτων μας», διδασκόμενη από τα λάθη της «Επιτροπής Πρωτοβουλίας για απεργία στις εξετάσεις», επιτροπής που εξάντλησε την παρέμβαση και δράση της σχεδόν μόνο στο χρονικό διάστημα της απεργίας διάρκειας.

Παναγιώτης Παπαπαναγιώτου

«Μικροκαπιταλισμό -
κρατισμό «παράγουν»
τα σχολεία μας!»

Μία «εποικοδομητική κριτική» του υπουργού Παιδείας Κ. Σημίτη

Η οικουμενική κυβέρνηση δε θα μπορούσε να παραλείψει, από την πραγματικότητα της καλογουαλισμένης βιτρίνας της, «προγραμματισμούς για την Παιδεία». Εξάλλου, ο τρικομματικός πρωθυπουργός μας φρόντισε να τονίσει, στην παρθενική του ομιλία, πόσο διαλυμένη είναι η παιδεία μας — καιρός για γύψο...

Δε μένει, λοιπόν, παρά να καθορίσει η συναινετική μας κυβέρνηση πώς θάναί ο «γύψος». Να μάθουμε, δηλαδή, το πλαίσιο που έχει διαλέξει η άρχουσα τάξη της χώρας για την προσαρμογή της εκπαίδευσης στις ανάγκες και τις επιταγές της ΕΟΚικής ολοκλήρωσης.

Τα θεμέλια γι' αυτό το πλαίσιο (ή μάντρωμα, αν προτιμάτε) φιλοδοξεί να βάλει με «οικουμενική συναίνεση» η σημερινή κυβέρνηση και μας το ανακοινώνει δια στόματος του «αδιάφθору» υπουργού παιδείας κ. Σημίτη:

«Στον χρονικά περιορισμένο βίο αυτής της κυβέρνησης, θα επιδιώξουμε να πραγματοποιήσουμε όσες διαρθρωτικές παρεμβάσεις έχουν ωριμάσει ως αιτήματα κοινής αποδοχής. Πρέπει να επιδιώξουμε επίσης τον καθορισμό των κατευθυντηρίων γραμμών του εκσυγχρονιστικού πλαισίου της νέας πορείας».

Αυτά γράφονται στο ΒΗΜΑ (10.12.89), σε άρθρο του υπουργού, με το βαρύγδουπο τίτλο: ΜΙΚΡΟΚΑΠΙΤΑΛΙΣΜΟ - ΚΡΑΤΙΣΜΟ «ΠΑΡΑΓΟΥΝ» ΤΑ ΣΧΟΛΕΙΑ ΜΑΣ!

Το «φόνο» διαπιστώνει μόλις σήμερα ο κ. Σημίτης, παρ' όλο που έχει διατελέσει σημαντικότερο στέλεχος της αμέσως προηγούμενης οκτάχρονης διακυβέρνη-

σης. Πληροφορεί και μας γι' αυτόν το «φόνο», που σύμφωνα με τον τίτλο του, για παράδειγμα, ο κ. Κοσκωτάς στα ελληνικά σχολεία σπούδασε τόσο καλά διεύθυνση επιχειρήσεων και ο κ. Τόμπρας δημόσια διοίκηση! Και όλα αυτά —πάντα κατά τον κ. Σημίτη— έξω από τις επιθυμίες των εκάστοτε κυβερνήσεων, και πολύ περισσότερο εκείνης στην οποία ο ίδιος ανήκε στο πρόσφατο παρελθόν.

«ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΑ: Η ελληνική εκπαίδευση δεν παρέχει Παιδεία, με την ανθρωπιστική έννοια του όρου, ούτε ικανοποιητική ειδική εκπαίδευση - τεχνική, επαγγελματική, επιστημονική. Αλλά, αφού διευκόλυνε τη μετάλλαξη της κοινωνίας από αγροτική σε αστική - ημβιομηχανική, συνεχίζει να συντελεί στη διόγκωση των τάξεων των δημοσίων υπαλλήλων και στη διαίωνιση ενός αντιπαραγωγικού κοινωνικού μοντέλου που συνδυάζει τον μικροκαπιταλισμό με τον κρατισμό και εξαρτά την κοινωνική καταξίωση από την απόκτηση ενός πτυχίου».

Υπονοείται, δηλαδή, μια αυτονομία της Ελληνικής Εκπαίδευσης, η οποία αφού στέφθηκε με επιτυχία σε παλαιότερες εποχές, σήμερα αρνείται πεισματικά να διευκολύνει στην παραπέρα μετάλλαξη της κοινωνίας. Λες και η άρχουσα τάξη και οι κάθε φορά κυβερνήσεις της δεν έχουν καμμία ευθύνη για την υδροκέφαλη δημόσια γραφειοκρατία ή, ακόμη περισσότερο, καμμία σχέση με τις μικροκαπιταλιστικές και παρασιτικές οικονομικές επιλογές! Λες και δεν είναι αυτές οι επιλογές που καθορίζουν το σύ-

στημα εκπαίδευσης!

Είναι δηλωμένο από όλες τις πλευρές, ότι η επιλογή του εκσυγχρονισμού της εκπαίδευσης είναι αυτή που εξυπηρετεί την αστική τάξη. Με το άρθρο του αυτό, ο κ. Σημίτης καθορίζει τις κεντρικές κατευθύνσεις αυτού του εκσυγχρονισμού (που άλλωστε δε διαφέρουν από τους στόχους του αντικειμενικού νόμου 1566):

α) Η αλλαγή του τρόπου εκπαίδευσης και η αλλαγή των εκπαιδευτικών προγραμμάτων, ώστε να παρέχουν Παιδεία, να διαμορφώνουν ανθρώπους και όχι να παράγουν πτυχιούχους. Από την εκπαίδευση να προχωρήσουμε στην Παιδεία. Η ποιότητα της Παιδείας πρέπει να βελτιωθεί.

β) Ο επαγγελματικός προσανατολισμός που να ανταποκρίνεται στην πρόκληση του 1992, και να παρέχει την εξειδικευμένη μάθηση που είναι αναγκαία στην παραγωγή, συνδέοντας έτσι την εκπαίδευση με την παραγωγή. Οι ανάγκες των επιχειρήσεων, δημοσίων και ιδιωτικών, πρέπει να ικανοποιούνται από τους νέους μας, και οι κοινωνικές και τεχνολογικές εξελίξεις να μην αποτελούν απειλή γι' αυτούς αλλά πρόκληση για να διαμορφώνουν καλύτερες συνθήκες ζωής».

Αλλαγή, λοιπόν, με περιορισμό των πτυχίων και προσανατολισμός στον επαγγελματισμό και την εξειδίκευση. Ο δεύτερος άξονας, με τη βαρύτητα που του δίνεται, εκ των πραγμάτων αδρανοποιεί το σκέλος της Παιδείας —στο επίπεδο του «σχολείου», της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας δηλαδή Εκπαίδευσης— και προετοιμάζει για την εκπαίδευση της ελληνικής νεολαίας στις επαγγελματικές ειδικότητες, που θα της

καταμεριστούν από τους οικονομικούς προγραμματισμούς της ΕΟΚ.

Στη συνέχεια, το άρθρο προχωρεί στην εξειδίκευση αυτών των κεντρικών κατευθύνσεων. Φαίνεται, ότι η αλλαγή τρόπων και προγραμμάτων δεν αποβλέπει μόνο στην αύξηση των ταξικών φραγμών, που θα περιορίσουν την πρόσβαση στις υψηλές βαθμίδες εκπαίδευσης (Η υποβάθμιση των ΑΕΙ οφείλεται επίσης σημαντικά στον μεγάλο αριθμό εισαγόμενων φοιτητών (πολλοί από τους οποίους μπαίνουν «από το παράθυρο»), καθώς και στις πιέσεις που για εκλογικούς λόγους ασκούν οι κομματικές νεολαίες των φοιτητών) αλλά και στο να περιοριστούν ελευθερίες και δικαιώματα των μαθητών:

«Οι μαθητές πρέπει να εκπαιδευτούν στο να αναλαμβάνουν ατομικά τις ευθύνες για κάθε πράξη ή παράλειψή τους. Πρέπει να ξεπεράσουμε τη σημερινή κατάσταση, κατάλοιπο της αντίδρασης προς τον αυταρχισμό της δικτατορίας, όπου οι λεγόμενες «αγωνιστικές κινητοποιήσεις» χρησιμεύουν για την απόσχιση ευθυνών... Η κομματικοποίηση των νεολαίων πρέπει να περιοριστεί, διότι μεταξύ άλλων απωθεί και σπρώχνει προς την αδιαφορία τη μεγάλη μάζα των φοιτητών. Αν το πανεπιστήμιο απαλλάχτηκε από τον πανίσχυρο «κύριο καθηγητή», δεν πρέπει να αποκτήσει στη θέση του τον πανίσχυρο «φοιτητοπατέρα»...

Η κομματικοποίηση οδηγεί σε ένα σχολείο και πανεπιστήμιο που διοικείται αυταρχικά από εξωγενείς παράγοντες, ξένους προς την αποστολή του. Οδηγεί σε εξάρτηση της κοινότητας του σχολείου ή του πανεπιστημίου, ασυμβίβαστη με την ελεύθερη κυκλοφορία των ιδεών. Θέλουμε νέους ευαίσθητους για τα προβλήματα της κοινωνίας, αλλά όχι υποταγμένους σε κομματικές λογικές...».

Είναι εξώφθαλμος ο φόβος του υπουργού για τις οργανωμένες συλλογικότητες, και με το πρόσχημα της «κομματικοποίησης» εξαίρει την «ατομική ευθύνη» (= φιλελεύθερος ανταγωνισμός). Το αξίωμα ότι «η κομματικοποίηση οδηγεί σε εξάρτηση του πανεπιστημίου ασυμβίβαστη με την ελεύθερη κυκλοφορία ιδεών» διαστρεβλώνει την πραγματικότητα, που είναι η επιθυμία της αστικής τάξης να ελέγχει συνολικά την «κυκλοφορία ιδεών» μέσα σ' ένα απολίτικο τεχνοκρατικό πανεπιστήμιο, την επιθυμία να καλουπαριστούν οι μαθητές σ' ένα αυταρχικό στην ουσία σχολείο, που —με το πρόσχημα της γενικής ανθρωπιστικής παιδείας και το χτύπημα του λειτουργικού αναλφαβητισμού— θέλει μελλοντικούς πολίτες τυποποιημένους και εντατικοποιημένους, συνηθισμένους ήδη από το σχολείο στα ταξικά όρια:

«Η γενική ανθρωπιστική Παιδεία συνδέεται άμεσα με την καλλιέργεια διαχρονικών αξιών, όπως η ελευθερία και η δημοκρατία, καθώς και την ανάπτυξη της κοινωνικής συνείδησης και τη δημιουργία υπεύθυνων ανθρώπων. Βάση της είναι η πρόσβαση των μαθητών στον πνευματικό πλούτο δόκιμων κειμένων από την αρχαιότητα μέχρι τη σύγχρονη εποχή. Η επιλογή των κειμένων αυτών θα καθορίσει σε σημαντικό βαθμό και την πάγια στάση κάθε μαθητή απέναντι στην κοινωνία... Πάσχει ιδιαίτερα ο προφορικός λόγος, η δυνατότητα διαλόγου, η δημιουργική συμμετοχή στη συζήτηση. Το περιβάλλον ωθεί στην υπερβολή, στην αντιπαράθεση, στην υπεραπλοήστευση και στην ισοπεδωτική άνεση...

Η σύγχυση που δημιουργήθηκε ανάμεσα στις ανώτερες και ανώτατες σχολές και την «ανωτατοποίηση» των πρώτων πρέπει να ξεπεραστεί. Τα ΤΕΙ και τα ΑΕΙ έχουν διαφορετική αποστολή. Τα προγράμματά τους πρέπει να διαμορφωθούν σύμφωνα με την αποστολή αυτή και να μην επικαλύπτονται...

Χρειάζεται προπαντός προσπάθεια να βρεθούν επαγγελματικές διέξοδοι για τους αποφοίτους των γυμνασίων και των λυκείων ώστε να μειωθεί η πίεση προς τα πανεπιστήμια. Η σύνδεση του σχολείου με την παραγωγή ακριβώς αυτό τον σκοπό μπορεί να εξυπηρετήσει...» (υπογρ. δικές μας).

Βέβαια, ο κ. Σημίτης σε άλλο σημείο διακηρύσσει την προτίμησή του σε ικα-

νούς για κρίσεις και ελεύθερους για επιλογές πολίτες:

«Για να ξέρουν πώς να αξιοποιήσουν την ελευθερία τους οι πολίτες ενός δημοκρατικού κράτους, πρέπει να μπορούν να κρίνουν και να παίρνουν αποφάσεις πάνω σε ερωτήματα που τους θέτει η ζωή τους ως πολιτών να σκέπτονται ελεύθερα και να αξιολογούν τα δεδομένα της πραγματικότητας με τα οποία τους βομβαρδίζει καθημερινά η τηλεόραση, το ραδιόφωνο και ο Τύπος και κάθε είδους σειρήνες, που ζητούν τα χρήματά τους, την ψήφο τους ή τη συμπαράστασή τους...

Χρειάζεται να σκεφτούμε πώς θα αναπτύξουμε, παρά τους καταναγκασμούς του συστήματος, την κριτική σκέψη...»

«Προβληματισμένες» απόψεις που θέλουν το σύστημα ένα αναγκαίο κακό προς κριτική και αποσιωπούν το γεγονός ότι οι μηχανισμοί του συστήματος έχουν όλες τις δυνατότητες να σκηνοθετούν όποια πραγματικότητα το εξυπηρετεί και να «διαπαιδαγωγούν» δυναμικά.

Ο κ. Σημίτης προσπαθεί επίσης να μας πείσει, κυρίως, ότι το ζήτημα του καπιταλιστικού ανταγωνισμού καθορίζεται (και μάλιστα μ' έναν τόνο εξιδανίκευσης) από τον ανταγωνισμό των συστημάτων εκπαίδευσης.

«Στον ανταγωνισμό των συστημάτων εκπαίδευσης η Ελλάδα υστερεί. Αύριο στην Ευρώπη οι ευκαιρίες, οι δυνατότητες, τα οφέλη θα ανήκουν σε άλλους, γιατί θα είναι καλύτερα προετοιμασμένοι να αντιμετωπίσουν τα νέα προβλήματα, θα έχουν περισσότερες ικανότητες. Αν δεν ανατρέψουμε την αρνητική αυτή πορεία, θα καλύπτουμε τις ανάγκες της ενοποιημένης πια αγοράς εργασίας σε προσωπικό δευτέρου επιπέδου, τις ανάγκες σε τυποποιημένη και όχι δημιουργική εργασία».

Θέλοντας να υποστηρίξει τη βασική κατεύθυνση της αύξησης της παραγωγικότητας, προσπαθεί να κάνει μια «ιδεολογική» σύνδεση εκπαίδευσης και απόδοσης - παραγωγικότητας:

«Η εκπαίδευση δεν πρέπει να καθιερώνει τον ανταγωνισμό, ως μέσο διάπλασης του ατόμου, αλλά και δεν πρέπει να ακολουθεί τη λογική του συμβιβασμού στο επίπεδο της ελάχιστης απόδοσης. Κριτήριο της προσπάθειάς μας είναι, είτε το θέλουμε είτε όχι, οι κανόνες απόδοσης που επιβάλλουν οι ανάγκες της κοινωνίας μας και ο ανταγωνισμός των άλλων χωρών ».

Εδώ, βέβαια, ο κ. Σημίτης ξεχνάει ότι η εκπαίδευση ανήκει στο εποικοδόμημα, άρα καθορίζεται και αναπτύσσεται κατά κύριο λόγο σύμφωνα με τις απαιτήσεις της οικονομικής βάσης. Κανένα σύστη-

μα εκπαίδευσης δεν πρόκειται να καλυτερεύσει την οικονομική θέση της Ελλάδας σε σχέση με τις οικονομίες και την ανάπτυξη των βασικών εταίρων της ΕΟΚ και κανένας «κανόνας απόδοσης» δεν αποβλέπει, με δεδομένο το βαθμό ανάπτυξης, στον ισότιμο ανταγωνισμό. Αντίθετα, το οποιοδήποτε σύστημα εκπαίδευσης στη χώρα μας, κάτω από αυτές τις συνθήκες, θα είναι προσαρμοσμένο στους κανόνες απόδοσης που επιβάλλουν οι ανάγκες της ΕΟΚ.

Αυτό το διευκρινιστικό, για το πρόγραμμα εκπαίδευσης, άρθρο δεν ξεχνάει να αναφερθεί και στο άλλο σκέλος της εκπαίδευσης, τους καθηγητές. Καθορίζει με σαφήνεια την πρόθεση της κυβέρνησης να προωθήσει και να κατοχυρώσει στην κοινή γνώμη και στους ίδιους τους εκπαιδευτικούς την άποψη της συνυπευθυνότητας των εργαζομένων για την κρίση του συστήματος. Στην περίπτωση μας υπάρχει και η ιδιαιτερότητα, να σηκώσουμε το βάρος της εφαρμογής των επιδιώξεων που θα ολοκληρωθούν με τις ρυθμίσεις των κενών που υπάρχουν στον εκπαιδευτικό νόμο.

«Η προσπάθεια εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης συνοδεύτηκε μέχρι σήμερα από πληθώρα νομοθετημάτων και διαταγμάτων, που ίσως μερικές φορές προκάλεσαν σύγχυση. Επιδιώξή μας είναι να ελέγξουμε τον θεσμικό πληθωρισμό και να ολοκληρώσουμε τις εκκρεμείς ρυθμίσεις ώστε το νομικό πλαίσιο να καταστεί κατά το δυνατόν διαφανές.»

Ο εκσυγχρονισμός της Παιδείας δεν είναι θέμα μόνο της πολιτείας. Ο εκπαιδευτικός κόσμος πρέπει να διατυπώσει τις δικές του προτάσεις και να ιεραρχήσει τα αιτήματα, ώστε να συμβάλει στην εφαρμογή τους. Διαφορετικά θα είναι ουραγός συντεχνιακών και κομματικών σκοπιμοτήτων».

Ούτε συζήτηση, βέβαια, για αλλαγή αυτού του νόμου. Το αντίθετο, θα διευκρινιστούν τα γενικά σημεία, δηλαδή να περιμένουμε ένα βομβαρδισμό προεδρικών διαταγμάτων που θα κατοχυρώσουν τα όσα περιοριστικά και αντιδραστικά κατάφερε μέχρι σήμερα να αποτρέψει το κίνημα των εκπαιδευτικών.

Έτσι, ο κ. Σημίτης υποκρίνεται ότι απορρίπτει μια Παιδεία, που ο ίδιος και ο πολιτικός του φορέας όχι μόνο επέβαλαν, αλλά ούτε προτίθενται να αλλάξουν. Προτίθενται, όμως, να τη νομοθετήσουν με ακρίβεια, έχοντας την έγκριση όλων των τμημάτων της αστικής τάξης (και της ΕΟΚ).

**Μαλάμω Βαρελά
Χρήστος Τσουκαλάς**

Ανάγκη για «μόρφωση» ή άλλοθι για την ιδεολογική συμμόρφωση;

Αντιγράφουμε από το ενημερωτικό 4 της ΟΛΜΕ: «3.000 θέσεις επιμόρφωσης για τη νέα σχολική χρονιά, που δείκτης για το αν θα πραγματοποιηθούν αποτελεί η διεύρυνση των οργανικών θέσεων άμεσα και αντίστοιχος διρισμός γιαυτό το λόγο το Μάη».

Άμεσο, λοιπόν, αίτημα για την ΟΛΜΕ και τη ΔΟΕ είναι η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών και καλείται το ΥΠΕΠΘ να συνεισφέρει τα μέγιστα σ' αυτόν το σκοπό.

* Δεν έχουμε λόγους να αναφερθούμε εκτεταμένα στο «αίτημα» της ομοσπονδίας, το οποίο άλλωστε απορρίπτεται ήδη από σοβαρούς ριζοσπαστικούς ή απλώς ψυλλιασμένους συνδικαλιστικούς κύκλους, ομάδες ή και ΕΛΜΕ. Για τα ζητήματα της επιμόρφωσης παραπέμπουμε σ' αντιτετράδια, τεύχος 2, σελίδα 14-15. Είναι όμως, άκρως σκόπιμο να υπογραμμιστούν εδώ (ξανά) ορισμένες νέες πλευρές, κάτω κυρίως από το φως των εξελίξεων.

Βασικός μοχλός της συντηρητικής αναδιάρθρωσης στο χώρο της εκπαίδευσης, αλλά όχι μόνο σ' αυτήν, είναι η σύνδεση του μισθού με την απόδοση (τη λεγόμενη και παραγωγικότητα). Είναι σχεδόν βέβαιο, πως ένα συνολικό νομοθέτημα για την παραπάνω ρύθμιση δεν πρόκειται να ψηφιστεί, γιατί θ' άνοιγε τους ασκούς του Αιόλου. Είναι σχεδόν σίγουρο, επίσης, πως θα δοκιμαστεί η γνωστή μέθοδος της σαλαμοποίησης και της σταδιακής και ανώδυνης εφαρμογής του μέτρου.

Πώς θα εφαρμοστεί η σύνδεση του μισθού με «το κομμάτι»; (διάβαζε απόδοση - εντατικοποίηση). Τα κόμματα του «Μετώπου Εθνικής Σωτηρίας» έχουν, το καθένα για λογαριασμό του, βρει τους φορείς:

- * Η ΝΔ προτείνει σαν βασικό αξιολογητή το Σχ. Σύμβουλο.
- * Το ΠΑΣΟΚ προσθέτει και το διευθυντή της σχολικής μονάδας.
- * Ο Συνασπισμός φτάνει μέχρι και το σύλλογο διδασκόντων.

Μέχρι στιγμής δεν γνωρίζουμε εάν θα προστεθεί και «ο γείτονας της σχολικής μονάδας» λόγω «εννόμου συμφέροντος»... Αλλά ο τρικομματισμός έχει συμφωνήσει στη συνολική ανάγκη για εντατικοποίηση της δουλειάς, για διάσπαση του δυναμικού, δηλαδή την ευέλικτη μετακίνησή του στην κατεύθυνση της «ορθολογικής αξιοποίησης του Δημοσίου και του ανθρώπινου παράγοντα», όπως έγραψε και ο Μ. Ανδρουλάκης.

Από ποιά κανάλια περνάει, λοιπόν, η σύνδεση της δουλειάς με την απόδοση. Νομίζουμε πως είναι «ηλίου φαεινότερου» πως αυτά τα κανάλια βασικά θα είναι: α) Η επιμόρφωση, β) η αξιολόγηση - υπηρεσιακή κρίση, γ) η διάσπαση του ενιαίου εργασιακού χώρου και η επιδοματική (ενδοκλαδική) πολιτική. Για τα δύο τελευταία έχουν γραφεί αρκετά στις σελίδες των **αντιτετραδίων** και ίσως χρειαστεί να επανέλθουμε.

Η επιμόρφωση όμως συνδέεται και με άλλες πλευρές:

α) Με την «εισαγωγική επιμόρφωση» επιτυγχάνεται το ιδεολογικό ξεκαθάρισμα και η πλέον σταθερή τυποποίηση ρόλων, μηχανισμών, εκμάθησης δηλ. και διδασκαλίας που τα ΑΕΙ, λόγω «διάλυσης», δεν παρέχουν. Η εισαγωγική, επιτείνοντας τον κρατικό έλεγχο, υπονομεύει την επετηρίδα, διαχωρίζει «άξιους από ανάξιους»: στην ουσία είναι οι πρώτες εξετάσεις για το αυριανό υπάκουο στέλεχος της δημόσιας διοίκησης. Με την εισαγωγική εξαφανίζεται η επετηρίδα, αφού πλέον οι χιλιάδες των άνεργων μεταβάλλονται σ' εκπαιδευτικούς που απλά «απέτυχαν».

β) Με το πρόσχημα της παρακολούθησης των νέων επιστημονικών παιδαγωγικών και διδακτικών δεδομένων (άποψη που σαγηνεύει κάθε λογής αναβαθμισίες και επιστημονικοφανείς δασκάλους), επιδιώκεται η εισαγωγική κατ' ανάγκην συμμόρφωση με τις ιδεολογικές ντιρεκτίβες (τώρα και ευρωπαϊκού τύπου). Ένα είδος, δηλαδή, ιδεολογικής προπόνησης.

γ) Η παρακολούθηση ταχύρυθμων ή χρονιάτικων μορφών επιμόρφωσης θ' αποτελέσει ένα ισχυρό κίνητρο για να μεταφραστεί σε χρηματικά ποσά-επιδόματα ή άλλου τύπου διευ-

κολύνσεις. Εδώ ήδη στα Λύκεια παρατηρούνται συζητήσεις «ελιτίστικης προβολής»: οι δάσκαλοι στις δέσμες θίγουν το ζήτημα της αυξημένης ευθύνης και άλλα παρόμοια φαινόμενα αρχίζουν να ενδημούν. Είναι άλλωστε εξηγήσιμα. Στις περιόδους της λιτότητας, της κρίσης και της ανεμπιστοσύνης στο συλλογικό αγώνα, ο καθένας «τραβάει την κουβέρτα του».

δ) Δημιουργείται, δίπλα στη μεγάλη μάζα των εκπαιδευτικών, ένα ιδιαίτερο στρώμα, που —χώρια από την οικονομική του διαφοροποίηση— θα εξωθηθεί ν' αναζητήσει την αναβάθμιση της κοινωνικής του θέσης (status), θα διαμορφώνεται δηλαδή με κρατική σφραγίδα ένα επιπλέον πυραμιδωτό σχήμα σε στυλ «μάνατζερ».

ε) Υπερεξογκώνεται (και πάλι) ο ρόλος της ιδεολογικής, από τα πάνω, χειραγώγησης του κράτους, σε βαθμό κακουργήματος.

Δια ταύτα...

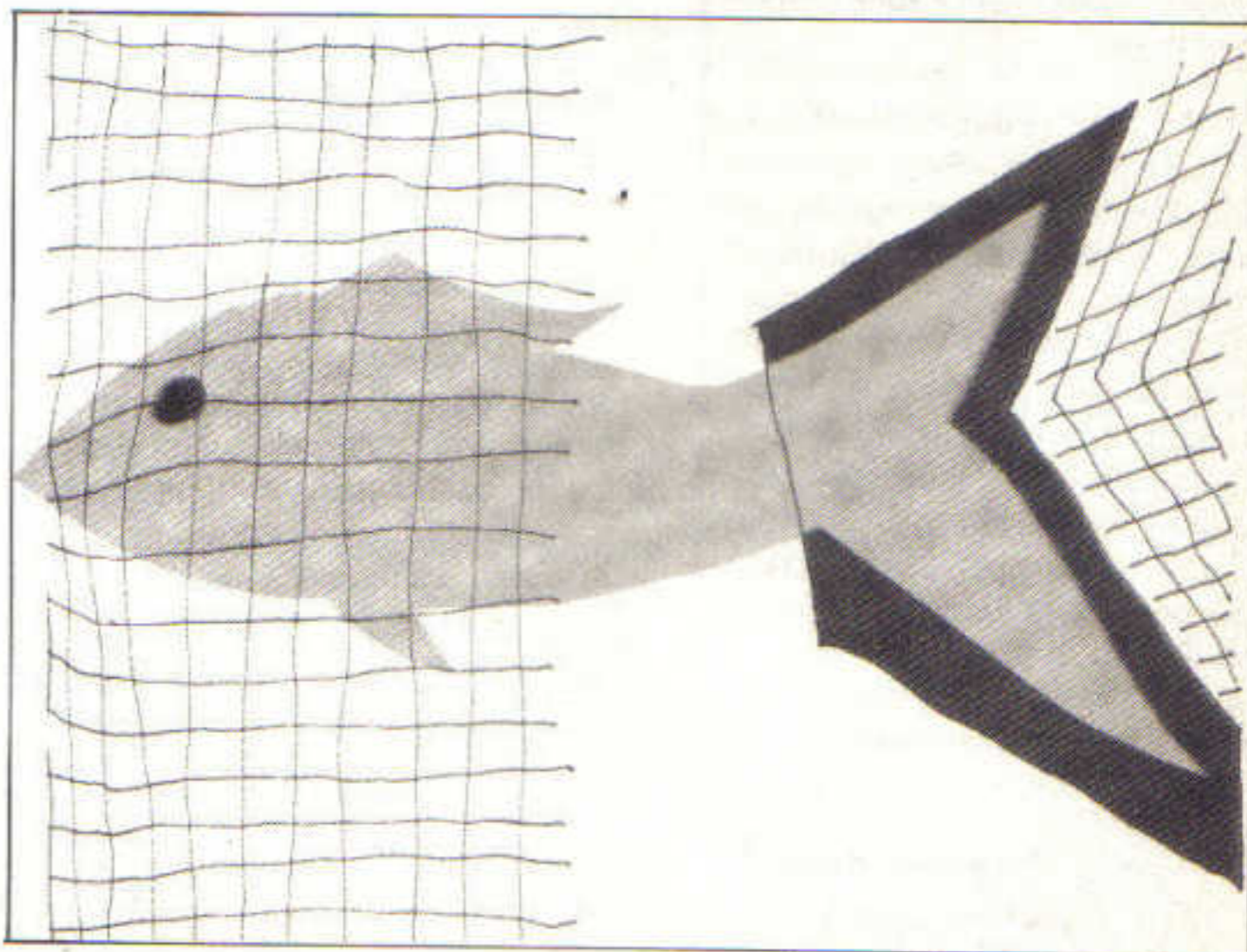
Απαντώντας συνοπτικά, ιδιαίτερα στους καλοπροαίρετους δάσκαλους και καθηγητές που —μπροστά στο άγχος του μαθήματος και της επιστημοσύνης— αναζητούν τη μόρφωση και την επιμόρφωση στα κρατικά και κυβερνητικά θρανία, θέτουμε τις παρακάτω προτάσεις για ανοιχτοί συζήτηση στο συνδικαλιστικό κίνημα και τους συλλόγους:

1. Χρειαζόμαστε τη «μόρφωση» και τη γνώση (γνωστά τα περί άρνησης της ουδετερότητας της· δεν επεκτεινόμαστε). Τόσο αυτήν των βιβλίων, όσο και την άλλη της κοινωνικής πάλης, για απελευθέρωση και χειραφέτηση.
2. Αρνούμαστε να συνδεθεί το παραπάνω με το μισθό, το βαθμό, το νοίκι μας. Αρκετά!
3. Αρνούμαστε να συνδεθεί η όποια επιμόρφωση με τη συμμόρφωση, την υποταγή και το διορισμό των νέων εκπαιδευτικών. Να διαφυλαχθεί η επετηρίδα.
4. Ανοιχτές διαδικασίες συλλογικής πληροφόρησης και «επιμόρφωσης» από τις διαδικασίες του σ.κ. και τα επιστημονικά σωματεία των εκπαιδευτικών (ΠΕΦ - Μαθηματική εταιρεία - Ένωση Καλλιτεχνικών - Εταιρεία Λογοτεχνών - Ένωση Φυσικών - Πανεπιστημιακοί Όμιλοι κ.λπ.).

Μ' αυτόν τον τρόπο, το πεδίο δράσης μετατοπίζεται «προς τα μας», οι παρεμβάσεις ελέγχονται από το κίνημά μας, ο ρόλος του κράτους περιορίζεται, χτυπιέται η εξατομίκευση και ο καριερισμός, δίνεται βάρος σε λειτουργίες βάσης. Ανοιχτά, τοπικά και κεντρικά «Πανεπιστήμια», λοιπόν, σαν την ελάχιστη απάντηση στο άλλοθι της επιμόρφωσης, που στην ουσία χρησιμεύει σαν Κερκόπορτα και Δούρειος Ίππος για το πέρασμα της αξιολόγησης και της διάσπασης των εκπαιδευτικών.

Για να μη χρειαστεί αργότερα να γίνουμε μάρτυρες παρατηρήσεων, όπως «**διότι δεν συνεμορφώθην προς τα υποδείξεις**»...

Γιώργος Καββαδίας
Μαίρη Σόρογκα
Θανάσης Τσιριγώτης

Για την Κοινωνική Λειτουργία του Εκπαιδευτικού

(Πρόταση για συζήτηση
και σχέδιο ανάλυσης)

Καθημερινά σχεδόν στα σχολεία, αλλά και έξω από αυτά, σχεδιασμένα ή απρογραμμάτιστα, συζητιέται ο ρόλος του εκπαιδευτικού στην παιδαγωγική διαδικασία, αλλά και έξω από αυτήν.

Ιδιαίτερα μετά τη μεγάλη απεργία, άνοιξε μία ολόκληρη «κουβέντα», με επίκεντρο την «προσωπικότητα του καθηγητή - δάσκαλου», το «χαμένο κύρος», την «καθημερινή μιζέρια», το αν ο εκπαιδευτικός επιτελεί λειτουργήματα ή επάγγελμα και άλλα συναφή.

Επειδή, ακριβώς, η «συλλογική αυτογνωσία» του κλάδου, η σύγκριση με το ρόλο μας σε παλαιότερες εποχές (διαχρονικά), η σύγκριση με το σύνολο των κοινωνικών ομάδων και η σχέση μας με αυτές, αποτελούν θεμελιακά στοιχεία για το ίδιο το εκπαιδευτικό κίνημα, φιλοδοξούμε ν' ανοίξουμε τη συζήτηση από το επόμενο τεύχος των **ανπιτετραδίων**, καλώντας όποιον συνάδελφο ενδιαφέρεται να συνδράμει με τις παρατηρήσεις, τα σχόλια, τις αναλύσεις του.

Οφείλουμε, επίσης, να ξεκαθαρίσουμε, πως οι προσεγγίσεις και οι όποιες θέσεις - προτάσεις μας δεν ξεκινούν, αλλά και ούτε καταλήγουν, σε ακαδημαϊσμούς. (Ή αλλιώς οι ακαδημαϊκοί ασχολούνται με τα πολιτικά και με τα μητρώα τους αυτόν τον καιρό). Έχουμε σαν αφετηρία και τέρμα την μάχιμη και μαχόμενη πρώτη γραμμή της εκπαίδευσης και στοχεύουμε ακριβώς στη μεγαλύτερη και καλύτερη αυτογνωσία και το σοβαρότερο σχεδιασμό.

Γιατί, για μας, η αλήθεια δεν είναι ακαδημαϊκό ερώτημα, αλλά ζήτημα ζωής και πράξης («εν αρχή ην η πράξη»).

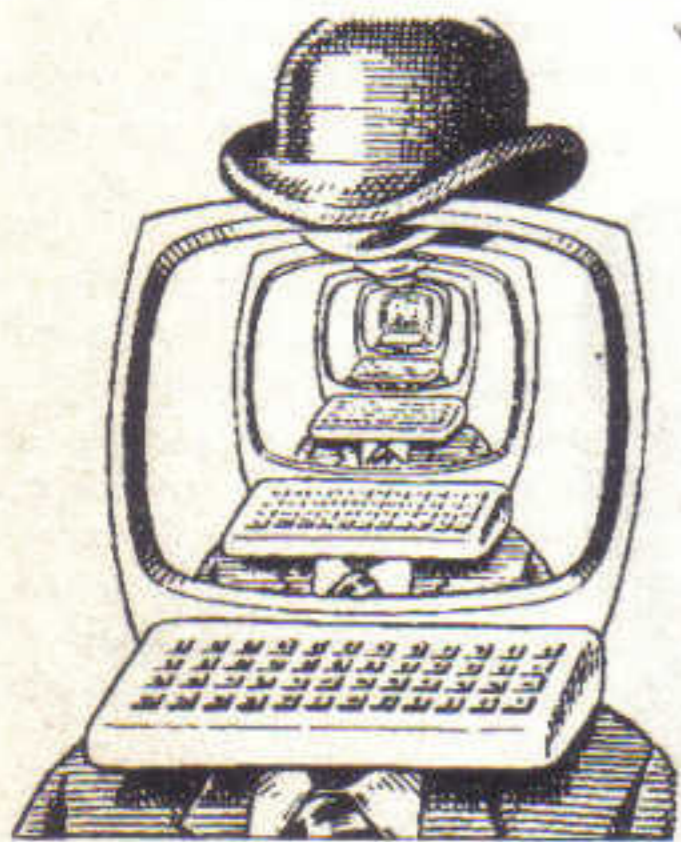
Έχουμε, λοιπόν, ν' απαντήσουμε σε σοβαρά σημεία, όπως π.χ.:

- * Υπάρχει ανατροπή του παραδοσιακού ρόλου του εκπαιδευτικού, σε τί έκταση, τί βαθμό και κάτω από ποιές αλλαγές;
- * Είναι ο εκπαιδευτικός διαμεσολαβητής κοινωνίας και νέας γενιάς;
- * Είναι υπάλληλος διατεταγμένης υπηρεσίας, λειτουργός ή αναπαραγωγός γνώσης και ιδεολογίας;
- * Απορρέουν από το ρόλο του «αστικά» και «ταξικά» καθήκοντα;
- * Είναι οι εκπαιδευτικοί τάξη, στρώμα, ομάδα;
- * Ποιά είναι η ακριβής τους σχέση με το κράτος και τις κυρίαρχες ομάδες;
- * Τί ακριβώς συνιστά το κοινωνικό τους πρόσωπο και με ποιό τρόπο μπορεί το σ.κ. να παρέμβει σ' αυτό;
- * Υπάρχει κοινωνική κινητικότητα που επηρεάζει τους εκπαιδευτικούς;

Έχοντας ξεκινήσει μια πρώτη ταξινόμηση του υλικού, προχωράμε με το τεύχος 9 - 10 σε μία πρώτη πρόσκληση, έτσι που να δοθεί ένα έναυσμα στους εκπαιδευτικούς κύκλους, που ασχολήθηκαν ή πρόκειται ν' ασχοληθούν με το θέμα, αλλά και σε κάθε συνάδελφο, να συσχεδιάσουμε και να συζητήσουμε. Στο επόμενο τεύχος (την άνοιξη) θα κάνουμε μία βασική παρουσίαση που μπορεί να συνδυαστεί με ανοιχτή συγκέντρωση - συζήτηση.

Προτείνουμε σαν άξονες - θέματα τα παρακάτω:

- 1) Ιστορική εξέλιξη του σχολείου και του «επαγγέλματος» των εκπαιδευτικών.
- 2) Η ελληνική πραγματικότητα (τους δύο τελευταίους κυρίως αιώνες).
- 3) Ρόλος διανοήσης σήμερα (ειδικά στην εκπαίδευση).
- 4) Η άρχουσα τάξη και ο εκπαιδευτικός.
- 5) Η αριστερά, το σ.κ. και η εκπαίδευση.
- 6) Βασικά συμπεράσματα.

[Στα πλαίσια της Συντακτικής Επιτροπής των **αντιτετραδίων** συγκροτήθηκε ομάδα από τους Καββαδία Γιώργο - Κάτσικα Χρήστο - Τσιριγώτης Θανάση και Φατούρου Αγγελική, για τη μελέτη και παρουσίαση του θέματος. Η ομάδα δουλεύει είναι ανοιχτή. Όποιος εκπαιδευτικός ενδιαφέρεται μπορεί να επικοινωνήσει στα τηλέφωνα: 4312232 - 9713651 - 9323251 - 5125714]

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- 1) Βασιλού «Βασιλική, Επάγγελμα ή λειτουργήμα λοιπόν;», Δελτίο ΟΛΜΕ, Οκτώβρης 1989.
- 2) Δ. Γληνός, Εκλεκτές Σελίδες (Στοχαστής).
- 3) Α. Γκράμσι, Οι διανοούμενοι (Στοχαστής).
- 4) Μονακόρντα Μάριο, Για μια σύγχρονη Παιδαγωγική (Οδυσσέας).
- 5) Ζωρζ Σύντερ, Σχολείο τάξη και πάλη των τάξεων (Ζαχαρόπουλος).
- 6) Σχολείο και Ιδεολογία, Υλικά Συμποσίου (Σύγχρονη Εποχή).
- 7) Γ. Μηλιός, Εκπαίδευση και Εξουσία (Αγώνας).
- 8) Ίβαν Ίλιτς, Κοινωνία χωρίς σχολεία (Νεφέλη).
- 9) Φραγκουδάκη Άννα, Εκπαιδευτική Μεταρρύθμιση (Κέδρος).
- 10) Καρλ Μαρξ - Φ. Ένγκελς, Γερμανική ιδεολογία (Αναγνωστίδης).
- 11) Καρλ Μαρξ - Φ. Ένγκελς, Κριτική της Πολιτικής Οικονομίας.
- 12) Καρλ Μαρξ - Φ. Ένγκελς, Κριτική του προγράμματος της Γκότα (Καμπίσης).
- 13) Φ. Ένγκελς, Λουδοβίκος Φόυερμπαχ (Γνώση).
- 14) Παιδαγωγικό Μανιφέστο (II) (Μαντέλ - Βογκτ) (Ανδρομέδα).
- 15) Ν. Πουλιαντζάς, Πολιτική Εξουσία και Κοινωνικές Τάξεις (Θεμέλιο 1975).
- 16) Μακαρένκο, Παιδαγωγικά Έργα.
- 17) Καλίνιν, Για τη διαπαιδαγώγηση του νέου ανθρώπου (Χρόνος).
- 18) Το βιομηχανικό σχολείο.
- 19) Λένιν, Λόγος στο Α' Παν. Εκπαιδευτικό Συνέδριο.
- 20) Φράγκος Χ., Ψυχοπαιδαγωγική (Παπαζήσης).
- 21) Εκπαιδευτικά Συνέδρια ΟΛΜΕ.
- 22) Κλάρα Τσέκιν, Το ζήτημα των διανοουμένων (Πορεία).
- 23) αντιτετράδια της εκπαίδευσης (τεύχη 1 - 8).
- 24) Νόμος 1566/85, Εκδ. ΟΛΜΕ.
- 25) Άννα Φραγκουδάκη, Κοινωνιολογία της Εκπαίδευσης (Παπαζήσης).
- 26) Β. Φίλια, Κοινωνιολογικές προσεγγίσεις (Σύγχ. Εποχή).
- 27) Ηλιού Μ., Εκπαιδευτική και κοινωνική δυναμική (Πορεία).
- 28) Γκότοβος - Μαυρογιώργιος - Παπακωνσταντίνου, Κριτική Παιδαγωγική και Εκπαιδευτική Πράξη (Σύγχρ. Εκπαίδευση 1986).
- 29) Αυτο-κριτική της Επιστήμης (Βέργος).
- 30) Χ. Νούτσος, Ιδεολογία και εκπαιδευτική πολιτική (Θεμέλιο).

ΓΚΡΑΒΑ

Η παγωμένη «φυλακή» της γνώσης

Για δύο εβδομάδες ήταν καταλειμμένα τα σχολεία του συγκροτήματος στη Γκράβα. Οι μαθητές οδηγήθηκαν σ' αυτήν τη μορφή πάλης, λόγω της αδιαφορίας που έδειξαν οι αρμόδιοι σε προβλήματα που χρονίζουν.

Αφορμή στάθηκε η θέρμανση, που —στην καρδιά του χειμώνα— ήταν ανύπαρκτη. Ο προβληματισμός, όμως, προχώρησε παραπέρα. Η «φυλακή», όπως την αποκαλούν οι ίδιοι οι μαθητές, «ζεστάθηκε» όταν συνειδητοποιήσαν ότι «φέτος πρέπει να κάνουν κάτι όλοι μαζί και όχι κάθε σχολείο αποσπασματικά». Έτσι, το κάθε σχολείο έφτιαξε μια λίστα προβλημάτων και κατέληξαν στα παρακάτω βασικά αιτήματα που αφορούν όλους:

1. Αύξηση των δαπανών για την παιδεία. Τώρα λεφτά για τη θέρμανση, το πολυιατρείο και τις άλλες ανάγκες της Γκράβας.

2. Όχι στο σχολείο φυλακή. Να πέσουν τα κάγκελα ΤΩΡΑ.

3. Όχι απουσίες για αποχές, κινητοποιήσεις, καταλήψεις.

Τα **αντιπετράδια** βρέθηκαν στη Γκράβα και μίλησαν με τους μαθητές για τα ζητήματα που τους απασχολούν.

αντιπετράδια: Ποιά είναι τα προβλήματα στη Γκράβα;

Γιώτης, 1ο ΤΕΛ: Το πρώτο είναι η ανεπαρκής θέρμανση. Υπάρχουν σ' όλη τη Γκράβα τρεις λέβητες, από τους οποίους λειτουργεί ο ένας και μέχρι να φτάσει το νερό στις αίθουσες που είναι πιο μακριά έχει παγώσει. Μας είπαν ότι μέχρι τις 31 Μαρτίου θα έχει ολοκληρωθεί έκθεση για τη θέρμανση.

Γιώργος, 61ο Γυμνάσιο: Κατά τη γνώμη μου έχουν φάει λεφτά. Δεν έχουμε δει πετρέλαιο. Τα σώματα είναι πάντα παγωμένα.

Φίλιππος, 22ο Λύκειο: Ήρθε ο πρόεδρος του ΟΣΚ κ. Γρικιώτης και διαπίστωσε ότι τα καλοριφέρ έχουν καλή θερμοκρασία, ότι δεν υπάρχει πρόβλημα με τις εγκαταστάσεις, μόνο το πετρέλαιο λείπει και γι' αυτό να βγάλουμε από τα αιτήματα τη θέρμανση. Την άλλη μέρα έρχεται έγγραφο (απόσπασμα πρακτικών) από τη συνέλευση της Δ.Ε.Π. Αθηνών και Γαλασιού, που έλεγε ότι οποιαδήποτε έλλειψη θέρμανσης δεν οφείλεται σε έλλειψη πετρελαίου, αλλά σε τυχόν λειτουργικά προβλήματα. Νομίζω ότι η αντίφαση είναι φανερή.

Νίκος, 61ο Γυμνάσιο: Ένα ακόμα πρόβλημα είναι, ότι δεν έχουμε γιατρό, αν συμβεί κανένα ατύχημα, γι' αυτό ζητάμε να επαναλειτουργήσει το Πολυιατρείο. Πέρσι, μία συμμαθήτριά μας πέθανε από καρδιά και άλλη μία χτύπησε στη γυμναστική και της βγήκε το μάτι. Εμείς δεν ξέραμε πώς να βοηθήσουμε.

Γιώργος, 61ο Γυμνάσιο: Είπαν ότι θα στείλουν δύο δημοτικούς γιατρούς και ένα ασθενοφόρο, αλλά τίποτα ακόμα. Επίσης ζητάμε στεγανοποίηση των τάξεων, γιατί όταν βρέχει στάζουν. Θέλουμε ακόμα να φύγουν τα κάγκελα που κλείνουν το στίβο, το κολυμβητήριο και το μπάσκετ και να μπουν φύλακες. Είναι φοβερό. Δεν μπορούμε να προσεγγίσουμε αυτούς τους χώρους, γιατί είναι μόνιμα κλειστοί και οι πόρτες δεν ανοίγουν.

Καραβίδας, 1ο ΤΕΛ: Ο κ. Νικολόπουλος είπε ότι σκέφτονται να βάλουν φύλακες σε όλα τα σχολεία, αλλά π.χ. 1.000 φύλακες θα κοστίσουν περίπου 1 δις, γι' αυτό δεσμεύτηκε να ανοίγουν τα κάγκελα το πρωί και να κλείνουν στις 7.30 το βράδυ.

αντιπετράδια: Ποιά είναι τα ιδιαίτερα αιτήματα των ΤΕΛ και ΤΕΣ;

Το ιστορικό

Τέλη Νοέμβρη, αρχές Δεκέμβρη: Γίνονται οι πρώτες πορείες και αποφές με τις δημοτικές αρχές και το Νομόρχη.

Τρίτη 5 Δεκέμβρη: Η συνάντηση με τον Υπουργό δε γίνεται, γιατί ο ίδιος έλειπε. Κανονίζεται δεύτερη συνάντηση, στην οποία ήρθε εκπρόσωπος του, που δε δεσμεύτηκε σε τίποτα.

Πέμπτη 7/12 και Παρασκευή 8/12: Γίνονται γενικές συνελεύσεις στα περισσότερα σχολεία, με θέμα τη μορφή συνέχισης του αγώνα, χωρίς να παρθούν συγκεκριμένες αποφάσεις. Την Παρασκευή, όμως, ομάδα μαθητών καταλαμβάνει μόνο το 1ο ΤΕΛ και βγάζει προκήρυξη που καλεί σε καταλήψεις.

Δευτέρα 11/12: Επαναλαμβάνονται οι γενικές συνελεύσεις και αποφασίζεται κατάληψη όλων των Λυκείων της Γκράβας. Δημιουργείται Συντονιστική Επιτροπή, που αποτελείται από μέλη των 15μελών όλων των σχολείων που συμμετέχουν στην κατάληψη.

Πέμπτη 14/12: Κατάληψη και στα Γυμνάσια της Γκράβας.

Σάββατο 16/12: Με πρωτοβουλία των μαθητών της Γκράβας γίνεται στο Πολυτεχνείο συνάντηση μαθητών της Αθήνας και του Πειραιά, με σκοπό να συντονιστεί ο αγώνας. (Βρίσκονται ήδη σε κατάληψη σχολεία στα Καμίνια, στην Ηλιούπολη και στο Χολαργό).

Δευτέρα 18/12: Το Δ.Σ. της Γ' ΕΛΜΕ συζητά το πρόβλημα και αναγνωρίζει σα δίκαια τα αιτήματα των μαθητών, ανεξάρτητα από τη μορφή κινητοποίησης.

Τετάρτη 20/12: Συνάντηση με τον κ. Νικολόπουλο στο ΥΠΕΠΘ. Υπόσχεται προφορικά ότι θα δοθούν λύσεις.

Πέμπτη 21/12 και Παρασκευή 22/12: Το ένα μετά το άλλο τα σχολεία, μετά από Γ.Σ., σπάνε την κατάληψη. Συνεχίζουν, μόνο το 61ο και το 40ο (Γυμνάσιο). Οι μαθητές θα παραμείνουν στα σχολεία τους την περίοδο των γιορτών, με εξαίρεση μερικές ώρες την Πρωτοχρονιά.

Δευτέρα και Τρίτη 8-9 Γενάρη: Γίνονται ξανά γενικές συνελεύσεις που δεν καταλήγουν πουθενά.

Τετάρτη 10/1: Συνέλευση όλων των σχολείων από κοινού, στο ανοιχτό θέατρο. Διαπιστώνουν ότι τα προβλήματα εξακολουθούν να υπάρχουν, αλλά αποφασίζουν να μην ξαναγίνουν καταλήψεις. Δίνουν διορία μέχρι τη Δευτέρα 15/1, οπότε και θα γίνει πορεία όλων μαζί προς το ΥΠΕΠΘ.

Τα «αντιπετράδια» κοντά στους μαθητές

Συνέντευξη
στα «αντιτετράδια»

Καραβίδας: Να αυξηθεί το όριο απουσιών από 50 σε 64, να βγει ειδικό κονδύλι για εργαστήρια, βιβλία κ.ά., ισότητα ΤΕΛ - Γενικών Λυκείων, να παραμείνει το 23% για την εισαγωγή στα ΤΕΙ που ισχύει μέχρι και φέτος.

Μπαλαράς Κώστας, 22ο Λύκειο: Για τα προβλήματα των ΤΕΛ, νομίζω, πρέπει να κινητοποιηθούν όλα τα ΤΕΛ της Αθήνας.

Κώστας, 2ο ΤΕΛ: Ήρθε ένας εκπρόσωπος του Υπουργείου και μας έδειχνε κάτι φυλλάδιά, που λέγανε για τα τμήματα που λειτουργούν στα ΤΕΛ της Γκράβας. Ο άνθρωπος ήταν άσχετος. Ούτε οι εγκαταστάσεις, ούτε ο εξοπλισμός, ούτε τα περισσότερα από τα τμήματα που έγραφαν τα φυλλάδιά του υπάρχουν στη Γκράβα.

αντιτετράδια: Πώς πάνε οι επαφές σας με τα άλλα σχολεία;

Γιώτης, 1ο ΤΕΛ: Εκτός από τη συνάντηση του Σαββάτου, δεν καταφέραμε να βρεθούμε και να συζητήσουμε. Είναι πολύ δύσκολο, αλλά είναι αναγκαίο να γίνει, για να συντονιστούμε.

αντιτετράδια: Πολλοί ψιθυρίζουν ότι ο αγώνας σας «κατευθύνεται». Εσείς τι γνώμη έχετε;

Γιώτης, 1ο ΤΕΛ: Άλλοι λένε ότι κατευθυνόμαστε από τους καθηγητές, άλλοι από κόμματα εκτός σχολείου, άλλοι πάλι ότι οι μαθητές των Λυκείων κατευθύνουν αυτούς των Γυμνασίων. Η αλήθεια είναι ότι κάποιοι προσπάθησαν να καπηλευτούν τον αγώνα μας, αλλά δεν τα κατάφεραν, πολύ περισσότερο δεν κατάφεραν να τον κατευθύνουν. Τα προβλήματα είναι υπαρκτά και σοβαρά. Αυτά οδήγησαν στην κατάληψη και έχουμε κάθε δικαίωμα να αγωνιστούμε για να τα λύσουμε. Υπάρχει, όμως, και το ανάποδο, προσπάθεια δηλαδή από ένα κόμμα να σπάσει την κατάληψη και έχουμε συγκεκριμένες πληροφορίες. Τέσσερα μέλη της ΟΝΝΕΔ διαγράφηκαν, επειδή κοιμήθηκαν το βράδυ στο υπό κατάληψη σχολείο τους. Αυτοί μας κατήγγειλαν ότι ο Κ. που είναι πρόεδρος 15μελούς, συμμετέχει στην κατάληψη, μετά από απόφαση της ΜΑΚΙ, για να τη σπάσει.

αντιτετράδια: Ποιά είναι η στάση των καθηγητών απέναντι στον αγώνα σας;

Γιώτης: Το θέμα είναι ότι δεν έγινε και δικός τους αγώνας. Βγάλανε καθυστερημένα ένα χαρτί ότι συμφωνούν με τα αιτήματα, αλλά πρακτικά δε συμπαράσταθηκαν.

Θ.Γ., 61ο Λύκειο: Ο Λυκειάρχης μας απείλησε, ότι μετά την κατάληψη θα έρθει με την αστυνομία και τον Εισαγγελέα να δει τις ζημιές και να υποβάλει μηνύσεις.

Γιώργος, 61ο Γυμνάσιο: Οι καθηγητές λένε ότι θα βάλουν τις απουσίες. Η Γυμνασιάρχης χαστούκισε ένα κορίτσι που έκανε κατάληψη. Έφερε και την αστυνομία να μας συλλάβει. Και πράγματι ήρθαν κάτι κλούβες, όταν καταλάβαμε το σχολείο, αλλά ο αξιωματικός της είπε ότι δεν μπορούν να συλλάβουν τους μαθητές και μετά από λίγο έφυγαν.

Μπάστας, 21ο Λύκειο: Εγώ νομίζω, ότι η στάση των καθηγητών ήταν θετική, υπογράψανε χαρτί συμπαράστασης και προτείνουν τη δημιουργία επιτροπών από φορείς, συν καθηγητές και μαθητές, που θα διαχειρίζονται τα χρήματα της Γκράβας.

Μπαλαράς Κώστας, 22ο Λύκειο: Αν γίνει η επιτροπή διαχείρισης θα είναι θετικό βήμα. Θα υπάρχει αυτοδιοίκηση από μαθητές και καθηγητές. Αυτό είναι μια καινοτομία.

Κώστας, 2ο ΤΕΛ: Δε γίνεται διάλογος με τους καθηγητές. Υπάρχει και πρόβλημα με το καταστατικό, την τελική απόφαση την παίρνουν πάντα αυτοί. Εξάλλου, από την κατάληψη ελάχιστοι πέρασαν και μια επιτροπή διαχείρισης χρημάτων από εμάς έχει πολλούς κινδύνους.

αντιτετράδια: Οι γονείς πώς βλέπουν τις κινητοποιήσεις που κάνετε;

Καραβίδας, 1ο ΤΕΛ: Η έλλειψη των γονέων ήταν μεγάλη. Μετά από 7 ημέρες εμφανίστηκαν γύρω στους 100 γονείς απ' όλη τη Γκράβα. Πάντως, η Ένωση Συλλόγων Γονέων και Κηδεμόνων του Δήμου Γαλατσίου έβγαλε απόφαση που θεωρεί τα αιτήματά μας δίκαια και δεσμεύονται να διεκδικήσουν και αυτοί λύσεις με άλλους τρόπους. Με την κατάληψη δε συμφωνούν.

Γιώργος: Οι γονείς του 40ου και 61ου γυμνασίου προσπάθησαν να διασπάσουν την ενότητα των μαθητών και να διαλύσουν την κατάληψη στα γυμνάσια, ειδικά ο πρόεδρος Γονέων και Κηδεμόνων.

αντιτετράδια: Πώς θα λύσετε το πρόβλημα των απουσιών;

Γιώτης, 1ο ΤΕΛ: Αισθανόμαστε ότι μ' αυτό το ζήτημα παίζουν για να μας εκβιάζουν να μη συνεχίσουμε την κατάληψη. Ο εκπρόσωπος του Υπουργείου είπε, ότι είναι θέμα των συλλόγων καθηγητών να μην περάσουν απουσίες. Οι καθηγητές λένε, ότι πρέπει το υπουργείο ν' αποφασίσει τί θα γίνει με τα μαθήματα που χάθηκαν, αν θα παραταθεί το σχολικό έτος και αν θα περαστούν οι απουσίες. Μερικοί καθηγητές, όμως, υποστηρίζουν ότι αφού δεν έγιναν μαθήματα δεν πρέπει να μπουν απουσίες. Δεν ξέρουμε ακόμα τι θα γίνει. Σκοπεύουμε πάντως να πιέσουμε τους συλλόγους των καθηγητών με τα 15μελή γι' αυτό το ζήτημα.

Τα «αντιτετράδια» κοντά στους μαθητές

Από τον Άννα στον Καϊάφα... και το αποτέλεσμα είναι ότι οι 14.000 μαθητές της Γκράβας γύρισαν, μετά τις διακοπές των Χριστουγέννων, στις αίθουσες, που συνεχίζουν να είναι παγωμένες. Συντηρητής δεν έχει εμφανιστεί, ο υπεύθυνος για το πετρέλαιο παραιτήθηκε «γιατί δεν τα έβγαζε πέρα», τα κάγκελα δεν ανοίγουν το πρωί, γιατρός δεν ήρθε....

Παρά τις προφορικές υποσχέσεις του κ. Νικολόπουλου, οι οποίες οδήγησαν τους μαθητές στην απόφαση να σταματήσουν τις καταλήψεις, τα προβλήματα παραμένουν, το ίδιο οξυμένα όσο και πριν.

Ο τεράστιος αριθμός μαθητών στο σχολικό συγκρότημα της Γκράβας έχει και ένα μεγάλο πλεονέκτημα.* Αρκεί αυτό να κατανοηθεί, να ξεπεραστεί η εντύπωση του «ηττημένου», της κοροϊδίας, «πήραμε τις απουσίες τζάμπα» και τ' άλλα που επικρατούν αυτήν τη στιγμή. Πρέπει να ξαναμπούν τα ζητήματα, δυναμικά και με συνέπεια ως το τέλος, φέρνοντας αποτελέσματα και νίκες.

Ευχόμαστε και αναμένουμε εξελίξεις...

Επιμέλεια:
Αγγελίνα Γαννετοπούλου
Σάκης Νικολόπουλος

* Πρέπει να σημειώσουμε, ότι είμαστε ολοκληρωτικά αντίθετοι με την ύπαρξη τέτοιων γιγαντιαίων σχολικών μονάδων, που θυμίζουν φυλακές, που συγκεντρώνουν έναν τεράστιο αριθμό μαθητών και καθηγητών, που ευνοούν τον απρόσωπο διοικητισμό, καλλιεργούν την εγκληματικότητα και τον ιδρυματισμό και -τελικά- αναδεικνύουν κατ' αποκλειστικότητα τις χειρίστες πλευρές μαθητών και εκπαιδευτικών

Μία λύση υπάρχει για τη Γκράβα: να πάψει να λειτουργεί σα σχολικό συγκρότημα. Τα κτίρια ας τα κάνουν ό,τι θέλουν, αν και προτιμότερο θα ήταν να τα γκρεμίσουν...

Αλλά μέχρι τότε... τουλάχιστον ας μην ξεπαγιάζουν οι «τρόφιμοί» της!

Συνέντευξη
στα «αντιπετράδια»

Τα «αντιπετράδια» κοντά στους μαθητές

Ελεύθερος Χρόνος

ΕΚΕΪ ΠΟΥ
ΣΤΑΜΑΤΑΕΙ
Η
ΛΟΓΙΚΗ...

Η καθιέρωση του πενθήμερου και στο σχολείο την περασμένη δεκαετία - συνοδευόμενη από μεγαλύτερες διακηρύξεις για εξασφάλιση περισσότερο ελεύθερου χρόνου για τους μαθητές και παράλληλα τον εμπλουτισμό της εμπειρίας και γνώσης, την ανάπτυξη της προσωπικότητας και το σχετισμό με το περιβάλλον- είχε φανεί ότι θα έδινε άλλη ποιότητα στη ζωή των μαθητών.

Σήμερα, τόσα χρόνια μετά, μπορούμε για μια ακόμη φορά να διαπιστώσουμε ότι ο ελεύθερος χρόνος των μαθητών είναι ένα πρόβλημα, που έχει να κάνει πρώτα και κύρια με την μη ύπαρξή του, αλλά και με την αξιοποίησή του.

Βέβαια, το πρόβλημα βιώνεται με διαφορετικό τρόπο από τους μαθητές, στο βαθμό που εξαρτάται καθοριστικά από τις αντιθέσεις ανάμεσα στα κοινωνικά στρώματα και από τον τόπο διαμονής - η αιώνια αντίθεση αστικού κέντρου και επαρχίας, με το περιορισμένο πεδίο επιλογών ψυχαγωγίας και δραστηριοτήτων, καθώς και τις κάθε λογής απαγορεύσεις.

Με δεδομένη τη σημασία του ελεύθερου χρόνου, για την ποιότητα ζωής του μαθητή και την ένταξή του στις κοινωνικές διαδικασίες, τα προβλήματα που εντοπίζονται μπορούμε να πούμε πως έχουν σαν αφετηρία τους την οργάνωση και διάρθρωση της εκπαίδευσης. Η σχολική κρίση που μαίνεται σήμερα έχει σχέση με το γεγονός ότι η διαδικασία διαφοροποίησης και εκμετάλλευσης πραγματοποιείται με τρόπο χαώδη χωρίς συγκεκριμένες αρχές. Ωστόσο, διαφαίνονται οι προθέσεις για τη λειτουργία Επαγγελματικών λυκείων για τις τάξεις - εργαλεία, όπου ο προορισμός του μαθητή και η μελλοντική του δραστηριότητα είναι προκαθορισμένη και των Γενικών που λειτουργούν σήμερα σαν προθάλαμος των ανώτερων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων.

Έτσι, ή αλλιώς, το πρόβλημα του ελεύθερου χρόνου είναι ιδιαίτερα οξυμένο, αφού η κατ' οίκον εργασία που απαιτεί το σχολείο καλύπτει τις «ελεύθερες ώρες» του μαθητή και τις μετατρέπει σε εξάρτημα των σχολικών. Το σχολείο μαθαίνει τα παιδιά να λειτουργούν σαν ντοπαρισμένοι δρομείς, σε μια ξέφρενη κούρσα μηχανιστικής και στείρας αποστήθισης. Ξοδεύουν μέχρι και 16 ώρες καθημερινής δουλειάς, σ' έναν εξουθενωτικό αγώνα άκρατου ανταγωνισμού, για να κερδίσουν το πολυπόθητο εισιτήριο για ένα ανώτερο εκπαι-

δευτικό ίδρυμα. Ιδιαίτερα, η τελευταία τάξη του λυκείου αντιμετωπίζεται σαν κάτεργο· μέχρι να κοπεί το νήμα της κούρσας, τα παιδιά αποκόβονται από το κοινωνικό περιβάλλον και μέσα απ' αυτήν την τραυματική εμπειρία μισούν το διάβασμα.

Φυσικά, η έλλειψη παντελώς ελεύθερου χρόνου δεν χρειάζεται να τονισθεί ιδιαίτερα, όταν αναφερόμαστε στα νυχτερινά σχολεία, όπου φοιτούν νέοι εργαζόμενοι σε χειρωνακτικές εργασίες.

Και βέβαια εξαιρούνται από το πρόβλημα -τουλάχιστον στις διαστάσεις που παίρνει για τους πολλούς- οι μαθητές κάποιων σχολείων που λειτουργούν σαν υποδειγματικά σπουδαστήρια, για χάρη μιας ελίτ ατόμων που δεν έχουν καμιά ανάγκη να σκεφτούν πώς θα προετοιμάσουν ένα επαγγελματικό μέλλον.

Απ' την άλλη μεριά, οι μαθητές πληρώνουν κι αυτοί το τίμημα της κοινωνικής και πολιτικής κρίσης των καιρών μας, καθώς λειτουργούν μέσα στο πλαίσιο και τις προδιαγραφές της «κοινωνίας της αφθονίας», με κύρια χαρακτηριστικά την ιδεολογική σύγχυση, τον αποπροσανατολισμό και την παθητικοποίηση απέναντι σε κάθε κοινωνική διαδικασία.

Η αλλοτριωμένη στάση προς την κατανάλωση δε βρίσκει την έκφρασή της μόνο στην κατανάλωση εμπορευμάτων, αλλά και στην ψυχαγωγία.

Έτσι, ο μαθητής χρησιμοποιεί τον ελεύθερο χρόνο που μπορεί να εξοικονομήσει παραμένοντας πάντα ο παθητικός και αλλοτριωμένος καταναλωτής παιγνιδιών, περιοδικών, κινηματογραφικών ταινιών, μουσικής παραγωγής, με τον ίδιο τρόπο που καταναλώνει και τα εμπορεύματα που αγοράζει. Βλέπει κι ακούει αυτό που υποτίθεται ότι πρέπει να δει και ν' ακούσει, με βάση ένα γούστο που προκαθορίζεται από τους όρους της βιομηχανίας, όπως ακριβώς ωθείται στην αγορά ρούχων.

Η ευχαρίστηση στη διασκέδαση καθορίζεται από την επιτυχία που αυτή έχει στην αγορά, κι όχι από κάτι που θα μπορούσε να μετρηθεί με όρους ανθρώπινους.

Έτσι, ωθείται σε μια νόθα ψυχαγωγία που αντικειμενικά -μέσα από την καταπίεση και του σχολικού περιβάλλοντος- παίρνει εκτονωτικό χαρακτήρα.

Τα «αντιπετράδια» κοντά στους μαθητές

Το βασίλειο της ελευθερίας αρχίζει στην πραγματικότητα μόνο εκεί όπου η καθοριζόμενη από την αναγκαιότητα και την εξωτερική σκοπιμότητα εργασία σταματά να υπάρχει· έτσι, από την ίδια τη φύση των πραγμάτων, βρίσκεται πέρα από τη σφαίρα της καθαυτό υλικής παραγωγής. Όπως ο άγριος πρέπει να παλαίψει με τη φύση για να ικανοποιήσει τις ανάγκες του, για να διατηρήσει και ν' αναπαραγάγει τη ζωή του, έτσι όφείλει να κάνει κι ο πολιτισμένος, και όφείλει να το κάνει σ' όλους τους κοινωνικούς σχηματισμούς και κάτω απ' όλους τους δυνατούς τρόπους παραγωγής. Με την ανάπτυξη του, διευρύνεται και το βασίλειο της φυσικής αναγκαιότητας, λόγω των αναγκών του ταυτόχρονα όμως, μεγαλώνουν και οι παραγωγικές δυνάμεις που ικανοποιούν αυτές τις ανάγκες. Η ελευθερία σε τούτη την περιοχή μπορεί να συνίσταται μόνο στο να ρυθμίζουν ορθολογικά, ο κοινωνικοποιημένος άνθρωπος, οι συντηρημένοι παραγωγοί, τις αμοιβαίες υλικές, ανταλλαγές τους με τη φύση. Πέτοντάς τες κάτω από τον κοινό τους έλεγχο, αντί να εξουσιάζονται απ' αυτές σαν από μία τριπλή δύναμη· και πραγματοποιώντας τες με τη μικρότερη διαπάλη ενέργειας και στις πιο άντάξιες και ταιριαστές για την ανθρώπινη φύση τους συνθήκες. Ωστόσο αυτό εξακολουθεί να είναι ένα βασίλειο της αναγκαιότητας. Πέρα απ' αυτό αρχίζει εκείνη η ανάπτυξη των ανθρώπινων δυνάμεων που είναι ένας αυτόσκοπος, το αληθινό βασίλειο της ελευθερίας, που δεν μπορεί όμως ν' ανθίσει παρά μόνο έχοντας ως βάση του τούτο το βασίλειο της αναγκαιότητας. Η ελάττωση της εργάσιμης μέρας είναι η βασική του προϋπόθεση.

Κ. Μάρξ, *Τό Κεφάλαιο*

«Έτσι, η ουτοπική συνηγορία για μιά «ανακατανομή» των δραστηριοτήτων και λειτουργιών που συναντάμε στην καπιταλιστική κοινωνία, δεν θα μπορούσε ν' απομονωθεί από το πραγματικό πρόβλημα που είναι η κριτική αναγνώριση του γεγονότος ότι κάθε δραστηριότητα περιορισμένη στα στενά όρια της εμπορευματοπαραγωγής στερείται νοήματος. Και η «διαφοροποίηση των επαγγελματιών» με τα προκατασκευασμένα «χόμπυς» —υποταγμένη στις ανάγκες του καπιταλισμού γενικά και της «βιομηχανίας του ελεύθερου χρόνου» ειδικότερα— θα έκαναν μόνο πιο έντονη την αίσθηση της απουσίας νοήματος που ήδη νιώθουν οι άνθρωποι. Η αληθινή ανάπτυξη των ικανοτήτων και των κλίσεων του ανθρώπου, μέσα σ' ένα κοινωνικό πλαίσιο απαλλαγμένο από τις παραλύουσες απαιτήσεις της εμπορευματοπαραγωγής που προκαθορίζουν τους παραδεκτούς για την άσκηση οποιασδήποτε δραστηριότητας αριθμούς, καταπιέζοντας την ανθρώπινη ανάγκη για χάρη της εμπορικής ανάγκης— περικλείνει κατανάγκη ένα συναφές νόημα για όλες τις λειτουργίες και δραστηριότητες του συγκεκριμένου ατόμου. Γιατί θα επιθυμούσε άλλωστε να διευρυνθεί ο πίνακας των δραστηριοτήτων του; Αυτό ακριβώς το πρόβλημα που θέτει η έλλειψη νοήματος των ανθρώπινων δραστηριοτήτων —το πώς αυτές θα πάσουν να είναι σκέτα μέσα για αλλοτριωμένους σκοπούς— διατυπώνεται στην καταδίκη από τον Μάρξ του ιεραρχικού κοινωνικού καταμερισμού της εργασίας».

Ι. Μεσαρός, *Η θεωρία του Μαρξ για την αλλοτρίωση*

Τα **αντιτετράδια** μίλησαν με μαθητές για το θέμα του ελεύθερου χρόνου τους. Όλοι ήσαν «της δέσμης», γι' αυτό μία διάχυτη αγανάκτηση είναι δικαιολογημένη:

Πώς καθορίζεται ο ελεύθερος χρόνος σας,

Κική: Ο ελεύθερος χρόνος σε παιδιά της ηλικίας μου είναι αλήθεια πως είναι ελάχιστος. Οι υποχρεώσεις απέναντι στο σχολείο και στα διάφορα φροντιστήρια αναλώνουν το μεγαλύτερο μέρος της ώρας ενός μαθητή. Βέβαια, το πόσο θα είσαι συνεπής στις υποχρεώσεις σου, καθορίζει και το ποσό της ώρας που τελικά είναι ελεύθερη, που δηλαδή μπορείς να την ξοδεύεις όπως εσύ θέλεις.

Χάρης: Η καθημερινή ζωή του μαθητή των 16-18 ετών οργανώνεται μέσα από ένα ασφυκτικό ωράριο: Ο ελεύθερος χρόνος του, αυτός που δε γεμίζεται από ρουτινιάρικες δραστηριότητες, είναι η μόνη στιγμή για ν' ασχοληθεί με πράγματα που τον ενδιαφέρουν από δική του παρόρμηση και του δίνουν το ερέθισμα για δημιουργική δραστηριότητα, σαν ένα άτομο που τώρα εισέρχεται στο κοινωνικό σύνολο. Όμως ο σημερινός μαθητής του Λυκείου κατά πλειοψηφία δε φαίνεται να έχει έναν ελεύθερο χρόνο λιγότερο τυποποιημένο από το καθημερινό του ωράριο.

Σουζάνα: Ποιος ελεύθερος χρόνος; Αυτό είναι ένας μύθος που καλλιεργεί η κατανάλωση για να τον ξοδεύεις πληρώνοντας. Ο απογευματινός χρόνος, αν εννοείς, είναι η προέκταση του σχολείου και της οικογένειας. Στην ουσία χρησιμοποιείται με καμουφλαρισμένο τρόπο, για να προλάβεις να τελειώσεις αυτά που σου έμειναν από χιλιάδες υποχρεώσεις, που βγήκαν για σένα βέβαια, αλλά πριν από σένα. Τα φροντιστήρια, τ' Αγγλικά και μια σειρά παιδαγωγικά αξεσουάρ που χρειάζονται για να γίνεις «κανονικός άνθρωπος...». Αλήθεια, ώρες - ώρες αναρωτιέμαι, γιατί αυτή η Πολιτεία δείχνει τόση φροντίδα για μας, κοντεύουμε να πάθουμε ασφυξία από αυτό το σύνδρομο της υπερπροστασίας.

Νάντια: Στη σημερινή εποχή αποτελεί κοινή παραδοχή το ότι ο γοργός ρυθμός εξέλιξης των γεγονότων αλλοτριώνει τον άνθρωπο και το περιβάλλον του, γεγονός που αποτελεί τον κυριότερο λόγο περιχαράκωσής και συμπίεσης. Ο σύγχρονος τρόπος ζωής, το ότι η εργασία έχει χάσει το δημιουργικό της χαρακτήρα, οι κρίσεις στην παγκόσμια κοινότητα, οι συμβιβασμοί, ο ατομικισμός, οι ανταγωνιστικές σχέσεις που επηρεάζουν τη στάση του ανθρώπου απέναντι στη ζωή και

Τα «αντιτετράδια» κοντά στους μαθητές

τη νοοτροπία του. Και είναι επόμενο να αναζητά κανείς τρόπους διαφυγής, στην προσπάθειά του να αντισταθμίσει τις συνθήκες εργασίας του με τον ελεύθερο χρόνο που του απομένει και να ξεφύγει από την καθημερινότητα. Αυτός ο ψυχολογικός διαχωρισμός εργασίας και ελεύθερου χρόνου ξεκινά από τα πρώτα χρόνια της ζωής του ανθρώπου και κυρίως από τη στιγμή που εντάσσεται σε μια «ευρύτερη» μικρογραφία της κοινωνίας, απ' ό,τι η οικογένεια, δηλαδή στο σχολείο.

Πώς, τέλος πάντων, ξοδεύεται εσείς αυτόν το χρόνο;

Κική: Ο τρόπος που ο καθένας περνάει την ελεύθερη ώρα καθορίζεται από πολλούς παράγοντες. Από τη διάθεση, τις ευαισθησίες, τις δυνατότητες, στοιχεία προσωπικά ίσως, αλλά και από τις ευκαιρίες που προσφέρει το περιβάλλον. Έτσι, υπάρχουν παιδιά που όταν βρίσκουν ελεύθερη ώρα βλέπουν τηλεόραση, διαβάζουν ή ακόμα και κοιμούνται. Άλλοι ακούνε μουσική, τηλεφωνούν για μακροσκελείς συζητήσεις δύο-τριών ωρών με φίλους. Κάποιοι κλείνονται στο δωμάτιό τους και σκέφτονται διάφορα, ονειροπολούν ή απλά κοιμούνται με ανοιχτά μάτια. Υπάρχουν κι αυτοί, ελάχιστα μάλλον, που θα ασχοληθούν με κάποιο χόμπυ, όπως η συλλογή άρθρων από εφημερίδες, το γράψιμο κάποιου ποιήματος. Το μεγαλύτερο ποσοστό από τους νέους σήμερα πιστεύω ότι προτιμούν να περνούν τις ελεύθερες ώρες τους σε μια καφετέρια συζητώντας ή απλώς φλυαρώντας. Στα κορίτσια οι συζητήσεις έχουν να κάνουν κυρίως με τους έρωτες, το σχολείο στη ευρύτερη έννοια και τη μόδα, την ομορφιά. Φαντάζομαι πως το ίδιο συμβαίνει και με τα αγόρια, προσθέτοντας κανείς και τα αθλητικά, που απασχολούν και γεμίζουν τον ελεύθερο χρόνο τους. Αυτό δε σημαίνει βέβαια πως οι παρέες είναι αμιγείς, όμως υπάρχουν κάποιοι σύνδεσμοι και κάποια θέματα που μπορούν να συζητηθούν μόνο σε αμιγείς ομάδες. Κι αυτό περισσότερο μέσα στο σχολείο. Εκεί ίσως γίνεται η προετοιμασία σε μεγάλο βαθμό για το τί θα γίνει και το πώς θα προγραμματιστεί ο ελεύθερος χρόνος του καθενός. Αυτά όσον αφορά τον ελεύθερο χρόνο μέσα στη βδομάδα. Κέντρο όλων, τις περισσότερες φορές, είναι το Σάββατο βράδυ. Το απόγευμα του Σαββάτου είναι ο κατεξοχήν ελεύθερος χρόνος και φυσικά σπαταλιέται τελετουργικά για τη μεγάλη έξοδο.

Βέβαια, οι προσωπικές μου εμπειρίες είναι ελάχιστες για παιδιά που μένουν

στην επαρχία. Οι επιλογές όμως εκεί είναι σαφώς λιγότερες.

Χάρης: Γενικά, ο σημερινός νέος καθώς ενηλικιώνεται δεν ενδιαφέρεται μέσα από κάποιες ελεύθερες ώρες του να φροντίσει για την πνευματική του καλλιέργεια, την κοινωνική και ιδεολογική του ένταξη, να προβληματιστεί πάνω σ' ορισμένες όψεις της κοινωνίας μας. Πόσοι νέοι αυτής της ηλικίας περνάνε τις ώρες τους στις βιβλιοθήκες, πόσοι παρακολουθούν θέατρο ή άλλες πολιτιστικές δραστηριότητες ή παραβρίσκονται σε συζητήσεις, διαλέξεις κ.λπ.; Των περισσότερων ο νους είναι στα κάγκελλα των γηπέδων: νεανικό σφρίγος και πάθος για την κρεατομηχανή του «θρύλου» ή της «Ορίτζιναλ», που όλα τα ισοπεδώνει κάτω από την ιαχή των γκολ. Όσον αφορά τα πολιτισμικά τους πρότυπα, τα σημερινά παιδιά δε χρειάζονται και πολλή σκέψη για να επιλέξουν. Τα αστέρια της ποπ και του αμερικάνικου κινηματογράφου βρίσκονται εδώ, πριν από μας για μας. Εμείς, το μόνο που έχουμε να κάνουμε είναι ν' αποφασίσουμε σε ποιόν να μοιάσουμε κατά τη βραδυνή μας έξοδο στην disco ή σε άλλα «in» μέρη.

Σουζάνα: «Σκοτώνω την ώρα μου», νά μία σωστή λαϊκή έκφραση για να σου δώσει να καταλάβεις τί σημαίνει «ξοδεύω». Από την άλλη όντως ξοδεύουμε, γιατί δεν υπάρχει γωνιά αυτής της πόλης που να μην χρειάζεται να πληρώσεις. Σε λίγο θα ζητάς πληροφορία στο δρόμο και θα σου ζητάνε κατοστάρικο. Το σκότωμα της ώρας ποικίλει από τα γούστα, το χρόνο, τη διάθεση, την παρέα: μια ποικιλία που φαίνεται πως στριφογυρίζει στον ίδιο σκοπό. Μας ξοδεύουν τις ώρες αργά, βασανιστικά και αμειλίκτα. Θάχε ίσως σοβαρό αντίκτυπο αν πέρναμε τον υπουργό και τους υπαλλήλους που φτιάχνουν τα προγράμματα για να τους «περπατήσουμε». Έτσι, για να δουν με τί στοργή και αγάπη φτιάξανε το σχολείο και το χρόνο των αυριανών πολιτών.

Τι θα προτείνετε;

Χάρης: Η μειοψηφία εκείνη των μαθητών που αξιοποιούν τον ελεύθερο χρόνο τους, μη αφηνόμενοι στον εφηου-

χασμό και στην υποταγή σε όσα γανώνουν το μυαλό του νεαρού ανθρώπου: πνευματικοί, πολιτικοί αρχηγοί, «προσωπικότητες», τηλεόραση και οι κατασκευαστές της μόδας, αποτελούν το προοδευτικότερο κομμάτι αυτής της νεολαίας, αυτοί που πραγματικά δικαιολογούν τον χαρακτηρισμό «οργισμένα νετα».

Κική: Υπάρχουν παιδιά που σκοτώνουν το χρόνο τους άλλοι που προσπαθούν να τον εκμεταλλευτούν όσο το δυνατόν καλύτερα. Και η δύο έχουν ανάγκη βοήθειας και ευκαιριών.

Νάντια: Οι ευθύνες εναπόκεινται για άλλη μια φορά στην Πολιτεία. Μόνο εκείνη μπορεί να δώσει το έναυσμα για μία συλλογική προσπάθεια συνειδητοποίησης της σημασίας της εκπαίδευσης και της εργασίας, σε συνδυασμό με την ατομική σωματική, πνευματική και ηθική ολοκλήρωση. Μέσα από την ίδια την εκπαίδευση -αν όχι από νωρίτερα με την καθοδήγηση των γονέων- μπορεί να οδηγήσει το μαθητή να καταλάβει την αναγκαιότητα της παιδείας: της παιδείας όχι μόνο της σχολικής, που θα πρέπει να αναδιαρθρωθεί για να εκπληρώνει σωστά το σκοπό της, αλλά και της γενικότερης κοινωνικής, πνευματικής και ηθικής, που θα εξασφαλίζει την άρτια συγκρότηση της προσωπικότητάς του. Έτσι, ο μαθητής, και αργότερα το άτομο μέσα στο ευρύτερο κοινωνικό σύνολο, στον ελεύθερο χρόνο του δε θα αναζητά τη διαφυγή, την εκτόνωση και τη διασκέδαση, αλλά θα αποζητά τη δημιουργική ψυχαγωγία.

Σουζάνα: Εσείς τι προτείνετε; Όπως λέμε ηθικόν δίδαγμα... Δεν ξέρω. Ο ελεύθερος χρόνος, που δεν είναι καθόλου ελεύθερος, σχετίζεται πολύ άμεσα με την ολοκλήρωση της φυσιογνωμίας του ανθρώπου και ιδιαίτερα του νέου. Συνδέεται άμεσα με την ουσιαστική πλευρά της ανθρώπινης χειραφέτησης, της ελευθερίας, της απελευθέρωσής του από τα καθημερινά δεσμά. Αν μπορούμε να ασκοτώσουμε ό,τι μας σκοτώνει, ίσως ο χρόνος να ήταν πιο ελεύθερος...

**Έφη Οικονομοπούλου
Ασπασία Δεμερούκη**

Τα «αντιτετράδια» κοντά στους μαθητές

ΤΑ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΜΕΝΑ ΠΑΙΔΙΚΑ ΕΝΤΥΠΑ (ΚΟΜΙΚΣ)

Είναι γνωστό σ' όλους ότι η εικόνα είναι ένα πολύ δυνατό ερέθισμα και σε όσο πιο πολλά επίπεδα λειτουργεί η προσπάθεια για «μετάφραση», για «ανάγνωσή» της, προβληματίζει και ικανοποιεί αισθητικά. Κι όταν η εικόνα είναι απλή, συνοδεύεται και από λόγο, η «οπτική» πρόσληψη του μηνύματος, συνδυασμός των δύο αυτών στοιχείων, καθιστά την επικοινωνία «γραμματική» και η «απόσταση» που υπάρχει ανάμεσα στον πομπό και το δέκτη επιτρέπει στο δεύτερο ν' αναπτύξει μια κριτική σχέση. Στον ενήλικο όμως, γιατί το παιδί συλλαμβάνει τα σήματα και επηρεάζεται, μιας και η κριτική του σκέψη δεν είναι αναπτυγμένη τόσο όσο θα έπρεπε για ν' απορρίψει τα όποια αρνητικά στοιχεία.

Ίσως τα πρώτα δείγματα εικονογραφημένων ιστοριών να είναι οι βραχογραφίες της Alta - mira, οπωσδήποτε όμως υψηλά δείγματα αποτελούν όσες από τις βυζαντινές εικόνες, στο περιθώριό τους/σε μικρά πλαίσια, ιστορούσαν λεπτομερώς το θέμα της κύριας εικόνας. Κάπου εκεί ας αναζητήσουμε τις πηγές της συνεχούς εικονογράφησης ενός θέματος, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι έχουν σχέση ή ότι επηρέασαν αυτό που σήμερα ονομάζουμε «εικονογραφημένα παιδικά έντυπα» ή για ν' αναφέρω την, ελληνικής προέλευσης, λέξη comics. Γιατί, αν οι πρώτες είναι υψηλά δείγματα τέχνης, τα δεύτερα στη συντριπτική πλειονότητά τους απέχουν απ' αυτήν, προστιθεμένου μάλιστα και του στοιχείου του λόγου, δημιουργούν μια άλλου είδους αίσθηση, που κατευθύνει τον αναγνώστη σε κατασκευασμένους χώρους και πρότυπα.

Η καταγωγή

Η πρώτη ιστορία comics ανάγεται στις αρχές του δεύτερου τέταρτου του προηγούμενου αιώνα, όταν κάποιοι Βίλχελμ Μπας και Ν. Πελλερίν, σχεδίαζαν σε έντυπα. Ο πρώτος, μάλιστα, είχε για ήρωές του τους «Μαξ και Μόριτζ». Προς το τέλος του αιώνα παρουσιάζονται στα αμερικανικά περιοδικά Yellow Kid και Examiner ιστορίες με εικόνες του Swinerton¹. Μέχρις εκεί, όμως, τίποτε «σπουδαίο» δε συνέβαινε. Τίποτε δεν προοιωνίζε αυτό που θ' ακολουθούσε. Τη μεγαλύτερη βιομηχανία των comics του Walt Disney, που από το 1930 ανελλιπώς «δουλεύει» για 1 δισ. μικρούς αναγνώστες, σε 42 γλώσσες και 102 χώρες! Βέβαια, τον Disney μιμήθηκαν «ευγενώς» κι άλλοι, με υψηλό αριθμό πωλήσεων, αυτός όμως είναι ο... πρώτος.

Το αμερικάνικο όνειρο ήταν, ίσως, η αιτία για τη γέννηση αυτής της «βιομηχανίας» και μαζί βέβαια η βιομηχανική επανάσταση, η άνοδος της αστικής τάξης και οι εγγενείς κρίσεις τους που δημιουργούν πολιτιστικά υποπροϊόντα.

Έτσι, γεννήθηκε το πανέξυπνο ποντικάκι, ο Μίκυ - Μάους, που εξημερούσε το πρότυπο ενός πειθήνιου πολίτη, που θα ένωνε τις διαφορετικές συνήθειες και τις γλώσσες των μεταναστών, θα εξίσωνε τα γούστα τους, εξ' αιτίας της μαζικής αλυσίδας παραγωγής τυποποιημένων προϊόντων μεγάλης κατανάλωσης².

Ο Μίκυ πριν περάσει στην Ευρώπη και στη Λατινική Αμερική, πριν δηλαδή επηρεάσει έως κατεδαφίσει πολιτιστικές αξίες άλλων χωρών, έδωσε επιτυχείς εξετάσεις εκεί που γεννήθηκε, αφού σ' ένα μεγάλο βαθμό βοήθησε στη συσπείρωση του αμερικανικού έθνους. Από κει, λοιπόν, άρχισαν όλα...

Στην Ελλάδα

Στην Ελλάδα εμφανίστηκαν κόμικς, πολύ πριν η coca-cola και τα sprites εκτοπίσουν την αθώα πορτοκαλάδα και τη γκαζόζα. Πριν από το 1960 περίπου, που άρχισε η άνοιξη ή καλύτερα ο χειμώνας για τα τωρινά comics και την παραλογοτεχνία. Εδώ, ο Μίκυ πρωτοπαρου-

σιάστηκε στον κινηματογράφο (το 1935) και τυπωμένος για πρώτη φορά στο περιοδικό «Ταμ-ταμ» (το 1950), το πρώτο περιοδικό με ελληνικά comics. Προηγουμένως, ιστορίες comics ελληνικές δημοσιεύονταν σε περιοδικά. Ν' αναφέρω μερικές: Ο Φουντοτσάρουχος (1928), ο Σάντρο (1945) στο περιοδικό «Το Ελληνόπουλο», ο Μικρός Μπιμπίκος κ.ά. Σπανίζουν αναφορές σε αξιολογες δουλειές. Από το 1951 εκδίδονται τα γνωστά μας «κλασσικά εικονογραφημένα» που, κοντά στα λίγα θετικά, έχουν περισσότερα αρνητικά, μιας και παραποιούν τα έργα και για λόγους ιδεολογικούς και κυρίως για λόγους οικονομίας χώρου.

Στη χώρα μας σήμερα εκδίδονται 110 περίπου περιοδικά, στην πλειοψηφία τους αμερικάνικα και ελάχιστα γαλλικά και ιταλικά. Ελληνικά κυκλοφορούν 3 - 4, που δεν είναι αυτούσια comics δημοσιεύουν όμως και ιστορίες με comics, κυρίως ξένες ή και ελληνικές που είναι όμως κακέκτυπα των ξένων! Εδώ βεβαίως δεν αναφέρομαι στα comics για μεγάλους (ΠΑΡΑ ΠΕΝΤΕ, ΒΑΒΕΛ κ.ά.) που αποτελούν ιδιαίτερης μελέτης αντι-

κείμενο.

Τα comics για παιδιά μπορεί κανένας να τα χωρίσει σε κατηγορίες κατά ηλικία. Η κάθε μια ηλικία τροφοδοτεί αναγνώστες για την επόμενη και η κάθε μεγαλύτερη διαβάζει αυτά της προηγούμενης! Φαύλος κύκλος, που λένε! Έτσι, ο Μίκυ - Μάους, ο Ποπάυ, Ο Τιρα-μόλα κ.ά. διάζονται από μικρές ηλικίες (6 - 9 χρόνων) ο Πόλεμος, η Έφοδος, Το Αγόρι, η Μανίνα κ.α. από μεγαλύτερες (10 - 15 χρόνων) και αργότερα όλους τους περιμένουν άλλα περιοδικά, η Βεντέτα, το Ρομάντσο ή τα πορνοπεριοδικά...

Μια έρευνα του 1979³, που έκανε η Μαρούλα Κλιάφα, αναφέρει ότι τα παιδιά της πόλης που διαβάζουν comics είναι 73%, τα παιδιά των συνοικισμών 78% και τα παιδιά των χωριών 86%. Φανερό, δηλαδή, είναι ότι τα παιδιά έχουν για κύρια τροφή τα εικονογραφημένα.

Στην ίδια έρευνα αποδεικνύεται, ότι όσο λιγότερες ευκαιρίες έχει ένα παιδί να διαβάσει ένα καλό βιβλίο, τόσο περισσότερα εικονογραφημένα διαβάζει. Εξάλλου, έρευνα⁴ του Γαλλικού Ινστιτούτου Κοινής Γνώμης έδειξε, ότι ο βασικός καταναλωτής των comics είναι παιδιά εργατών (46%) και υπαλλήλων (19%). Τα παιδιά των ανώτερων στελεχών και εμπόρων αποτελούν μόνο το 7%. Σωστά αναφέρει ο κοινωνιολόγος Μαρί Ζοζέ Σομπέρ πως «**τα παιδιά από τα κατώτερα στρώματα βρίσκουν στα πρόσωπα των comics την αντιστάθμιση της δικής τους υποβαθμισμένης θέσης**».

Η αποπλάνηση των αθώων

Το 1954, ο Φρέντερικ Βέρτμαν κυκλοφορεί την «Αποπλάνηση των Αθώων» που κυριολεκτικά κατακεραύνωνε τα comics και αναστάτωση την αμερικανική κοινή γνώμη, τόσο που έγινε μπρεστ-σέλλερ. Κι άλλες μελέτες είχαν την ίδια τύχη και πλάνη, που δεν επηρέασαν στο ελάχιστο την κυκλοφορία των comics, που μόνο στην Αμερική διαβάζονται από 100 εκατομμύρια άτομα⁵. «**Η ευκολία της εικόνας, λέει ο Ν. Πλατής, αποδείχτηκε ισχυρότερη από την ευκολία που έγραφαν οι συγγραφείς τις πολυσέλιδες μελέτες τους**»⁶. Είπαμε, η εικόνα έχει δύναμη, τραβάει και οδηγεί. Από δω και η εκμετάλλευση των επιτηδείων. Αν οι εταιρείες, ή καλύτερα οι πολυεθνικές, των comics δρουν συντονισμένα με κάποια επιτελεία για την άλωση των συνειδήσεων, δεν είναι θέμα τούτης της ειδήσεως. Πάντως έχουν την ανοχή της πολιτείας. Και πως αλλιώς θα μπορούσε να είναι, αφού περνάνε την ιδεολογία

της! Από τις συνισταμένες τους είναι και το χρήμα. Άρα, τόσο περισσότερες δεξαμενές, σαν αυτήν του Σκρουτζ, θα γεμίσουν, όσο περισσότερες συνειδήσεις αποπροσανατολίσουν. Και δε διστάζουν να έχουν σαν στόχο τους την παιδική αθωότητα. Θ' αναφέρω όμως την περίπτωση του σκιτσογράφου, εμπνευστή του Σκρουτζ, Καρλ Μπαρκς, που ήταν στενός φίλος του Έντγκαρ Χούβερ, ή του ίδιου του Disney, που παρασημοφορήθηκε σαν πρεσβευτής καλής θέλησης στις χώρες της Λατινικής Αμερικής!⁷

Οι επιπτώσεις

Θάλεγε όμως κανένας, γιατί τόση φασαρία, στατιστικές και κατηγορίες κατά των comics που είναι τόσο αθώα —όπως λένε— κι ανώδυνα, που τα διαβάζουμε για να «ξεσκάσουμε» και να ξεπεράσουμε άγχος ή κάτι άλλο εμείς οι μεγάλοι και τα παιδιά για να ξεφύγουν λίγο απ' τα μαθήματά τους;

Πρώτα - πρώτα τα πιο πολλά είναι ανεύθυνα, δεν έχουν τη σφραγίδα της προσωπικής ή συλλογικής δημιουργίας. Όνομα συγγραφέα δεν υπάρχει. Στον τόπο μας, την αποκλειστικότητα του συνόλου την έχουν 3 - 4 εκδοτικοί οίκοι, που τα κυκλοφορούν σε εκατομμύρια αντίτυπα. Με στοιχεία του 1981, ο Μίκυ - Μάους, ο Μπανγκς - Μπάνυ κι ο Ποπάυ κυκλοφόρησαν σε 6.662.908 αντίτυπα, το Αγόρι σε 2.898.740 και η Μανίνα - Κατερίνα σε 6.039.984, για ν' αναφέρω μόνο ορισμένα!

Ύστερα, ας δούμε το περιεχόμενό τους. Οι αξίες που προβάλλουν είναι αιώνιες, απαρασάλευτες και στερεότυπες, που μοιάζουν σαν φίλτρο για να βλέπουμε πιο σωστά την πραγματικότητα, όπως βέβαια την παρουσιάζουν. Στις ιστορίες δε βλέπουμε κάποιον να πεινάει, να μην έχει να πληρώσει νοίκι. Είναι σαν να βρισκόμαστε σε μια κοινωνία της μεταϊστορίας και η ανάγκη για εργασία παραμερίζεται. Ο Ντίσνεϋ —γράφουν οι χιλιανοί συγγραφείς Α. Ματλάρ και Α. Ντορφμάν στο βιβλίο τους «Ντόναλντ ο απατεώνας ή η διήγηση του ιμπεριαλισμού στα παιδιά», μεταφρασμένο σε πολλές γλώσσες— σύμφωνα με τις ουτοπικές επιθυμίες της κυρίαρχης τάξης⁸, εξορίζει από τον κόσμο του την εργασία και κρατάει μόνο τις πρώτες ύλες και την παροχή υπηρεσιών. Έτσι, ο Σκρουτζ όλα τα εκατομμύρια τα απόκτησε από φυσικές πηγές (χρυσάφι, φυτείες) και στις επιχειρήσεις του έχει μόνο υπαλλήλους για να τις διαχειρίζονται κι όχι εργάτες για να παράγουν. Απόντες δηλ. οι δημιουργοί του πλούτου. Ο Μίκυ δεν πληρώνεται για τις αποστολές κι ο Ντό-

ναλντ είναι άνεργος, μέσα σ' έναν κόσμο «συνεχούς εργασίας», γιατί είναι ανίκανος. Κι όταν τολμήσει να σηκώσει κεφάλι, μπροστά στην οργή και τη δύναμη του Θεού Σκρουτζ, υποτάσσεται. Είναι σαφές εδώ το μήνυμα.

Να πως εμφανίζεται η εργασία. Υπάρχουν δουλειές και δουλειές στον κόσμο, μα ο Ντόναλντ μοιάζει να μη βρσκει καμιά του γούστου του γιατί τι βारीεται κι είναι κι όλες σκληρές). Κοιτα, λέει, σ' αυτήν θα πάω και δείχνει μια επιγραφή: **ΖΗΤΕΙΤΑΙ ΝΥΧΤΟΦΥΛΑΚΑΣ. ΕΥΚΟΛΗ ΕΡΓΑΣΙΑ**. Δημιουργείται στο παιδί ένας ψεύτικος κόσμος που είναι γεμάτος από δουλειές κι οι άνθρωποι επιλέγουν. Κι ας υπάρχουν στη χώρα μας 500.000 άνεργοι. Εδώ πρέπει να πω, ότι τα comics, και ειδικά ο Μίκυ - Μάους, προσαρμόζονται μεταφραστικά στις ιδιαιτερότητες κάθε χώρας. Πολλές φορές οι ιστορίες έχουν θέματα από την επικαιρότητα κι αυτό για να «βοηθήσουν» τα παιδιά να την αποδεχτούν, π.χ. Comic κυρίως για πιο μεγάλα παιδιά περιλαμβάνει στοιχεία της Pop-Art. Εγκατέλειψε κάποια παλιά ταμπού κι αυτό για να παρουσιάζεται οικείο αλλά και απρόσωπο, να προκαλεί το ενδιαφέρον, χωρίς ωστόσο να αποτελεί και απειλή για την καθεστηκυία τάξη⁹.

Τα ανθρωπιστικά κινήματα, το φιλερηνικό, το γυναικείο, το οικολογικό, δεν αναφέρονται, έτσι ώστε να συμβάλουν στη σωστή κοινωνικοποίηση των παιδιών. Και δεν αποσιωπούνται δοθείσης ευκαιρίας, γιατί το παιδί τα συναντάει καθημερινά. Πρέπει όμως να το κάνουν να αδιαφορεί γι' αυτά. Π.χ., σε μια διαδήλωση του λαού της Λιμνούπολης για την ειρήνη, πετάνε όλοι τα πανώ και τρέχουν για πορτοκαλάδες. Εδώ η κοινωνική αμφισβήτηση είναι εφήμερη, διακωμωδείται κιόλας!

Το παιδί πρέπει να εξοικειωθεί και με ενέργειες της εξουσίας. Διαβάζουν, λοιπόν, τα παιδιά, δια στόματος Λύκων: «—Φύγετε από δω. Το νησί είναι δικό μας, το νοικιάσαμε από την κυβέρνηση». Κι αυτό σήμερα, που όλα νοικιάζονται κι όλα πουλιούνται, κι όχι μόνο τα ελληνικά νησιά.

Μαθαίνουμε στα comics ότι η ζωή των εκατομμυριούχων δεν είναι ανθόσπαρτη, πως οι επαναστάτες είναι ηλίθιοι ή αστείοι.

Ακόμη πως δεν είναι σοβαρό πράγμα η μόλυνση του περιβάλλοντος. Κι όπου υπάρχει, εύκολα λύνεται. Πώς; Όπως οι Πρώτες βοήθειες. Ένα αυτοκίνητο που γράφει «Κάτω το νέφος» σε λίγα λεπτά λύνει το πρόβλημα!

Υπάρχει και κάτι που είναι καλύτερο απ' την ελευθερία, το χρήμα. Το υπό-

σχετά κάποιος βασιλιάς σε φυλακισμένους, που τους ζητάει να του αποκαλύψουν κάποιο μυστικό. Και από ένα πολύ πρόσφατο τεύχος: — Κάθε συμμαχία, λέει ο Ντόναλντ, λήγει όταν ο κοινός εχθρός νικηθεί. — Μακάρι, η απάντηση. Ευσεβείς πόθοι, δηλαδή, κάθε κυρίαρχης τάξης. Αφήστε που πάντα υπάρχουν ή καλοί ή κακοί. Κακοί πλούσιοι, φυσικά, δεν υπάρχουν...

Η βία και ο τρόμος εγκυμονούν και στα περιοδικά με πολεμικές ιστορίες. Οι ήρωες δέρνουν, ληστεύουν, εκτελούν. ΠΟΛΕΜΟΣ, ΚΡΑΝΟΣ, ΔΡΑΣΙΣ, ΕΦΟΔΟΣ, να μερικά περιοδικά. «Σκοτώστε τους όλους», «Να καταστρέφεις μέχρι να καταστραφείς», «Όλα για το μίσος», μερικοί τίτλοι τους. Πανδαιμόνιο από αεροπλάνα που βομβαρδίζουν κι από κάθε λογής όπλα, συνθέτουν έναν κόσμο απαίσιο, ένα τοπίο που γίνεται οικείο στο παιδί, γιατί στο τέλος το καλό θριαμβεύει. Αφού τα κράτη καταφεύγουν σε βίαιες λύσεις, γιατί και τα παιδιά να μη δεχθούν τη βία; Φανερό ποιοί έχουν όφελος απ' αυτό.

Μπορούμε να πούμε ότι τα comics συμβάλλουν στην πολιτική κοινωνικοποίηση των παιδιών μ' έναν «τρόπο λανθάνοντα», μέσα από τη μεταβίβαση εξουσιαστικών προτύπων, ιδίως όταν αναφέρονται στις σχέσεις με τους μεγάλους ή στις σχέσεις των δύο φύλων. Αλλά και με «φανερό τρόπο», όταν αναφέρονται στις σχέσεις των πολιτών με την εξουσία ή στις σχέσεις των αναπτυγμένων, φυσικά των δυτικών χωρών, με τον τρίτο κόσμο κυρίως¹⁰.

Πιο συγκεκριμένα: Δεν υπάρχει 1ος βαθμός συγγένειας. Όλοι είναι, θείοι, ανηψιοί και ξαδέλφια. Έτσι, δεν υπάρχει οικογένεια δεν εξηγούμε στα παιδιά από πού προέρχονται κι αποφεύγουμε να θέσουμε και το θέμα της σεξουαλικότητας, σ' ένα μαγικό κόσμο, όπου ακόμα και ο θάνατος δεν υπάρχει (μόνο στα «πολεμικά» περιοδικά υπάρχει), αφού κανένας από τους ήρωες δε μεγαλώνει. Πώς αλλιώς, αφού ποτέ του δε γεννήθηκε;

Υπάρχουν και οι αιώνιες αρραβωνιαστικές! Η Όλιβ στον Ποπάυ, η Νταίτζη, η Μίνι στο Μίκυ Μάους. Η γυναίκα υποβιβάζεται. Σπάνια εργάζεται, κι αν αυτό γίνεται, η δουλειά της είναι τέτοια που την τοποθετεί χαμηλά. Οι δουλειές είναι αντρικές και γυναικείες. Δύναμη της γυναίκας είναι η γοητεία, έχει πάντα ανάγκη από βοήθεια και κάνει τα πάντα για να κερδίσει τον άντρα.

Μέσα από τα περιοδικά MANINA - KATERINA, ΑΓΟΡΙ κ.ά. προβάλλονται τα πρότυπα του ηθοποιού, του τραγουδιστή, του ποδοσφαιριστή, σαν τα μοναδικά

μέσα για ανάδειξη. Σκοπός τους είναι το κέρδος, το ατομικό βόλεμα, το κυνήγι των θησαυρών. Σχεδόν όλες οι ιστορίες του Μίκυ και του Ντόναλντ αναφέρονται οι μισές σε ανακάλυψη χαμένων θησαυρών και οι άλλες μισές στο κυνήγι των Λύκων για την ανακάλυψη πάλι του θησαυρού του Σκρουτζ!

Οι λαοί του τρίτου κόσμου εμφανίζονται αφελείς και εύπιστοι, που χρειάζονται τη βοήθεια κάποιου άλλου κράτους και μάλιστα ούτε αρχηγό δεν είναι σε θέση να βγάλουν! Λένε οι Χιλιανοί συγγραφείς που προανέφερα: «**Η μιζέρια του τρίτου κόσμου συσκευάζεται σε κενό αέρα, για να ελευθερώσει τους ισχυρούς που την καταναλώνουν και τη συντηρούν. Στη συνέχεια σερβίρεται στον υποτελή ως μοναδικό πιάτο. Διαβάζοντας Ντίσνεϋ καταβροχθίζει και χωνεύει την κατάσταση του ως εκμεταλλεζόμενου (...)** Καθίζοντας το Ντόναλντ στο σκαμνί, είναι σαν να αναθεωρούμε το ρόλο του ατόμου και της τάξης στην οποία ανήκει, μέσα στη διαδικασία της ιστορικής εξέλιξης και να αρχίσουμε να σκεφτόμαστε αυτή τη μαζική κουλτούρα που κατασκευάζεται πάνω στην πλάτη των μαζών...»¹¹.

Η πολιτική προβάλλεται σαν χώρος για ειδικούς, τα πολιτικά αξιώματα παραδείγματα για αποφυγή η ηττοπάθεια και η εγκατάλειψη, δηλαδή, στην ημερήσια διάταξη.

Τα comics συμβάλλουν και στη δημιουργία κοινωνικών στυλ, δημιουργώντας πολίτες πιστούς, στην ύπαρξη μιας ευτυχίας που πρέπει κανείς ν' αναζητά με χιούμορ, αισιοδοξία αλλά και υπομονή. Κάτι δηλαδή σαν «Δε βαριέσαι... θα γυρίσει κι ο τροχός».

Ο Superman, που έθρεψε γενιές Αμερικανών, αλλά και γενιές χωρών όπου «εισέβαλε», γεννά συνέχεια ελπίδες στους εργαζόμενους ότι κάποτε θα πετύχουν. Τους δίνει την ψευδαίσθηση ότι θα αποκτήσουν κοινωνική ταυτότητα και θα παίξουν κοινωνικούς ρόλους απρόσιτους στην καθημερινή τους ζωή. Τους καθηλώνει, δηλαδή, στο επίπεδο της φαντασίωσης και της αυταπάτης. Το μήνυμά σαν προκατασκευασμένο μοντέλο, ολότελα εξωπραγματικό, προσφέρει στον αναγνώστη πρωτόγνωρες εμπειρίες. Φυγή, δηλαδή, απ' την πραγματικότητα. Αν αντιπαραβάλλουμε, όπως ο Riesman, τον ήρωα τύπου Superman μ' αυτόν των παραμυθιών, ο πρώτος προβάλλεται με ιδιαίτερη διαφάνεια. Ενώ ο ήρωας των παραμυθιών (Σταχτοπούτα, Κοντορεβουθούλης κ.ά.) είναι μικρός, αδύναμος, ενώ ο κακός είναι μια μορφή

εξουσίας (μητριά, βασιλιάς), ο ήρωας των comics είναι άτρωτος ενήλικας, εξοπλισμένος ή με υπερφυσικές διαστάσεις ή με εκπληκτική κορμοστασιά, με δύναμη αλλά χωρίς μυαλό¹².

Η γλώσσα παραποιείται, καταστρέφεται το γλωσσικό αισθητήριο των παιδιών. Είναι απλή, κατανοητή όμως φτωχή και κοντά σ' αυτά οι μεταφράσεις είναι πρόχειρες. «Λέξεις» όπως σπλάτς, σκρεοχ, μπρουμ τα παιδιά τις μεταφέρουν στο λεξιλόγιό τους. Εδώ ιδίως πρέπει να προσέξουν όσοι μιλούν για γλωσσικό πρόβλημα, για το οποίο φταιει τάχα το ότι δε διδάσκονται τα Αρχαία.

Οι εικόνες σε πολλά κόμικς είναι κακότεχνες. Λειτουργούν σε βάρος του λόγου. Πάντως το περιγραμμικό σχέδιο είναι ένα «ψυχρό» επικοινωνιακό μέσο, αναφέρουν ο Mc. Luhan και ο Riesman¹³, που δεν αποκαλύπτει το σύνολο του μηνύματος και που μπορεί να συμπληρωθεί από τον καθένα ανάλογα με τις ανάγκες του. Ανάφερα πιο πάνω για τα παιδιά των εργαζομένων.

Τα comics έχουν αποτελέσει αντικείμενο εξέτασης και των Λαογράφων. Αναφέρουν ότι εξαιτίας των τυποποιημένων μύθων, σαν μαζικό είδος, περιορίζονται τα περιθώρια ανάπτυξης και της μορφής και του περιεχομένου τους. Οι λαογράφοι της Γερμανίας σ' ένα συλλογικό τους βιβλίο λένε: «**Αν θέλει κάποιος να ξέρει, πόσο άρρωστη είναι η κοινωνία γενικά, πόσο καταπιεστικές είναι όλες ανεξαιρέτως οι νόρμες, να αγοράζει comics. Όπως στα παραμύθια, έτσι και σ' αυτά, δε θα μάθουμε τίποτα για την ειδική κατάστασή μας**»¹⁴.

Αντικόμικς

Δεν είμαι βέβαια αρνητής των περιοδικών comics. Δεν υπάρχουν, όμως, αξιολογικά κατά τη γνώμη μου, εκτός από 1 - 2 περιπτώσεις, ας πούμε ο Asterix των Uderzo - Coscinny, ίσως το μοναδικό περιοδικό που δίνει ενότητα στο λόγο και την εικόνα, με κάποιες βέβαια επί μέρους αντιρρήσεις. Είναι όμως αρκετά ακριβό και λόγω του λεπτού χιούμορ, σε ένα δεύτερο επίπεδο, διαβάζεται περισσότερο από μεγάλους. Υπάρχουν βέβαια και κάποιες προσπάθειες στο χώρο της παιδικής λογοτεχνίας. Να αναφέρω αυτήν των εκδόσεων Α.Σ.Ε., τη διασκευή των αριστοφανικών κωμωδιών σε κόμικς, μια αξιολογη προσπάθεια.

Αν σκεφτεί κανένας, ότι έχουμε σημαντικούς σύγχρονους σκιτσογράφους, που ασχολούνται με το κόμικ κυρίως σε εφημερίδες και περιοδικά, θα μπορούσε από άποψη κόστους η πολιτεία να εν-

θαρρύνει μια προσπάθεια για δημιουργία αντικόμικς. Δεν είμαι σε θέση αυτήν τη στιγμή να πω, αν η πολιτεία μπορεί να απαγορεύσει ή να κάνει λογοκρισία ή να άρει την ατέλεια χάρτου που έχουν αυτά τα περιοδικά —γιαυτό είναι τόσο φτηνά— θ' αναφέρω όμως το παράδειγμα της γαλλικής κυβέρνησης, που μετά από πιέσεις της αριστεράς (και της εκκλησίας), με το λεγόμενο «νόμο του 1949»¹⁵ έθεσε περιορισμούς στα εισαγόμενα comics, με αποτέλεσμα να ανέβουν τα γαλλικά comics σε πωλήσεις.

Κάτι ανάλογο φαίνεται να γίνεται και στην Ιταλία τα τελευταία χρόνια. Εκεί, μετά την κυριαρχία των αμερικανικών comics, οι καλύτεροι σκιτσογράφοι όπως ο Guido Crepax, Hugo Pratt και πιο πρόσφατα οι Rai-Pra Torti και Vittorio Giardino πρόσφεραν ένα είδος κόμικ (κυρίως για μεγάλους), που ενδιαφέρεται για την εποχή του και του οποίου οι αναφορές «εμπεριέχουν ένα δεύτερο νόημα» σύμφωνα με τα λόγια του Ρολάν Μπαρτ. Έκαναν αυτό που ο Ίταλο Καλβίνο ονόμασε «λογοτεχνία άρνησης». Δεν προβάλλουν, δηλαδή, μια «θετική διδασκαλία», αλλά οι ήρωες είναι α-

πλοί μάρτυρες των γεγονότων. Οι χαρακτήρες τους δεν καθορίζουν την εξέλιξη της ιστορίας, αλλά διατηρούν ένα ρόλο ενεργού μάρτυρα. Είναι απόμακροι, όπως ο Κόρτο Μαλτέζε, αφελείς όπως η Βαλεντίνα ή αγωνιστές όπως ο Μαξ Φρίντμαν, αποτελούν όμως μόνο τη συνείδηση της εποχής τους. Ο V. Giardino είπε, πως φιλοδοξία του είναι ο ίδιος στα comics να θίγει όλα τα μεγάλα προβλήματα, χωρίς να φαίνεται πως μιλά γι' αυτά και ο Pratt έγραφε, ότι ο Χ.Λ. Μπόρχες του έμαθε να διηγείται πάντα ιστορίες ψεύτικες σαν να ήταν βιώματα προσωπικά και ιστορίες φανταστικές που θα μπορούσαν να ήταν αλήθεια¹⁶. Ένα άλλο σημαντικό που προσέχουν είναι να υπάρχει ενότητα εικόνας και λόγου.

Όλοι οι παραπάνω προβληματισμοί, στη θεωρία και στην πράξη, των Ιταλών δημιουργών δείχνει, πως τα σωστά comics μπορούν να αποτελέσουν, όπως είπε ο Ουμπέρτο Έκο, «λόγο ρήξης» απέναντι στα κατεστημένα πρότυπα.

Μήπως οι δικοί μας σκιτσογράφοι, αφού η πολιτεία είναι απύσχα, δεν πρέπει να δοκιμάσουν κάτι παρόμοιο, παρ' όλες τις δυσκολίες που υπάρχουν; Στα

comics, δηλαδή, ν' απαντήσουμε και με comics.

Επίλογος

Πάντως, με τα σημερινά δεδομένα χρειάζεται σοβαρή αντίσταση. Θα ήταν λάθος η απαγόρευση των comics από δασκάλους ή γονείς, γιατί μια τέτοια ενέργεια θα φέρει αντίθετα αποτελέσματα. Η δημιουργία αντικόμικς, με πανανθρώπινα μηνύματα, με ενότητα στο λόγο και την εικόνα, η ενημέρωση δασκάλων και γονιών και η ελεύθερη συζήτηση με τα παιδιά για μια κριτική κάπως αντιμετώπιση, παράλληλα με την προώθηση του καλού παιδικού βιβλίου, θα ωφελούσε πολύ. Αδιάφορος όμως κανένας δεν πρέπει να μείνει, με την «αθωότητα» των υπαρχόντων comics. Και πάντως δεν μπορώ να συμφωνήσω με απόψεις όπως «από μας εξαρτάται αν θα απορρίψουμε ή όχι και με τι κριτήρια θα τα διαβάζουμε»¹⁷ ή ότι «τα χρειαζόμαστε για τις χαλαρές, νωθρές και φτηνές στιγμές μας, όπως τέτοια είναι: χαλαρά, νωθρά, φτηνά»¹⁸.

Εμείς, οι μεγάλοι ίσως, τα παιδιά οέμως;

Γιάννης Παπαδάτος

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Χ. Σακελλαρίου, *Ιστορία της παιδικής λογοτεχνίας*, ΦΙΛΙΠΠΟΤΗΣ, Αθήνα 1987 (6' έκδοση), σελ. 501.

Β.Δ. Αναγνωστόπουλος - Α. Δελώνης, *Παιδική λογοτεχνία και σχολείο*, ΠΑΤΑΚΗΣ, Αθήνα 1984, σελ. 56.

2. Έντ. Ρόζενταλ, *Στους λαβύρινθους της συνείδησης*, ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ, Αθήνα 1983, σελ. 161.

3. Μαρούλα Κλιάφα, *Τι διαβάζουν τα παιδιά μας*, ΔΙΑΒΑΖΩ, αρ. 24/1979, σελ. 45.

4. Έντ. Ρόζενταλ, ό.π., σελ. 154.

5. Ν. Πλατής, *Από το «Μικρό Μπιμπικό στον Μίκυ Μάους»*, ΑΝΤΙ, τ. 115/1978.

6. Ν. Πλατής, ό.π.

7. Γιάννης Μπάρτζης, *Στράτευση και βία στα περιοδικά ευρείας κατανάλωσης*, ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΠΑΙΔΙΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ, τόμ. 2ος, σελ. 204.

8. Α. Ματλάρ - Α. Ντορφμάν, *Ντόναλντ ο Απατεώνας ή η διήγηση του ιμπεριαλισμού στα παιδιά*, ΥΨΙΛΟΝ, Αθήνα 1979, σελ. 117. Ο φανταστικός κόσμος του παιδιού, είναι η πολιτική ουτοπία μιας τάξης.

9. Μιχ. Γ. Μερακλής, *Βιβλιοκρισίες*, Ανάπτυπο Δελτίου Ελλην. Λαογρ. Εταιρείας, Αθήνα 1982, σελ. 483.

10. Μ. Παντελίδου - Μαλούτα, *Η συμβολή των κόμικς στην πολιτική κοινωνικοποίηση των παιδιών*, ΔΙΑΒΑΖΩ, αρ. 94/1984.

11. Α. Ματλάρ - Α. Ντορφμάν, ό.π., σελ. 212, 213.

12. Μ. Σεραφετινίδου, *Κοινωνιολογία των μέσων μαζικής επικοινωνίας*, GUTENBERG, Αθήνα 1987, τόμ. β', σελ. 312.

13. Χ. Σακελλαρίου, ό.π., σελ. 502.

14. Μ.Γ. Μερακλής, ό.π., σελ. 482, 491.

15. *Τα κόμικς*, ΑΙΓΟΚΕΡΩΣ, Αθήνα 1982, σελ. 143.

16. Εφημ. «ΤΑ ΝΕΑ», 19.11.1988, *Η ιστορία του αιώνα στα παλικά κόμικς και Τα κόμικς*, ό.π., σελ. 52.

17. *Τα κόμικς*, ό.π., σελ. 11.

18. Π. Μαρτινίδης, *Τα κόμικς κόκκαλα δεν έχουν*, ΑΝΤΙ, τ. 271/1984.

Ξεφυλλίζοντας ... από αριστερά τα «Στοιχεία δημοκρατικού πολιτεύματος» της Γ' Γυμνασίου

«Είχαμε βιβλία που ήταν όλα γραμμένα με τον καλύτερο τρόπο, και τα βιβλία αυτά στις περισσότερες περιπτώσεις, ήταν η πιο αηδιαστική υποκριτική ψευτιά, που μας έδινε ψεύτικη εικόνα της καπιταλιστικής κοινωνίας».

(Β. Ι. Λένιν)'

Α. Δε μας ταιριάζει ο ρόλος του αναμεταδότη του περιεχομένου των σχολικών βιβλίων. Ας οργανώσουμε και την προσωπική μας αντίσταση.

Διδάσκοντας για πρώτη φορά το μάθημα της Αγωγής του Πολίτη, μας ήταν δύσκολο να αποδεχθούμε και να υλοποιήσουμε το ρόλο του απλού αναμεταδότη του περιεχομένου του σχολικού βιβλίου. Γιατί τα «Στοιχεία του δημοκρατικού Πολιτεύματος» (Σ.Δ.Π.), άλλοτε αποκάλυπτα και άλλοτε συγκαλυμμένα, αποσκοπούν να χειραγωγήσουν ιδεολογικά μαθητές και δασκάλους, ενσταλάζοντάς τους την αστική —κυρίαρχη— ιδεολογία και να τους διαμορφώσουν πολίτες υποταγμένους στο καπιταλιστικό σύστημα.

Πίστευοντας ότι είναι ιδιαίτερα επικίνδυνο να αφήσουμε την «ενημέρωση» και την «καλλιέργεια συνείδησης ευθύνης» των μαθητών προς την πολιτεία και το κοινωνικό σύνολο² στο συγκεκριμένο σχολικό βιβλίο, είναι ανάγκη να ανοίξει ένας διάλογος για τις προσπάθειες που χρειάζεται να καταβληθούν από κάθε δημοκράτη δάσκαλο, ώστε να φωτιστούν οι σκοτεινές πλευρές των προβλημάτων που προκαλούνται με τη διδασκαλία του σχολικού βιβλίου και να δημιουργηθούν οι προϋποθέσεις για την

Μια προσπάθεια για διαφορετική διδασκαλία του μαθήματος της «Αγωγής του Πολίτη»

καλλιέργεια ενός δημιουργικού τρόπου σκέψης των μαθητών.

Χρειάζεται, με άλλα λόγια, να αντισταθούμε στην ιδεολογική χειραγωγή και τη διαμόρφωση της κοινωνικής συνείδησης των μαθητών με βάση τις προδιαγραφές της καπιταλιστικής κοινωνίας.

Σ' αυτά τα πλαίσια, επιχειρούμε μια γενική κριτική εξέταση του περιεχομένου των «Στοιχείων του δημοκρατικού πολιτεύματος» και στη συνέχεια παρουσιάζουμε ορισμένες από τις σημειώσεις που δόθηκαν σε μαθητές της Γ' Γυμνασίου κατά τη διδασκαλία του μαθήματος. Σίγουρα μπορούν να παρθούν πολλών ειδών πρωτοβουλίες, από κάθε εκπαιδευτικό, που θα συμβάλουν στη διεξαγωγή ενός ουσιαστικού διαλόγου στην τάξη με τους μαθητές, με στόχο του προβληματισμού και την καλλιέργεια ενός γόνιμου τρόπου σκέψης. Κι αυτό μπορεί να γίνει με την παρουσίαση ορισμένων θεμάτων από τον τύπο ή με αναφορά σε κείμενα συγγραφέων, των οποίων οι θεωρητικές απόψεις, είτε σκόπιμα αποσιωπούνται, είτε συνειδητά διαστρεβλώνονται (π.χ. κλασικοί του μαρξισμού).

Δεν έχουμε, βέβαια, την ψευδαίσθηση, ότι με τέτοιες πρωτοβουλίες μπορούμε να διαμορφώσουμε στο σημερινό σχολείο δημοκρατικούς πολίτες απλά

και μόνο θέλουμε να αφυπνίσουμε την τυποποιημένη σκέψη των μαθητών, να προκαλέσουμε ανησυχίες και προβληματισμούς. Γιατί η διαμόρφωση της συνείδησης των μαθητών δεν εξαρτάται μόνο από ένα μάθημα —όσο κι αν πρόκειται για ένα από τα κατ' εξοχήν «ιδεολογικά μαθήματα»— αλλά συνολικά από το μηχανισμό της εκπαίδευσης και τους άλλους ιδεολογικούς μηχανισμούς τους κράτους και ιδιαίτερα από τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης. Εξάλλου, η διαμόρφωση δημοκρατικών πολιτών δεν εξαρτάται μόνο από το λόγο (διδασκαλία), αλλά και από την πράξη.

Τέλος, θεωρούμε βαθύτατα λανθασμένη και επικίνδυνη την αντίληψη ορισμένων συναδέλφων ότι «δε γίνεται τίποτα» και αρκεί κατά τη διδασκαλία του μαθήματος στην τάξη να πούμε ορισμένες «διαφορετικές» απόψεις και... τελειώσαμε. Και για να τελειώνουμε, επειδή η προπαγάνδα της αστικής τάξης προκαλεί σε πολλούς συναδέλφους διάφορα «ηθικά» προβλήματα: Είναι «σωστό ή ηθικό» να παρεμβαίνουμε και να προκαταλαμβάνουμε τους μαθητές με τις προσωπικές μας απόψεις και θέσεις; Νομίζουμε ότι τέτοιες αντιλήψεις τελικά φιμώνουν (καλύτερα: αυτο-φιμώνουν) το δάσκαλο και διευκολύνουν την προπαγάνδα της αστικής τάξης. Κι αυτό γιατί, ο δάσκαλος με προσωπικότητα, όσο έχει χρέος να διευκολύνει την έκφραση όλων των απόψεων από τους μαθητές, άλλο τόσο έχει χρέος να προβάλλει, **ούτε να προκαταλάβει, ούτε να επιβάλει**, και την προσωπική του άποψη. Ύστερα είναι παράλογο να συνεργεί στην άκριτη μεταβίβαση των γνώσεων και των «θεωριών» του βιβλίου, αφού περιέχει κραυγαλέα κομματικές, με την ευρεία και στε-

νή έννοια, και αντιεπιστημονικές απόψεις.

Β. Γενική κριτική εκτίμηση των «Στοιχείων δημοκρατικού πολιτεύματος».

1. Ξαναδιαβάζοντας τις απόψεις του σχολικού βιβλίου για την οργάνωση, την εξέλιξη της κοινωνίας και τις κοινωνικές σχέσεις — Από την απλοϊκότητα... μέχρι το ρεφορμισμό.

Το α' μέρος του σχολικού βιβλίου έχει τον τίτλο: «Το άτομο και η κοινωνία». Στο πρώτο κεφάλαιο («Γένεση και εξέλιξη της κοινωνίας») δημιουργείται η εντύπωση, ότι η κοινωνία είναι ένα (ομοιογενές;) σύνολο ανθρώπων, που στο εσωτερικό της αναπτύσσονται σχέσεις συνεργασίας για την κάλυψη των αναγκών της ζωής. Και μάλιστα, αυτές οι σχέσεις συνεργασίας παραμένουν αναλλοίωτες, από τη συγκρότηση των πρώτων κοινωνιών μέχρι σήμερα.

Στη δεύτερη ενότητα του κεφαλαίου («Στάδια εξέλιξης της κοινωνίας») ονομαστικά αναφέρονται τα διάφορα στάδια, χωρίς να δίνεται η παραμικρή εξήγηση για το πώς η κοινωνία εξελίσσεται και μεταβάλλεται. Απλά τονίζεται:

«Σε όλα τα στάδια ο άνθρωπος έβαζε τη ζωή και τη δράση του μέσα σε **καινούριες σχέσεις** και κάτω από κανόνες συμπεριφοράς ανάλογους, που όφειλε να τους τηρεί, για να μπορεί να ζει με τους συναθρώπους του και να συνεργάζεται αρμονικά μαζί τους» (η υπογράμμιση είναι των συγγραφέων του βιβλίου)³.

Στη συνέχεια, οι κοινωνικές σχέσεις αναλύονται, υπό το πρίσμα ενός ιδιότυπου συνδυασμού αντιδραστικών και ρεφορμιστικών απόψεων.

Στη σελ. 9 γράφει: «Η σχέση εργασίας ανάμεσα σε εργοδότες ή προϊστάμενους υπηρεσιών και σε εργάτες ή υπαλλήλους, όπου οι πρώτοι μεριμνούν για την οργάνωση της επιχείρησης ή υπηρεσίας και οι δεύτεροι επιτελούν τα επιμέρους έργα. Εδώ συνήθως οι σχέσεις είναι νομικές, ανταγωνιστικές, χωρίς να αποκλείεται η προσωπική εκτίμηση και συνεργασία. **Δεν αποκλείονται** επίσης αντιθέσεις και διεκδικήσεις για βελτίωση όρων και συνθηκών εργασίας και αμοιβής» (η υπογράμμιση δική μας).

Ζούμε, λοιπόν, σ' ένα ακαθόριστο κοινωνικό σύνολο, όπου όλοι, εξουσιαστές και εξουσιαζόμενοι, έχουμε τις ίδιες ευθύνες. Αυτή, άλλωστε, είναι και η κρα-

τούσα αντίληψη: όλοι έχουμε ευθύνες, αλλά ο λαός πρέπει να πληρώσει...

Στο κεφάλαιο για τις φυλές (σελ. 12) δεν αναφέρεται καν η λέξη ρατσισμός, ή η καταπίεση ολόκληρων λαών. «Ξεχνάει», επίσης, ο συγγραφέας τον κοινωνικό ρατσισμό, στις διάφορες παραλλαγές του, εναντίον ολόκληρων κοινωνικών τάξεων και στρωμάτων ή μειονοτήτων κ.λπ.

Στο κεφ. για το έθνος (σελ. 14) παραλείπεται, βέβαια, πως κάθε έθνος αποτελείται από διαφορετικές και εχθρικές τάξεις. Τάξεις με διαφορετικά συμφέροντα και ιδεολογία. Η ταξική συνείδηση, που καθορίζεται βασικά από την ταξική θέση του ατόμου, υπερσχύει —πολλές φορές— της εθνικής συνείδησης. Για παράδειγμα, είναι πολύ αμφισβητήσιμο, το κατά πόσο «Έλληνες» του εξωτερικού, που τα συμφέροντά τους εξυπηρετούνται στα πλαίσια της χώρας που ζουν, «αγωνίζονται για το μέλλον και για τη διατήρηση της εθνικής τους ταυτότητας», όπως χαρακτηριστικά αναφέρει στο τέλος του κεφαλαίου.

Στις παρακάτω ενότητες είναι φανερή η κυριαρχία των ρεφορμιστικών θέσεων και απόψεων. Η λειτουργία της κοινωνίας αναλύεται σύμφωνα με τις θεωρίες των εκπροσώπων της κοινωνιολογικής σχολής της ισορροπίας. Έτσι, η κοινωνία αποτελεί ένα αρμονικό σύνολο, όπου οι συγκρούσεις διευθετούνται ειρηνικά και οι κοινωνικές ανισότητες είναι φυσιολογικές. Ενδεικτικά, στη σελίδα 26 αναφέρεται στις ίσες ευκαιρίες για μόρφωση και σταδιοδρομία, όπου «είναι δικαίωμα αίτημα όλων των νέων μιας κοινωνίας»,⁴ χωρίς να εξηγεί πώς και γιατί σήμερα δε δίνονται ίσες ευκαιρίες σε όλους, αποκρύπτοντας ότι η διασφάλιση του παραπάνω αιτήματος προϋποθέτει την ανατροπή της ταξικής κοινωνίας. Ακόμα, στην ίδια σελίδα, προπαγανδίζονται τα μέτρα της κυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ για τη γυναίκα, της οποίας η θέση «ήταν μειονεκτική», αλλά «**βελτιώνεται γιατί λαμβάνονται μέτρα** για τη νομική και οικονομική - κοινωνική εξίσωσή τους με τον άνδρα» (οι υπογραμμίσεις δικές μας).

Στην ενότητα με τον τίτλο «κοινωνικές μεταβολές», παρουσιάζονται διάφορες «θεωρίες» για την εξέλιξη της κοινωνίας. Ανάμεσα σ' αυτές υπάρχουν και ορισμένες «μαρξιστικές» απόψεις, που είτε διαστρεβλώνονται, είτε παρουσιάζονται με τρόπο ανώδυνο.

Ένα χαρακτηριστικό απόσπασμα:

«Μερικοί μελετητές θεωρούν, ότι η αντίθεση και η πάλη ανάμεσα στις κοινωνικές τάξεις, αποτελούν το μοχλό κίνη-

σης της ιστορίας και οδηγούν, είτε σε **ειρηνικές αλλαγές και μεταρρυθμίσεις**, είτε σε εκρηκτικές λύσεις και επαναστατικές αλλαγές»⁴ (οι υπογραμμίσεις δικές μας).

Προηγούμενα, όμως, οι συγγραφείς έχουν φροντίσει να τονίσουν την αξία των μεταρρυθμίσεων, που συντελούν στην αποφυγή των κοινωνικών συγκρούσεων και στη διατήρηση της συγκεκριμένης μορφής οργάνωσης της κοινωνίας. Γράφουν χαρακτηριστικά, στις σελ. 28-30:

«Κατά μία άποψη, οι συγκρούσεις είναι δυνατόν ν' αποφεύγονται, αν αυτοί που είναι οικονομικά και κοινωνικο-πολιτικά ισχυροί, **παραχωρήσουν** ένα μικρό μέρος των πολλών εξουσιών τους σε κείνους που στενάζουν (...) προβαίνουν πάλι σε νέες παραχωρήσεις και το φαινόμενο αυτό ονομάζεται **διαρκής μεταρρύθμιση**. Κατά μια άλλη άποψη, οι συγκρούσεις αποφεύγονται με ριζικές αλλαγές, που εξασφαλίζουν τη συναίνεση του πολίτη».

ΟΡΙΣΜΕΝΕΣ ΒΑΣΙΚΕΣ ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ:

α) Απουσιάζει οποιαδήποτε αναφορά στη μέθοδο του ιστορικού υλισμού για την ανάλυση και την ερμηνεία των νόμων κίνησης της κοινωνικής εξέλιξης. Παράλληλα, **σκόπιμα αποσιωπά τον ταξικό χαρακτήρα της σημερινής καπιταλιστικής κοινωνίας**. Αποκρύπτει ότι η κοινωνία είναι ένα σύνολο ατόμων που αναπτύσσουν **ένα ολόκληρο πλέγμα σχέσεων**, που είναι αποτέλεσμα του τρόπου παραγωγής που προσδιορίζεται από τις παραγωγικές δυνάμεις και τις παραγωγικές σχέσεις. Δεν εξετάζει τις σχέσεις παραγωγής μέσα στα πλαίσια του συγκεκριμένου σταδίου εξέλιξης της κοινωνίας (δουλοκτητικό, φεουδαρχικό, καπιταλιστικό...) αλλά πέρα και έξω από τις δεδομένες ιστορικές και κοινωνικές συνθήκες. Αυτό σημαίνει, ότι σε κάθε στάδιο εξέλιξης της ταξικής κοινωνίας υπάρχουν οι κυρίαρχες και κυριαρχούμενες τάξεις, με αντίθετα συμφέροντα, ρό-

λους και προοπτική. Γι' αυτό και στη σημερινή κοινωνία οι σχέσεις εργοδότη - εργαζόμενου είναι σχέσεις εκμεταλλευτή - εκμεταλλεμένου. Επομένως, στόχος των εργαζομένων είναι η ανατροπή αυτών των σχέσεων και η εγκαθίδρυση της σοσιαλιστικής κοινωνίας.

β) Προβάλλονται ως φυσικές και αντικειμενικές οι κοινωνικές ανισότητες, ώστε να διασφαλιστεί η συγκατάθεση και η πίστη των μαθητών στην καπιταλιστική κοινωνία.

Έτσι... δίκαια υπάρχουν εργοδότες και εργαζόμενοι. Ίσως επειδή οι πρώτοι είναι προικισμένοι από τη φύση, ενώ οι δεύτεροι λιγότερο έξυπνοι και ικανοί, γι' αυτό καταλαμβάνουν κατώτερες θέσεις, «εκτελούν επί μέρους έργα».

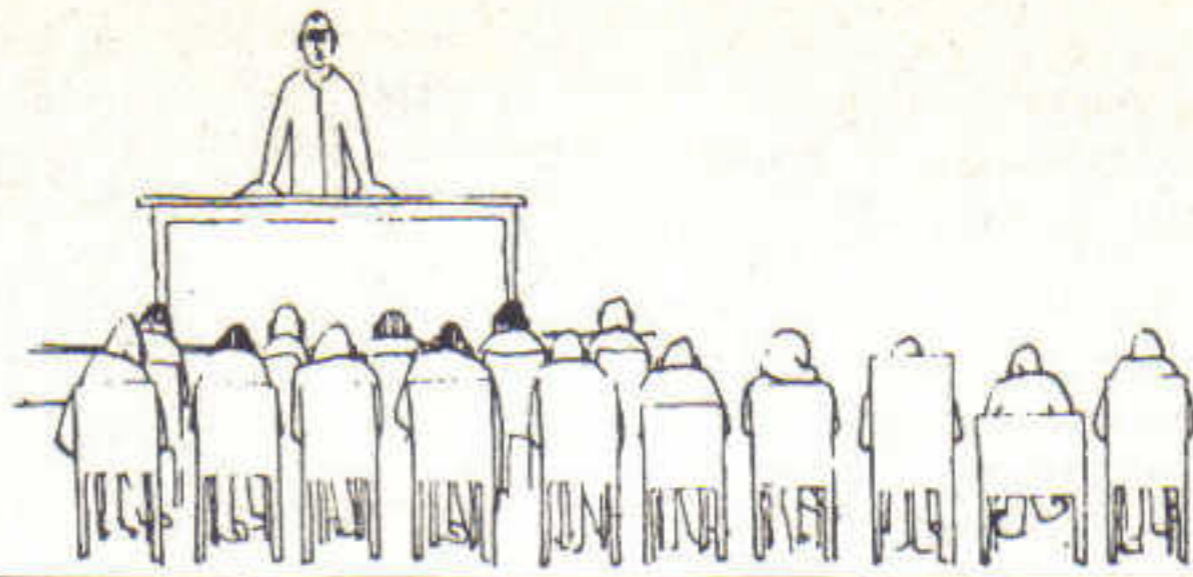
Όμως, οι ανισότητες είναι φαινόμενο κοινωνικό και όχι φυσικό. Άλλωστε, στην πρωτόγονη κοινωνία ο καταμερισμός εργασίας είναι φυσικός. Ο καθένας ερμηνεύεται ανάλογα με τις φυσικές του δυνατότητες. Στις ταξικές κοινωνίες ισχύει ο κοινωνικός καταμερισμός εργασίας, όπου ο καθένας εντάσσεται στην παραγωγή με βάση τα κοινωνικά χαρακτηριστικά (ταξική προέλευση κ.ά.) και όχι τα φυσικά.

γ) Ενθαρρύνεται η συμμετοχή και ο αγώνας των πολλών μέχρι εκεί που διασφαλίζεται η διατήρηση αλλά όχι η ανατροπή του καπιταλιστικού συστήματος.

Γι' αυτό και δίνεται η εντύπωση ότι όλα τα μέλη της κοινωνίας συμμετέχουν **ισότιμα** στην κοινωνική ζωή και άρα όλοι είναι **συνυπεύθυνοι** για τα κοινωνικά προβλήματα και τις λύσεις, και εν τέλει για την εξέλιξη της κοινωνίας. Μάλιστα η κοινωνία αυτόματα εξελίσσεται, βελτιώνεται και δημιουργούνται «καινούριες σχέσεις».

2. Η φύση και οι λειτουργίες του κράτους.

Η κρατική εξουσία που διαμορφώνεται σταδιακά —χωρίς πώς και γιατί— «πρέπει να αντιπροσωπεύει τα συμφέροντα και τη βούληση όλων των πολιτών». ⁵ Απόλυτα... φυσιολογική για τους συγγραφείς του βιβλίου, η παραπάνω θέση που διατυπώνεται στη σελ. 29 του βιβλίου. Άλλωστε, οι κοινων. τάξεις... έχουν «εξαφανιστεί» από την πρώτη σελίδα του βιβλίου. Επειδή, όμως, οι συγγραφείς πιστεύουν στον... πλουραλισμό, παραθέτουν στη συνέχεια και διάφορες θεωρίες για την προέλευση και τη φύση του κράτους. Μια απ' αυτές είναι η «**δημοκρατική θεωρία**» που «υπογραμμίζει τη λαϊκή βούληση, που δημιουργεί ελεύ-

θερα την κρατική εξουσία για την καλύτερη και δικαιότερη οργάνωση της κοινωνίας» (η υπογράμμιση δική μας).

Τσουβαλιάζονται αβασάνιστα, επίσης, τα φασιστικά με τα κομμουνιστικά καθεστώτα. Κανένας διαχωρισμός ανάμεσα στα δύο. Φθάνει μάλιστα παρακάτω (σελ. 46) να λέει, πως «η δημοκρατία μεταβλήθηκε σε πολιτική αξία και αντιδαστέλλεται προς τον ολοκληρωτισμό», που εκφράζεται και από τα δύο αυτά καθεστώτα.

Η μαρξιστική θεωρία θεωρείται αντιδημοκρατική, αν και δεν χαρακτηρίζεται έτσι από τους συγγραφείς του βιβλίου. Προτιμούν να τη βαφτίσουν «ταξική θεωρία», που «ερμηνεύει το κράτος ως όργανο της άρχουσας τάξης για την εκμετάλλευση των άλλων» ⁶.

Ταυτόχρονα, δε χρειάζεται και ιδιαίτερη ανάλυση για να εξηγηθεί πώς ο μαρξισμός ερμηνεύει τη φύση και το ρόλο του κράτους. Η «δημοκρατική θεωρία», προφανώς, είναι αξεπέραστη! «Σήμερα η θεωρία περί κράτους υπογραμμίζει ως κύριο σκοπό του την εξυπηρέτηση των συμφερόντων του λαού, την προστασία των ελευθεριών, την κοινωνική δικαιοσύνη, την πρόνοια για τους πολίτες του» (σελ. 40).

Πόσο μάλλον, που η «θεωρία»... επαληθεύεται και από το ρόλο του κράτους στα πλαίσια της ελληνικής κοινωνίας, όπως κατοχυρώνεται από το Σύνταγμα. Το «κράτος» δικαίου είναι η αρχή, σύμφωνα με την οποία η δράση των οργάνων της Πολιτείας προσδιορίζεται και περιορίζεται από κανόνες δικαίου. Έτσι οι ενέργειες των οργάνων δεν είναι αυθαίρετες και ανεξέλεγκτες...»

Παραπέρα είναι «αίτημα της εποχής, η πολιτεία να λειτουργεί ως κράτος Προνοίας, δηλ. να εξασφαλίζει σε όλους τους πολίτες της τα βασικά κοινωνικά δικαιώματα, ίσες ευκαιρίες για τη ζωή, κοινωνική δικαιοσύνη, εργασία, στέγη, παιδεία, υγεία (άρθρα 21 - 25 του Σ.)». ⁷ Μάλιστα, τα κοινωνικά δικαιώματα αποτελούν «κατάκτηση του 20ου αιώνα» και είναι αποτέλεσμα και «της προσπάθειας του κράτους να αμβλυνθούν οι κοινωνι-

κοί ανταγωνισμοί».

Το κράτος, λοιπόν, φροντίζει για όλα και προστατεύει όλους! Άλλωστε, το γράφει και... το Σύνταγμα: «Υποχρέωση του κράτους επίσης αποτελεί η μέριμνα για την υγεία των πολιτών και η διευκόλυνση για την απόκτηση κατοικίας σε όσους στερούνται. Βασικό επίσης κοινωνικό δικαίωμα είναι η εκπαίδευση».⁷

Μάλιστα, πρέπει να είμαστε... ευγνώμονες για τις υπηρεσίες που μας παραχωρεί το κράτος. Έτσι, παρόλο που προστατεύει το «φυσικό και ιερό» δικαίωμα της ιδιοκτησίας, «ορισμένους τομείς που έχουν ζωτική οικονομική και κοινωνική σημασία, το κράτος δε θέλει να τους εμπιστευτεί στην ιδιωτική πρωτοβουλία, γιατί αποβλέπει σε **πλατιά και φτηνή παροχή υπηρεσιών στους πολίτες** (π.χ. φωτισμό, τηλέφωνο, ύδρευση κ.λπ.)» (οι υπογραμμίσεις δικές μας).⁷

Με βάση τα παραπάνω διαπιστώνουμε, ότι προπαγανδίζονται, με κομψό αλλά και άκομψο τρόπο, κομματικές θέσεις που εκφράζουν την αστική ιδεολογία για το ρόλο του σύγχρονου καπιταλιστικού κράτους. Παράλληλα, αποσιωπάται η ιδεολογική και κατασταλτική λειτουργία των μηχανισμών του κράτους (εκπαίδευση, αστυνομία, ΜΑΤ, ΜΕΑ κ.ά.).

Αναφορικά με τη φύση και το ρόλο του κράτους, χρειάζεται συνοπτικά να σημειώσουμε:

α) Ο θεσμός του κράτους είναι δημιουργήμα της ταξικής κοινωνίας. **Αναπύχθηκε στα πλαίσιά της ως όργανο εξυπηρέτησης των συμφερόντων της εκάστοτε άρχουσας τάξης.** Γι' αυτό και μπορεί να καταργηθεί στα πλαίσια της αταξικής κοινωνίας, αφού μετατραπεί, στη διάρκεια μετάβασης, σε σοσιαλιστικό κράτος, που αποτελεί όργανο εξυπηρέτησης των εργαζομένων.⁸

Μια από τις λειτουργίες του είναι και η κοινωνική, που βέβαια δεν έχει σκοπό την εξάλειψη των κοινωνικών ανισοτήτων, αλλά τη ρύθμιση των συγκρούσεων που προκαλούνται απ' αυτές, με σκοπό τη διατήρηση του καπιταλιστικού συστήματος. Έτσι, το κράτος παίζει το ρόλο

του διαιτητή στις εργασιακές σχέσεις. Μόνο που **μεροληπτεί σε βάρος των εργαζομένων**⁹ (ανώδυνες για τους εργοδότες αυξήσεις, χαμηλότερες από το κόστος ζωής, καλλιέργεια εργασιακής «ηθικής», που εγγυάται τη διαιώνιση των καπιταλιστών σχέσεων παραγωγής, διασφάλιση των συμφερόντων των καπιταλιστικών που καρπώνονται την υπεραξία και τα κέρδη) και υπέρ των καπιταλιστών (υπερκέρδη, δάνεια και επιδοτήσεις, κ.ά.).

Παράλληλα, φροντίζει το ίδιο το κράτος —όχι οι καπιταλιστές— με τη φορολογία και των ασθενέστερων οικονομικά τάξεων για την αναπαραγωγή της εργατικής δύναμης. Έτσι, η εκπαίδευση «παρέχεται» σ' όλους τους μαθητές, όχι με βάση τις δικές τους ανάγκες ή τις ανάγκες των λαϊκών τάξεων και στρωμάτων, αλλά για την ένταξή τους στην καπιταλιστική οικονομία και την καλύτερη λειτουργία της. Ταυτόχρονα, εκτός από τα δημόσια σχολεία, που διακρίνονται σε «πρότυπα» και «κοινά», υπάρχουν και τα «ιδιωτικά». Έτσι, όλοι τυπικά έχουν το δικαίωμα στη μόρφωση, όμως στην πράξη η ταξική τους προέλευση προσδιορίζει και το επίπεδο της μόρφωσης, αλλά και τα όρια της κοινωνικής κινητικότητάς τους. Γι' αυτό και η εκπαίδευση αποτελεί το μηχανισμό μέσα από τον οποίο αναπαράγονται οι ισχύουσες κοινωνικές αντιθέσεις.⁸

Όσο για τις υπηρεσίες που «παρέχουν» οι διάφοροι κατ' ευφημισμόν «κοινωνοφελείς οργανισμοί», ούτε υψηλού επιπέδου είναι, **ούτε και φτηνές**. Λειτουργούν ως κερδοσκοπικές επιχειρήσεις. Παρέχουν υπηρεσίες και πληρώνονται από το λαό. Στο όνομα της λιτότητας για τους εργαζομένους, αυξάνουν τις τιμές των υπηρεσιών που προσφέρουν. Τα περισσότερα από τα κέρδη τους δίνονται υπό μορφή δανείων ή κινήτρων στους καπιταλιστές και ένα μέρος διασπαθίζεται ή καλύτερα καταληστεύεται από τους επιτήδειους... πολιτικούς εκπροσώπους του λαού. (Τα σκάνδαλα αποτελούν εγγενές χαρακτηριστικό της καπιταλιστικής κρατικής εξουσίας.)

Όσο για το απόρρητο των επικοινωνιών, το οποίο «κατοχυρώνεται» από το Σύνταγμα, οι κάθε πολιτικού χρώματος Τόμπρηδες θα ζουν πάντα.

Φτάνοντας στο κεφάλαιο περί δικαστικής ανεξαρτησίας, επισημαίνει ότι οι δικαστές απονέμουν δικαιοσύνη με μόνο κριτήριο το νόμο και τη συνείδησή τους, δηλαδή δεν υπόκεινται σε παρεμβάσεις ή υποδείξεις άλλων κρατικών οργάνων. Δεν νομίζουμε να υπάρχουν και πολλοί πολίτες αυτής της χώρας, που πιστεύουν

πως η δικαιοσύνη είναι ανεξάρτητη. Πολύ πρόσφατες, άλλωστε, είναι οι εμπειρίες από τις ωμές επεμβάσεις των κρατικών οργάνων στο έργο της δικαστικής εξουσίας.

γ) **Το αστικό κράτος λειτουργεί ώστε να διασφαλίζει την παραγωγή και αναπαραγωγή του καπιταλιστικού συστήματος και κατ' επέκταση των σχέσεων εκμετάλλευσης.**

3. Διεθνείς σχέσεις. Διεθνείς οργανισμοί. Από την εξιδανίκευση στον... εξαγνισμό του ιμπεριαλισμού.

Οι συγγραφείς του βιβλίου εμφανίζουν τα κοινά χαρακτηριστικά που ενώνουν τους ανθρώπους —όχι μόνο μιας ορισμένης κοινωνίας— όλης της γης, σαν περισσότερα και ισχυρότερα από τα κοινωνικά - ταξικά κ.ά. που τους χωρίζουν¹⁰. Χωρίς καμιά σύνδεση με τη σημερινή παγκόσμια συγκυρία αναφέρουν ότι αναπτύσσονται:

«(α) Σχέσεις ομοφροσύνης ή κοινών στόχων ανάμεσα στους ανθρώπους...

(β) Σχέσεις συμπάθειας, εκτίμησης και συμπαράστασης...

(γ) Σχέσεις ανάμεσα στους ανθρώπους όλης της γης, που νιώθουν συμπάθεια για τον οποιοδήποτε Άνθρωπο, που σε κάποια άλλη γωνιά της γης αγωνίζεται για τη ζωή του, για την ελευθερία, για τη δικαιοσύνη, για την ανθρωπιά. Αυτές οι σχέσεις είναι πέρα από φυλετικές, εθνικές, θρησκευτικές, πολιτικές διαφορές ή προκαταλήψεις»¹⁰.

Βέβαια, δεν υπάρχει καμιά εξήγηση, για το πώς συντηρούνται μια σειρά φασιστικά καθεστώτα σε πολλά μέρη της γης, για το ρόλο των κυβερνήσεων των ιμπεριαλιστικών χωρών, για τη «βοήθεια» που προσφέρουν στους λαούς που αγωνίζονται με το όπλο στο χέρι για τη λευτεριά τους. Για τη μεταχείριση που απολαμβάνουν οι αγωνιστές της δημοκρατίας από τις κάθε λογής «δημοκρατικές εξουσίες». Να θυμηθούμε π.χ. την τύχη ορισμένων τούρκων αγωνιστών από τις δημοκρατικές-σοσιαλιστικές κυβερνήσεις του ΠΑΣΟΚ παλαιότερα και τη

συμμαχική κυβέρνηση ΝΔ-Συνασπισμού πρόσφατα;

Αλλά ποιές εξηγήσεις να δίνονται σ' αυτό το σχολικό βιβλίο, όταν προβάλλει την άποψη:

«Σε επίπεδο διακρατικών σχέσεων ο αμοιβαίος σεβασμός εκφράζεται με τα ακόλουθα:

- το ένα κράτος να μην αναμιγνύεται στα εσωτερικά του άλλου,
- να μην προσβάλλει τις ιδέες του άλλου»¹⁰.

Ιδανικές, λοιπόν, οι σχέσεις μεταξύ των κρατών. Δεν υπάρχουν πόλεμοι, πραξικοπήματα και επεμβάσεις. Άλλωστε «... **όλοι σήμερα** αναγνωρίζουν την ανάγκη συνεργασίας μεταξύ των διαφόρων κρατών. Έτσι ζητούν να αναπτύξουν τις μεταξύ τους σχέσεις, αλλά και να λύσουν τις διαφορές τους πάνω σε ίση βάση και με τρόπο ειρηνικό».

Εξ άλλου υπάρχει και ο ΟΗΕ, που στηρίζεται στις παρακάτω αρχές:

α) Η ισότητα όλων των κρατών που είναι μέλη του.

β) Ο αμοιβαίος σεβασμός των συνθηκών που γίνονται μεταξύ τους.

γ. Η υποχρέωση των κρατών να λύνουν τις διαφορές τους με ειρηνικά μέσα.

δ) Η σύμπραξη των κρατών στα προληπτικά ή εξαναγκαστικά μέτρα που παίρνει ο Ο.Η.Ε.

Μάλιστα:

«Το κύρος, του βοηθάει στην εμπέδωση της διεθνούς ειρήνης, παρόλο που πολλές φορές οι αποφάσεις του δεν έγιναν σεβαστές. Πάντως οι αποφάσεις του έχουν πολιτικό, διπλωματικό και ηθικό κύρος η βοήθεια που προσφέρει σε διάφορες χώρες με το πλήθος των διεθνών οργανώσεων που εποπτεύει, συντελούν ώστε η λειτουργία αυτού του Οργανισμού να έχει πρωταρχική σημασία για όλα τα κράτη».

Εκτός όμως από τον ΟΗΕ, υπάρχουν και άλλοι διεθνείς οργανισμοί όπως το ΝΑΤΟ και το Σύμφωνο της Βαρσοβίας,

ΑΒΓΔΑΒ Γδεα Βγδε...

που έχουν στρατιωτικό χαρακτήρα:

«Είναι δημιουργήματα της μεταπολεμικής εποχής του «ψυχρού πολέμου» και έγιναν για αμυντικούς σκοπούς».

Με τέτοιες αντιδραστικές απόψεις και θέσεις, πώς να απαντήσεις σε απλά ερωτήματα των μαθητών: Γιατί και από ποιούς γίνονται οι πόλεμοι, αφού οι σκοποί του ΝΑΤΟ και του Συμφώνου της Βαρσοβίας είναι «αμυντικοί»;

Τέλος, τα μονοπώλια και οι άνισοι και διαφορετικοί ρυθμοί ανάπτυξης των χωρών-μελών της Ε.Ο.Κ. καταργούνται, επειδή έτσι το θέλουν οι συγγραφείς των Σ.Δ.Π. Γράφουν χαρακτηριστικά:

«Ο τελικός στόχος της Ε.Ο.Κ. σήμερα είναι και η πολιτική ένωση των κρατών-μελών της, ώστε η ενωμένη Ευρώπη να αποκτήσει μια αυτοδύναμη πολιτική οντότητα, βασικό παράγοντα ισορροπίας και ειρήνης μεταξύ των δύο υπερδυνάμεων, με τη διαμόρφωση κοινής εξωτερικής πολιτικής στα παγκόσμια προβλήματα.

Όπως βλέπουμε, καμιά αναφορά σε φτωχά και πλούσια κράτη στην ΕΟΚ, καμιά κουβέντα για τις συνέπειες της ένταξης στην ΕΟΚ και την Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση του '92. Και βέβαια διαβάζοντας αυτά ο μαθητής θα θεωρήσει τουλάχιστον παράλογο και εξωπραγματικό κάποιον που λέει ενάντια στην ΕΟΚ, θυμίζοντας το σύνθημα «ΟΧΙ στην ΕΟΚ».

Σύμφωνα, λοιπόν, με τις παραπάνω απόψεις:

α) «Ο ιμπεριαλισμός πέθανε... Ζήτω ο ιμπεριαλισμός». Για τους συγγραφείς του βιβλίου ο ιμπεριαλισμός είναι μια άγνωστη λέξη. Δεν είναι, όμως, άγνωστη σαν λέξη και πολύ περισσότερο σαν πολιτική πρακτική, για τους λαούς των περισσότερων χωρών, που αγωνίζονται καθημερινά για την αποτίναξη του ζυγού της ιμπεριαλιστικής εξάρτησης.

β) Αποκρύβονται οι σχέσεις εξάρτησης που έχουν δημιουργηθεί ανάμεσα στις αναπτυγμένες καπιταλιστικές χώρες της Δύσης με μια σειρά άλλες χώρες. Τέτοιες φιλοϊμπεριαλιστικές απόψεις το μόνο που προσφέρουν είναι να εξαγνίζουν στα μάτια των μαθητών το ρόλο των «συμμάχων» μας του ΝΑΤΟ, να τους αποπροσανατολίζουν, δικαιώνοντας έτσι την εξάρτηση και την ιμπεριαλιστική κυριαρχία.

γ) Οι πολεμικοί συνασπισμοί του ΝΑΤΟ, και του Συμφώνου της Βαρσοβίας παρουσιάζονται ως... αγαθοεργοί και φιλανθρωπικοί οργανισμοί.

Η πραγματικότητα, όμως, αποδεικνύει, ότι πρόκειται για ψυχροπολεμικούς μηχανισμούς που σκοπό έχουν τη

διατήρηση της κυριαρχίας των υπερδυνάμεων πάνω στις χώρες επιρροής τους. Ο μεταξύ τους ανταγωνισμός, για την εξασφάλιση των συμφερόντων των κυρίαρχων τάξεων των χωρών τους, αποτελεί πηγή πολέμων, έστω και αν σήμερα περνάμε μια φάση μείωσης του ανταγωνισμού. Είναι γνωστό, ότι ανάλογα με τις παγκόσμιες συνθήκες, άλλοτε υπάρχει ένταση μεταξύ των δύο συνασπισμών και άλλοτε ύφεση. Δεν είναι, βέβαια, της στιγμής να εξετάσουμε τον ιδιαίτερο χαρακτήρα που παρουσιάζει ο κάθε συνασπισμός, ωστόσο πλήθος παλαιότερων και σημερινών παραδειγμάτων πείθει για την επιθετικότητά τους.

δ) Μόνο οι αγώνες του κάθε λαού, για λευτεριά και κοινωνική δικαιοσύνη, βάζουν σε κίνηση τον τροχό της ιστορίας. Όχι οι αποφάσεις του ΟΗΕ. Κι αυτό γιατί οι αποφάσεις του ΟΗΕ είναι αποτέλεσμα του συσχετισμού ανάμεσα στις υπερδυνάμεις. Ποτέ δεν πάρθηκαν αποφάσεις που έθιγαν τα συμφέροντα των μεγάλων δυνάμεων. Οι εκπρόσωποι των χωρών-μελών, στην πλειοψηφία τους, λειτουργούν ως εντολοδόχοι-υποστηρικτές των συμφερόντων του κάθε πολεμικού συνασπισμού. Να θυμηθούμε π.χ. ότι η «ανεξάρτητη» Ελλάδα επανειλημμένα έχει ψηφίσει αποφάσεις ευνοϊκές για το ρατσιστικό καθεστώς της Ν. Αφρικής ή ότι έκανε αποχή από την ψηφοφορία για την καταδίκη της στρατιωτικής επεμβάσεως των ΗΠΑ στον Παναμά;

Σίγουρα, δεν πιστεύουμε ότι η παραπάνω κριτική των Σ.Δ.Π. είναι ολοκληρωμένη. Κάτι τέτοιο θα ήταν και αδύνατο να γίνει μέσα από τις στήλες του περιοδικού.

Υπάρχουν ζητήματα όπως: η θέση του ανθρώπου στα πλαίσια της κοινωνίας, η εξιδανίκευση της «αστικής δημοκρατίας», η ταύτιση της κομμουνιστικής κοινωνίας με τα καθεστώτα της ανατολικής Ευρώπης, η μαρξιστική θεωρία για τη βάση και το εποικοδόμημα κ.α.

Αυτή η προσπάθειά μας ξανατονίζουμε, στοχεύει στο άνοιγμα ενός διαλόγου

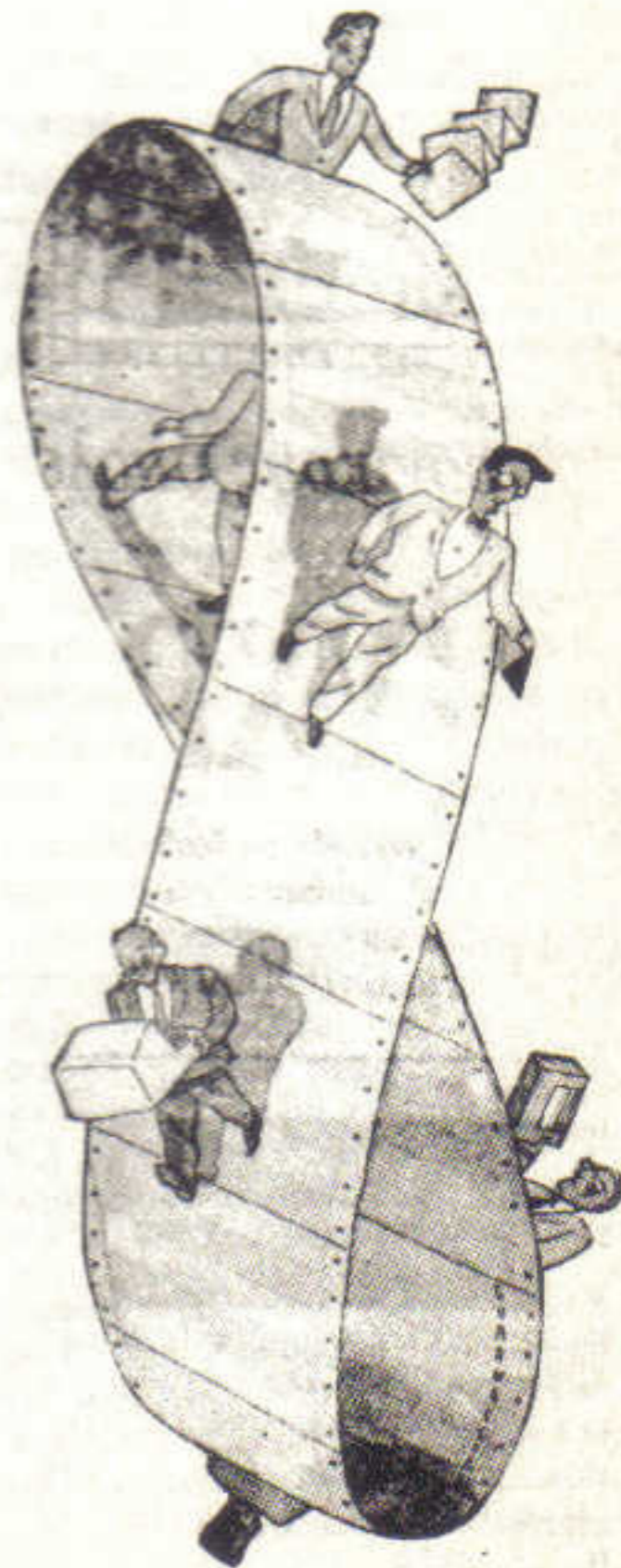
για το περιεχόμενο των σχολικών βιβλίων γενικότερα και για τα Σ.Δ.Π. ειδικότερα. Έτσι ώστε να μην υλοποιηθεί ο σκοπός του συγκεκριμένου βιβλίου, όπως υποκριτικά παρουσιάζεται στην Εισαγωγή:

«Τελικός σκοπός αυτού του βιβλίου δεν είναι να σας επιβάλει κάποιες θέσεις, αλλά να σας βοηθήσει να εννοήσετε τα προβλήματα της κοινωνικής και πολιτικής ζωής και να στοχαστείτε πάνω σ' αυτά, για να ετοιμαστείτε για τη δική σας μελλοντική δράση».

Μεταφράζοντας τα παραπάνω και με τη μέχρι τώρα ανάλυση φαίνεται ότι:

α) Επιβάλλονται, με την ευρεία σημασία της λέξης, συγκεκριμένες κομματικές θέσεις συντηρητικών αστικών κομμάτων. Π.χ. ΝΑΙ στο ΝΑΤΟ και την ΕΟΚ.

β) Δε βοηθάει στην κατανόηση και το στοχασμό πάνω στα προβλήματα της κοινωνικής και πολιτικής ζωής. Αντίθετα, μέσα από ένα συγκεκριμένο απλοϊκό-αντιεπιστημονικών, αντιδραστικών και κυρίως αστικορεφορμιστικών απόψεων, αποκρύβει την ταξική πραγματικότητα και δημιουργεί την ψευδαίσθηση ότι η καπιταλιστική κοινωνία είναι το ανώτερο και τελειότερο στάδιο εξέλιξης

Η ΑΝΙΣΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΑΡΙΘΜΩΝ ΚΑΙ ΤΟ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟ ΜΕΓΕΘΟΣ ΤΗΣ ΑΝΙΣΟΤΗΤΑΣ

μέρος των μαθητών γι' αυτό. Τα παιδιά των υποβαθμισμένων περιοχών οφείλουν, τις περισσότερες φορές, να πληρώσουν το τίμημα της εισόδου τους στη μέση εκπαίδευση με τον υποβιβασμό τους στα Τεχνικο-επαγγελματικά Λύκεια, τα οποία στη μεγάλη τους πλειοψηφία έχουν την έδρα τους σ' αυτές τις περιοχές ή απευθύνονται κατά κύριο λόγο σε παιδιά που έχουν τα ίδια οικονομικο-κοινωνικά χαρακτηριστικά με τα παιδιά των υποβαθμισμένων περιοχών. Την ίδια στιγμή, τα παιδιά των προνομιούχων περιοχών -και άρα των προνομιούχων τάξεων συνήθως- που η μέτρια επίδοσή τους τα εμποδίζει να μπουν στο Γενικό Λύκειο, μπορούν άνετα -κι αυτό κάνουν- να καταφύγουν σ' ένα από τα δεκάδες ιδιωτικά σχολεία-Γυμνάσια, Λύκεια, Πανεπιστήμια- που «κοσμούν» τις ευνοημένες περιοχές του Λεκανοπεδίου. Έτσι έχουμε «κάθε φτωχός και η μοίρα του» ή η ΑΝΑΠΑΡΑΓΩΓΗ ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΑΝΙΣΟΤΗΤΩΝ -άρα των κοινωνικών τάξεων- σ' όλο της το μεγαλείο.

Γ. Είναι πια γνωστό, πως οι κοινωνικές τάξεις εκπροσωπούνται άνισα στο φοιτητικό πληθυσμό, σε ποσοστά δηλαδή διαμετρικά αντίθετα από τα ποσοστά τους στην κοινωνία. Οι Γενικές εξετάσεις, όπου άνισα υποκείμενα υφίστανται τις ίδιες δοκιμασίες, κοσκινίζουν τους υποψήφιους σε βάρος πάντα των υποψηφίων από αδικημένες περιοχές (21% επιτυχία των υποψηφίων από Κερατσίνι, Δραπετσώνα στη Β' Δέσμη, 35% από Χαλάνδρι και Φιλοθέη).

Εδώ αξίζει να κάνουμε μια παρατήρη-

ση. Δεν είναι καθόλου σωστό να ανακατεύονται τα ποσοστά επιτυχόντων ΑΕΙ και ΤΕΙ. Φανταστείτε πόσο μεγαλώνει η ανισότητα, όταν σε κάθε 3 υποψήφιους του παλαιού Ψυχικού εισάγεται 1 στην Ιατρική σχολή, (Β' Δέσμη) και σε κάθε 36 υποψήφιους του Αιγάλεω εισάγονται 3 στην ίδια Δέσμη, όχι όμως στην Ιατρική σχολή αλλά στα τμήματα Δημόσιας Υγείνης ή Αισθητικής ή Επισκεπτών Υγείας, Βρεφονηπιοκομίας, όλα ΤΕΙ. Άρα, κακώς γίνονται «σούμα» τα ποσοστά επιτυχίας σε ΑΕΙ και ΤΕΙ αφού όλοι γνωρίζουμε, πως πολύ περισσότερο τα πτυχία των ΤΕΙ είναι αμφίβολης επαγγελματικής χρήσης.

Δ. Θα μπορούσε κανείς να πει, κάνοντας μια «ελαφριά ανάγνωση» των ποσοστών επιτυχίας: Μα το ποσοστό των 25-30% των επιτυχόντων από υποβαθμισμένες περιοχές μπορεί να είναι χαμηλότερο από το 40% των επιτυχόντων από ευνοημένες περιοχές, όμως σίγουρα είναι ένα υψηλό ποσοστό. Σφάλμα μέγα. Τα κοινωνικά στρώματα δεν εκπροσωπούνται άνισα μόνο στο Πανεπιστήμιο γενικά, αλλά και στα διάφορα τμήματά του. Έτσι, η μεγάλη πλειοψηφία των επιτυχόντων των αδικημένων περιοχών συνωστίζεται στα ΤΕΙ ή σε σχολές όπως η Βιομηχανική, ΑΣΟΕΕ, Πάντειος, Γεωπονική, Θεολογική, Μαθηματικό, Φυσικό κ.λπ. Σ' αυτές τις σχολές φοιτούν με ψηλά ποσοστά -αρκετά ψηλότερα από το μέσο όρο της συμμετοχής τους στο φοιτητικό πληθυσμό- φοιτητές από μη προνομιούχα στρώματα - αδικημένες περιοχές. Παράδειγμα, οι κοινωνικές κα-

τηγορίες των ευνοημένων περιοχών που αποτελούν το 6% του ενεργού πληθυσμού βρίσκονται κατά 26% στην Ιατρική, ενώ αντίθετα βρίσκονται, κατά 6,8% στη Βιομηχανική Σχολή. Εντελώς αντίθετη είναι η εικόνα με τα ποσοστά για τις κοινωνικές κατηγορίες των αδικημένων περιοχών. Πολύ χαμηλή εκπροσώπηση στις «καλές» σχολές, μεγαλύτερη στις «άλλες».

Συμπερασματικά, μπορούμε να κάνουμε την εξής υπόθεση, που δε μπορεί ν' απέχει από την πραγματικότητα (λέμε «μπορεί», γιατί δυστυχώς τα στοιχεία είναι και λίγα και αποσπασματικά). Αν π.χ. ξεκινούν 4000 μαθητές στην Α' Δημοτικού στο Περιστέρι, τότε: 600 - 800 περίπου εγκαταλείπουν σε κάποια φάση το σχολείο, από τους υπόλοιπους οι μισοί πηγαίνουν στην Τεχνική εκπαίδευση και τελικά δίνουν Γενικές εξετάσεις περίπου 1700. Από αυτούς περνά ένα ποσοστό 15% στα Α.Ε.Ι. κι ένα άλλο ποσοστό στα Τ.Ε.Ι. Από όσους πάλι εισάγονται στα ΑΕΙ, μόνο ένα 10% εισάγονται στις «καλές» σχολές. Άρα, από τους 4000 μαθητές που ξεκίνησαν το σχολείο από το Περιστέρι μπόκαν στα Α.Ε.Ι. περίπου 250 (ποσοστό 1 στους 16) και 25 περίπου στις «καλές» σχολές. Το μέγεθος της Ανισότητας είναι φανερό: 1 στους 2 ή 3 εισάγονται στα ΑΕΙ από τις ευνοημένες περιοχές, 1 στους 16 από τις αδικημένες. Οι «κουμπούρες» των ευνοημένων περιοχών, ο ένας δηλαδή στους 2, μπορεί να πάρει το δρόμο για το Ιδιωτικό Πανεπιστήμιο, ενώ οι «κουμπούρες» των υποβαθμισμένων περιοχών «μπορούν» να πάρουν το δρόμο για το εργοστάσιο. Οι σχολικές επιτυχίες, η δυνατότητα μιας προχωρημένης σχολικής παιδείας, η προσέλευση στο Πανεπιστήμιο και στις διοικούσες θέσεις, ανήκουν ολοκληρωτικά σε κείνους των οποίων η οικογένεια βρίσκεται ήδη σε κυρίαρχη θέση.

Η άποψη ότι οι μορφωτικές αποστάσεις ανάμεσα στα κοινωνικά στρώματα μειώνονται και ότι οδηγούμαστε σε μια μορφωτική ομογενοποίηση δεν είναι παρά ένας μύθος. Αποκαλύπτεται ότι το σχολείο συντελεί στη διαίωνιση των ανισοτήτων που υπάρχουν στην κοινωνία και συγχρόνως τις νομιμοποιεί.

Χρήστος Κάτσικας
Γιάννης Μακρίδης

ΚΡΥΦΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΑΓΙΑ ΛΑΥΡΑ

ΙΔΕΟΛΟΓΙΚΗ ΣΚΟΠΙΜΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΠΑΡΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΚΗΣ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑ ΚΑΙ ΠΡΑΞΗ

Είναι γενικά αποδεκτό, ότι, όταν οι άνθρωποι δεν υπακούουν στην ανάγκη ή στη συνήθεια, το σύνολο των ενεργειών τους είναι συνάρτηση της γνώσης —ή «γνώσης»— που μεταφέρουν. Αυτό σημαίνει, ότι κάθε πράξη —παρέμβαση στην κοινωνική πραγματικότητα, καθορίζεται σ' ένα μεγάλο βαθμό από τις πληροφορίες που έχουν δεχτεί από το άμεσο κι έμμεσο περιβάλλον, από την οικογένεια, τα Μ.Μ.Ε., το σχολείο— ειδικά το τελευταίο έχει αποφασιστικό ρόλο στη μετάδοση πληροφοριών, λόγω του συνεχούς και οργανωμένου τρόπου μετάδοσης. Οι πληροφορίες σχηματίζουν κρίσεις και πεποιθήσεις, που αποτελούν μέρος του μηχανισμού που κατευθύνει τις ενέργειές μας.

ΑΓΩΓΗ ΠΟΛΙΤΩΝ Η' ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΥΠΗΚΟΩΝ;

Στο σχολείο, ο μαθητής διαμορφώνει τρόπο σκέψης και δράσης, ανάλογη με τις πληροφορίες που έχει δεχτεί, που του υπέβαλαν ή του επέβαλαν. Στο μάθημα της ιστορίας μαθαίνει, εκτός των άλλων, συγκεκριμένες ανθρώπινες ενέργειες, που η ίδια η μελέτη τους επηρεάζει τη χαρακτηριστική του, συνδιαμορφώνει —μαζί μ' άλλους παράγοντες— την κοινωνική συνείδησή του.

Όταν η κοινωνική πραγματικότητα του μακρινού ή του κοντινότερου παρελθόντος παρουσιάζεται σωστά —όπως πραγματικά είναι— τότε το μάθημα συμβάλλει στη διαμόρφωση κοινωνικής συνείδησης² ικανής να «βλέπει», να κατα-

νοεί, να παρεμβαίνει θετικά. Όταν όμως κυριαρχεί η ιστορική ανακρίβεια, τότε διαμορφώνεται κοινωνική συνείδηση πλανημένη, ανίκανη να σχηματίζει σωστή αντίληψη και κρίση και συνεπώς κόλουθα σωστή πράξη.

ΜΕΘΟΔΕΣ ΑΠΟΚΡΥΨΗΣ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΚΗΣ ΑΛΗΘΕΙΑΣ ΚΑΙ ΣΚΟ- ΠΟΙ

Η ιστορία αφηγείται ανθρώπινες ενέργειες που σαφώς συνεπάγονται τιμές ή ενοχές για όσους έχουν σχέση μ' αυτές. Με βάση όσα μαθαίνει ο νέος άνθρωπος στο σχολείο, σχηματίζει αξιολογικές κρίσεις για άλλους ανθρώπους, για κοινωνικές ομάδες, στρώματα, τάξεις, σεβασμό και εμπιστοσύνη ή αποστροφή και έχθρα.

Τα πράγματα λοιπόν είναι σοβαρά και επικίνδυνα. Για ποιούς; Μα για όσους (κοινωνικά στρώματα, ομάδες, τάξεις) ήταν απόντες από μεγάλα έργα, ή έπαιξαν ρόλο αρνητικό ή θεωρούν ότι η αφήγηση κάποιων γεγονότων δεν ευνοεί τις δικές τους θέσεις, την ιδεολογία τους, τους σκοπούς τους.³ Αυτοί, λοιπόν, χρησιμοποιούν διάφορες μέθοδους απόκρυψης της ιστορικής αλήθειας, όπως την αποσιώπηση, παραποίηση, συκοφάντηση, παρερμηνεία κ.λπ. Όλα αυτά μ' ένα σκοπό: τη δημιουργία πλανημένων κοινωνικών συνειδήσεων, που σκέφτονται και ενεργούν σε βάρος των ίδιων τους των συμφερόντων.

Η ΙΔΕΟΛΟΓΙΚΗ ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΕΙΚΟΝΑΣ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ

Ποιος Έλληνας, σε όποια ηλικία κι

αν βρίσκεται, δε γνωρίζει να πει δυό λόγια για το «κρυφό σχολειό» ή για το «ξεκίνημα της επανάστασης στην Αγία Λαύρα στις 25 του Μάρτη;» Μπορεί να μη γνωρίζουμε για την τύχη των πρωτεργατών της Επανάστασης, για την εξάρτηση και τους ξένους προστάτες, για την κατάληξη του αγώνα, όμως όλοι μπορούμε να αναφερθούμε στα «δυό πιο σημαντικά γεγονότα της νεώτερης ιστορίας μας, στο κρυφό σχολειό και στην ευλογία των όπλων στην Αγία Λαύρα από τον Π. Π. Γερμανό, που αποτέλεσε και αφετηρία της Ελληνικής Επανάστασης».⁴ Κι αν μας διαφεύγουν κάποιες λεπτομέρειες των βιβλίων, αν έχουμε ξεχάσει τους αναρίθμητους επετειακούς λόγους, σίγουρα έχουμε αποτυπώσει τα πρόσωπα και τις εικόνες από τους γοητευτικούς πίνακες του Γύζη και του Βρυζάκη, που μαζί με τις φωτογραφίες του Κολοκοτρώνη, του Μιαούλη και άλλων, έμειναν ανέπαφοι — χαραγμένοι βαθιά στη μνήμη. Η γοητεία της μορφής η εικόνα λειτουργεί σαν πληροφορία που δε δέχεται αμφισβήτηση. Η εικαστική τέχνη θεωρείται ανεκτίμητη πηγή για τη ζωή του γεγονότος ή του μύθου, καθώς βοηθάει να γίνει παρόν το περιεχόμενό τους και καθώς αγγίζει την ίδια τη ζωή τους, λειτουργώντας σαν αυτόπτης μάρτυρας.⁵

Στην «ανάγνωση» ενός έργου τέχνης στη διαδικασία της διδασκαλίας του μαθήματος της ιστορίας και για την κατανόησή της, είναι απαραίτητο να γνωρίζουμε την ταυτότητά του. Να γνωρίζουμε δηλαδή τον τόπο, το χρόνο, τις συνθήκες δημιουργίας, καθώς και τα κίνητρα, τους στόχους και τον χρηματοδότη του έργου.

Ας έρθουμε, λοιπόν, στους συγκεκριμένους πίνακες του Γύζη και του Βρυζάκη, καθώς και στους ίδιους τους μεγάλους αυτούς έλληνες καλλιτέχνες του προηγούμενου αιώνα.

Ο Γύζης (1842 - 1901) έκανε ανώτερες σπουδές στη σχολή Καλών Τεχνών του Μονάχου, με υποτροφία του εαυγούς ιδρύματος Τήνου. Με τη φροντίδα, δηλαδή, και την καθοδήγηση της Εκκλησίας. Ο ίδιος ο καλλιτέχνης διακατέχονταν από βαθιές θρησκευτικές τάσεις και η ζωγραφική του παρέμεινε ερμητικά κλειστή στις μεγάλες αναταραχές που είχαν επηρεάσει το σύνολο των καλλιτεχνών σε Γαλλία και Γερμανία.⁶

Ο Βρυζάκης (1814 - 1878), αφού φιλοτέχνησε τη λεγόμενη προσωπογραφία του Όθωνα (1837), έκανε ανώτερες σπουδές στο Μόναχο, με μια μεγάλη υποτροφία (για 10 χρόνια) από τη Βαυαρι-

κή κυβέρνηση.⁷

Ο πίνακας του Βρυζάκη «Ο Μητροπολίτης Π. Π. Γερμανός υψώνει τη σημαία της Ελευθερίας» (1851) και ο πίνακας του Γύζη «Το κρυφό σχολειό» (1886) έγιναν σε μια συγκεκριμένη εποχή. Λίγα χρόνια πριν είχαν ομαλοποιηθεί οι σχέσεις πολιτείας και εκκλησίας, που είχαν διαταραχθεί στην περίοδο της Αντιβασιλείας, και ήδη είχε επικρατήσει, με συνεργασία των δύο, το στείο πνεύμα του μεγαλοϊδεάτικου σχολαστικισμού σ' όλη την πνευματική ζωή και βέβαια στην εκπαίδευση. Στην παιδεία επικρατούσε η ιεροκρατική αντίληψη και από τα σχολικά αναγνώσματα ως τα σχολικά τραγούδια κυριαρχούσε μια ηθικολογία και συνθηματολογία ιεροκρατικής προέλευσης.⁸ Βρίσκονταν ήδη σε πλήρη εξέλιξη η σκύλευση πάνω στο πτώμα της Επανάστασης του '21. Η Εκκλησία, σε πλήρη σύμπνοια με την πολιτεία, μετέδιδε τη δική της εκδοχή για το παρελθόν.

Τη φύση μιας πληροφορίας μπορεί κανείς εύκολα να καταλάβει, εξετάζοντας την επίδρασή της στη ζωή των ανθρώπων. Οι θρύλοι κολακεύουν την εκκλησία και αυτή ενδιαφέρθηκε, για να περιβληθεί την τιμή ότι μας έσωσε, όχι μόνο για την εμφάνιση και διάδοσή τους, αλλά και για τη συντήρησή τους.

Αν κάνουμε δεκτούς τους θρύλους αυτούς, τότε οφείλουμε ευγνωμοσύνη και σεβασμό σε μια συγκεκριμένη κοινωνική ομάδα, για την οποία δεν είναι λίγοι εκείνοι που υποστηρίζουν ότι προσπάθησε με κάθε τρόπο να αποτρέψει την Επανάσταση. Ευγνωμοσύνη για τότε, σημαίνει εμπιστοσύνη σήμερα. Πλάθονται έτσι κοινωνικές συνειδήσεις πλανημένες, πλαστές, εύκολες στη διαβουκόληση.⁹

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΟΙ ΠΗΓΕΣ ΤΗΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΘΡΥΛΟΥΣ

Για να γράψει κάποιος ιστορία στηρίζεται στις πηγές, στα κάθε λογής κατάλοιπα του παρελθόντος. Οι πηγές για τη μελέτη της Επανάστασης του '21¹⁰ είναι αρκετά διαφωτιστικές για την Αγία Λαύρα και το Κρυφό Σχολειό. Έτσι, εύκολα διαπιστώνουμε ότι:

α. Για την Αγία Λαύρα και τον Π. Π. Γερμανό:

1. Κανένα δημόσιο ή ιδιωτικό έγγραφο της εποχής δεν αναφέρεται σε οποιοδήποτε παρόμοιο γεγονός.

2. Οι Έλληνες και ξένοι ιστοριογράφοι της Επανάστασης αναφέρουν: Φιλήμων: «παχυλόν ψεύδος»,¹¹ Σπ. Τρικού-

Το Κρυφό σχολειό (Γύζη).

πης: «Ψεύδος»,¹² Φίνλεϋ: «δεν ανταποκρίνεται στην αλήθεια».¹³

3. Ο Π. Π. Γερμανός στα Απομνημονεύματά του,¹⁴ ενώ εξιστορεί με λεπτομέρειες τα πάντα, δε λέει λέξη για την Αγία Λαύρα.

4. Καμμία αναφορά δεν υπάρχει πουθενά για την Αγία Λαύρα τουλάχιστον μέχρι το 1835.¹⁵

β. Για το Κρυφό Σχολειό

1. Οι Τούρκοι δεν ενδιαφέρονταν για την εκπαίδευση. Τα σχολεία, καθ' όλη

τη διάρκεια της Τουρκοκρατίας, ήταν φανερά και λειτουργούσαν σε αρκετές πόλεις χωρίς προβλήματα από τους Τούρκους. Δεν υπήρχε, λοιπόν, λόγος για κρυφά σχολεία.

2. Καμμία ιστορική μαρτυρία της εποχής δεν κάνει λόγο για κρυφά σχολεία ή για απαγόρευση της λειτουργίας σχολείων από τους Τούρκους. Αντίθετα, υπάρχουν πολυάριθμες μαρτυρίες για διώξεις προοδευτικών δασκάλων από εκκλησιαστικούς κύκλους.

Χρήστος Κάτσικας
Μαίρη Σόρογκα

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Ε. Α. Ράουτερ, *Η κατασκευή υπηκόων*, σελ. 13 - 15, Αιγόκερως.

2. Π.Ε.Φ., σεμινάριο 9, *Η ιδεολογική χρήση του μαθήματος της Ιστορίας*, σελ. 214 - 23.

3. Φ. Κ. Βώρου, *Τρόποι σπουδής και διδασκαλίας της Ιστορίας*, σελ. 39, Παπαδήμας.

4. Απόσπασμα από λόγο για την 25η Μαρτίου σε Γυμνάσιο της Αθήνας.

5. KARL SCHEFOLD, *Οι εικαστικές τέχνες ως πηγή της ιστορίας του μύθου*, *Ελληνική Μυθολογία*, σελ. 159, εκδ. Αθηνών.

6 - 7. Εκπαιδευτική Ελληνική Εγκυκλοπαίδεια, τομ. 2ος, τόμ. 3ος σελ. 224, Εκδ. Αθηνών.

8. Βουρνά, *Ιστορία της Νεώτερης Ελλάδας*, τόμ. Α. σελ. 257, Τολίδης.

9. Δες ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ 1 - 2 - 3 - 4 - 9 τα άρθρα του Φ. Κ. Βώρου για την ιστορία.

10. Γ. Γιαννόπουλου, *Εισαγωγή στις ιστορικές σπουδές*, σελ. 109 - 114, ΟΕΔΒ.

11. Φιλήμωνος, *Δοκίμιο ιστορικό Ελληνικής Επανάστασης*, τόμ. Γ', κβ'.

12. Σπ. Τρικούπη, *Ιστορία Ελληνικής Επανάστασης*, τόμ. Α', σελ. 229.

13. Φίνλεϋ, *Ιστορία Ελληνικής Επανάστασης*, τόμ. Α', σελ. 217.

14. Π. Π. Γερμανού, *Απομνημονεύματα*.

15. Μετά την επέμβαση της Αντιβασιλείας στα Εκκλησιαστικά, δημιουργήθηκε πρόβλημα για ένα χρονικό διάστημα στις σχέσεις πολιτείας - Εκκλησίας.

Η Ένωση Καθηγητών Καλλιτεχνικών Μαθημάτων, σε συνεργασία με τις ομάδες εκπαιδευτικών προγραμμάτων 13 ελληνικών Μουσείων, διοργανώνει συνάντηση με θέμα: «Εκπαιδευτικά προγράμματα στα Ελληνικά Μουσεία. Σχέσεις σχολείου - μουσείου», η οποία θα γίνει στο Πνευματικό Κέντρο Δήμου Αθηναίων (Ακαδημίας 50), την Κυριακή 18 Φεβρουαρίου, ώρα 9 π.μ. - 2.30 μ.μ.

Στη συνάντηση αυτή, τα Μουσεία θα παρουσιάσουν τα εκπαιδευτικά τους προγράμματα.

Καλούνται να παρακολουθήσουν την ημερίδα αυτή, δάσκαλοι και καθηγητές όλων των ειδικοτήτων, που ενδιαφέρονται για τα θέματα σύνδεσης της εκπαίδευσης με το Μουσείο.

Παραθέτουμε πιο συγκεκριμένα το πλήρες πρόγραμμα της συνάντησης:

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

9.00 - Έναρξη

Ζωή Χατζή - Πρόεδρος της Ένωσης Καθηγητών Καλλιτεχνικών Μαθημάτων: «Το Μουσείο, τα προγράμματα και οι δυνατότητες αξιοποίησής τους από την εκπαίδευση».

Χαιρετισμοί:

Νίκος Ζίας - Πρόεδρος Ελληνικού Τμήματος Διεθνούς Συμβουλίου Μουσείων (I.C.O.M.)

Δημήτρης Μπαλωμένος - Πρόεδρος Ομοσπονδίας Λειτουργών Μέσης Εκπαίδευσης (Ο.Λ.Μ.Ε.)

9.15 - Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης: Σοφία Γιαλουράκη - Μαρίνα Πλατή.

9.45 - Ομάδα Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων Υπουργείου Πολιτισμού: Δέσποινα Τσολάκη - Στέλλα Χρυσουλάκη - Μαρία Μπενάκη.

10.00 - Εφορεία Ακροπόλεως: Κορνηλία Χατζηασλάνη.

10.15 - Νομισματικό Μουσείο: Μίνα Γαλάνη.

10.30 - Βυζαντινό Μουσείο: Όλγα Μπελεσιώτη - Μαρία Διαμάντη.

11.00 - 11.30 Διάλλειμα (αναψυκτικά).

11.15 - Μουσείο Λαϊκής Τέχνης: Μαρία Μπενάκη.

11.30 - Πελοποννησιακό Ίδρυμα: Μαρία Βελιώτη - Πόπη Καλκούκου.

11.45 - Λαογραφικό Μουσείο Μηλιών Πηλίου: Φαίη Σταμάτη.

12.00 - Εθνική Πινακοθήκη: Ανδρέας Ιωαννίδης.

12.15 - Μουσείο Φυσικής Ιστορίας: Άννα Μαργαριτούλη.

12.30 - Παιδικό Μουσείο: Σοφία Ρωκ-Μελά.

ΜΟΥΣΕΙΟ - ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

13 μουσεία παρουσιάζουν
εκπαιδευτικά προγράμματα

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΔΗΜΟΥ ΑΘΗΝΑΙΩΝ
(Ακαδημίας 50)

Κυριακή 18 Φεβρουαρίου 9 π.μ. - 2.30 μ.μ.

ΕΝΩΣΗ ΚΑΘΗΓΗΤΩΝ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ

12.45 - Βοτανικό Μουσείο: Νίκος Κατσίκας - Σμαράγδα Ααδαμαντίδου - Σοφία Ρωκ - Μελά.

1.00 - 2.30 Γενική συζήτηση, διατύπωση απόψεων, προτάσεις. Διανομή εκπαιδευτικού υλικού από τους υπεύθυνους των εκπαιδευτικών προγραμμάτων.

* Η σειρά των ομιλητών ακολουθεί τη χρονολογική προτεραιότητα του γνωστικού αντικείμενου των Μουσείων που συμμετέχουν.

Την Κυριακή 22 Οκτωβρίου, όπως είχε δημοσιευθεί στο προηγούμενο τεύχος των **ανπιτετραδίων**, έγινε ξενάγηση για εκπαιδευτικούς στο Κέντρο Μελετών Ακρόπολης και στην Ακρόπολη.

Την πρόσκληση είχε κάνει η Ένωση Καθηγητών Καλλιτεχνικών Μαθημάτων, προς τα μέλη της, τα Δ.Σ. των ΕΛΜΕ Λεκανοπεδίου Αττικής και τους φίλους της Ένωσης. Πρόσκληση επίσης έκανε στα μέλη του το Δ.Σ. της Α' ΕΛΜΕ Αθήνας.

Περίπου 80 καθηγητές, όλων των ειδικοτήτων, παρακολούθησαν με μεγάλο ενδιαφέρον την ξενάγηση που έκανε η Κορνηλία Χατζηασλάνη, υπεύθυνη των εκπαιδευτικών προγραμμάτων του Κέντρου Μελετών Ακρόπολης, στο Κέντρο και μετά στην Ακρόπολη και το μουσείο της.

ΕΚΘΕΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΤΕΧΝΗΣ

120 ζωγράφοι - γλύπτες - χαράκτες, μέλη της Ένωσης Καθηγητών Καλλιτεχνικών Μαθημάτων, εκθέτουν στο Πνευματικό Κέντρο της Αθήνας.

Με την προσέλευση καθημερινά πολλών επισκεπτών, συνεχίζεται ως τις 30 Ιανουαρίου, η « Έκθεση Εκπαιδευτικών Τέχνης», που διοργανώνει στο Πνευματικό Κέντρο του Δήμου Αθηναίων (Ακαδημίας 50) η Ένωση Καθηγητών Καλλιτεχνικών Μαθημάτων.

Στην έκθεση αυτή συμμετέχουν 120 μέλη της Ένωσης, ζωγράφοι, γλύπτες, χαράκτες - τα έργα των οποίων εξάλλου, μαζί με βιογραφικά, παρουσιάζονται σε επιμελημένο κατάλογο που εκδόθηκε.

Τα εγκαίνια της έκθεσης, έγιναν στις 10 Ιανουαρίου, με την παρουσία εκατοντάδων εικαστικών καλλιτεχνών, εκπαιδευτικών άλλων ειδικοτήτων, φιλοτέχνων, και παραγόντων της δημόσιας ζωής. Προλόγισαν εκ μέρους του Δήμου Αθηναίων η Άννα Συνοδινού, από το Επιμελητήριο Εικαστικών Τεχνών (ΕΕΤΕ) ο Χ. Δαραδήμος και από την Ένωση Καθηγητών Καλλιτεχνικών Μαθημάτων η πρόεδρος της Ένωσης, Ζωή Χατζή.

Στις 23 Ιανουαρίου, στις αίθουσες της έκθεσης δόθηκε από την Ένωση συνέντευξη τύπου, με θέμα «Τέχνη - εκπαίδευση», όπου συμμετείχαν επίσης το ΕΕΤΕ, η ΟΛΜΕ και εκπρόσωποι άλλων καλλιτεχνικών και εκπαιδευτικών φορέων, υπογραμμίζοντας τη σημασία της καλλιτεχνικής παιδείας, τα προβλήματα και τις αναγκαίες λύσεις που πρέπει να δοθούν.

Καλλιτεχνική Εκπαίδευση...

Δημοσιεύουμε την ανακοίνωση της Ε.Κ.Κ.Μ. για τη σημασία της Έκθεσης αυτής των εκπαιδευτικών τέχνης:

«Η έκθεση 120 εκπαιδευτικών τέχνης, μελών της Ένωσης Καθηγητών Καλλιτεχνικών Μαθημάτων αποτελεί πρωτοβουλία που έχει σαν σκοπό: 1) την υπογράμμιση του ρόλου των εκπαιδευτικών τέχνης ως ενεργού καλλιτεχνικού δυναμικού, 2) την υποκίνηση σε άμιλλα για την αναβάθμιση αυτού του ρόλου, και 3) την ανύψωση έτσι μέσα από τη σοβαρή και υπεύθυνη κριτική του επιπέδου συνολικότερα της εγχώριας εικαστικής καλλιτεχνικής παραγωγής. Μια έκθεση με τόσο μεγάλο αριθμό συμμετεχόντων εικαστικών, αναμφίβολα δεν επιτρέπει να σχηματιστεί ολόπλευρη εικόνα και να δειχθούν πράγματι τα όρια και οι δυνατότητες του καθενός από τους συμμετέχοντες. Αποτελεί όμως έναν γενικό δείκτη για τους προσανατολισμούς και τις προσπάθειες ενός ολόκληρου σχεδόν κλάδου, αποτυπώνει ως ένα βαθμό το συνολικό επίπεδο του εικαστικού του προβληματισμού σήμερα, και αυτό είναι ένα αναγκαίο και ουσιαστικό στοιχείο, που επιτρέπει να συνειδητοποιηθούν και να αντιμετωπισθούν με συλλογικές προσπάθειες τα μειονεκτήματα και να ενισχυθούν και απελευθερωθούν παραπέρα οι δημιουργικές δυνατότητες.

Η συνολική ανύψωση της ποιότητας της εικαστικής καλλιτεχνικής παραγωγής, δεν μπορεί να επέλθει αυτόματα, από «μόνη» της, αλλά σαν το αποτέλεσμα της συνειδητής συλλογικής παρέμβασης, του καλλιτεχνικού διαλόγου, της επεξεργασίας, της συστηματοποίησης, της επιστημονικής θεώρησης των εικαστικών προβλημάτων. Και όχι απλά μέσω μιας διαδικασίας που αφορά μόνο τους ίδιους τους παραγωγούς του έργου, δηλ. τους εικαστικούς καλλιτέχνες, αλλά μέσω μιας διαδικασίας που περιλαμβάνει επίσης και την παράλληλη «διαμόρφωση» του κοινού της τέχνης. Του κοινού γενικότερα, που οφείλουν να συμβάλλουν ουσιαστικά όλες οι πλευρές ώστε να μπορέσει μελλοντικά και σε μαζική κλίμακα να γευθεί τις καλλιτεχνικές αξίες. Στο έργο της διάπλασης ενός τέτοιου κοινού, ο εκπαιδευτικός τέχνης έχει έτσι κι αλλιώς έναν καιρικό ρόλο να διαδραματίσει, αφού έργο του είναι να προσφέρει στο μαθητή τα κλειδιά, τις θεμελιώδεις κατευθύνσεις που θα τον φέρουν πιο κοντά στην τέχνη. Το ζήτημα είναι, αυτός ο ρόλος να στηριχθεί, να ενισχυθεί πραγματικά και όχι επιφανειακά, στην ουσία και όχι στα λόγια, από την πολιτεία πρώτα - πρώτα, αλλά και από τον τύπο, τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, κ.λπ.

Η Ένωση Καθηγητών Καλλιτεχνικών Μαθημάτων επιδιώκει ακριβώς την ανάπτυξη της καλλιτεχνικής παιδείας, και αυτό σημαίνει ότι καταβάλλει συστηματικές προσπάθειες, τόσο στον τομέα της εκπαίδευσης των νέων μαθητών, (όπου συναντά αναρίθμητες δυσκολίες και εμπόδια εξ' αιτίας της οικτρά υποβαθμι-

ΕΝΩΣΗ ΚΑΘΗΓΗΤΩΝ
ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ

ΕΚΘΕΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΤΕΧΝΗΣ

ΕΘΝ. ΑΣΡΙΑΛΤΗ ΠΑΙΣΜΑΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ
10 10 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1991
ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ 39

σμένης από το κράτος θέσης του μαθήματος των καλλιτεχνικών), όσο και στον τομέα της επιμόρφωσης των ίδιων των καλλιτεχνών που διδάσκουν στη Μέση Εκπαίδευση.

Τα ετήσια σεμινάρια της Ένωσης, όπου συμμετέχουν 300 - 350 (σε σύνολο 460) εικαστικοί για να ανταλλάξουν γνώμες και να καταθέσουν απόψεις για τα προβλήματα της εκπαίδευσης τέχνης, η έκδοση του περιοδικού «εικαστική παιδεία», όπου γίνεται προσπάθεια να συγκεντρωθούν και να διατυπωθούν όλο και πιο ολοκληρωμένα οι αντιλήψεις για την τέχνη και την καλλιτεχνική εκπαίδευση, οι εκδόσεις βιβλίων με θεωρητικά κ.ά. κείμενα δασκάλων της τέχνης, (όπως τα βιβλία του Τζίνο Σεβερίνι «Από τον κυβισμό στον κλασικισμό» και του Γβλ Σινιάκ «Από τον Ευγένειο Ντελακρουά στο νεοεμπρεσιονισμό»), η έκδοση σειρών σλαϊντς από έργα τέχνης (800 σειρές από 300 σλαϊντς η κάθε σειρά) για να χρησιμοποιηθούν στη διδασκαλία της τέχνης, και άλλες παρόμοιες δραστηριότητες, αποτελούν έναν αρκετά ικανοποιητικό -πιστεύουμε- απολογισμό, για μια προσπάθεια που στηρίζεται κατά κύριο λόγο στην πρωτοβουλία και τη θέληση των εκπαιδευτικών τέχνης.

Σ' ένα τέτοιο πλαίσιο, η τωρινή έκθεση των 120 εκπαιδευτικών τέχνης, αποκτά τη σωστή της διάσταση και γίνεται πιο φανερή η σημασία της».

Από την ΕΝΩΣΗ ΚΑΘΗΓΗΤΩΝ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ εκδόθηκε και κυκλοφόρησε το 6ο τεύχος του περιοδικού «ΕΙΚΑΣΤΙΚΗ ΠΑΙΔΕΙΑ».

Το τεύχος αυτό περιέχει εργασίες 20 εκπαιδευτικών καλλιτεχνών και κείμενα για το μάθημα της τέχνης στα Δημοτικά σχολεία της Κύπρου.

Περιέχονται επίσης μεταφρασμένα αποσπάσματα από την «Πραγματεία περί Ζωγραφικής» του Λεοβάρντο Ντα Βίντσι.

ΕΙΚΑΣΤΙΚΗ ΠΑΙΔΕΙΑ

ΕΝΩΣΗ ΚΑΘΗΓΗΤΩΝ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ ΜΕΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΠΟΥ ΘΑ ΒΡΕΠΤΕ ΤΗΝ «ΕΙΚΑΣΤΙΚΗ ΠΑΙΔΕΙΑ»

Κεντρική διάθεση: Ένωση Καθηγητών Καλλιτεχνικών Μαθημάτων Μ. Εκπαίδευσης, Ζωή Χατζή, Παπαναστασίου 49, 104 45 ΑΘΗΝΑ, τηλ. 8321783. Το τεύχος πωλείται 500 δρχ. Η αντικαταβολή επιβαρύνει την τιμή.

Κεντρικά βιβλιοπωλεία:
ΑΘΗΝΑ: «ΕΣΤΙΑ» Σόλωνος 60, «ΘΕΜΕΛΙΟ» Σόλωνος 84, «ΔΩΔΩΝΗ» Ασκληπείου 3, «ΓΡΗΓΟΡΗ» Σόλωνος 71, «ΜΕΛΙΣΣΑ» Ιπποκράτους και Ναυαρίνου 10, «ΑΙΟΛΟΣ» Σόλωνος 114, «GUTENBERG» Σόλωνος 103, «ΧΝΑΡΙ» Κιάφας και Ακαδημίας, «ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ» Μαυροκορδάτου 30.

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ: «ΠΡΑΓΙΑ» Τσιμισκή 41.

ΤΕΧΝΗ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ

Είναι γνωστό, ότι η Τέχνη και η Ιστορία ανήκουν σε δύο διαφορετικούς τομείς γνώσης: τον αισθητηριακό και τον εννοιολογικό. Η ιστορικότητα, όμως, σαν έννοια απλώνεται στο χώρο και της μίας και της άλλης, επειδή η κάθε μορφή γνώσης έχει το παρελθόν της, την ιστορία της.*

Επομένως, παρ' όλο τον εντελώς ειδικό χαρακτήρα της καλλιτεχνικής γνώσης, μεταξύ των δύο αντικειμένων, της Τέχνης δηλαδή και της Ιστορίας, υπάρχουν επάλληλοι τομείς, υπάρχει κοινό πεδίο.

Οι εξελίξεις και διαφοροποιήσεις της Μορφής στον εικαστικό χώρο ακολουθούν πορεία παράλληλη προς εκείνη των ιστορικών μεταβολών, χωρίς βέβαια να υπάρχει ευθεία σύνδεση μεταξύ τους, υπό την έννοια ότι η λήξη μίας ιστορικής περιόδου δε συνεπάγεται κατ' ανάγκην το άμεσο σταμάτημα της εξέλιξης της εικαστικής μορφής και την αλλαγή της αισθητικής αντίληψης που αναπτύχθηκε κατά τη διάρκειά της.

Η Τέχνη εκφράζει την κοινωνία και την ιστορία της, «οπτικοποιώντας» τη βαθύτερη ουσία της, δίδοντάς της ένα «πρόσωπο» μοναδικό, αποκλειστικά δικό της, με το οποίο καταγράφεται η συμβολή της στην πανανθρώπινη ιστορία.

Στο μυαλό όλων μας, η κλασική Ελλάδα είναι ταυτισμένη με την εικόνα του Παρθενώνα, το σύμβολο της Αιγύπτου θα είναι πάντα η αφηρημένη αρχιτεκτονική μορφή της Πυραμίδας, η λέξη Κίνα φέρνει συνειρμικά στο νού μας τις Παγόδες και το Σινικό Τείχος, ενώ η Ιταλική Αναγέννηση σφραγίστηκε από τα έργα του Μιχαήλ Αγγέλου και του Λεονάρντο. Οι εικόνες που αντικρύζουμε σήμερα τα μάτια του επισκέπτη της Φλωρεντίας, είναι τα οράματα της φαντασίας των καλλιτεχνών της σ' εκείνη την περίοδο.

Τα άτομα - καλλιτέχνες γίνονται —χωρίς ίσως να το επιδιώκουν— εκφραστές μίας συλλογικής κοινωνικής συνείδησης, που χαρακτηρίζει όχι μόνο το έργο τους, αλλά και την ίδια την εποχή.

Το πρόσωπο αυτό που η Τέχνη χαρίζει στην κάθε κοινωνία αποτελεί μεν την **ατομική της ταυτότητα** λόγω της μοναδικότητας των χαρακτηριστικών του, αλλά ταυτόχρονα φέρει τα γενικά γνωρίσματα τα οποία υπαγορεύουν καθολικής ισχύος νόμοι, **οι αντικειμενικοί νόμοι που διέπουν την καλλιτεχνική δημιουργία** (π.χ. ο νόμος της συμπληρωματικότητας των χρωμάτων).

* * * * *

Στο μάθημα της Ιστορίας, πολύτιμη μπορεί να είναι η συμβολή της Τέχνης, μέσα από την επαφή του μαθητή με το έργο τέχνης.

* Για τους μαρξιστές, ο ιστορισμός, αποτελεί αρχή που επιβεβαιώνει την αντικειμενικότητα των νόμων που διέπουν την εξέλιξη κάθε αντικειμένου.

Σε μία πρώτη προσέγγιση με το έργο τέχνης, αυτό που ευκολότερα μπορεί να κατανοήσει ο καταρτισμένος με φιλολογική και ιστορική γνώση, αλλά και ο αμήτοος θεατής, είναι **το θέμα** του.

Αυτό συμβαίνει διότι η «ανάγνωση», η παρατήρηση και αναγνώριση του πίνακα, του αρχιτεκτονήματος ή του γλυπτού παραπέμπει στον οικείο χώρο των εννοιών*, είναι δηλαδή υπόθεση γνώσεων.

Σε αυτήν την πρώτη μας προσέγγιση, οι πληροφορίες που αντλούμε από το θεματικό περιεχόμενο του έργου τέχνης αναφέρονται σε **εξωτερικά στοιχεία**, είναι περιγραφικές: οργανώνουν, συστηματοποιούν και «επενδύουν» με εικόνες, γνώσεις που προϋπήρχαν.

Από μεθοδολογική άποψη, οι μαθητές, με τη βοήθεια του καθηγητή, παρατηρούν

- το σύνολο και τα μέρη του έργου
- αναγνωρίζουν ιστορικά πρόσωπα
- επισημαίνουν παραδόσεις, κοινωνικές συνήθειες και φαινόμενα κοινά ή, αντίθετα, διαφορετικά ανάμεσα σε τόπους και εποχές
- επιβεβαιώνουν γνώσεις για το εμπόριο, τον τρόπο παραγωγής κ.λπ.

Το έργο τέχνης αναλύεται είτε σαν **τυπικό δείγμα**, που αντικατοπτρίζει μία συγκεκριμένη τάξη πραγμάτων κατά την έννοια ενός ντοκουμέντου, μιας αυθεντικής καταγραφής, είτε αντίθετα, σαν μία μαρτυρία, προσωπική μεν αλλά ισχυρή εξ αιτίας και μόνο του ότι υπήρξε, που **κλονίζει την εκάστοτε επίσημη εκδοχή** και στρέφει την προσοχή μας προς μία οπτική γωνία διαφορετική από εκείνη που εξυπηρετούσε την άρχουσα τάξη κατά τη συγκεκριμένη ιστορική περίοδο.

* * * * *

Όλες οι πολιτιστικές περιόδους και οι πολιτισμοί, που η πορεία τους δε διακόπηκε βίαια αλλά αναπτύχθηκε και έσβησε ολοκληρώνοντας τον εξελικτικό της κύκλο, ακολουθούν ένα κοινό σε γενικές γραμμές σχήμα εξέλιξης, παρά τα ιδιαίτερα μορφικά χαρακτηριστικά που έχει η τέχνη τους.

Έτσι, στην τέχνη κάθε μεγάλου πολιτισμού μπορούμε να διακρίνουμε τρεις φάσεις ανάπτυξης:

- την πρώιμη
- την ώριμη ή κλασσική και, τέλος,
- την ύστερη

Τα κύρια μορφικά γνωρίσματα κάθε μίας από αυτές τις φάσεις εξέλιξης είναι, εν συντομία, τα εξής:

* Βεβαίως, αυτή ακριβώς η διαπίστωση αποδεικνύει ταυτόχρονα την βαθμιαία αποξένωσή μας από την αυτοσημαινόμενη Εικόνα, την άμβλυση της αισθητηριακής νόησης στις μέρες μας.

ΠΡΩΙΜΟ ΣΤΑΔΙΟ

- α) Ογκηρός, μνημειακός χαρακτήρας που συνοδεύεται από μεγάλα μεγέθη.
- β) Στατικότητα σε ό,τι αφορά την κίνηση.
- γ) Συνοπτική, γενική απόδοση του θέματος, με έντονα γεωμε-

τρικό χαρακτήρα.

Τα δευτερεύοντα στοιχεία των μορφών παραλείπονται και έχουμε περισσότερο από μορφή, **ΤΟ ΑΡΧΕΤΥΠΟ ΤΗΣ ΜΟΡΦΗΣ**. Τη μήτρα που αναπαρήγαγε όλα τα ανάτυπα.

Μεγαλιθική αρχιτεκτονική

Ειδώλιο από τη Σαρδηνία

Ειδώλιο από την Κύπρο

Για το λόγο αυτό, στην παλαιότατη τέχνη, δεν μπορούμε να διακρίνουμε **ΕΘΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ**.

Τέχνη Αζτέκων

Κυπριακή τέχνη

Τέχνη Αζτέκων

Σαρκοφάγος από την Τανάγρα

ΩΡΙΜΟ ΣΤΑΔΙΟ

- α) Ο όγκος μειώνεται μέχρι του σημείου που αποτελεί το όριο για τη φυσική φόρμα. Είναι δηλαδή ακριβώς τόσος, όσος να περικλείει μέσα του τη φυσική φόρμα. Επίσης, τα μεγάλα μεγέθη μειώνονται αισθητά και το υλικό τεμαχίζεται —δεν είναι πια μονολιθικό— για να δώσει μορφή σε πιο περίτεχνες, επεξεργασμένες φόρμες.
- β) Η στατικότητα μετατρέπεται σε μία **ισορροπία βαρών**. Δίνει, δηλαδή, τη θέση της σε μία ήρεμη κίνηση εξισορρόπησης

των μερών του έργου.

γ) Η γενικευμένη απόδοση του θέματος που χαρακτήριζε το πρώιμο στάδιο αντικαθίσταται από την προσπάθεια για **ΠΛΑΣΤΙΚΟΤΗΤΑ**, έχουμε δηλαδή πλαστική απόδοση του θέματος. Για το λόγο αυτό, οι μορφές αποκτούν έναν **ΙΔΑΝΙΚΟ** χαρακτήρα, παραπέμπουν σε έναν τύπο ανθρώπινο, που αποτελεί το συγκεκριμένο ιδανικό της κοινωνίας του, και όχι πια το αρχέτυπο του ανθρώπινου γένους.

ΥΣΤΕΡΟ ΣΤΑΔΙΟ

Η τέχνη

α) Χαρακτηρίζεται από μείωση του όγκου, που τώρα είναι **λίγο λιγότερος από εκείνον της φυσικής μορφής**. Για το λόγο αυτό, το έργο δίνει **την αίσθηση του χαριτωμένου και του ελαφρού**.

β) Η ήρεμη κινητικότητα της κλασικής περιόδου μετατρέπεται

σε **ΕΝΤΟΝΗ ΚΙΝΗΣΗ**, που σε ορισμένες περιπτώσεις αγγίζει την υπερβολή, ξεπερνώντας και τα όρια του υλικού.

γ) Τέλος, ο ιδανικός τύπος της κλασικής περιόδου αντικαθίσταται από τα εξατομικευμένα χαρακτηριστικά του συγκεκριμένου προσώπου - ατόμου, και έχουμε το πορτραίτο. Από **το γενικό**, δηλαδή, οδηγούμαστε **στο ειδικό**.

Ο ιδανικός τύπος της κλασικής περιόδου αντικαθίσταται από τα εξατομικευμένα χαρακτηριστικά του συγκεκριμένου προσώπου - ατόμου, και έχουμε το πορτραίτο. Από **το γενικό**, δηλαδή, οδηγούμαστε **στο ειδικό**.

Η ήρεμη κινητικότητα της κλασικής περιόδου μετατρέπεται σε **έντονη κίνηση**, που σε ορισμένες περιπτώσεις αγγίζει την υπερβολή, ξεπερνώντας και τα όρια του υλικού.

Όταν έχει κανείς στο νου του τα γενικά αυτά εξελικτικά στάδια, είναι σε θέση να τοποθετήσει αμέσως το έργο, όχι μόνο ιστορικά, αλλά να προσδιορίσει σε ποια φάση ανάπτυξης της Μορφής του πολιτισμού που εξετάζουμε ανήκει.

Μία άλλη, αυτοδύναμη εξέλιξη μέσα στην ίδια την ιστορική ε-

ξέλιξη. Το έργο τέχνης, σαν μέρος ενός συνεχούς γίνεσθαι στη σφαίρα της τέχνης.

Έτσι, στην ιστορική διάσταση του έργου προστίθεται μία ακόμη: **η μορφολογική**.

* * * * *

Σε ένα τρίτο επίπεδο, το οποίο αποτελεί την εντελώς εξειδικευμένη πλευρά του θέματος και επομένως απαιτεί τον ειδικό, δηλαδή τον εκπαιδευτικό τέχνης, το ενδιαφέρον συγκεντρώνεται πλέον στα κύρια εικαστικά στοιχεία που καθορίζουν τη Μορφή του έργου, αυτού καθεαυτού: το Σχέδιο, το Χρώμα, τον Όγκο και το Χώρο. Η αναφορά όμως στα εικαστικά αυτά μέσα, η σε βάθος δηλαδή **ανάλυση του έργου σαν αισθητικού γεγονότος**, η διείσδυση σε αυτό που αποτελεί τη βαθύτερη ου-

σία του, προϋποθέτει και τις ανάλογες βιωματικές - εργαστηριακές εμπειρίες από την πλευρά του καθηγητή και του μαθητή, γιατί η τέχνη είναι γνώση αισθητηριακή και εννοιολογική ταυτόχρονα.

Είναι αυτός ο ιδιαίτερος χώρος της Τέχνης, με τα δικά του ιδιόμορφα χαρακτηριστικά που οφείλονται στη διαφορετική της φύση, απροσπέλαστος γι' αυτόν που δεν έχει βιώσει τη δημιουργική διαδικασία.

Άννα Μοσχονά - Καλαμάρα
Ιούλιος 1989

Για τη λογοτεχνική κριτική

Έστω.
Ανάπηρος δείξε τα χέρια σου.
Κρίνε για να κριθείς.

Μανώλη Αναγνωστάκη: «Επίλογος»

«Φρόντισε οι σίχοι σου
να σπουνδυλωθούν
με τις αρθρώσεις
της σκληρής της συγκεκριμένης
πραγματικότητας

.....
έτσι μονάχα θα μπορέσουν
σαν την παλάμη του γιατρού
να συνεφέρουν με χαστούκια
όσους λιποθυμήσαν
μπροστά στο άδειο πρόσωπό τους»

Άρης Αλεξάνδρου: «Φρόντισε»

«Ζούμε στ' αλήθεια σε σκοτεινούς καιρούς. Οι ηλίθιοι μονάχα ζουν ανέμελλα. Και πάνε του χαμού οι ευκολόπιστοι».

Ζούμε στ' αλήθεια σε παράξενους καιρούς. Το άσπρο γίνεται μαύρο, με την ίδια ευκολία που το μαύρο ξαναβαφτίζεται άσπρο. Διαχωριστικές γραμμές —υπαρκτές ή κατά συνθήκην— τείχη αισχυντηλά ή αναίσχυντα, καταρρέουν. Στη θέση τους καινούργια ανοικοδομούνται. Ανεπαισθήτως, δίχως ν' ακούγεται κρότος κτιστών ή ήχων. Περίεργες μετανομασίες οδών, ιδεών κι ανθρώπων και επιθετικοί προσδιορισμοί, που δε σημαίνουν τίποτε ή παραπέμπουν στο ακριβώς αντίθετο του σημαινόμενου. Η κρίση των ιδεών αναπαράγει, μεσ' στον καθρέφτη της ιδεολογίας, τα αντεστραμμένα είδωλα της πραγματικότητας. Περίεργες ειδωλολατρείες και χρησιμοί διφορούμενοι της παρακμής: «... ουκέτι Φοίβος έχει καλύβην, ου μάντιδα δάφνην... απέσβετο και λάλον ύδωρ». Ενώ γύρω πληθαίνουν οι βωμοί «τψ Αγνώστω Θεώ».

Ζούμε στ' αλήθεια σ' άτεχνους καιρούς. Αθώα παιδούλα η τέχνη, αλλοιθωρίζει σε δαιδαλώδεις εγωπαθείς βυθοσκοπήσεις. Ωραιοπαθής κι ακατάδεχτη ναρκισσεύεται κι αυτοϊκανοποιείται, περιπατεί και παραπατεί, εκδίδεται κι εμπορεύεται, περιπολεί κι αναπολεί, για να πωλεί εμπόρευμα μετρήσιμο, ανταλλάξιμο κι αναλώσιμο, μέγεθος ευμετάβολο κι ευμετάβλητο μεσ' στη σύγχρονη «αριθμητική των ιδεών», πλαστικό λουλούδι, προφυλακτικό ασφαλές για την αντισύλληψη των οραμάτων.

Και δίπλα της, η κατεστημένη κριτική βοηθάει τον αναγνώστη καταναλωτή, προτείνοντας τις κατάλληλες συσκευασίες, υπερθεματίζοντας τις θαυματουργές της ιδιότητες.

Ζούμε στ' αλήθεια σε σακάπικους καιρούς.

Στ' όνομα της αυτονομίας της Τέχνης, που ο καθένας την εννοεί σύμφωνα με τις ιδιοτροπίες του, κατοχυρώνεται μια περίεργη ασυλία του καλλιτεχνικού προϊόντος. θεσμοθετείται το «αυτόνομο» και το αυθαίρετο του κριτικού λόγου. Από την εποχή που το έργο τέχνης ταξινομούνταν, καταχωρίζονταν και φορές - φορές στραγγαλιζόνταν για να χωρέσει μεσ' στους στενούς κορσέδες μιας a priori, συχνά «εκτός των τειχών», κλίμακας αξιολόγησης, περνάμε στην εποχή που το έργο τέχνης αποκοινωνικοποιείται, δε θεωρείται καν κοι-

κοινωνικό «γεγονός», κοινωνικό αντικείμενο, γίνεται «πράγμα καθ' εαυτό» και δι' εαυτό. Η κριτική του έργου τέχνης, αυτοβαυκαλιζόμενη στην υποτιθέμενη αποϊδεολογικοποίησή της, διατυμπανίζει πως προσεγγίζει με καθαρά τάχα λογοτεχνικά κριτήρια το κείμενο, καταγγέλλει και την παραμικρή υποψία ιδεολογικής ανάγνωσης του έργου τέχνης, αλλάζοντας πώς κατορθώνει — με τον εξοβελισμό των δήθεν εξωλογοτεχνικών κριτηρίων — στην αντικειμενικοποίηση στην εκφορά της υποκειμενικής κρίσης.

Τέχνη και κριτική δεμένες, έτσι, αξεδιάλυτα, αναμηρυκάζουν μεγαλοπρεπείς διακηρύξεις για αιώνιες κι απόλυτες λογοτεχνικές αξίες, θαρρείς κι αυτές οι αξίες δεν είναι πολιτιστικά, ιδεολογικά, κοινωνικά προσδιορίσιμες.

Τέχνη και κριτική (και ιδιαίτερα η δεύτερη, σαν υποκειμενική μεν, αλλά έλλογη διαδικασία αξιολόγησης) αντιστρέφοντας συνειδητά τη σχέση αιτίου - αιτιατού, στρουθοκαμηλίζοντας φιλάρεσκα στη γύρω πραγματικότητα, μια πραγματικότητα - βιομηχανία παραγωγής μικροδιάστατων μέσων ανθρωπάκων, επιμένουν στην αντίληψη του μικρού Γαλατικού χωριού που χάρη στο φίλτρο του Δρυΐδη δίνει τη δυνατότητα στον κάθε κάτοικό του να μεταρροφηθεί στο εξάισιο «Ούτος εκείνος» του Λουκιανού. Ενώ συγχρόνως, ξορκίζοντας με κωσσύγες και «Οίμοι» στεντόρεια την εν δυνάμει ιδεολογική φύση και λειτουργία του λογοτεχνικού κριτικού λόγου, δεν επιθυμούν τίποτ' άλλο πάρεξ τον ευνουχισμό της ανατρεπτικής και γι' αυτό ζωοποιού δυνατότητάς του.

Το στοίχημα που ανοίχτηκε, ήδη απ' το Λωτρεαμόν, για έναν «κόσμο ποιητών» παραμένει:

Η ομορφιά ή θάνατι δημοσίας χρήσεως ή δε θα υπάρχει.

Για να παραμείνουν διάπλατα ανοιχτά τα παράθυρα της ουτοπίας.

Για να απελευθερώσουμε το τυχαίο, δεσμευοντάς το στη βούληση.

Για να μιλήσει το εντός και εκτός μας λάλλον ύδωρ.

Αλλιώς:

«Για χάρη του ρυθμού»

και μόνον

«δεν χρειάζεται να γράφουμε ποιήματα.

Μπορούμε να τινάζουμε χαλιά».

Η κατα-νόηση χάθηκε;

«Σαν είδε έναν κονστρουκτιβίστικο πίνακα του ζωγράφου Λούνστραϊμ, που παράσταινε μερικά κανάτια, ο κ. Κ. είπε: Να ένας πίνακας από την αρχαιότητα από μια βάρβαρη εποχή! Φαίνεται πως τότε οι άνθρωποι δεν μπορούσαν πια να ξεχωρίσουν τίποτα, το στρογγυλό δεν βλέπουν στρογγυλό, μήτε και το σουβλερό τους φαινόταν σουβλερό. Οι ζωγράφοι χρειάστηκε να ξαναβάλουν τα πράγματα στη θέση τους και να δείξουν στην πελατεία κάτι συγκεκριμένο ξεκάθαρο, μια σταθερή φόρμα. Τόσο σκοτεινά, μεταβατικά αμφίβολα ήταν αυτά που έβλεπαν γύρω τους, που έφτανε κάποιος να ξεπουλήσει τρέλλα για να τον ζητωκραυγάσουν. Η δουλειά ήταν μοιρασμένη σε πολλούς, αυτό το βλέπει κανείς από τον πίνακα. Αυτοί που καθόριζαν τη μορφή δε νοιάζονταν για το σκοπό που υπηρετούσαν τ' αντικείμενα· είναι αδύναστο να χύσεις νερό απ' το κανάτι. Θα πρέπει να υπήρχαν τότε ένα σωρό άνθρωποι που οι άλλοι τους έβλεπαν αποκλειστικά σαν αντικείμενα κοινής χρήσης. Οι καλλιτέχνες έπρεπε να εναντιωθούν και σ' αυτήν την κατάσταση. Μια βάρβαρη εποχή η αρχαιότητα! Είπαν τότε στον κ. Κ. να προσέξει, γιατί ο πίνακας ήταν σύγχρονος. Ναι, είπε με θλίψη ο κ. Κ., από την αρχαιότητα».

B. Brecht «Η αρχαιότητα», από τις ιστορίες του κ. Κ.

«Δε μιλούμε για τους ανίδεους και προχειρολόγους, αλλά για τους σοβαρούς κριτικούς, που έχουν γεμάτες τις πνευματικές «αποσκευές» και είναι πραγματικά **μυημένοι στα δόγματα και στα τελετουργικά θέσμια της τέχνης που αγαπούν».**

Ε.Π. Παπανούτσου: «Το δίκαιο της πυγμής»
(Οι υπογραμμίσεις δικές μας)

«Όταν σου αποκρίνεται ένας φιλόσοφος δεν καταλαβαίνεις πια καθόλου τι τον είχες ρωτήσει». Έτσι άρχιζε πριν αρκετές δεκαετίες ο Γιώργος Σεφέρης το Μονόλογό του — απάντηση στον Κ. Τσάτσο — πάνω στην ποίηση. Περιδιαβαίνοντας κανείς στο χώρο της σύγχρονης κριτικής της λογοτεχνίας — τουλάχιστον σε μια εκδοχή της — θα μπορούσε να συμπληρώσει τον παραπάνω αφορισμό με κάτι ανάλογο: «**Όταν ένας σύγχρονος κριτικός λογοτεχνίας κρίνει, δε διακρίνεις πια τί είναι αυτό που κρίνεται**». Το παραπάνω, βέβαια, προϋποθέτει την ύπαρξη — πέρα απ' τη λογοτεχνία — κριτικής και κριτικών. Και η Ελλάδα δεν υπήρξε σίγουρα ένας χώρος, όπου η λογοτεχνική κριτική ευτύχησε και ευδοκίμησε. Έχοντας διαρκή κρίση ταυτότητας, μετεωρίζονταν ανάμεσα σ' αυτό που θα ονομά-

ζαμε θεωρία της λογοτεχνίας, υποκειμενική και εμπειρική κριτική ή ευκαιριακή βιβλιοκρισία, στριμωγμένη είτε στις στενόχωρες διαστάσεις της επιφυλλιδογραφίας, είτε στους απόμακρους απομονωμένους απ' τη βουή της αγοράς χώρους των λογοτεχνικών περιοδικών. Οι περισσότεροι που ασχολήθηκαν ή ασχολούνται με τη λογοτεχνική κριτική ήταν ή είναι κι οι ίδιοι συγγραφείς, γεγονός που, πέρα απ' το λογικόν και φιλότιμον της απόπειρας, τρέπει σε υποψίες για ιδιόμορφη «πνευματική σιμωνεία», για προσμονή παροχών και αντιπαροχών, για τη δημιουργία γνωστών και μη εξαιρετέων ανταλλακτικών σχέσεων κι «εξυπηρετήσεων».

Παρακολουθώντας κανείς την πορεία και την εξέλιξη της λογοτεχνικής κριτικής στο νεοελληνικό χώρο μπορεί να προχωρήσει στη συναγωγή κάποιων —κατ' αρχήν— γενικών παρατηρήσεων:

Μεσολαβητές

Έτσι ο ιδανικός τύπος κριτικής —στην κυρίαρχη αντίληψή του— είναι αυτός που βλέπει τον κριτικό σαν οδηγό, σαν ιεροφάντη, που στη Σεφερική εκδοχή του, σαν ραβδοσκόπος ακούγοντας το μυστικό βουητό των μέσα του φωνών «μας δείχνει πως να αισθανόμαστε τη τέχνη που τριγύρω μας υπάρχει».

Ο κριτικός, στην επίσημη εξιδανικευμένη αντίληψη, διαμεσολαβεί —μέσω μιας σχέσης πατερναλιστικής κι αριστοκρατικής— ανάμεσα στο έργο τέχνης και τον αναγνώστη, προβάλλοντας κι επιβάλλοντας τη δική του αξιολόγηση, τη δική του ερμηνεία, το δικό του τρόπο ανάγνωσης και προσέγγισης του έργου τέχνης, αποκρούοντας έτσι και απωθώντας οποιαδήποτε άλλη δυνατότητα διαφορετικής ή επάλληλης ανάγνωσης.

Ο κριτικός, έτσι, ως επαίτων αναλαμβάνει να μυήσει τον αδαή ή ανυποψίαστο αναγνώστη στα μυστήρια της Τέχνης, να τον οδηγήσει με το μίτο του κύρους του στις λαβυρινθώδεις αναζητήσεις της και η γνώμη του, όπως αποκαλυπτικά γράφει ένας από τους παλαιότερους εκφραστές αυτής της άποψης, «αποκτά εξαιρετική βαρύτητα για το κοινό, που έχει ανάγκη να καθοδηγηθεί στις προτιμήσεις του και να χειραγωγηθεί στην καλλιτεχνική του ανατροφή» (Γιάννης Χατζίνης: «Ο ρόλος της κριτικής», οι υπογραμμίσεις δικές μας). Απόψεις όπως η παραπάνω ή όπως: «Η κριτική απορρέει από την προσωπικότητα, είναι έμφυτη και πηγαία» (Δ. Νικολαρεϊζής) δεν μπορούν παρά να μυθοποιούν το λογοτεχνικό κείμενο, προσδίδοντάς του ένα μυσταγωγικό, τελετουργικό χαρακτήρα, θεωρώντας το φάρμακο και καταφυγή ευαίσθητων και καλλιεργημένων ψυχών, ενώ «έξω ουδέν ακούουν οι λαοί», ενώ η ίδια η κριτική μετατρέπεται έτσι σε μια Θεολογία στην υπηρεσία της τέχνης. Ιδεολογική και κοινωνική συνέπεια: μια τέχνη - getto, συμπλήρωμα μιας κοινωνίας που τη μεταχειρίζεται ως άλλοθι, βασκανεία και μαγγανεία, παραγωγός κι έμπορος ψευδούς συνείδησης, εφελτήριο κίβδηλο για τη δήθεν ανεύρεση της χαμένης ενότητας στην κατακερματισμένη πραγματικότητα του καιρού μας.

Υποκειμενισμός

Οι ίδιες πάλι απόψεις οδηγούν τον κριτικό στον άκρατο υποκειμενισμό —που βαφτίζεται αντικειμενικότητα— στην αδυναμία προσδιορισμού του λογοτεχνικού κειμένου - αντικειμένου, στη φωτοτυπική αναπαράσταση των ειδώλων που αυτό προκαλεί στην αργιστή «ώριμη» συνείδηση και στην «οξυμμένη» ευαισθησία του κριτικού. Κριτική που, από άποψη περιεχομένου, προσλαμβάνει έναν ενορατικό χαρακτήρα αποκάλυψης κι ανακάλυψης, ενώ σε επίπεδο γραφής και ύφους καταφεύγει σ' ένα ανούσιο συναισθηματικό λυρισμό, συντροφευμένο από την άκρατη βερμπαλιστική χρήση ενός υπερθετικού λόγου.

Έτσι, ενώ από τη μια πλευρά αρνείται κι εξορκίζει οποιαδήποτε εξωλογοτεχνική δήθεν, ιδεολογική εγγραφή στο λόγο της, καταγγέλοντάς τη σαν ανίερη επέμβαση στα εσωτερικά της, η ίδια δεν κάνει τίποτ' άλλο παρά να εισάγει ιδίαις χερσίν απ' την πίσω πόρτα το κατ' αυτήν εξορκιστέο, όντας η ίδια —και παραδεχόμενη ότι είναι— το αντικαθρέφτισμα μιας συγκεκριμένης πραγματικότητας, της πραγματικότητας δηλαδή του έργου τέχνης στη συνείδηση του κριτικού του.

Αλληλεπίδραση;

Η εισαγωγή απ' την άλλη μεριά αντιλήψεων και απόψεων από τη σύγχρονη θεωρία της λογοτεχνίας, αντί να οδηγήσει σε μια κατεύθυνση υποχώρησης και μείωσης του υποκειμενισμού και του εμπειρισμού που τη διακρίνει, το μόνο που καταφέρνει στην πράξη είναι η σύγχυση της κριτικής με τη θεωρία και η δημιουργία ενός ναρκισσιστικού ηχηρού κι «εσώκλειστου» λόγου.

Η προσπάθεια πάλι για μια κριτική που θα εφάρμοζε το στρουκτουραλισμό και τις αντίστοιχες περί κριτικής απόψεις του (ότι, δηλαδή, στόχος του κριτικού δεν είναι η ανασύνθε-

ση του έτσι κι αλλιώς μη ελέγξιμου κι απροσδιόριστου, γι' αυτόν, μηνύματος του έργου τέχνης, αλλά ο καθορισμός της μορφικής δομής και ότι η κριτική είναι μια μετα-γλώσσα που δεν επιδιώκει την ανακάλυψη της «αλήθειας» του έργου, αλλά την ανακάλυψη της «εγκυρότητάς» του, ως ενός συστήματος σημείων), στην ελληνική εισαγόμενη εκδοχή της, το μόνο που κατορθώνει είναι τη δημιουργία περιέργων αλαμπουρνέζικων όπως: «ο τάδε μέσα απ' το έργο του αποδομεί τη διαδικασία ενοραματικής θεώρησης μιας δευτερογενούς παλιμψηφικής χρήσης της γλώσσας σαν...» κ.λπ. κ.λπ.

Κι ενώ οι παλιότεροι κριτικοί ξέρανε, τουλάχιστον, πολύ καλά τί λέγανε (και οι κριτικές ξιφομαχίες Ροϊδη - Βλάχου, Βάρναλη - Αποστολάκη, Αυγέρη - Ελύτη, Σεφέρη - Τσάτσου παραμένουν πάντα —τηρουμένων των αναλογιών— ζωντανές κι επίκαιρες), οι σύγχρονοι κριτικοί —πλην εξαιρέσεων— τις περισσότερες φορές δε νοούν οι ίδιοι τί εννοούν (για να μη μιλήσουμε για τους κριτικούς των εικαστικών τεχνών, οι οποίοι —εν ονόματι του ότι μέσα απ' την επικοινωνία με την εικόνα, το ποσοστό της υποκειμενικότητας είναι μεγαλύτερο— καλπάζουν σε ατέλειωτα μοναχικά κρεσέντο βερμπάλισμού).

Η κύρια πάντως κατεύθυνση —στην κατεστημένη κριτική— παραμένει η προσπάθεια για εξοβελισμό οποιασδήποτε απόπειρας για κοινωνική ανάγνωση (ο όρος όχι με την κυριολεκτική του σημασία) του έργου τέχνης, η άρνηση ότι αυτό που λέμε αισθητική αξία είναι αξία σχετική, μεταβλητή και μεταβαλλόμενη, κοινωνικά προσδιορίσιμη και προσδιορίσιμη και ότι η κριτική δεν είναι ούτε η απόλυτη και μοναδική δυνατότητα πρόσβασης σ' αυτήν, ούτε πάλι μια άκρατη υποκειμενιστική ανασκαφή, που η ίδια δεν μπορεί να γίνει αντικείμενο αξιολόγησης ή κριτικής, αλλά μια πράξη ιδεολογικά, πολιτιστικά και κοινωνικά καθορισμένη.

Για την «αγοραία» κριτική

«Πούθε κρατά το κάθε αχρείου η σκούφια
κραχ' το με λόγια που θα ξεσκεπάζουν
πες τη ντροπή του τάδε και το δείνα.
Τα λόγια πότε αέρας, πότε σφάζουν.
Όλα, πρόσωπα, τζάκια, τούτα, εκείνα
τα δεν φτέρια μας άνοιξε ολονών
και το στόμα σου διάπλωτο κι αρχίνα
και ψάλλε τα νεκρών και ζωντανών,
νοικοκυρέων και κατεργαρέων
και των αρχόντων και των πιο τρανών...».

Κωστή Παλαμά: «Σατιρικά γυμνάσματα»

«Εν αρχή ην ο Λόγος». Λόγος που δε χρειαζόταν διαμεσολάβηση, ραβδοσκόπους, προξενήτρες. Ρυθμικός κύκλος γύρω απ' τη φωτιά, τραγούδι που ταξίδευε από στόμα σε στόμα, χωρός σωμάτων για την έλευση της βροχής, κραυγή του κορμιού κι όρχηση στις διονυσιακές τελετουργίες ενοποίησης φύσης - ανθρώπου κι ανθρώπινης φύσης, ιδιότροπη ανάγνωση, κατάδυση στα ιερογλυφικά μιας συλλογικής μνήμης.

Μετά ήρθαν το βινύλιο, τα Copyright, οι φιλότεχνοι συλλέκτες, οι συνεντεύξεις, οι «κριτικοί», τα best - sellers. Η ατομική ιδιοκτησία στο πνεύμα (σε πείσμα και οξύμωρα λειτουργώντας στη μεταφυσική έκκληση που το θέλει τα «πάντα πληρούν», ασύνορο κι αιώνιο). Πάσσαλοι και συρματοπλέγματα στη σκέψη. Η πνευματική ιδιοκτησία ταμπουρωμένη πίσω απ' τα νομιμόφρονα άρθρα του ασπικού κώδικα. Παροχές κι αντιπαροχές. Το ραβδί του κριτικού για να ταραξει τη θαυματουργή κολυμβήθρα του Σιλβάμ. Τέχνη και κουλτούρα —κατά παραγγελίαν και κατ' αποδοχήν των καταμερισμένων κοινωνικών ρόλων— προσποιούμενες ότι είναι η λύτρωση και η διαφυγή απ' την πραγματικότητα, όντας οι ίδιες δεκανίκι της, αναζητώντας τη χαμένη ενότητα ενός κόσμου κατακερματισμένου και διασπασμένου, όντας οι ίδιες οι νομιμοποιούσες τη διάσπαση, διεκδικώντας το ρόλο του φωτοστέφανου σε μια πραγματικότητα που αυτοανακηρύσσεται αγία, όντας η ίδια βάρβαρη και σακάτικη, αιτώντας τις φτωχικές οικονομίες μας σε όνειρα, σε μια εποχή που τα όνειρα εξορίζονται στην ακίνδυνη επικράτεια του ύπνου.

Μετά ήρθε το σήμερα. Μαζί με τους εμπόρους του. Πασαλλειμένο στη χρυσόσκονη μεγαλόπρεπων θεωρητικών αναλύσεων και βαρύγδουπων αφορισμών ακίνδυνης αμφισβήτησης. Λεξιλάγνοι - Ζουράρηδες, Βέλτσοι - βαρύγδουποι μεταπράτες κενότητας, Γιανναράδες όψιμοι Πρόδρομοι - προφήτες κραυγάζοντας απειλητικά «Μετανοείτε», διανοούμενοι - υποτόροι με σπουδές πιάνου και μεταπτυχιακά στη Σορβόνη.

Η «κριτική» σήμερα στην Ελλάδα; Πνευματικός «επαρχιωτισμός» και η «έντιμος» - μικρά κοινωνία μιας δοκησίσοφης ιντελιγκέντσας, στριμωγμένη στους «καθώς πρέπει» χώρους φιλολογικών σαλονιών και στη στενάχωρη κλεισούρα λογοτεχνικών περιοδικών. Ο Ευάγ-

γελος Αβέρωφ μέγας θεατρικός συγγραφέας! (Το βεβαιώνει ιδιοχείρως και δι' ιδίου προλόγου η μακαρίτισσα Τσαουσέσκου). Περίεργες σχέσεις προστασίας και μεσεγγύησης. Ονόματα που, εκποιώντας κι εκδίδοντας την όποια τους προσφορά, μετατρέπονται σε εξαργυρωσιμες αξίες, περιφέρονται κρατώντας ποτήρια και χαμογελώντας στις στήλες του 'Ιακχου. Τα συγκροτήματα Τύπου και οι διάφοροι Γεωργουσόπουλοι.

Κριτική που εκθειάζει τις νερόβραστες ατομοκεντρικές αναπολήσεις των πληθυσμικών στους καιρούς μας Ξανθούληδων. Που χαρακτηρίζει αριστουργήματα τα γλυκανάλατα φράγκικα μελό, εισαγόμενα παρασκευάσματα κενής συμβατικότητας των Ντυράς ή Μπυγεντού. Που «στέκει» άφωνη από θαυμασμό στα βυζαντινολογικά γεροντικά ψελλίσματα του Ελύτη στο «Ημερολόγιο του αθέατου Απριλίου» - και της αφάντης ποίησης («Αχ δεν είναι πλανήτης αυτός / όλο κότες και πρόβατα / και βλακώδεις κύπτουσες υπάρξεις», όπως έλεγε κι ο ποιητής σε ευτυχέστερες στιγμές του).

Κριτική που ξεπερνάει αβρόχοις ποσίν - ταμαμ σαν «υπερσυνειδητό» το Διπλό βιβλίο του Δημήτρη Χατζή, ενώ δεν βρίσκει λόγια να εκφράσει τη λογοτεχνική ευφορία της στα σημειολογούντα τσιλιμπουρδίσματα του κ. Έκο, στο λογοτεχνικά μετέωρο «Εκκρεμές του Φουκώ».

Η τέχνη εμπόρευμα χρειάζεται τον κριτικό-πλασιέ, διανομέα των ψευδεπίγραφων αξιών της.

Η λογοτεχνική «κριτική» σήμερα στην Ελλάδα; Πέρα από λιγοστές εξαιρέσεις, εθιμοτυπική αναπαραγωγή ευχαριστηρίων, συγχαρητηρίων, μεγαλόπρεπων υπερθετικών «θαυμαστικών». Φλότιμες προσπάθειες για διατήρηση «ανταλλακτικών» ισορροπιών, κείμενα γέμοντα «ανυπόκριτου» θαυμασμού και στερούμενα περιεχομένου.

Η λογοτεχνική κριτική στην «αγοραία» εκδοχή της: **αντάξιο συμπλήρωμα μιας πνευματικής ζωής που παρακολουθεί μοιραία κι απαθής τη μετατροπή της σε εμπόρευμα βρώσιμο, προσαρμοσμένο — προς κατανάλωση — στις αγοραίες απαιτήσεις κι αισθήσεις του ιδιόμορφου νεοελληνικού μικροαστισμού ή κλεισμένη στον πεισματάρικο ερμητισμό μιας μικροαστικής διανόησης «ζει και ζενεται» δίχως σκοπό.**

Κατά τα άλλα:

«'Ορθη, γλωσσοκοπάνη η πολιτεία τον Περικλή προσμένει.
Μα ο χασεκής της πρέπει».

Λογοτεχνική κριτική και Αριστερά

«Η αλήθεια δεν είναι όπως το προϊόν μέσα στο οποίο δεν βρίσκουμε πια ούτε ίχνος του εργαλείου»
Hegel

«Ο Milton παρήγαγε τον χαμένο παράδεισο για τον ίδιο λόγο που ένας μεταξοσκώληκας παράγει μετάξι. Ήταν μια εκδήλωση της φύσης του»
Καρλ Μαρξ: Θεωρίες για την υπεραξία

«Εμείς που αληθεύουμε;
Στην επανάσταση»

Νίκος Καρούζος: «Νεολιθική νυχτωδία στην Κροστάνδη»

Αν αναρωτηθεί κανείς σήμερα ποιούς σοβιετικούς ποιητές στην ή μετά την Οκτωβριανή επανάσταση θυμάται, θα βρεθεί σίγουρα στη δυσάρεστη θέση του Διονυσίου του ιερομονάχου από τη «Γυναίκα της Ζάκυνθος» του Σολωμού, στην προσπάθειά του να αναθυμηθεί τους δικαίους («κι αρχίνασα κι εσύγκρενα τον αριθμό των δικαίων που εγνώριζα με αυτά τα πέντε δάχτυλα και βρίσκοντας πως ετούτα επερισσεύανε...»). Γιατί πέρα απ' τους συγκυριακούς «Δώδεκα» του Μπλοκ — και κάποιες ήσσονες φωνές, λησμονημένες κι όλας — δεν απομένει παρά ο ιδιόμορφος στρατευμένος φουτουρισμός του Βλαδίμηρου Μαγιακόφσκι.

Η ερώτηση, ούτε ρητορική μπορεί να θεωρηθεί, ούτε ως προάγουσα την ανάγκη στατιστικών καταμετρήσεων. Απλά καταδηλώνει κάτι που είναι πια κοινό μυστικό. Ότι η Αριστερά, τουλάχιστον η θέσμια και η επίσημη, μάλλον φιλύποπτες και αλληλλοϋποβλεπόμενες με την Τέχνη σχέσεις διατηρούσε. Η ερμηνεία του φαινομένου δεν είναι σίγουρα του παρόντος και όχι μόνον επειδή παραπέμπει σε «οικεία κακά», αλλά και επειδή ξεπερνά σαφώς τις ενδεείς και ελλιπείς υποκειμενικές μας δυνατότητες.

Αυτό όμως που μπορεί να παρατηρήσει κανείς, επιστρέφοντας στα «καθ' ύλην και κατά

χώρον» δικά μας, είναι πως η Αριστερά στη χώρα μας, με τους διαπρεπέστερους εκπροσώπους της στο χώρο της λογοτεχνικής κριτικής (Αυγέρης, Βάρναλης), εκπροσώπους καθ' όλα αξιολογότερους, παρέμεινε σε μεγάλο βαθμό δέσμια μιας μηχανιστικής ιδεοκρατίας στην προσέγγιση του έργου τέχνης, αντιμετώπισε την τέχνη σαν εργαλείο - πολιορκητικό κριό, τονίζοντας την αναγκαιότητα χρησιμότητας σε βαθμό καταχρηστικό, μη παίρνοντας υπ' όψιν —πολλές φορές— την ιδιαιτερότητα και το πολύπλοκο των φαινομένων του εποικοδομήματος και λησμονώντας, έτσι, πως δεν μπορεί η Τέχνη ή μόνον η Τέχνη (κι ούτε είναι ο κύριος στόχος της) «να γίνει της κοινωνίας η μαμή». Η «μηχανιστική» αυτή «ιδεοκρατία» εμφανίζονταν στον τρόπο θεώρησης του έργου τέχνης σε δύο βασικά σημεία.

Κατ' αρχήν στις εσωτερικές σχέσεις του έργου τέχνης, στη σχέση της λογοτεχνίας με την ιδεολογία. Έτσι, παραβλέπονταν ότι η Τέχνη, παρ' ότι πηγάζει από μια ιδεολογική αντίληψη του κόσμου, έχει μια πιο σύνθετη και πολύπλοκη σχέση μαζί της. Το έργο τέχνης αποτελεί, έτσι, μέρος της ιδεολογικής δομής και ταυτοχρόνως δρα σε μια δυναμική σχέση μετασχηματισμού της, έχοντας και διατηρώντας μίαν απόσταση απ' αυτήν.

«Η αυθεντική τέχνη», γράφει ο Ερνστ Φίσερ, «υπερβαίνει πάντοτε τα ιδεολογικά όρια της εποχής της, προσφέροντας μια βαθιά γνώση των πραγματικότητων που μας αποκρύβει η ιδεολογία». Η θεώρηση αυτή της τέχνης σαν ένα ομοιογενές και ομοούσιο τμήμα της ιδεολογίας, απ' τη μεριά της μαρξιστικής κριτικής, είχε σαν συνέπεια τη μελέτη της τέχνης με όρους αντανάκλασης των συνθηκών και των δεδομένων της βάσης, παραβλέποντας έτσι μια ολόκληρη σειρά επιπέδων που «διαμεσολαβούν» ανάμεσα στη δεδομένη ιστορική πραγματικότητα και το έργο τέχνης και λησμονώντας πως «αν η Τέχνη αντανάκλα τη ζωή» το κάνει σίγουρα «με ειδικούς καθρέφτες» (B. Brecht: Μικρό όργανο για το Θέατρο).

Το δεύτερο σημείο έρχεται σαν απόρροια του πρώτου και έχει να κάνει με τον τρόπο θεώρησης της σχέσης μορφής - περιεχομένου στο έργο τέχνης. Η θεώρηση της τέχνης σαν ένα απλό υποσύνολο της ιδεολογίας είχε σαν συνέπεια τον υποβιβασμό της μορφής σε ένα «απλό τέχνημα», σε μια απλή ιδιομορφία του καλλιτέχνη, και τη λογικά απορρέουσα απ' αυτό εμμονή στη διευρένηση του περιεχομένου, με κύριο στόχο την εξαγωγή ενός «μηνύματος», που να μπορεί να μεταφραστεί σε κοινωνικές συντεταγμένες.

Η μηχανιστική αυτή θεώρηση είχε ως συνέπεια την —πολλές φορές— μονόπλευρη αντιμετώπιση του έργου τέχνης και την παραγνώριση εκείνης ακριβώς της ειδοποιού διαφοράς, που το διαφοροποιεί από τα άλλα φαινόμενα - εκφάνσεις του εποικοδομήματος.

Αποτέλεσμα των παραπάνω: Μια κριτική οξεία και βαθιά, αλλά όχι απαραίτητα αποπελεσματική, μια μεθοδολογία προκρούστεια πολλές φορές, αφού τα μέτρα και σταθμά αξιολόγησης ήταν α priori δεδομένα και το αίτημα για μια Τέχνη εκ των προτέρων ιδεολογικοποιημένη - φωτογραφική αναπαράσταση της πραγματικότητας, με την απόσταση ήδη ρυθμισμένη και το απαραίτητο για την περίπτωση βάθος της κοινωνικής προοπτικής.

Μια λογοτεχνική κριτική που ταυτίζονταν στην ουσία με μια «σεμνή» (ο όρος όχι με ηθική σημασία) και μετρημένη θεώρηση του έργου τέχνης, που όταν δεν έπαιρνε τη μορφή ενός λαϊκότροπου απλοϊκού ρεαλισμού δεν ξεπερνούσε τη δυϊστική ηθικολογία «προοδευτικού-αντιδραστικού», «καλού-κακού». Η μανιχαϊστική αυτή χρησιμοποίηση του δίδυμου «προοδευτικού - αντιδραστικού» (και η μονόπλευρη ανάγνωση και σημασιολόγηση αυτών των όρων με κοινωνικές συντεταγμένες) απολυτοποιούσε συχνά την έννοια της κοινωνικής χρησιμότητας ή αχρηστίας του έργου τέχνης και απαιτούσε, έτσι, έργα τέχνης τυποποιημένων προδιαγραφών και συγκεκριμένων προθέσεων, λησμονώντας πως «όσο πιο κρυμμένες μένουν οι απόψεις του συγγραφέα, τόσο το καλύτερο για το έργο τέχνης» (Φ. Ένγκελς: Ο ρεαλισμός του Μπαλζάκ).

Αποτέλεσμα, η μετατροπή της Τέχνης σε υποζύγιο της πραγματικότητας και η αντιμετώπισή της όχι πλέον ως ένα ιδιαίτερο φαινόμενο του εποικοδομήματος (που είναι μεν ιστορικά εξαρτημένο, αλλά ταυτοχρόνως και ιστορικά αποτελεσματικό), αλλά με τον απλοϊκό τρόπο φαινομένου ή μεγέθους της βάσης.

Έτσι, αντιμετωπίζοντας την τέχνη και το έργο τέχνης με την απλοϊκή κατασκευή εργαλείο-προϊόν, παρέβλεπε σ' ένα βαθμό τόσο τον ιδιόρρυθμο τρόπο «παραγωγής» της καλλιτεχνικής δημιουργίας, όσο και την ιδιόμορφη αυτονόμηση του έργου τέχνης από τις προθέσεις ή τις ιδέες του ίδιου του δημιουργού του. («Ο ρεαλισμός του έργου τέχνης μπορεί να εμφανιστεί ακόμα και σε πείσμα των ιδεών του συγγραφέα», Φ. Ένγκελς: Ο ρεαλισμός του Μπαλζάκ).

Η στάση αυτή της αριστερής λογοτεχνικής κριτικής είναι βέβαια και ιστορικά ερμηνεύσιμη και υποκειμενικά συγγνωστή. Και δεν είναι ανάγκη για να το επιβεβαιώσουμε να προσφύγουμε στην ιδιαιτερότητα των συνθηκών μέσα στις οποίες η αριστερή κριτική — και μαζί της η τέχνη της προοδευτικής διάνοησης— έδρασε και δημιούργησε ή στο τεράστιο έργο που αυτή πρόσφερε. [Το κείμενο του Μανώλη Αναγνωστάκη από το Περιθώριο μιλάει γι' αυτό καλύτερα: «Πόσοι άραγε απ' αυτούς που, δίκαια, με έψεξαν για «χαλαρότητα στην έκφραση», για «ηθελημένη ασάφεια» για «αδιαφορία στη μορφή», υποπετεύθηκαν πως είχα πε-

τύχει σχεδόν πάντα την καίρια λέξη που και μόνη της μπορούσε να ανακαλέσει ένα ολόκληρο νόημα, να στήσει έναν κόσμο - και δεν την έγραφα γιατί πίστευα (ή φοβόμουν) πως δεν έπρεπε **ακόμα** να γραφτεί. (Σ' όλη μας τη ζωή βουλιάξαμε πολλά καράβια μέσα μας, ίσως για να μη ναυαγήσουμε μια ώρα αρχύτερα εμείς οι ίδιοι)»].

Αλλά, όπως δεν μπορούμε να κρίνουμε την Τέχνη (ή μια εποχή) από τη ιδέα που έχει η ίδια για τον εαυτό της, με τον ίδιο τρόπο δεν μπορούμε παρά να σταθούμε κριτικά στον τρόπο που η μαρξιστική λογοτεχνική κριτική εμφανίστηκε και λειτούργησε, έναν τρόπο που συχνά την εγκλώβιζε σ' ένα περήφανο ηρωϊκοπρεπή αμυντισμό, σε μια λογική του «μη μου τους κύκλους — και τις πολιτικές γραμμές — τάραττε», που της στερούσε, έτσι, τη δυνατότητα για μια επιθετική - αμφισβητησιακή παρέμβαση στο χώρο του εποικοδομήματος και που κατά λογική συνέπεια την ανάγκαζε (ακολουθώντας στην ουσία γραμμή πολιτιστικού «κατενάτσιο» —ας μας συγχωρηθεί η βλασφημία) να καταλήγει σ' έναν περήφανο αισθητικό απομονωτισμό και σε μια μονόπλευρη, έντονα πραγματιστική, θεώρηση του καλλιτεχνικού φαινομένου.

Για να συμπεραίνουμε:

Μια άλλη κριτική θεώρηση του έργου τέχνης, μια μαρξιστική λογοτεχνική κριτική, θα πρέπει —εντάσσοντας και ερμηνεύοντας ένα έργο τέχνης μέσα στην πιο πλήρη και συγκεκριμένη έννοια της ιστορικότητάς του— να μη ξεχνάει ότι σήμερα η τέχνη και η κουλτούρα υπάρχει κι εμφανίζεται σαν «καταμερισμός της διανοητικής εργασίας και σαν διανοητική εργασία του καταμερισμού», πως η τέχνη κι η κουλτούρα αποσπάται από την ενότητα της κοινωνίας του μύθου «όταν η εξουσία ενοποίησης εξαφανίζεται από τη ζωή του ανθρώπου, κι όταν τα αντίθετα χάνουν την ζωντανή τους αλληλεπίδραση και αποκτούν την αυτονομία τους». Έτσι, μπορεί η τέχνη σήμερα να είναι το πιο «μεσολαβημένο» (σύμφωνα με τον Ένγκελς) -στη σχέση του με τη βάση— κοινωνικό προϊόν, αλλά απ' την άλλη μεριά αποτελεί κι η ίδια σήμερα μια μορφή κοινωνικής —εμπορευματικού τύπου— παραγωγής.

Το παραπάνω μπορεί να «αναγνωσθεί» και να κατανοηθεί προς δυο κατευθύνσεις.

Από τη μιά, η διαδικασία παραγωγής «αντικειμενικοποίησης» του έργου τέχνης ακολουθεί και «βιώνει» —ιδιόμορφα σίγουρα— έναν αντίστοιχο βαθμό αλλοτρίωσης, όπως κάθε κοινωνικό προϊόν. (Κι αυτό ακριβώς καταρρίπτει όλους εκείνους τους μύθους για τέχνη καταφύγιο - τέχνη «καθαρή» και κοινωνικά αποστειρωμένη).

Κι απ' την άλλη μεριά το έργο τέχνης σαν «κοινωνικό προϊόν θα πρέπει να τελειώνεται στην πράξη της χρήσης του» (B. Brecht), όπως ακριβώς το προϊόν γίνεται —σύμφωνα με το Μάρξ— πλήρες προϊόν μέσω της κατανάλωσης, δημιουργώντας έτσι ένα «υποκείμενο για το αντικείμενο και ταυτοχρόνως ένα αντικείμενο για το υποκείμενο».

Πέρα, όμως, απ' το παραπάνω, μια τέτοια κριτική θεώρηση του έργου τέχνης δεν πρέπει να ξεχνά, πως η Τέχνη —όντας κι η ίδια μορφή της πραγματικότητας— μπορεί και πρέπει να αποσπασθεί από την άποψη που τη θέλει «αντιρυτιδική κρέμα» και άλλοθι του υπάρχοντος, εμβολίζοντάς το και προχωρώντας και προκρίνοντας τη συγκρότηση μιας άλλης εντελώς διαφορετικής πραγματικότητας. Το αισθητικό όραμα είναι όραμα της επανάστασης.

«Το ζώο πλάθει μονάχα σύμφωνα με το μέγεθος και την ανάγκη του είδους που ανήκει, ενώ ο άνθρωπος ξέρει να παράγει σύμφωνα με το μέγεθος κάθε είδους και ξέρει παντού ν' απονέμει στο αντικείμενο το σύμφυτο μέτρο, δηλαδή ο άνθρωπος πλάθει και σύμφωνα με τους νόμους της ομορφιάς» (Κ. Μάρξ: Οικονομικά και Φιλοσοφικά Χειρόγραφα).

Κι αυτό σημαίνει, μια τέτοια κριτική θεώρηση που θα αιτείται και θα προσβλέπει σε μια Τέχνη πρωτοποριακή και απελευθερωτική, τέχνη —που όντας η ίδια μορφή της πραγματικότητας— αντιπολιτεύεται την ίδια πραγματικότητα, που αρνείται και αμφισβητεί τον ίδιο της τον εαυτό σαν δικαίωση διαχωρισμού και αλλοτρίωσης, τέχνη που αποπειράται ν' αντιστρέψει την εναγώνια κραυγή του Ρεμπώ: «Εγώ είναι ένας άλλος» στην απλή συντακτική πρόταση: «Εγώ είναι (ο πληθωρικός στην ποιότητα) Ενικός του εμείς».

Σημαίνει τελικά αίτημα και προσδοκία για μια τέχνη που ελεημονεί κι εγκυμονεί το όνειρο.

«Κι οι ευθύνες αρχίζουν απ' τα όνειρα»...

(Δίκην επιλόγου)

«Κι όρθια η πράξη σαν αλεξικέραυνο»

Μανώλη Αναγνωστάκη: «Όταν αποχαιρετήσα...»

Με το άδειασμα της κλειψύδρας και φτάνοντας το κείμενο προς το τέρμα του, παρατηρεί πως στη ουσία ελάχιστα ειπώθηκαν. Ερωτήματα χάσκοντα, κενά και ασυνέπειες, ασάφειες και απροσδιοριστίες. Αναπηρία του λόγου κι αδυναμία του υλικού. Ταλάντευση και μετεωρισμός στην κατηγορηματικότητα των αφορισμών. Κριτική στην κριτική και αυτό κριτική στο ήδη γεγονός στο ήδη προκείμενο. Αλλά το γεγονός είναι ήδη συντελεσμένο και παρακείμενο. Είναι ήδη πράξη προσφερόμενη στην κοινή θέα και αιτούμενη την κοινή κριτική και την κριτική του κοινού. Αλλά, πέρα από τούτα τα —ίσως συμβατικά— επιλογικά, το συμπέρασμα στο οποίο θα επιθυμούσε να εκβάλει το κείμενο δεν είναι πάρα πως: μια διαλεκτική λογοτεχνική κριτική δεν μπορεί παρά να είναι μια κριτική της ολότητας και ταυτόχρονα μια ιστορική κριτική. Και τούτο δεν μπορεί παρά να επέλθει σαν συνέπεια της ίδιας της κριτικής στάσης του αναγνώστη - καταναλωτή απέναντι στο έναντι κείμενο - αντικείμενο, κριτική στάση που θα βιώνεται σαν γνώση και σαν απόλαυση μέσα απ' τους κλυδωνισμούς και τις παλινδρομήσεις της ίδιας της αδιάκοπης αλλαγής. Και μια τέτοια κριτική δεν μπορεί να είναι παρά εκείνη που επεκτείνει και διαστέλλει την κριτική της στάσης - λειτουργίας και πιστεύει (μαζί με τον B.Brecht) πως:

«...Το μέρωμα ενός ποταμού
το μπόλιασμα ενός δέντρου
η μόρφωση ενός ανθρώπου
η αλλαγή ενός κράτους
—αυτά είναι δείγματα γόνιμης κριτικής.
Κι είναι όλα αυτά και τέχνης δείγματα»

Βασίλης Αλεξίου

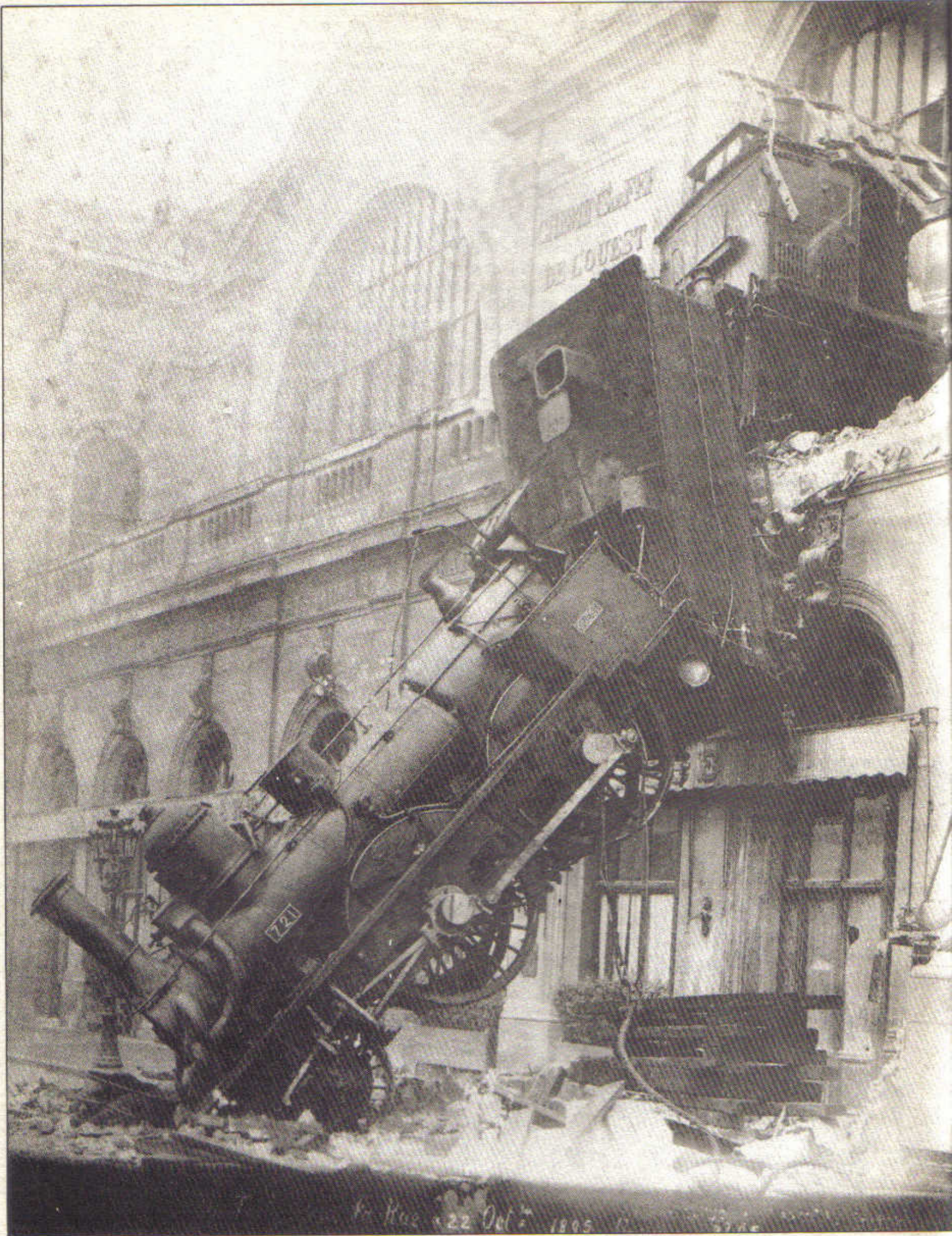

Photo. 22 Oct. 1895

Για τη θεωρία της οικουμενικότητας στο σημερινό κόσμο

Εδώ και αρκετό καιρό η φιλολογία για τις λεγόμενες κοινές ανθρώπινες αξίες, που αγκαλιάζουν όλους τους ανθρώπους, ανεξάρτητα από φύλο, θρήσκευμα, εθνικότητα και τάξη –που γι' αυτό ονομάζονται και οικουμενικές– κυριαρχεί στη διεθνή πολιτική ζωή, τους τελευταίους μάλιστα μήνες έφτασε στο φόρτε της. Παράλληλα, μόνιμη αναφορά γίνεται στα παγκόσμια προβλήματα που απασχολούν σήμερα την ανθρωπότητα, όπως η ειρήνη, η μόλυνση του περιβάλλοντος κ.ά. Το διεθνές πλαίσιο ευνοεί σήμερα εξαιρετικά μια τέτοια φιλολογία. Από τη μια η ύπαρξη τεραστίων προβλημάτων, που ρίχνουν τη σκιά τους πάνω στο μέλλον της ανθρωπότητας και από την άλλη ραγδαίες εξελίξεις, όπως η προσέγγιση των υπερδυνάμεων, οι αλλαγές στην Αν. Ευρώπη, η πτώση του τείχους, η Μάλτα, όλα δημιουργούν την αίσθηση ότι βαδίζουμε σε μια καινούρια εποχή, όπου τα μεγάλα προβλήματα του κόσμου θα λυθούν με την κοινή συνεργασία και κυρίως την πρωτοβουλία των «μεγάλων» δυνάμεων. Παραμονές της καινούριας χρονιάς, οι ΗΠΑ εισβάλλουν στον Παναμά, ενώ οι Σοβιετικοί εκφράζουν τη λύπη τους γιατί η ενέργεια αυτή ήταν σε αντίθεση «με τις θετικές τάσεις που σήμερα κερδίζουν έδαφος στην παγκόσμια πολιτική...» Τις ίδιες μέρες στη Ρουμανία ανατρέπεται ο Τσαουσέσκου και ο αμερικάνος υπουργός Τ. Μπαϊνκερ δηλώνει ότι οι ΗΠΑ δεν θα ήταν αντίθετες σε ενδεχόμενη στρατιωτική επέμβαση του Συμφώνου της Βαρσοβίας στη Ρουμανία για να βοηθήσουν στην ανατροπή του.

Πρωτοχρονιά, και στα μηνύματά τους Μπους και Γκορμπατσώφ ανταλλάσσουν φιλοφρονήσεις και συμφωνούν πως ο κόσμος βαδίζει προς ένα καλύτερο μέλλον.

Πού βαδίζει, λοιπόν, η Οικουμένη;

1. ΤΑ ΤΕΙΧΗ ΠΟΥ ΔΕΝ ΕΠΕΣΑΝ

Μετά τη Μάλτα και τις πρόσφατες αλλαγές στην Ανατολική Ευρώπη, που σηματοδότησαν το τέλος του μοντέλου του λεγόμενου «υπαρκτού σοσιαλισμού», ένας ύμνος υμνώνεται πάνω από την Ευρώπη και όλον τον «πολιτισμένο κόσμο»: Ο ύμνος της Οικουμενικότητας. Βγαίνει από τις πανεπιστημιακές καθέδρες, τα κοινοβούλια, τα παλάτια και τα προεδρικά μέγαρα, ανακατεύεται με τις ευχές του Πάπα και του Πατριάρχη, κατακλύζει τις φιλοσοφικές επιφυλλίδες, τα «σοβαρά», αλλά και τα «λαϊκά» έντυπα, χυμάρει μέσα από τις εφημερίδες, εκπέμπεται από τους ραδιοφωνικούς και τηλεοπτικούς σταθμούς, τους δορυφόρους, πλανιέται στους αιθέρες. Το βασικό του μοτίβο: πτώση των τειχών, τέλος των ιδεολογιών και των επαναστάσεων, τέλος του κομμουνισμού.

Σε περισιπούδαστο άρθρο του με τίτλο «Το τέλος της ιστορίας;» ο Francis Fukuyama¹ επικαλούμενος... τον Χάιγκελ, διατυπώνει τη θέση ότι έφθασε το τέλος της ιστορίας, όχι με την έννοια του τέλους των ιστορικών γεγονότων, όπως λέει, αλλά του **τέλους της εξέλιξης της ανθρώπινης σκέψης** για τις «πρωταρχικές αρχές», που συμπεριλαμβάνουν εκείνες που αφορούν την **πολιτική και κοινωνική οργάνωση** και άρα του τέλους των ιδεολογιών και της φιλοσοφίας. «Ο κομμουνισμός» γράφει, «τελείωσε, είτε ως δύναμη στον πραγματικό κόσμο, είτε ως ιδέα». Η εμφάνιση του κομμουνισμού όπως και του φασισμού αποδίδεται στον «παράγοντα Χ», **την κακή πλευρά της ανθρώπινης φύσης!** Παρόλο που η ιστορική εξέλιξη και οι επαναστάσεις τελείωσαν για τον κ. Fukuyama, ο ίδιος αναγνωρίζει ότι συντελείται μια τελευταία: «Πρέπει όμως να αναγνωρίσουμε ότι μια σημαντική επανάσταση λαμβάνει χώρα τη στιγμή αυτή στον κόσμο και ότι στην επανάσταση αυτή είναι οι ιδέες που μετρούν. Πρέπει να είναι σημαντικό για μας όταν ο γ.γ. του Σοβιετικού Κομμ. Κόμματος αναγγέλλει ότι η έννοια του σοσιαλισμού είναι να φύγουν οι αδύνατοι από το δρόμο των ισχυρών και των παραγωγικών, ή όταν λέει ότι το κόμμα του δεν έχει το μονοπώλιο της αλήθειας».

Δεν είναι εκπληκτικό; Η διεθνής αστική τάξη αναγνωρίζει στον Γκορμπατσώφ το δικαίωμα να ηγείται στην τελευταία επανάσταση της ιστορίας! Σίγουρα δεν είναι τυχαίο. Ο πρωταγωνιστικός του ρόλος στις εξελίξεις στην Σ.Ε. και την Ανατ. Ευρώπη και οι περίφημες θεωρίες του «για μια νέα οργάνωση της ζωής στον κοινό μας πλανήτη», τον καταξιώνουν σαν μαέστρο της οικουμενικής χορωδίας.

Δεν είναι δύσκολο να παρατηρήσει κανείς, ότι η **οικουμενικότητα που τόσο δοξάζεται σήμερα, δεν είναι καρπός καμμιάς «σύγκλισης» ιδεών και συστημάτων (κι ούτε θα μπορούσε ποτέ να είναι). Το αντίθετο, είναι οι αστικές αξίες και πρότυπα, η αστική ιδεολογία υψωμένη σε οικουμενική.** Σαν πρότυπο πολιτικού συστήματος προβάλλεται η αστική κοινοβουλευτική δημοκρατία και οι θεσμοί της και μάλιστα η **σημερινή αστική δημοκρατία των αναπτυγμένων χωρών, δηλαδή η παρακμή της αστικής δημοκρατίας.** Σαν πρότυπο οικονομικού συστήματος προβάλλεται ο καπιταλισμός και οι μηχανισμοί του, κέρδος ανταγωνιστικότητα, ελεύθερη αγορά, και μάλιστα ο σημερινός καπιταλισμός στην περίοδο της ολόπλευρης κρίσης και του παρασιτισμού του.

Σαν φιλοσοφία και τρόπος ζωής προβάλλονται οι αστικές αντιλήψεις για τη ζωή και μάλιστα οι αντιλήψεις της παρακμής της αστικής κοινωνίας: ατομισμός, υπεροχή, κοινωνική άνοδος και επιτυχία, αστική μόρφωση, λατρεία του χρήματος και της τύχης, εύνοια, προσωπική ευτυχία, που βέβαια πάνε χέρι - χέρι με την περιφρό-

νηση για τις μάζες, την υποκρισία, την κενότητα, την αμάθεια, και την πνευματική στέρωση, τις προλήψεις και τον σκοταδισμό, τον αμοραλισμό, το ρατσισμό και τον σβινισμό. Πρόκειται, λοιπόν, για μια **παρακμασμένη αστική οικουμενικότητα**.

Δεν είναι επίσης δύσκολο να παρατηρήσει κανείς και κάτι άλλο. Κέντρο όλης αυτής της φιλολογίας, πηγή του οικουμενικού ανέμου, είναι μια χούφτα «πολιτισμένες» χώρες και κυρίως σήμερα η Ευρώπη. Εδώ ξεκινάει κι εδώ τελειώνει ο «θρίαμβος» της «Δημοκρατίας» και της «Ελευθερίας», εδώ πέφτουν τα τείχη, εδώ δοξάζεται η μαγεία της αγοράς και η αιωνιότητα του καπιταλισμού. Αν και βέβαια η βιτρίνα της ευημερίας είναι ήδη ραγιασμένη στη Δύση, εκείνο που ολότελα «ξεχνιέται» μέσα στην οικουμενική ευφορία είναι ολόκληρος ο υπόλοιπος κόσμος. Τι κι αν ζει μέσα στη δυστυχία, κατοικεί σε τρώγλες, τρώει σκουπίδια και πεθαίνει κατά εκατομμύρια απ' την πείνα, πνίγεται, σκοτώνεται σε πολέμους από τα όπλα των «πολιτισμένων» χωρών, δέχεται την πιο άγρια πολιτική και κοινωνική καταπίεση. Γι' αυτόν τον κόσμο, μερικά λόγια συμπόνοιας και η υπόσχεση ότι οι πλούσιες χώρες θα αναλάβουν από κοινού να λύσουν τα προβλήματά τους πρέπει να είναι αρκετά. Για τους χορωδούς του οικουμενικού αλληλούια, οικουμενική είναι ο κόσμος τους. Πρόκειται, λοιπόν, για μία **ιμπεριαλιστική οικουμενικότητα**.

Το τείχος του Βερολίνου έπεσε, αλλά τα τείχη ανάμεσα στις τάξεις, τα τείχη ανάμεσα στα έθνη που καταπιέζουν και τα έθνη που καταπιέζονται, τα τείχη που χωρίζουν τους λαούς όλων των χωρών από τα ίδια τα αδέρφια τους δεν έπεσαν ακόμη. Γιατί, ίσως ποτέ άλλοτε στο παρελθόν είναι σήμερα επίκαιρος ο στίχος του Μπρεχτ: «**Οι εκμεταλλευτές ενώνονται, αλλά οι εκμεταλλευόμενοι μένουν χωρισμένοι**».

2. ΟΙ «ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΕΣ ΑΞΙΕΣ» ΚΑΙ Η ΑΞΙΑ ΤΗΣ ΘΕΩΡΙΑΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΤΗΤΑΣ

Είναι γνωστό, από την ιστορία γενικά και την ιστορία της φιλοσοφίας ειδικότερα, ότι οι κυρίαρχες τάξεις πάντα ήθελαν να επιβάλουν τις αντιλήψεις και τις αξίες τους σαν οικουμενικές, να τις υψώσουν σε πανανθρώπινες. Αφ' ενός δεν μπορούσαν οι ίδιες να δουν τα στενά ταξικά πλαίσια των δικών τους αξιών και αφετέρου –και κυρίως– είχαν συμφέρον να το κάνουν αυτό, γιατί έτσι μπορούσαν να τις επιβάλουν στις εκμεταλλευόμενες τάξεις, πράγμα που αποτελούσε όρο για τη διαίωνιση της κυριαρχίας τους.

Αυτό έκανε στην αρχαιότητα η τάξη των δουλκοπητών, το ίδιο στο Μεσαίωνα οι φεουδάρχες, το ίδιο αργότερα (και συνεχίζει να κάνει σήμερα) η αστική τάξη. Συνέβαινε, μάλιστα, στην περίοδο ανόδου μιας τέτοιας τάξης, όπου αυτή συμμαχούσε αρχικά με τις λαϊκές μάζες, οι τελευταίες να ενστερνίζονται τις ιδέες της, γιατί μέσα από την νίκη τους νόμιζαν ότι έβλεπαν και τη δική τους απελευθέρωση.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η άνοδος της αστικής τάξης και ιδίως η σπουδαιότερη επανάστασή της, η Γαλλική. Η αστική τάξη επέβαλε και κέρδισε –με τις ιδέες της ελευθερίας, της ισότητας και της αδερφοσύνης– τις μάζες. Όπως κάθε τάξη, όμως, **έδωσε στις ιδέες αυτές το δικό της περιεχόμενο**, ιστορικά προοδευτικό τότε, αλλά συνάμα περιορισμένο.

Όσο προχωρούσε η αστική κοινωνία, τόσο περισσότερο φαινόταν τα στενά όρια των ιδεών της. Η εξέλιξη των αξιών της ακολούθησε την εξέλιξη της ίδιας. Όσο πιο αντιδραστική γινόταν αυτή, τόσο πιο αποξενωμένες από την κοινωνία γίνονταν και οι αξίες της. Ο μηχανιστικός υλισμός της μετατράπηκε σε χυδαίο και αργότερα σε μαύρο ιδεαλισμό, η ελευθερία σε ελευθερία του κεφαλαίου να εκμεταλλεύεται και να αιματοκυλά τον κόσμο, η ισότητα σε κενό γράμμα, η αδερφοσύνη σε εθνικό και φυλετικό μίσος, ο διεθνιασμός σε αλληλεγγύη των καπιταλιστών και σε κοσμοπολιτισμό του κεφαλαίου.

Σήμερα, σε μια εποχή ολοκληρωτικής σήψης του καπιταλισμού στο ανώτατο στάδιό του, καμιά αντικειμενική βάση, ακόμη και για αναφορά, σε «οικουμενικές αξίες» δεν υπάρχει, παρά μόνον το πιο βαθύ αντιδραστικό συμφέρον των ιμπεριαλιστών.

Τι κοινά συμφέροντα και αξίες μπορεί να έχει ο εξαθλιωμένος Αμερικανός άστεγος με το Ρήγκαν που διακήρυττε ότι φταίει ο άστεγος, γιατί αν και του δίνουν στέγη προτιμά να κοιμάται στους δρόμους και τους σταθμούς, η Θάτσερ με τον άνεργο εργάτη των ναυπηγείων που αυτοκτόνησε για να πάρει αποζημίωση η οικογένειά του και να συνεχίσουν τα παιδιά του το σχολείο, οι διεφθαρμένοι γιαπωνέζοι πρωθυπουργοί με τους γιαπωνέζους εργάτες που δουλεύουν 10ωρο, ο Ροκφέλλερ και οι πολυεθνικές του με τον πεινασμένο αγρότη του τρίτου κόσμου που τον γδέρνουν, η Union Carbide με τα θύματά της;

Και δεν αποτελεί σ' αυτές τις συνθήκες έγκλημα, όταν άνθρωποι που θέλουν να λέγονται ηγέτες του κομμουνιστικού κινήματος και φορείς των απελευθερωτικών ιδεών μιλούν και διαδίδουν σ' έναν τέτοιο κόσμο τις ιδέες της οικουμενικότητας των αξιών και των πανανθρώπινων ιδανικών;

Είναι άλλο πράγμα το συμφέρον της **συντριπτικής πλειοψηφίας της ανθρωπότητας**, που μερικές φορές καταχρηστικά αναφέρεται σαν πανανθρώπινο, με την αποδοχή κοινών αξιών και συμφερόντων για όλους τους ανθρώπους, ανεξάρτητα από τάξη, που οι άνθρωποι αυτοί προπαγανδίζουν.

Ο ιστορικός υλισμός και η μαρξιστική φιλοσοφία πάντα αποκάλυπταν τη σχετικότητα των αξιών και την ταξική τους φύση, δηλαδή τα κοινωνικά συμφέροντα που αυτές υπηρετούσαν. **Γιατί, οι κυρίαρχες ιδέες κάθε εποχής, ήταν πάντοτε οι ιδέες της κυρίαρχης τάξης.**

Στενά δεμένη με την οικουμενική προσέγγιση των πραγμάτων είναι και η **θεωρία της ανθρώπινης φύσης**, που χρησιμεύει και σαν φιλοσοφική βάση της αντίληψης για την ύπαρξη οικουμενικών αξιών (αποδεκτών από όλους τους ανθρώπους). Σύμφωνα με τη θεωρία αυτή, όλοι οι άνθρωποι είναι τελικά ίδιοι από τη φύση τους, αφού έχουν κοινές ανάγκες και πόθους, χαιρόνται, λυπούνται, ερωτεύονται, κάνουν παιδιά, πεθαίνουν. Δεν μπορεί, λοιπόν, παρά να μπορούν να βρουν μια κοινή γλώσσα στα προβλήματά τους.

Η θεωρία αυτή εξετάζει τον άνθρωπο σα βιολογική φύση, αγνοεί την **κοινωνική του φύση**, τον κοινωνικό χαρακτήρα των σχέσεων στις οποίες αυτός είναι ενταγμένος. Αγνοεί το κοινωνικό είναι που φτιάχνει την κοινωνική συνείδηση, παραβλέπει το γεγονός, ότι ακόμη κι' αυτά τα «φυσικά» ανθρώπινα συναισθήματα εκδηλώνονται με διαφορετικό τρόπο ανάμεσα στις τάξεις και ότι ακόμη, συνήθως, η χαρά των μεν είναι λύπη για τους

δε, η ευτυχία των μεν, δυστυχία των δε.

Στη βάση μιας τέτοιας θεωρίας είναι θεμελιωμένη και η θέση για την αγάπη ανάμεσα σε όλους τους ανθρώπους, που ήταν και η βάση του κοινωνικού κηρύγματος της Χριστιανικής θρησκείας. Στο σημερινό κόσμο υιοθετούνται συχνά αυτές οι απόψεις. Και κηρύσσονται, ακόμη και μέσα στους κόλπους του εργατικού κινήματος, απ' αυτούς που υποτίθεται ότι εκφράζουν τα συμφέροντά του.

Το πιο χτυπητό ίσως παράδειγμα είναι αυτό του Χρουτσώφ που δήλωσε κάποτε: « Όμως σύντροφοι, **άνθρωποι είναι κι αυτοί** που προσδιορίζουν την πολιτική των ιμπεριαλιστικών χωρών. Και αυτοί οι άνθρωποι διαθέτουν, όπως όλοι, ένα κρανίο κι ένα μυαλό. Το πως λειτουργεί το μυαλό τους, αυτό είναι άλλη υπόθεση...»². Να λοιπόν η θεωρία της ανθρώπινης φύσης, εφαρμοσμένη στις διεθνείς σχέσεις, και στο... κρανίο των ιμπεριαλιστών!

Ο Μάο, σχολιάζοντας αυτή τη θεωρία και αναφερόμενος στο ζήτημα της ύπαρξης κοινών αξιών για την ανθρωπότητα, μίλησε μ' ένα θαυμάσιο τρόπο πάνω στο πρόβλημα και τη λύση του:

«Υπάρχει κάτι τέτοιο σαν την **«ανθρώπινη φύση»**; Βέβαια ναι. **Μα δεν υπάρχει παρά μια συγκεκριμένη ανθρώπινη φύση που, στην κοινωνία που είναι χωρισμένη σε τάξεις, γίνεται η ανθρώπινη φύση που αντιπροσωπεύει την ταξική συνείδηση. Υπερασπιζόμαστε την ανθρώπινη φύση των προλεταρίων, ενώ οι καπιταλιστές και μικροαστοί υπερασπίζονται την ανθρώπινη φύση των τάξεων των καπιταλιστών και των μικροαστών, ενώ σύγκαιρα ισχυρίζονται ότι η ανθρώπινη φύση είναι «μοναδική» γιατί, στα μάτια τους, η ανθρώπινη φύση των προλεταρίων είναι απάνθρωπη (...). Δεν υπάρχει στον κόσμο αγάπη ή μίσος δίχως αιτία. Από τότε που η ανθρωπότητα χωρίστηκε σε τάξεις, η υποτιθέμενη «αγάπη της ανθρωπότητας», μια αγάπη μοναδική και αδιάκριτη, δεν υπήρξε ποτέ. Είναι κάτι που επαναλαμβάνονταν στα λόγια από τους αρχηγούς, από τον Κομφούκιο, από τον Τολστόι, μα ποτέ δεν πραγματοποιήθηκε. Γιατί δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί σε μια κοινωνία χωρισμένη σε τάξεις. Η πραγματική αγάπη της ανθρωπότητας είναι δυνατή, μα μόνο όταν η διάκριση σε τάξεις θα έχει ολότελα εξαφανιστεί από τον κόσμο. Η κοινωνία είναι χωρισμένη επειδή υπάρχουν τάξεις. Η κοινωνία δεν θα ενωθεί πριν εξαφανιστούν οι τάξεις. Μόνον τότε θ' ανατείλει η αγάπη της ανθρωπότητας – που σήμερα ακόμη δεν μπορεί να υπάρχει. Δεν αγαπούμε το φασισμό, δεν αγαπούμε τον εχθρό μας, δεν αγαπούμε το απαίσιο πρόσωπο της σημερινής κοινωνίας. Ο σκοπός μας είναι να τα αφανίσουμε (...)**»³.

3. ΤΑ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΚΑΙ Ο ΔΡΟΜΟΣ ΓΙΑ ΤΗ ΛΥΣΗ ΤΟΥΣ

Εάν δεν υπάρχουν οικουμενικές αξίες (σαν αντανάκλαση κοινών συμφερόντων) μπορεί να υπάρξουν κοινά αποδεκτές λύσεις στα λεγόμενα οικουμενικά προβλήματα; Σύμφωνα με το Μαρξισμό, αλλά και την κοινή λογική, προφανώς όχι. Ωστόσο, ορισμένοι φθάνουν τόσο μακριά, ώστε να ισχυριστούν ότι αυτά τα ίδια τα προβλήματα επιβάλλουν τέτοιου είδους λύσεις και άρα και αξίες οικουμενικού χαρακτήρα.

Ας δούμε όμως κατ' αρχήν τί και ποιά είναι αυτά τα προβλήματα. Υπάρχουν σαν τέτοια; Κι' αν ναι, οι λύσεις τους μπορεί να είναι κι' αυτές οικουμενικές; Για να απαντήσουμε με συστηματικό τρόπο είναι ανάγκη να ξεχωρίσουμε τρεις γενικές κατηγορίες αυτών των προβλημάτων.

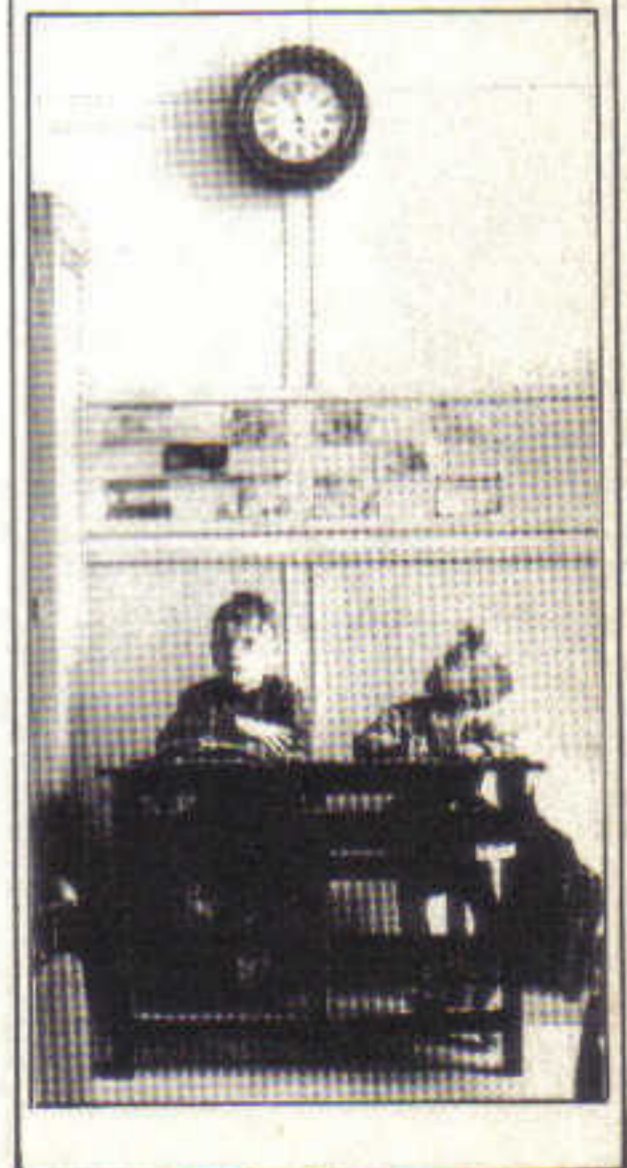
Γίνεται πολύ συχνά αναφορά σε τέτοια προβλήματα, όπως η παγκόσμια οικονομική κρίση, η υπερχρέωση των χωρών του τρίτου κόσμου, η φτώχεια, η πείνα, οι ενδημικές ασθένειες που θερίζουν ακόμη τις καθυστερημένες χώρες, ο αναλφαβητισμός. Είναι φανερό, ότι αυτά τα προβλήματα όχι μόνον υπάρχουν, αλλά και κυριαρχούν στο σύγχρονο κόσμο, ωστόσο **δεν είναι οικουμενικά**. Ναι, η μεγάλη πλειοψηφία των ανθρώπων πεινάει, εξασθενεί, ζει μέσα στη φτώχεια και την αγραμματοσύνη, αλλά μήπως **όλοι** πεινάνε, **όλοι** δυστυχούν; Όχι βέβαια. Και πώς είναι δυνατόν να γίνεται λόγος για κοινή θέληση όλων να λυθεί λ.χ. το πρόβλημα της πείνας, όταν **προϋπόθεση** για την καλοζωία αυτών που πρωτιστατούν σε αυτές τις «εκστρατείες» είναι ακριβώς η πείνα των πολλών; Όσο για την παγκόσμια οικονομική κρίση, είναι κρίση του καπιταλιστικού συστήματος **και μόνον** αυτού. Και το σύστημα αυτό, όσο κι αν σήμερα έτσι φαίνεται, δεν είναι ιστορικά **το μοναδικό** στο σύγχρονο κόσμο, αντίθετα η αξεπέραση κρίση του είναι αλάθητο σημάδι της ιστορικής παρακμής του. Παραπέρα οι συνέπειες αυτής της κρίσης πλήττουν με ριζικά διαφορετικό τρόπο τις διάφορες τάξεις και χώρες και ανάμεσά τους δεν υπάρχει κοινό αλλά αντιπθέμενο συμφέρον, ως προς τη λύση της, που καθολικά και μακροπρόθεσμα είναι αδύνατη στα πλαίσια του σημερινού κοινωνικού συστήματος.

Πέρα από την εύλογη πρόθεση της συγκάλυψης του **πραγματικού χαρακτήρα και των αιτιών** αυτών των προβλημάτων, η αναγόρευσή τους σε οικουμενικά έρχεται σήμερα να εξυπηρετήσει και ορισμένα ιδιαίτερα συμφέροντα. Στις χώρες του λεγόμενου «υπαρκτού σοσιαλισμού» έχουν πιστά μεταφερθεί στον ένα ή στον άλλο βαθμό όλα αυτά τα προβλήματα: και η κρίση με όλες τις εκδηλώσεις της (υπερχρέωση, πτώση των ρυθμών ανάπτυξης και της παραγωγής, πληθωρισμός, ανεργία, ελλείψεις κ.λπ.) και η φτώχεια και οι ασθένειες και ο αναλφαβητισμός σαν συνέπεια της πρώτης.⁴

Πώς αλλιώς θα μπορούσαν να δικαιολογηθούν αυτά, παρά σαν «οικουμενικά» και ανεξάρτητα επομένως του κοινωνικού συστήματος;

Έτσι, λοιπόν, η πρώτη κατηγορία προβλημάτων συμπεριλαμβάνει όλα εκείνα τα παγκόσμια κοινωνικά προβλήματα, που γεννήθηκαν ή (και) διατηρούνται από το υπάρχον κοινωνικό σύστημα και που πλήττουν **αποκλειστικά** τις εκμεταλλεζόμενες μάζες, ιδίως στις καθυστερημένες χώρες.

Υπάρχουν ακόμη τα προβλήματα των φυσικών καταστροφών (πλημμύρες, θύελλες, σεισμοί κ.λπ.) και των ανιάτων ασθενειών. Να, λοιπόν, και «αυθεντικά» οικουμενικά προβλήματα! Τι μπορεί να πει κανείς για την πλημμύρα ή το σεισμό, που δεν κοιτάζει πλούσιους και φτωχούς, αστούς και προλεταρίους. Ή το ίδιο για τον καρκίνο ή άλλες ανιάτες αρρώστιες, που η ανακάλυψη λ.χ. ενός φάρμακου γι' αυτές θα ήταν καλό για όλη την ανθρωπότητα;

Το ζήτημα πρέπει να προσεγγιστεί διαλεκτικά. Επειδή τα προβλήματα αυτά έχουν να κάνουν και με την αντίθεση ανθρώπου - φύσης, που η λύση της βρίσκεται στην ανάπτυξη των παραγωγικών δυνάμεων, έχουν και μια **οικουμενική διάσταση**. Ωστόσο, η διαλεκτική προσέγγιση μας υποχρεώνει να εξετάσουμε τα βασικά στοιχεία που συνθέτουν τα προβλήματα αυτής της κατηγορίας. Τα στοιχεία αυτά είναι οι αιτίες, το αντικείμενο της δράσης (δηλαδή οι άνθρωποι) και οι λύσεις.

Εξετάζοντας τις αιτίες, θα δούμε ότι αυτές δεν είναι πάντα ή μόνον φυσικές, αλλά και ο ανθρώπινος παράγοντας έρχεται να παίξει έναν πολλές φορές αποφασιστικά ολέθριο ρόλο. (Εδώ το αντικείμενο γίνεται συγχρόνως έμμεσα και υποκείμενο). Όταν το Μπαγκλαντές πνίγεται κάθε χρόνο στα νερά, δεν φταίει μόνον οι φυσικές αιτίες, αλλά και η ανθρώπινη επέμβαση. Όταν οι Άγγλοι αποικιοκράτες απογύμνωναν τεράστιες δασικές εκτάσεις στα νότια των Ιμαλαίων, για να φτιάξουν φυτείες τσαγιού, ούτε σκέφτονταν, ούτε ενδιαφέρονταν για τις μακροπρόθεσμες συνέπειες στην αλλαγή του κλίματος (αύξηση των βροχών) και της πλημμυρικής απορροής, μια βασική -ανάμεσα σε άλλες- αιτία που το Μπαγκλαντές πνίγεται.⁵ Όταν η ξηρασία και η λειψυδρία προσβάλλουν την Αφρική και μετατρέπουν εκατομμύρια εκτάρια σ' όλον τον κόσμο σε έρημο, δεν είναι κύρια η φύση που φταίει γι' αυτό, αλλά η πολιτική της συστηματικής απογύμνωσης των φυσικών πόρων, που εφαρμόσαν και εφαρμόζουν οι ιμπεριαλιστές και η αντανάκλασή της πάνω στο φυσικό κλίμα. Όσον αφορά τέτοιες αρρώστιες όπως ο καρκίνος, είναι αποδεδειγμένη η σύνδεσή τους με τις συνθήκες στις βιομηχανικές χώρες, τη μόλυνση, τη διατροφή, τον τρόπο ζωής κ.λπ.

Αλλά ποιούς πλήττουν όλες αυτές οι θεομηνίες; Μήπως όλους εξ' ίσου; Όλος ο κόσμος γνωρίζει και έχει συνδέσει στο μυαλό του τις φυσικές καταστροφές με τον Τρίτο Κόσμο. Παραπέρα, πλημμύρες λ.χ. γίνονται στο Μπαγκλαντές, γίνονται και στις ΗΠΑ. Ας μετρήσει κανείς τα θύματα. Δεν θα βρει μια αναλογία γύρω στο 1000:1 κατά μέσο όρο; Πλημμύρα έγινε και στην Αθήνα, το Νοέμβρη του '77, τότε που πνίγηκαν 30 άνθρωποι. Σε ποιες περιοχές ζούσαν αυτοί; Μήπως στην Κηφισιά και το Ψυχικό; Ή στις νοτιοδυτικές φτωχογειτονιές με τα αυθαίρετα, το ανύπαρκτο σύστημα αποχέτευσης ομβρίων, τις φραγμένες ρεματιές... Σεισμοί έγιναν στο Μεξικό, στην Τουρκία, στην Αρμενία. Έγινε πρόσφατα και στο Σαν Φραντσίσκο. Ας μετρηθούν και πάλι τα θύματα.

Όσο για τις λύσεις; Τι να πει κανείς γι' αυτές. Τι να πει για το Μπαγκλαντές, που οι ξένες τεχνικές εταιρείες έφτιαξαν τεράστια φράγματα, που συγκεντρώνουν τα νερά και πνίγουν τον πληθυσμό «επιστημονικά» (ενώ συγχρόνως ρίχνουν στο λαό το σύνθημα: «*Να μην ανακατεύουμε την πολιτική με τις πλημμύρες*»⁶) ή για τις Φιλιππίνες όπου το αντιπλημμυρικό σύστημα της Μανίλα, για να σώσει τις πλούσιες συνοικίες, διοχετεύει τα νερά στις φτωχογειτονιές, πνίγοντας συνειδητά τον κόσμο.

Η επιστήμη και η τεχνολογία στα χέρια του ιμπεριαλισμού και των κυρίαρχων τάξεων όχι μόνον δε λυτρώνει τις μάζες από το μένος των φυσικών στοιχείων, **αλλά με τη σειρά της τις σκοτώνει**.

Σ' αυτό το σημείο της αντιδραστικότητας έχουν φτάσει οι τάξεις αυτές, ώστε ακόμη και στο φιλοσοφικό επίπεδο αναπτύσσουν τώρα θεωρίες για το **αδύνατο** της αποφυγής των φυσικών καταστροφών ή της θεραπείας των ασθενειών.

Φιλοαμερικάνικες ισλαμικές ομάδες στο Μπαγκλαντές διαδίδουν στις μάζες ολόγαν, όπως «η πλημμύρα είναι η κατάρα του Θεού», είναι μια ακατανίκητη, αναπόφευκτη φυσική καταστροφή», «είναι η κακή μας μοίρα».

Μετά απ' αυτά, οι θεωρίες για τον οικουμενικό χαρακτήρα της επιστήμης και της τεχνολογίας, για τις περιβόητες «νέες τεχνολογίες», που χωρίς αλλαγή του κοινωνικού συστήματος θα σώσουν την ανθρωπότητα, μόνον τον περίγελο του κόσμου θα άξιζε να προκαλούν.

Είναι φανερό, πως εκείνοι που είναι και τα **κύρια θύματα** των φυσικών και των «φυσικών» καταστροφών, δηλαδή οι λαϊκές μάζες, είναι αυτές -που σε αντίθεση με τις κυρίαρχες τάξεις- έχουν βασικό συμφέρον από τη λύση αυτών των προβλημάτων, που τα αιτιά τους σήμερα είναι **εν μέρει μόνο φυσικά**. Και είναι αυτές οι μάζες μονάχα που έχουν την **ιστορική δυνατότητα** να δώσουν τη λύση.

Σε τόσο αναπτυγμένες χώρες όπως οι ΗΠΑ, συναντά κανείς παρόμοιες αντιλήψεις, πιο «επιστημονικά» σερβιρισμένες. Έτσι, στο έγκυρο περιοδικό Time, σε άρθρο του πριν μερικά χρόνια για τη διάγνωση του καρκίνου, διατυπωνόταν η άποψη, ότι πιθανόν ο καρκίνος να είναι «**εγγενής**» ασθένεια της ζωής και γι' αυτό να μην μπορέσει ποτέ να τον νικήσει η επιστήμη!

Είδαμε ότι η δεύτερη κατηγορία προβλημάτων περιλαμβάνει όλα εκείνα, για τα οποία φυσικά στοιχεία -οι εξωκοινωνικοί παράγοντες- παίζουν ένα βασικό ρόλο, αλλά γενικά συνδυάζονται με τους κοινωνικούς, οξύνονται απ' αυτούς και πλήττουν κύρια τις λαϊκές μάζες.

Τρίτη και τελευταία κατηγορία προβλημάτων παγκόσμιας κλίμακας, και από τα πιο σοβαρά, είναι αυτά της μόλυνσης - καταστροφής του περιβάλλοντος και το πρόβλημα της ειρήνης και του πολέμου, προβλήματα που κυριαρχούν στη σημερινή διεθνή ζωή. Τα προβλήματα αυτά, λένε, είναι οικουμενικά, γιατί αφορούν και αγκαλιάζουν όλη την ανθρωπότητα. Όλοι είναι θύματα της μόλυνσης του περιβάλλοντος και όλοι κινδυνεύουν από έναν ενδεχόμενο πόλεμο· γι' αυτό όλοι έχουν **κοινό** συμφέρον να τον αποτρέψουν.

Εδώ γίνεται, άλλοτε άθελα και άλλοτε ηθελημένα, παραγνώριση ορισμένων θεμελιωδών κοινωνικών νόμων, που αποτελούν **ιστορικές νομοτέλειες, ανεξάρτητες από τη θέληση του ανθρώπου**. Αυτές είναι η επιδίωξη του ανώτατου κέρδους της καπιταλιστικής κοινωνίας (που συνέπειά της είναι και η μόλυνση του περιβάλλοντος) και οι εγγενείς αντιθέσεις ανάμεσα στις ομάδες των καπιταλιστών, που παγκόσμια εκφράζονται με τον ανταγωνισμό τους για τον έλεγχο των αγορών και το μοίρασμα του κόσμου (που συνέπειά του είναι οι πόλεμοι, τοπικοί και παγκόσμιοι).

Και βέβαια, θα μπορούσε κανείς να δεχθεί ότι τελικά -στον ένα ή στον άλλο βαθμό- όλοι (ακόμα και τα μέλη των κυρίαρχων τάξεων) πλήττονται από τη μόλυνση του περιβάλλοντος και ότι οι ιμπεριαλιστές κινδυνεύουν κι' αυτοί σ' έναν παγκόσμιο πόλεμο -ιδιαίτερα σε έναν πόλεμο με τα σημερινά όπλα- και να διακρίνει μια οικουμενική πλευρά στα ζητήματα (αφού από τις συνέπειές τους θίγονται όλοι). Ωστόσο, αυτό δε θα έλεγε τίποτα για την ουσία των προβλημάτων.

Ας την αναλύσουμε, χρησιμοποιώντας τα τρία βασικά στοιχεία: αίτια, συνέπειες, λύσεις.

Ποιά είναι τα αίτια της καταστροφής του περιβάλλοντος; Είναι φυσικά; Όχι βέβαια, άρα είναι κοινωνικά. Είναι από μόνη της η ανάπτυξη των παραγωγικών δυνάμεων; Γιατί τότε δεν υπήρχε στις χώρες που οικοδομήθηκε ο σοσιαλισμός; Ήταν σχετικά χαμηλή τότε η ανάπτυξη τους; Μα εδώ παρατηρείται μόλυνση και καταστροφή σε χώρες εξαιρετικά καθυστερημένες βιομηχανικά. **Άρα αίτιο είναι η ανάπτυξη των παραγωγικών δυνάμεων, κάτω από ένα δοσμένο σύστημα παραγωγικών σχέσεων, αυτό του καπιταλισμού, και μάλιστα στο ιμπεριαλιστικό του στάδιο.**

Μια ματιά στον κόσμο το πιστοποιεί: Ας δει κανείς ποιός μολύνει τις μεγαλουπόλεις, ποιος στέλνει τοξικά απόβλητα με πλοία στον τρίτο κόσμο, ποιος ρίχνει πυρηνικά απόβλητα στην Ιρλανδική θάλασσα, ποιος καίει τα δάση στον Αμαζόνιο, ας δει το Τσέρνομπιλ, το Σοβέζο, την Αλάσκα, το Μομπάλ.⁷ Ποιοί είναι τα βασικά θύματα αυτής της καταστροφής; Οι καπιταλιστές και η αριστοκρατία, που ζουν στα καλύτερα προάστεια, που έχουν τα θέρετρό τους στις ωραιότερες φυσικά περιοχές ή οι εργάτες, τα εκατομμύρια των μαζών, που ζουν και δουλεύουν κάτω από τις πιο άθλιες συνθήκες, που το κεφάλαιο τους επιβάλλει;

Συμφασμένη με όλα αυτά είναι και η δυνατότητα της λύσης. Από που μπορεί να προέλθει αυτή; Από όλους μαζί, δηλαδή κι από αυτούς που από **συμφέρον** καταστρέφουν το περιβάλλον ή μόνο από εκείνους που δεν έχουν τίποτα να κερδίσουν από την καταστροφή του, αλλά πολλά από τη σωτηρία του;

Ας παρακολουθήσουμε την επιχειρηματολογία του Γκορμπατσώφ για τον πυρηνικό πόλεμο, που -ας σημειωθεί- δεν είναι εντελώς καινούρια, αλλά η παραπέρα ανάπτυξη απόψεων που εδώ και δεκαετίες διατυπώθηκαν από τη σοβιετική ηγεσία. Αφού κάνει αναδρομή στις ιστορίες των κοινωνιών του παρελθόντος, όπου τα ταξικά συμφέροντα ήταν «ο ακρογωνιαίος λίθος, τόσο της εξωτερικής, όσο και της εσωτερικής πολιτικής», καταλήγει τελικά: «Σήμερα με την εμφάνιση των όπλων μαζικής, δηλαδή **οικουμενικής** καταστροφής, παρουσιάστηκε ένα αντικειμενικό όριο για την ταξική αντιπαράθεση στο διεθνή στίβο: η απειλή της παγκόσμιας καταστροφής. Για πρώτη φορά παρουσιάστηκε ένα πραγματικό, όχι υποθετικό και μακρινό, **κοινό ανθρώπινο συμφέρον** - να σώσουμε την ανθρωπότητα από την καταστροφή»⁸ (σ.σ. οι υπογρ. δικές μας).

Ας αναλύσουμε το συλλογισμό: υπάρχει ένα κοινό ανθρώπινο συμφέρον, η μη καταστροφή της ανθρωπότητας.

Από τί απειλείται, όμως, η ανθρωπότητα να καταστραφεί; Εδώ δεν πρόκειται για έναν εξωτερικό κίνδυνο, λ.χ. φυσικό, που ενώνει όλους, αλλά για έναν κίνδυνο που προέρχεται από αυτούς που έφτιαξαν τα πυρηνικά όπλα και ανταγωνίζονται με αυτά. Έτσι, έχουμε το οξύμωρο σχήμα, να αναζητείται η σωτηρία της ανθρωπότητας από αυτούς που την απειλούν!

Ακόμη, θα μπορούσε να ρωτήσει κανείς; Εάν έτσι είναι τα πράγματα, γιατί δεν καταργήθηκαν τα πυρηνικά όπλα εδώ και τρεις δεκαετίες, αφού ο κίνδυνος του «ολοκληρωτικού αφανισμού» υπήρχε από τότε; Γιατί είχαμε δεκάδες τοπικούς πολέμους, με εκατομμύρια νεκρούς στο Γ' κόσμο, πολέμους που περιέκλειαν τον κίνδυνο ενός γενικευμένου;

Αντίθετα, είναι λογικό να δεχτεί κανείς, ότι αν σήμερα οι ιμπεριαλιστές αναγνωρίζουν έναν αυξημένο κίνδυνο από τα πυρηνικά όπλα (για τα συμφέροντά τους, βέβαια, πάνω από όλα), αυτός δεν είναι λόγος που μπορεί να καταργήσει τον ανταγωνισμό τους, αλλά το πολύ - πολύ να τους οδηγήσει τελικά στην **κατάργηση της συγκεκριμένης μορφής όπλων** και την αντικατάστασή τους από άλλα, ανώτερα τεχνολογικά, που δεν έχουν τα μειονεκτήματά τους. (Στοιχεία για μια τέτοια κατεύθυνση του εξοπλιστικού ανταγωνισμού υπάρχουν σήμερα αρκετά, αλλά η ανάλυσή τους ξεφεύγει από το αντικείμενο του άρθρου). Ο διαλεκτικός τρόπος σκέψης επιβάλλει να αναγνωρίσουμε, ότι το ζήτημα των πυρηνικών όπλων και κάθε είδους όπλου, θα λυθεί τελικά με τη **λύση** των κοινωνικών αντιθέσεων -που η ύπαρξή τους εκδηλώνεται σήμερα και με τόσο φρικτές μορφές- και όχι με τη συγκάλυψη και το συγκερασμό τους, που άλλωστε είναι αδύνατος.

Το ότι οι σοβιετικοί χρησιμοποιούν αυτό το επιχείρημα σαν το «βαρύ πυροβολικό» για τη θεμελίωση της θεωρίας της οικουμενικότητας στο ζήτημα της ειρήνης, δε σημαίνει κιόλας ότι πιστεύουν. Αποκαλυπτικός είναι στο σημείο αυτό ο στρατάρχης Ογκαρκόφ: «... Η Σοβιετική Ένωση και τα αδελφά σοσιαλιστικά κράτη σ' αυτήν την περίπτωση (σ.σ. του πυρηνικού πολέμου) σε σύγκριση με τα ιμπεριαλιστικά κράτη κατέχουν θετικά πλεονεκτήματα... **Αυτό δημιουργεί για αυτά τις αντικειμενικές δυνατότητες για να πετύχουν τη νίκη...**»⁹

Κι αυτό λεγόταν σε μια περίοδο, όπου η επίσημη σοβιετική προπαγάνδα διακήρυσσε σ' όλους τους τόνους (ίσως και σήμερα άλλωστε), ότι παγκόσμιος πόλεμος σημαίνει πυρηνικός πόλεμος σημαίνει εξαφάνιση του ανθρώπινου πολιτισμού και του ανθρώπινου είδους...

Θα πρέπει πάντα να έχουμε υπ' όψη, ότι όταν οι ιμπεριαλιστές μιλούν για ειρήνη, εννοούν μια ειρηνική περίοδο όπου το σύστημά τους είναι κυρίαρχο, όπως συμβαίνει σήμερα, δηλαδή μια **ιμπεριαλιστική ειρήνη**, στη διάρκεια της οποίας ετοιμάζουν τον επόμενο πόλεμο. Η ειρήνη τους, λοιπόν, δεν είναι καθόλου οικουμενική. Οι λαοί, αντίθετα, θέλουν μια πραγματική ειρήνη, θεμελιωμένη πάνω στη ριζική αλλαγή του κοινωνικού συστήματος που γεννά τον πόλεμο.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΑ

Αναρίθμητα γεγονότα που αγκαλιάζουν όλα τα ζητήματα του κόσμου μαρτυρούν, ότι η αστική τάξη βάζει τα στενά ταξικά της συμφέροντα πάνω από αυτά της συντριπτικής πλειοψηφίας της ανθρωπότητας, ενώ **αντίθετα τα συμφέροντα της βασικής αντίπαλης τάξης, της εργατικής, ταυτίζονται με το μέλλον της ανθρωπότητας**. Αν και ορισμένες αιτίες ορισμένων παγκόσμιων προβλημάτων δεν είναι πάντα ή μόνο ταξικές, αν και οι συνέπειες ορισμένων από αυτά μπορεί να πλήττουν κάπως ακόμη και τις κυρίαρχες τάξεις, η λύση όλων των παγκόσμιων προβλημάτων είναι **απόλυτα ταξική**. Μόνον οι λαϊκές μάζες, αυτή η κινητήρια δύναμη της ιστορίας, υψωμένες σε κυρίαρχους της κοινωνίας, μπορούν να λύσουν τελικά **όλα** τα προβλήματα που σκαζούν σήμερα το μέλλον της ανθρωπότητας.

Πέτρος Πετρίδης

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. F. Fukuyama: ο υποδιευθυντής της διεύθυνσης για τη χάραξη πολιτικής του State Department.
2. Ν. Χρουτσώφ: Ομιλία στη συνάντηση για τη Σοβιετοουγγρική φιλία, 19/7/63.
3. Μάο Τσε Τουνγκ: «Τέχνη και Καλλιτέχνες», μέρος IV.
4. Στον Πολωνικό τύπο, πριν 5 χρόνια, αναφερόταν η αύξηση των κρουσμάτων **φυματίωσης** με χιλιάδες θύματα.
5. Αταούρ Ραχμάν: «Οι μάζες θα βάλουν τέλος στις φτιαγμένες από τον άνθρωπο πλημμύρες», άρθρο στο περιοδικό A WORLD TO WIN, Απρίλης 1989.
6. Στο ίδιο.
7. Μομπάλ: Κωμόπολη στην Ινδία, όπου το 1985, διαφυγή θανατηφόρου αερίου από χημικό εργοστάσιο της αμερικάνικης εταιρείας Union Carbide είχε σαν αποτέλεσμα το θάνατο 3.000 περίπου ατόμων και την μόνιμη παραλυσία χιλιάδων άλλων.
8. Μ. Γκορμπατσώφ: «Περεστρόικα, Νέα Σκέψη για τη χώρα μας και τον κόσμο», σελ. 259.
9. David HolloWay: «Η Σοβ. Ένωση και ο αγώνας των εξοπλισμών», σελ. 54. Έχει παρθεί από την «Εισαγωγή στη Στρατιωτική Στρατηγική» της Σοβιετικής Εγκυκλοπαιδείας, στρατάρχης Ογκαρκώφ, 1979.

Μας έγραψαν...

Σκέψεις γύρω
από το 22ο
τακτικό συνέδριο
της ΟΙΕΛΕ

Το Συνέδριο
έγινε
οι ιδιωτικοί
εκπαιδευτικοί
τί κάνουν;

Στις 15, 16 και 17 Δεκεμβρίου πραγματοποιήθηκε το 22ο τακτικό συνέδριο της Ομοσπονδίας Ιδιωτικών Εκπαιδευτικών Λειτουργιών Ελλάδας (Ο.Ι.Ε.Λ.Ε.). Το πρόγραμμα περιλάμβανε, για την πρώτη μέρα, διαπιστευτήρια συνεδρών, εκλογή προεδρείου, πανηγυρική έναρξη, οικονομικό απολογισμό, έκθεση εξελεγκτικής επιτροπής. Τη δεύτερη μέρα, εκλογή εφορευτικής επιτροπής, εκπαιδευτικές εισηγήσεις, διοικητικό απολογισμό. Την τρίτη μέρα, εισήγηση για την χάραξη πορείας, τοποθετήσεις, ψηφίσματα, αρχαιρεσίες. Εκλέχτηκαν 109 σύνεδροι. Ψήφισαν 105 για το Δ.Σ. της ΟΙΕΛΕ και εκλέχτηκαν από την Ανανεωτική Κίνηση (ΑΚΙΕ) 6 μέλη (38 ψήφοι), από την Αγωνιστική συνεργασία (Α-ΣΙΕ) 4 μέλη (26), από την ΔΑΚΕ - ΙΕΛ 3 μέλη (23), από τη ΠΑΣΚΙΕ 1 μέλος (10), από την Πρόταση - συνεργαζόμενοι 1 μέλος (7), Κίνηση Εκπαιδευτικών μία ψήφο. Σε σχέση με το προηγούμενο συμβούλιο πήραν μία έδρα επιπλέον η ΔΑΚΕ - ΙΕΛ και μία λιγότερη η ΠΑΣΚΙΕ.

Το χαρακτηριστικό της πρώτης μέρας ήταν οι χαιρετισμοί των εκπροσώπων των κυβερνητικών κομμάτων, όπου όλοι τους χωρίς εξαίρεση με μεγάλη δόση υποκρισίας εκφώνησαν πανηγυρικούς υπέρ των ιδιωτικών εκπαιδευτικών και των αιτημάτων τους. Όταν είναι γνωστή η στάση αυτών των κομμάτων που όλα αυτά τα χρόνια κυμάνθηκε από τη τυπική, στα λόγια μόνο υποστήριξη (ΚΚΕ, ΕΑΡ), μέχρι τη φανερά εχθρική (Ν.Δ.) απέναντι στα αιτήματα των ιδ. εκπ/κών. Όσο για το ΠΑΣΟΚ, 8 χρόνια διακυβέρνησής του ήταν παραπάνω από αρκετά για να δείξει το πραγματικό περιεχόμενο της πολιτικής του σε βάρος των συμφερόντων του κλάδου και της εκπαίδευσης γενικότερα. Πιο πρόσφατη απόδειξη των παραπάνω, η μη ψήφιση κύρωσης της υπουργικής απόφασης του Γ. Παπανδρέου από τη Βουλή, στην περίοδο της κυβέρνησής Τζαννετάκη για τους ιδ. εκπαιδευτικούς, και φυσικά η μη ψήφιση του νόμου στο σύνολό του με κυβέρνηση το ΠΑΣΟΚ.

Σωστή, λοιπόν, η διαπίστωση του εκπροσώπου του ΕΚΑ, που στον χαιρετισμό του είπε ότι τα κόμματα δεν έπρεπε να έχουν καλεστεί, ούτε χρειάζεται αυτός ο πανηγυρικός χαρακτήρας του συνεδρίου.

Ενδιαφέρον είχε και ο χαιρετισμός του τέως προέδρου Γ. Φυσάκη, που θα μπορούσε να ήταν απολογισμός δράσης της 10ετίας της ομοσπονδίας, με έντονο το στοιχείο του εκκευρισμού από την εξαπάτηση της ΟΙΕΛΕ από το ΠΑΣΟΚ. Δε θα πρέπει να αισθάνεται «μόνος», μιας και πάρα πολλοί σαν αυτόν πιστέψαν στην «αλλαγή» και το «σοσιαλισμό» που έφερνε το ΠΑΣΟΚ!

Στο συνέδριο έγιναν πέντε εισηγήσεις από ισόριθμους εισηγητές - ιδιωτικούς εκπαιδευτικούς. 1) Π. Ανδρουτσόπουλος: Η εκπαίδευση σήμερα (φιλοσοφία, σχολικά εγχειρίδια, ο ρόλος του εκπαιδευτικού, ιδιωτική εκπαίδευση). 2) Β. Δημητρακόπουλος: Ο ρόλος των Ακαδημαϊκών Προγραμμάτων στην ιδιωτική εκ-

παίδευση. 3) Α. Νικηφορίδου: Η εκπαίδευση στο Λύκειο. 4) Μ. Παπουτσοπούλου: Ποιότητα και ποσότητα της παρεχόμενης γνώσης στα ιδιωτικά σχολεία. 5) Δ. Τσιαγκλής: Ο εκπαιδευτικός στο ρόλο του Σίσυφου.

Ενδιαφέρουσες εισηγήσεις, που λειτουργούν όμως σαν γαρνιτούρα στο συνέδριο, μιας και δεν μπορούν χρονικά να ολοκληρωθούν.

Θα πρέπει πάντως να σημειωθεί η εισήγηση του Δ. Τσιαγκλή, ο οποίος εξέφρασε μία στάση και έναν προβληματισμό που θα πρέπει να έχουν όσοι εξακολουθούν ακόμη να πιστεύουν ότι ο κόσμος μπορεί και πρέπει να αλλάξει.

Έρχομαι τώρα στον απολογισμό του Δ.Σ., από το 21ο συνέδριο μέχρι σήμερα: θα αναφερθώ σε μερικά του σημεία και θα τα σχολιάσω.

Αρχικά στέκεται στις εξελίξεις στις ανατολικές χώρες και στην επισήμανση ότι δεν μπορούμε να καταλήξουμε ακόμα σε συμπεράσματα. Στην εισήγηση όμως για την χάραξη πορείας, τα συμπεράσματά τους είναι πολύ καθαρά, όπως «Αναγνωρίζουμε την ολοκληρωτική χρεωκοπία του σταλινικού μοντέλλου κοινωνικής οργάνωσης που συνηθίσαμε να αποκαλούμε «υπαρκτό σοσιαλισμό»... Η δήλωση έχει ασφαλώς διπλό περιεχόμενο. Και απολογητική είναι απέναντι στο σύστημα, και την πραγματικότητα κατάφωρα διαστρεβλώνει, αφού αποκαλεί «σταλινικά» τα καθεστώτα που υπήρχαν στις Ανατ. χώρες και τα οποία από το '56 είχαν κάνει σημαία τους τον αντισταλινισμό.

Συνεχίζει ο απολογισμός του Δ.Σ. της ΟΙΕΛΕ ως προς τις εσωτερικές εξελίξεις: «Οι δύο εκλογικές αναμετρήσεις, με τα γνωστά αποτελέσματα, διαμόρφωσαν ένα νέο πολιτικό σκηνικό και μέχρι τη στιγμή έχουν τροποποιήσει το πολιτικό σύστημα διακυβέρνησης...» και στη συνέχεια αναφέρει μια σειρά από χαρακτηριστικά του σκηνικού αυτού.

Αυτό που δεν αναφέρεται, βέβαια, είναι ένα. Ότι είτε με ένα, είτε με δύο, είτε με τρία κόμματα μαζί, η γεύση είναι ίδια. Το κόστος του όποιου εκσυγχρονισμού το πληρώνουν πάντα οι εργαζόμενοι. Κάποτε χωρίς συναίνεση, μετά με συναίνεση, και τώρα οικουμενικά.

Ερχόμενοι στο συνδικαλιστικό κίνημα του ιδιωτικού και δημόσιου τομέα, το συμπέρασμα είναι ότι «... το συνδικαλιστικό κίνημα... δεν μπόρεσε να διαδραματίσει πρωταγωνιστικό ρόλο. Μ' άλλα λόγια δεν έχει θέσει σε εφαρμογή ένα επιθετικό διεκδικητικό πρόγραμμα αν και υπάρχουν σοβαρές επεξεργασίες γι' αυτό...» και παρακάτω «... Στα θετικά αυτής της περιόδου θα πρέπει να συμπεριλάβουμε και το ξεπέραςμα της κρίσης -σε οργανωτικό τουλάχιστον επίπεδο- στη Γ.Σ.Ε.Ε. με το 25ο συνέδριό της. Η οργανωτική ενότητα -που πραγματοποιήθηκε ύστερα από μεγάλο διάστημα οργανωτικής διάσπασης- σίγουρα αποτελεί θετική προϋπόθεση για να διαδραματίσει η ΓΣΕΕ πρωταγωνιστικό ρόλο...»

Μα πότε μπόρεσε να διαδραματίσει έναν πρωταγωνιστικό ρόλο το σ.κ.; Όχι, βέβαια, κάτω από την καθοδήγηση της ΓΣΕΕ, αλλά μόνο όταν ξέφυγε από τον άμεσο έλεγχο αυτών που το πατρονάρον. Απόδειξη η μεγάλη απεργία των καθηγητών μέσα στις εξετάσεις το Μάη του '88. Πότε άλλοτε εφάρμοσε ένα επιθετικό διεκδικητικό πρόγραμμα; Και πότε η ΓΣΕΕ των διορισμένων προέδρων και των κομματικών παρασκηνίων και παζαριών ήρθε να μπει μπροστά σε αγώνες; Εκτός αν θεωρούμε τις εκτονωτικές 24ωρες «επιθετική» πολιτική.

Για τη δράση της ομοσπονδίας (ΟΙΕΛΕ) το διάστημα αυτό έγινε φανερό ότι ο στόχος για ψήφιση του νόμου περί ιδιωτικής εκπαίδευσης δεν μπορούσε να πραγματοποιηθεί. Έμεινε λοιπόν η κύρωση της υπουργικής απόφασης (Γ. Παπανδρέου) που αποτελούσε το ελάχιστο των διεκδικήσεων της ΟΙΕΛΕ (σύμφωνα με εκτίμηση της Ομοσπονδίας). Ούτε αυτό όμως επιτεύχθηκε. Πλήρη αποτυχία, λοιπόν, των στόχων. Είναι αστείο να λέγεται στον απολογισμό, ότι η συζήτηση αυτής της τροπολογίας (έτσι ήρθε η κύρωση στη Βουλή) συζητήθηκε πολλές ώρες για να δοθεί η εντύπωση ότι οι βουλευτές του ΠΑΣΟΚ και του Συνασπισμού αγωνίστηκαν γι' αυτήν και ότι ο Β. Κοντογιαννόπουλος με «ελιγμό» πέρασε τη δικιά του τροπολογία! Εδώ δεν τα χάλασαν για το ψωμί (Ν.Δ. - Συνασπισμός) θα τα χαλούσαν για την ΟΙΕΛΕ, που εκτός των άλλων γνωρίζουν πολύ καλά ότι πίσω της δε βρίσκεται πια μεγάλος αριθμός εκπαιδευτικών (ας μην ξεχνάμε ότι στην εκλογή των αντιπροσώπων για το συνέδριο, ο αριθμός των ιδιωτικών εκπαιδευτικών που ψήφισαν ήταν υπερβολικά μικρός).

Θεωρώ την παρουσία και την παρέμβαση στο συνέδριο της «Πρότασης - συνεργαζόμενοι», τόσο και στο θέμα της ανασυγκρότησης του συνδικαλιστικού κινήματος, όσο στο ζήτημα της αναβάθμισης του ρόλου του Δ.Σ. και των Γενικών Συνελεύσεων, αρκετά θετική.

Απ' ότι φάνηκε μέχρι τώρα, μπορεί να έχει πετύχει η Ομοσπονδία να παρεμβαίνει στο Υπουργείο Παιδείας ή στο να έχει καλές σχέσεις με φορείς και κόμματα και στο να αποκτά υποσχέσεις υπουργών, αλλά τα προβλήματα δε λύνονται έτσι. Η ένταξη των ΣΙΕΛδιτών στο δημόσιο έχει αποδυναμώσει την ομοσπονδία από ένα «μάχιμο» δυναμικό.

Οι ιδιοκτήτες αισθάνονται ότι έχουν επικρατήσει, τόσο στις εντυπώσεις προς τους γονείς, αλλά και στην ουσία του προβλήματος, μιας και όχι μόνο δεν υπάρχει νέα νομοθεσία, αλλά αποδυναμώνεται και η ισχύουσα (νόμοι 682 και 1566). Έτσι, περνούν αυτοί σε επίθεση, απολύοντας, παρανομώντας και δημιουργώντας ένα κλίμα άλλων εποχών στα σχολεία. Και απάντηση σε όλα αυτά, δε φάνηκε να προωθείται από το συνέδριο της ομοσπονδίας.

Γιώργος Βεργιτσάκης
Ιδιωτικός Εκπαιδευτικός

Μας έγραψαν...

Να ετοιμαστούμε για το μεγάλο άλμα προς τα μπρος

Όσο αλήθεια είναι, πως τα όρια ενός διεκδικητικού συνδικαλιστικού αγώνα δεν είναι, απεριορίστα, άλλο τόσο αλήθεια είναι ότι η ανυπαρξία οποιασδήποτε δράσης απ' τη μεριά των εργαζομένων θα τους οδηγήσει σε ακόμη δυσμενέστερες θέσεις. Το δέσιμο του συνδικαλιστικού αγώνα με τον πολιτικό, για να βελτιώσουν οι εργαζόμενοι τις θέσεις τους, με αλλαγή του συσχετισμού των δυνάμεων με την κυρίαρχη αστική τάξη, είναι αναγκαίος όρος, όχι όμως πραγματοποιήσιμος, όταν σε σημαντικά κομμάτια εργαζομένων κυριαρχήσουν αντιλήψεις που θεοποιούν την αυτόνομη δράση τους.

Φυσικά, τα τρία μεγάλα σε κοινοβουλευτική δύναμη κόμματα όλη την προηγούμενη περίοδο έκαναν τα αδύνατα δυνατά, τόσο με την επιρροή, αλλά ακόμη περισσότερο με τον έλεγχο που ασκούσαν σε συνδικαλιστικές παρατάξεις, ώστε η τροχιοδρόμησή τους στους μαζικούς χώρους των εργαζομένων να εκφράζει περισσότερο ανάγκες μικροκομματικών και κομματικών επιλογών, ακόμη και όταν αυτές ολοφάνερα συγκρούονταν με τα συμφέροντα των εργαζομένων.

Όμως, ο παρά πάνω λόγος, ενώ δικαιολογεί την ανάγκη αυτονομίας απ' τα συγκεκριμένα κόμματα και την πολιτική τους γραμμή, δεν πρέπει -λειτουργώντας ισοπεδωτικά- να παραγράφει την ανάγκη σωστής πολιτικής καθοδήγησης.

Το κράτος της αστικής τάξης, που το βρίσκουν αντιμέτωπο οι εργαζόμενοι στις διεκδικήσεις τους, είναι πανίσχυρο, πάνοπλο, οργανωμένο και γι' αυτό τελικά τα καταφέρνει απέναντι στους εργαζομένους, είτε με αυτοδύναμη κυβερνητικά σχήματα (Ν.Δ. - ΠΑΣΟΚ), είτε με συναινετικά (Ν.Δ., Συνασ. - Ν.Δ., ΠΑΣΟΚ, Συνασ.). Οι εργαζόμενοι για να το αντιπαλέψουν, όπως έχει αποδείξει η ιστορία του σ.κ., πρέπει κι αυτοί να οργανωθούν. Αυτό επιτυγχάνεται όχι μόνο και κυρίως με την αυτοοργάνωση, που οι δυνατότητές της είναι μικρού βεληνεκού και βραχύβιας διάρκειας, αλλά με την καθοδήγηση μαζικής επαναστατικής οργάνωσης ή συνασπισμού οργάνωσης με σαφή αριστερό προσανατολισμό, που η ύπαρξή της θα ταυτίζεται ειλικρινά, απόλυτα και σε διάρκεια με τα συμφέροντα των εργαζομένων μαζών. Μόνο με έναν τέτοιο όρο μπορεί να πραγματοποιηθεί η σύζευξη των συνδικαλιστικών αγώνων με την πολιτική δράση, που αργά αλλά σταθερά θα στοχεύει στην ανατροπή της αστικής τάξης. Κι

αν αυτές οι σκέψεις παραπέμπουν σε άλλες εποχές με ρομαντικούς επαναστάτες, να μην ξεχνάμε, ότι οι θεωρίες πως η επανάσταση γενικά (αστική ή προλεταριακή) ανήκει στην προϊστορία, θεωρίες που οδηγούν στο ρεφορμισμό, το συμβιβασμό και τελικά στην υποταγή, ανατρέπονται απ' τις εξελίξεις στην Κίνα, Ανατολική Γερμανία και πολύ πρόσφατα στη Ρουμανία. Είναι χαρακτηριστικό, ιδιαίτερα στις δυο τελευταίες περιπτώσεις που οι εξελίξεις κυλούσαν ραγδαία και παρά το σχετικό τρόπο που προκαλούσε η πρωτοβουλία των μαζών, ότι αναγνωριζόταν ακόμη και απ' τα μέσα μαζικής ενημέρωσης της κυρίαρχης αστικής τάξης, η ύπαρξη επανάστασης, προβάλλοντας όμως ταυτόχρονα -για δημιουργία εντυπώσεων- σε άλλες κατευθύνσεις τα εγκλήματα που αδιαμφισβήτητα πραγματοποιήθηκαν σε βάρος των λαών των χωρών αυτών, όχι σαν εγκλήματα της «κόκκινης» αστικής τάξης, που κατάφερε να ανατρέψει το σοσιαλισμό και να παλινρθώσει τον καπιταλισμό, αλλά σαν αναπόφευκτα εγκλήματα του κόκκινου «σοσιαλιστικού ολοκληρωτισμού»!

Η συναίνεση μια δοκιμασμένη τακτική επαναλαμβάνεται

Αν σε μια προηγούμενη περίοδο ήταν επιβεβλημένη η συγκεκριμένη ανάλυση της συγκεκριμένης κατάστασης από το σ.κ. των εργαζομένων εκπαιδευτικών, σήμερα αυτό κάτι παραπάνω από επιτακτικό.

Την περίοδο '85 - '87 η ρεφορμιστική αριστερά συναινει σαν ουρά του ΠΑΣΟΚ φθονιστικό σταθεροποιητικό πρόγραμμα λιτότητας, που απ' τη μια έπληξε κείρια όλους τους εργαζομένους και απ' την άλλη ανέδειξε τη ρεφορμιστική αριστερά σε αριστερό δεκανίκι του συστήματος. Οι εξετάσεις που έδωσε στους εργαζομένους, με εκείνες τις αναποτελεσματικές, σκόπιμα ασυντόνιστες, εκτονωτικές απεργίες που προώθησε, που δε στόχευαν στη δημιουργία ενός χείμαρου ανατρεπτικού της λιτότητας, αφού δεν κατευθύνονταν συνειδητά στην ενισποίησή τους, ήταν ανεπιτυχείς. Απεναντίας, οι εξετάσεις που έδωσε στην αστική τάξη, με τη συγκεκριμένη πολιτικοσυνδικαλιστική πρακτική της, την ανέδειξαν σε μια δύναμη αξιοποιήσιμη βραχυπρόθεσμα ή και μεσοπρόθεσμα που θα μπορούσε ακόμη να γίνει, με τέτοια προσόντα, συμπληρωματική κυβερνητικού σχήματος, και ήταν -σε σχέση με τη σκόπευσή της- επιτυ-

χείς.

Έτσι, ο δρόμος για τη ρεφορμιστική αριστερά ήταν ανοιχτός για να έχει τη συνέχειά του, μετά τις εκλογές του Ιούνη, στη συγκυβέρνησή της με το πρόσωπο του «Σ», με την Ν.Δ., που στη διάρκεια της τρίμηνης συγκυβέρνησης εφάρμοσε την ίδια αντιλαϊκή πολιτική του ΠΑΣΟΚ. Αρκεί να θυμηθεί κανείς τα 3 δισεκατομμύρια απ' τον προϋπολογισμό που δόθηκαν στους αλευροβιομήχανους και την τροπολογία που αφορούσε την απόλυση ιδιωτικών εκ/κών και την πρόσληψή τους στο δημόσιο.

Και, βέβαια, μπορεί οι διάφοροι πολιτικοί σχηματισμοί της αστικής τάξης να μην έχουν ενιαία αντίληψη πάνω στο τί προωθεί καλύτερα τα συμφέροντά της σαν τάξης, ωστόσο οι συμπάθειες του «Σ» σε όλο και μεγαλύτερα τμήματά της, τον καταξίωσαν σαν αναγκαία συμπληρωματική δύναμη κυβερνητικού σχήματος. Έτσι, οι μη εθελουφλούντες, όταν είδαν μετά τις εκλογές του Νοέμβρη τη συγκυβέρνηση των «έντιμων» της ΝΔ, των «κλεφτών» του ΠΑΣΟΚ και του «Σ» τη θεώρησαν φυσιολογική εξέλιξη, που εξηγείται από την πολιτική συγκρότηση και πορεία των τριών, μα προπάντων γιατί η μακρόσυρτη οικονομική κρίση που διατρέχει τον ελληνικό καπιταλισμό καθιστά αναγκαία εκείνα τα μέτρα που θα επιτρέψουν στους καπιταλιστές, αν όχι τη διατήρηση των κερδών, τουλάχιστον τη μικρή μόνο πτώση τους. Ένας, όμως, τέτοιος στόχος για να επιτευχθεί χρειάζεται αν όχι τη παθητικοποίηση των εργαζομένων, τουλάχιστον τον έλεγχο του συνδικαλιστικού τους κινήματος, έργο που είναι διατεθειμένος να αναλάβει κύρια ο «Σ», συνεπικουρούμενος από Ν.Δ., ΠΑΣΟΚ.

Πίσω, λοιπόν, από τα βαρύγδουπα περί «εθνικών προβλημάτων», «εθνικής οικονομίας», που προσπαθούν να δικαιολογήσουν περισσότερο τη στάση του «Σ» και λιγότερο των δύο άλλων εταίρων του, βρίσκεται η ενορχηστρωμένη απάτη απέναντι στους εργαζομένους. Αργά αλλά σταθερά θα αποκαλύπτονται τα χαρακτηριστικά της «καινούργιας» αστικής επίθεσης και, με την παράλληλη παρέμβαση όλων των ριζοσπαστικών αριστερών και κομμουνιστικών δυνάμεων, οι εργαζόμενοι θα συνειδητοποιούν, ότι η θέση της αριστεράς δεν είναι στα συμμετοχικά κυβερνητικά σχήματα, αλλά στον πιο μικρό μέχρι τον πιο μεγάλο διεκδικητικό αγώνα και φυσικά στα μέτωπα πάλης των εργαζομένων, όπου αυτά προωθούνται.

Πως υλοποιείται η αστική επίθεση στο χώρο της εκπαίδευσης

Πιο ειδικά, στο χώρο της εκπαίδευσης η αστική επίθεση περνάει μέσα:

α) από το πάγωμα των βασικών μισθών, που σαν επακόλουθο έχει το αργό και σταθερό ροκάνισμα των συντάξεων, β) μέσα από τη μείωση των διορισμών, που δεν απέχει και πολύ από το πάγωμα, γ) από την άρση της μονιμότητας, που -επειδή είναι φοβερά δύσκολο να εφαρμοσθεί άμεσα- προωθείται με την παύση της έντονης κατηγοριοποίησης των καθηγητών απ' το Υπουργείο Παιδείας, αφού η σχέση ανάμεσα στους μόνιμους απ' τη μια

και τους αναπληρωτές και ωρομίσθιους απ' την άλλη αλλάζει διαρκώς σε βάρος των πρώτων, με την αύξηση των θέσεων για αναπληρωτές, ωρομίσθιους κ.λπ. δ) από το γύψημα της επετηρίδας διορισμών, που γεύση του πήραμε με τη διαδικασία των αιτήσεων το καλοκαίρι, που ανοίγει το δρόμο για διορισμούς με αδιαφανή και προφανώς κομματικά κριτήρια.

Ο Νόμος 1566 και τα Π.Δ., που πάγωσαν την προηγούμενη περίοδο χάρη στους αγώνες των εκπαιδευτικών, δεν παύουν να αποτελούν αναγκαίο όρο για την άρχουσα τάξη, προκειμένου να υλοποιήσει τους εκουγχρονιστικούς στόχους της, δηλαδή να ραφινάρει την πολιτική της, που βασικά, μέσα απ' το Νόμο αυτόν, με την καρδιά του να χτυπά στα Π.Δ., είναι ο έλεγχος, η χειραγώγηση και η υ-

ποταγή των εκπαιδευτικών και να υλοποιείται από την «Αξιολόγηση» που αποτελεί αναγκαίο όρο για τη σύνδεση μισθού με αποδοτικότητα. Ακόμη, ο έλεγχος και η ιδεολογική συμμόρφωση των μαθητών, μέσα από τα Π.Δ. για απουσίες, θέματα εξετάσεων, κανονισμό λειτουργίας μαθητικών κοινοτήτων κ.ά.

Τέλος, το γεγονός της μείωσης των προσφερόμενων θέσεων εργασίας την περίοδο της οικονομικής κρίσης, σε συνδυασμό με τον τρόπο λειτουργίας της εκπαίδευσης, να «παρακολουθεί» δηλαδή κάθε φορά την υπάρχουσα κοινωνική ταξική πραγματικότητα, προσαρμόζει τις εξετάσεις, δηλαδή τα κόσκινα της ταξικής επιλογής και κάνει τη ροή προς την Ανώτατη εκπαίδευση δυσκολότερη, διευκολύνοντας τη ληστροική απασχόληση, την υποαπασχόληση και την ανεργία.

Η απάντηση του «Σ» και η δική μας

Η απάντηση φυσικά δε βρίσκεται στη στάση του «Σ» και προπάντων στην υποτιθέμενη δέσμευσή του πως θα υπερασπίσει το βιοτικό επίπεδο των εργαζόμενων, με τη στόχευσή του στη γενικόλογη γνήσια ΑΤΑ και τη θεσμοθέτησή της. Ο «Σ» υποστήριξε τις αυξήσεις που έβαλαν φωτιά στην τσέπη των εργαζόμενων. Όσο για το 5%, έκτακτη εισφορά των ψηλότερων εισοδημάτων, που προβλήθηκε για να μετριαστούν οι άσχημες εντυπώσεις απ' την ορατή λιτότητα (που πάντα θα είναι μονόπλευρη) δεν αποτελεί παρά κοροϊδία.

Στον αντίποδα αυτής της παρατεταμένης πολιτικο-οικονομικής κρίσης και της αστικής επίθεσης, πρέπει να τεθεί το αποτύπωμα του συνδικαλιστικού κινήματος των εργαζόμενων, από το βαθμό ανάπτυξης του οποίου θα κριθούν πολλά, προπάντων η δυνατότητα της κυβερνητικής συναίνεσης να υλοποιήσει την αστική επίθεση.

Ακόμη, η απάντηση δε βρίσκεται στον περιορισμό των διεκδικήσεων στα σημεία συμφωνίας των τριών κομμάτων της συγκυβέρνησης.

Η απαίτηση για αυξήσεις πρέπει νάναι το πρώτο αίτημα, που δεν μπορεί να στηρίζεται στο γενικόλογο και ασαφές 15%, αλλά να διατυπώνεται έτσι που να έχει σαν συνέπεια τις 110.000 δρχ. καθαρά στον πρωτοδιάριστο και αναλογικά στους άλλους.

Η επιμονή του «Σ» στη διεκδίκηση της νομοθέτησης της ΑΤΑ και του γνήσιου χαρακτήρα της, δεν καλύπτει τις ανάγκες των εργαζόμενων. Αν παραβλέψουμε το δείκτη του εισαγόμενου πληθωρισμού, που λαμβάνεται υπόψη στον υπολογισμό της, το πόσο γνήσια είναι, έτσι όπως καθορίζεται από την ελεγχόμενη από την κυβέρνηση επιτροπή τιμών, και σταθούμε στην ύπαρξη κλιμακίων, μπορούμε στην Α.Τ.Α. να αναγνωρίσουμε **ένα μηχανισμό αργής αλλά σταθερής διάβρωσης του μισθού**. Γιαυτό και η θεσμοθέτησή της δεν πρέπει να διεκδικηθεί, γιατί το πρόβλημα που ζητά λύση είναι και κρίνεται στην ΕΝΣΩΜΑΤΩΣΗ της ΑΤΑ στο βασικό μισθό. Ο «Σ» και οι συνταυτιζόμενοι χάνουν το δάσος στη θέα κάποιων δένδρων.

Η στάση μας απέναντι στο ΕΝΙΑΙΟ ΜΙΣΘΟΛΟΓΙΟ

Είναι απαράδεκτο να έχουμε στις πλάτες μας την τεράστια εμπειρία, θετική και αρνητική, της Απεργίας στις εξετάσεις και να αγκυλωνόμαστε ή να παθαίνουμε κόμπλεξ, όταν πρέπει η στάση μας απέναντι στο Ε.Μ. να υ-

παγορευθεί απ' το μεγάλο ΝΑΙ ή το μεγάλο ΟΧΙ.

Το Ε.Μ. ήταν, είναι και θα είναι ΦΥΛΑΚΗ. Όσο επιμένουμε εντός των τειχών, με τις όποιες αυξήσεις ζητάμε, είναι φυσικό να το υπερβαίνουμε επιδοματικά. Μήπως το Ε.Μ., όπως το σκεφθήκαμε στην αρχή, ήταν συμβιβαστό με επιδόματα οποιασδήποτε φύσης; Αν το πήραμε απόφαση να δεσμεύσουμε τον ιδρώτα μας σε τόσο χαμηλούς βασικούς μισθούς, τότε εξηγείται η επιμονή μας.

Ίσως πάλι για ορισμένους, να είναι η ύπαρξη του Ε.Μ. όρος για να κρατιέται σαν οργάνωση από πάνω μας η ΑΔΕΔΥ. Και φυσικά, όλοι ξέρουμε τι έκανε για το κίνημα των δημοσίων υπαλλήλων η ΑΔΕΔΥ και τι στάση κράτησε στις μεγάλες αγωνιστικές κινητοποιήσεις των εκπαιδευτικών. Φυσικά το σημαντικότερο επιχείρημα στους κόλπους της Αριστεράς για να δικαιολογεί τη δογματική στάση της στο Ε.Μ. είναι, ότι το Ε.Μ. αποτελεί το μηχανισμό που θα λειτουργούσε ή θα μπορούσε να λειτουργήσει στην κατεύθυνση της ενότητας των εργαζόμενων στο Δημόσιο. Ας σκεφθούν, όμως, οι επιμένοντες στο χώρο της αριστεράς, ότι η καθαρόαιμη Δεξιά παλιά δεν το ήθελε γιατί φοβόταν κάτι τέτοιο. Όμως η ενότητα των εργαζόμενων στο Δημόσιο, που μάλλον ειλικρινά την επιθυμούν στον ευρύτερο χώρο της Αριστεράς, χρειάζεται για να πραγματοποιηθεί, εκτός από τον όρο τα διάφορα στρώματα των δημοσίων υπαλλήλων να βιώνουν την ίδια εναντίον τους οικονομική πίεση και αντιλαϊκή πολιτική, και τον ΟΡΟ της ύπαρξης ενός μαζικού ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΟΥ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟΥ που θα συνδέει τους επί μέρους αγώνες των εργαζόμενων.

Τόσα χρόνια που υπήρχε «Ε.Μ.», έστω αρκετά παραμορφωμένο, δεν καταγράφηκαν στη ιστορία του σ.κ. των δημ. υπαλλήλων αγώνες που να αποτυπώνουν χαρακτηριστικά την ενότητά τους, όχι γιατί δεν υπήρχαν κοινά αιτήματα, αλλά γιατί η ρεφορμιστική αριστερά δεν είχε και μεγάλη σχέση με μια αληθινά αριστερή πολιτική, ενώ ταυτόχρονα δεν υπήρχε μαζική επαναστατική αριστερά.

Και ακόμη, πως συναντιέται η επιμονή στο Ε.Μ., με την υποστήριξη του αιτήματος για κλαδικές συλλογικές συμβάσεις; Μήπως οι λαδικές συλλογικές συμβάσεις θα εξαντλούνται αποκλειστικά σε θεσμικά αιτήματα; Και αν όχι, θα διεκδικούνται μέσα απ' αυτές αυξήσεις, που θα δίνονται με τη μορφή επιδομάτων ή με τη μορφή αυξήσεων στους βασικούς; Με βάση την πρώτη εκδοχή, δεν απομακρυνόμαστε με δικιά μας ευθύνη από το Ε.Μ., έτσι όπως το συλλάβαμε αρχικά, ή μήπως μας βρίσκει σύμφωνους όπως διαμορφώθηκε σε μια ολόκληρη περίοδο μέχρι σήμερα; Και η ενότητα των δημ. υπαλλήλων σταματά να μας ενδιαφέρει; Με βάση τη δεύτερη εκδοχή μήπως υπάρχει ακόμη σήμερα σε κανέναν η ψευδαισθηση, ότι τις αυξήσεις θα τις πάρουν και οι υπόλοιποι δημόσιοι υπάλληλοι; Τουλάχιστον η απεργία μας στις εξετάσεις δεν άφησε τέτοια περιθώρια. Άρα, λοιπόν,

αν εννοούμε αυξήσεις στους βασικούς μισθούς των εκπαιδευτικών, βγαίνουμε αντικειμενικά από το Ε.Μ. Όταν, όμως, κάνουμε ένα συνδικαλιστικό αγώνα, δεν είναι κατορθωτό να συμβιβαστεί η σωστή συνδικαλιστική πρακτική με το νάχουμε το ένα πόδι μέσα και τ' άλλο έξω απ' το Ε.Μ.

Ενότητα - Κριτική-ΕΝΟΤΗΤΑ

Είναι αναπότρεπτο μα ταυτόχρονα ελπιδοφόρο το γεγονός, ότι υπολογισιμες ποσοτικά και ποιοτικά συνδικαλιστικές και μη δυνάμεις, που παλιά επηραζόνταν και ελέγχονταν από τη ρεφορμιστική αριστερά σήμερα αποδεσμεύονται και φυσικά αποτελούν τον πιο φυσικό σύμμαχο της ριζοσπαστικής και κομμουνιστικής Αριστεράς. Το γεγονός ότι σε κάποιες απ' αυτές υπάρχουν τα αποτυπώματα του ρεφορμισμού, δεν είναι το κύριο στοιχείο που πρέπει να κοιτάξουμε και επομένως δεν είναι ανασχετικός παράγοντας στην ενότητα μαζί τους. Ο υπαρκτός κίνδυνος αφομοίωσης από τέτοιες δυνάμεις απομακρύνεται, στο βαθμό που η ενότητα μαζί τους δεν αποδυναμώνει την έντονη κριτική μας σε λαθεμένες πλευρές, όπου τις αναγνωρίζουμε, της πολιτικοσυνδικαλιστικής παρουσίας τους. Η μ' αυτόν τον τρόπο πραγματοποιούμενη ενότητα, αφού διαρκώς θα στηρίζεται σε κανούρια βάση, θα είναι ανώτερου επιπέδου.

Τι πρέπει να εκμεταλλευτούμε

Όσο πλησιάζουν οι προαποφασισμένες εκλογές του Απριλή ή Μάρτη (:) ο κάθε πολιτικός σχηματισμός απ' τους τρεις της «Οικουμενικής», άλλος σε μικρότερο κι άλλος σε μεγαλύτερο βαθμό, θα επιδιώξει την αποστασιοποίησή του από το συναινετικό κυβερνητικό σχήμα, προκειμένου αγκυστρώνοντας εκλογική πελατεία να βρεθεί σε καλύτερη θέση εκλογικής μάχης. Το πιο πιθανό θα είναι - ενταγμένη πάντα στα παραπάνω σχέδια - η συμβολή σε αγωνιστικές κινητοποιήσεις μικρού βεληνεκούς και ελεγχόμενες. Κανείς, όμως, δεν μπορεί να προβλέψει τη δυναμική μιας «σπίθας στον κάμπο», που μπορεί να τινάξει στον άερα και προθέσεις και συναινετικά σχέδια.

Σήμερα, λοιπόν, χρειάζεται να καταδείξουμε τους ταξικούς μας εχθρούς και τους ψεύτικους φίλους μας, τραβώντας διαχωριστικές γραμμές με τα κόμματα της νεοφιλελεύθερης πολιτικής και της σοσιαλδημοκρατικής εκδοχής, γνήσιας και μη.

Και όσο τα προβλήματα παραμένουν, σταθερά και αταλάντευτα, εκμεταλλευόμενοι την οποιαδήποτε ευκαιρία μας δίνεται, **να κατευθυνόμαστε και να κατευθύνουμε Αριστερά**.

Χατζηδημητρίου Μηνάς
Θεσσαλονίκη 3.1.90

Μας έγραψαν...

ΤΟ ΧΡΕΟΣ ΤΩΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΩΝ ΔΑΣΚΑΛΩΝ

Στην Ελλάδα έχουμε δύο κατηγορίες πνευματικών ανθρώπων: τους **αγωνιζόμενους** και τους **εξυπηρετούντες**.

Οι **πρώτοι** πιστεύουν σε κάτι (συνήθως ουτοπικό), κυνηγούν οράματα και (νομίζουν ότι) αιχμαλωτίζουν χείμαιρες, θυσιάζουν για τις ιδέες τους την προσωπική τους ευτυχία.

Ο αγώνας τους συνήθως **ποτέ** δε δικαιώνεται.

Οι **άλλοι** πιστεύουν στους εαυτούς τους, στο καλό τους άστρο, στις δημόσιες σχέσεις, κυνηγούν οφφίτσια, μπαίνουν σε συσχετισμούς εξουσίας, θυσιάζουν την αξιοπρέπειά τους στο βωμό της επιτυχίας τους.

Ο αγώνας τους **πάντα** δικαιώνεται (με την κατάληψη όλο και «υψηλότερης» θέσης).

Οι **πρώτοι** έχουν φίλους και εχθρούς.

Οι **άλλοι** έχουν θέσεις και σχέσεις.

Οι αγωνιζόμενοι συχνά κουράζονται, τσακίζονται, απογοητεύονται.

Οι εξυπηρετούντες διευρύνουν τον τομέα εκδουλεύσεων και αυξάνουν την προμήθεια επί των (πολιτικών) κερδών του «εργοδότη».

Οι **πρώτοι** ζουν συνήθως έξω από τους προβολείς της δημοσιότητας, στην αφάνεια της μοναχικής έρευνας για την «Αλήθεια» και στο περιθώριο του «γίγνεσθαι».

Οι **άλλοι** ενεργοποιούν το **star system** —αμερικανική επινόηση που προσαρμόζεται εύκολα και στα αριστερά προφίλ— μετατρέπουν τη γνώση σε **show - business** και... πολιτεύονται.

Και μέσα στο **Πανεπιστήμιο** συναντάμε τέτοιους τύπους: Δασκάλους που εντυπώνονται και δασκάλους που (κατά συνήθειαν) υποκύπτουν. Σύμβολα και ιδέες που «σηκώνονται ψηλά», συμφέροντα και φιλοδοξίες που ρίχνουν χαμηλά. Συμβιβασμένοι πολίτες επαναστατούν μέσα στο πανεπιστημιακό άσυλο, λόγω ασφάλειας και λόγω συλλογικής ανευθυνότητας. Ασυμβίβαστοι πολίτες καθεσποιοούνται μέσα στα ΑΕΙ και παράγουν νοσηρές σχέσεις εξουσίας και υποταγής.

Και η Πολιτεία, τα κόμματα, οι άλλοι φορείς, με δυο λόγια η ελληνική κοινωνία, τι κάνει με όλα αυτά;

Η **Πολιτεία** γνωρίζει καλά τα αδύνα-

τα σημεία των **αγωνιζομένων**, δηλ. την εσωστρέφεια, το φόβο της διάψευσης, την προδοσία και τον αλληλοσπαραγμό και... κινητοποιεί «διεισδυτές» γνωρίζει καλύτερα τα αδύνατα σημεία των **εξυπηρετούντων**, δηλ. την ανάγκη πολλαπλών, πολύμορφων και πολυεπίπεδων κινήσεων, χωρίς κινδύνους και χωρίς σαφή πολιτική τοποθέτηση ή κομματική δέσμευση... και τους παρέχει «κάλυψη» (έχοντάς τους ταυτόχρονα «στο χέρι»).

Το ίδιο άλλωστε κάνουν και τα κόμματα. Σήμερα, όλοι σχεδόν οι πολιτικοί σχηματισμοί ψάχνουν για (επιστημονικής προέλευσης) «συνένοχους» και όχι για νέους ανθρώπους με οράματα (βλέπετε η εξυπηρέτηση είναι ιδεολογικά άχρωμη ή polycolor).

Αν μελετήσει κάποιος **ποιοί** και **πώς** επιβιώνουν όλων των καταστάσεων, θα συνειδητοποιήσει ποιά ακριβώς «προσόντα» αξιοποιούνται (και κυρίως πόσο η κοινωνία συναινεί).

Ύστερα από τα παραπάνω αναρωτιέται κανείς, ποιο είναι στις σημερινές συν-

θήκες το **χρέος** του πανεπιστημιακού δάσκαλου μέσα στα ΑΕΙ;

Να αντιδράσει; και πως;

Να συμβιβαστεί; με ποιόν;

Να ιδιωτεύσει; προς τί;

Να το παίξει «άλλοθι», ιδιόρρυθμο φολκλόρ ή radical chic; ως που;

Νομίζω πως η «ηθική» (και σκοτεινή) πλευρά της οικουμενικότητας των ημερών, γρήγορα θα εκκολάψει **κοινωνικές αντιστάσεις**, που μέσα στο Πανεπιστήμιο θα βρουν γόνιμο έδαφος για ν' αναπτυχθούν.

Αν δε θέλουμε οι αίθουσες να γεμίσουν με ακατανόητα συνθήματα, οι δρόμοι με χούλιγκανς και η ζωή μας με τύψεις, όσοι πανεπιστημιακοί δάσκαλοι πιστεύουν σε κάτι παραπάνω από τα **papers**, τις **conférences** και τα Διοικητικά Συμβούλια, ας αφουγκραστούν με μεγαλύτερη ευαισθησία (και αγάπη) τις δονήσεις μιας γενιάς που δεν πρόλαβε —ή δεν πρόκανε— να ονειρευτεί.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΑΠ. ΠΑΝΟΥΣΗΣ
Καθηγητής Νομικής Θράκης

ΚΑΤΑΓΓΕΛΙΑ της Ελένης Κότσια

Προς τα μέλη της ΔΕΕ και όλους τους συναδέλφους

Η ακόλουθη καταγγελία της συναδέλφου Ελένης Κότσια μοιράστηκε στην εκκλογοαπολογιστική συνέλευση της Α' ΕΛΜΕ Θεσσαλονίκης.

Δημοσιεύουμε αποσπάσματα:

Βρίσκομαι στη δύσκολη θέση να καταγγείλω δημόσια, όσα έγιναν εις βάρος μου στην παράταξη της ΔΕΕ στην Α' ΕΛΜΕ. Το κάνω, όχι τόσο για να περικυρλώσω τον εαυτό μου, όσο γιατί στην προσωπική μου περίπτωση αποκαλύπτεται η μεθοδολογία και η πρακτική της γραφειοκρατικής ομάδας που ελέγχει την παράταξη στην Α' ΕΛΜΕ. Κυρίως όμως για να προβληθεί η ανάγκη για δημοκρατική λειτουργία της παράταξης. Φυσικά είναι ένα ζήτημα που αφορά όλο το συνδικαλιστικό κίνημα.

Τη Δευτέρα 20 του μηνός σε συγκέντρωση της παράταξης, στελέχη του γραφειοκρατικού κομματικού μηχανισμού έθεσαν απροειδοποίητα θέμα έξωσής μου από το ψηφοδέλτιο. Κατά πλειοψηφία πήραν την απόφαση ουσιαστικά να με καθαιρέσουν. Προσπάθησαν να με καθαιρέσουν και από το τριμελές «γραφείο» αλλά υποχώρησαν προς το παρόν.

Η ενέργεια αυτή είναι αυθαίρετη και αντιδημοκρατική, έξω από κάθε πρακτική μιας αγωνιστικής παράταξης, όπως η ΔΕΕ, και έχει ως στόχο τη συνδικαλιστική -και την πολιτική- εξουδετέρωσή μου, με την απομόνωσή μου από την παράταξη και το συνδικαλιστικό κίνημα. Οι λόγοι είναι προφανείς:

α. Στη μεγάλη απεργία αρνήθηκα να πειθαρχήσω στη γραμμή του κομματικού μηχανισμού: «όχι απεργία διαρκείας στις εξετάσεις» και συντάχθηκα ανοιχτά με τη θέληση του Κλάδου, όπως και άλλοι αγωνιστές της παράταξης.

β. Στάθηκα εμπόδιο αρκετές φορές όταν επιχειρήσαν να καταργήσουν την αυτοτέλεια στη σκέψη και στη δράση της παράταξης.

γ. Πρόβαλα δημόσια τις διαφωνίες μου για τις επιλογές του κομματικού φορέα τον τελευταίο χρόνο.

Η επίθεση που γίνεται στο πρόσωπό μου δεν είναι σημερινή. Άρχισε στις αρχαιρεσίες για το συνέδριο της ΟΛΜΕ. Ο μηχανισμός παραβίασε ομόφωνες αποφάσεις των οργάνων της παράταξης για σταυροδότηση δύο άλλων στελεχών και δική μου, ενημέρωσε ψευδώς τα μέλη και τους φίλους, δίνοντας άλλη σταυροδότηση χωρίς το όνομά μου, για να μην εκλεγώ αντιπρόσωπος στο συνέδριο, πράγμα που το κατάφεραν, εξαπατώντας ψηφοφόρους μας. Μετά το συνέδριο, έχουν εξαπολύσει ως και σήμερα ένα όργιο συκοφαντίας και λασπολογίας εις βάρος μου.

Η αιτία όλων αυτών είναι πολιτική. Ο κομματικός φορέας έχει πάρει απόφαση να εκκαθαρίσει και από τα ψηφοδέλτια της παράταξης όσους συνδικαλιστές έχουν άλλη πολιτική άποψη. Το ίδιο με μένα εξορίστηκε από το ψηφοδέλτιο την ίδια μέρα ο πρόεδρος της Γ' ΕΛΜΕ, γνωστό στέλεχος, όπως και αρκετοί συνδικαλιστές - σύνεδροι στο συνέδριο της ΑΔΕΔΥ που γίνεται αυτήν την εβδομάδα.

Η πρακτική αυτή είναι πρωτοφανής για τα συνδικαλιστικά χρονικά. Είμαι ιδρυτικό μέλος της παράταξης. Η παράταξη με είχε εκλέξει παλαιότερα μέλος της Σ.Ε. Στην τελευταία πανθεσσαλονίκεια συνδιάσκεψη με εξέλεξε μέλος της κεντρικής γραμματείας και η «πλειοψηφία» της Α' ΕΛΜΕ με έβγαλε από υποψηφία στο ψηφοδέλτιο - με ποιο δικαίωμα;

Μετέχω ως εκλεγμένο μέλος στο Δ.Σ. της Α' ΕΛΜΕ αρκετά χρόνια και φέτος ως γεν. γραμματέας. Μετέχω δραστήρια και ανελλιπώς στο συνδικαλιστικό κίνημα και στους αγώνες του κλάδου από τη μεταπολίτευση και δω. Τίποτα από αυτά δε σεβάστηκαν. Κάνοντας χρήση της περιστασιακής πλειοψηφίας που «έστησαν», με έβγαλαν εν ψυχρώ από το ψηφοδέλτιο, στην ουσία με διέγραψαν από την παράταξη, σαν να είναι ιδιοκτήτες της...

...Γι' αυτό το λόγο, επειδή είμαι αντίθετη προς την πολιτική αυτή, η οποία, αν εφαρμοστεί, θα χειροτερέψει το βιοτικό επίπεδο των εργαζομένων και του κλάδου και η κρίση θα παραμείνει κρίση, επιδιώκουν τη συνδικαλιστική και πολιτική μου εξόντωση με διοικητικές μεθόδους, με τη λασπολογία και τη συκοφαντία. **Διώκομαι για τις πολιτικές μου ιδέες και τη συνδικαλιστική μου δράση.** Κι αν ισχυριστούν -όπως το συνηθίζουν- ότι με καθάισαν για το πρόβλημα που δημιουργήθηκε τον Ιούνιο με τις αρχαιρεσίες για την ΟΛΜΕ, συνεχίζουν τη συκοφαντία εις βάρος μου. Η παράταξη, σε πανθεσσαλονίκεια ολομέλεια έχει κλείσει το ζήτημα, ψηφίζοντας την εισήγηση της Γραμματείας. Επιμένουν να επικαλούνται το λήξαν αυτό ζήτημα, για να δικαιολογήσουν την πράξη τους.

Τελειώνοντας, έχω να πω ότι αυτοί που ανήκουν στο μηχανισμό, που σκηνοθέτησε την έξωσή μου από το ψηφοδέλτιο, δεν είναι κακοί άνθρωποι. Απλά κυριαρχούνται από μια διοικητική - αστυνομική αντίληψη για την πολιτική και το συνδικαλισμό και εφαρμόζουν μια πολιτική που δεν ανταποκρίνεται στις ανάγκες και τα συμφέροντα του κόσμου της αριστεράς και των εργαζομένων.

Απευθύνομαι στους συναδέλφους της παράταξης, αλλά και σε κάθε συνάδελφο, και **ζητώ ηθική και συνδικαλιστική συμπαράσταση.**

Θεσσαλονίκη, 23/11/1989

Η Ελένη Κότσια πήρε μέρος στις εκλογές για τα Δ.Σ. συμμετέχοντας στο ψηφοδέλτιο «Ενότητας και αγώνα» που συμπεριέλαβε βασικά αποχωρισαντες του Συνασπισμού.

Τα αντιτετράδια της εκπαίδευσης είναι ανοιχτά σε κάθε συνεργασία, κρίση ή επίκριση, μαθητών - σπουδαστών - φοιτητών - εκπαιδευτικών, καθενός που ενδιαφέρεται για την ανάπτυξη ενός προοδευτικού ριζοσπαστικού πανεκπαιδευτικού κινήματος.

Μας έγραψαν...

Λάβαμε και δημοσιεύουμε, όπως μας ζητήθηκε, την ιδρυτική διακήρυξη του Μαρξιστικού Ομίλου Εκπαιδευτικών Θεσσαλονίκης

ΜΑΡΞΙΣΤΙΚΟΣ ΟΜΙΛΟΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ ΙΔΡΥΤΙΚΗ ΔΙΑΚΗΡΥΞΗ

προς τον κόσμο των εκπαιδευτικών

Ζούμε σε μία περίοδο εκρηκτικών αντιφάσεων, ανακατατάξεων και αναζητήσεων. Ο προβληματισμός για τις διεθνείς εξελίξεις και την κατάσταση στη χώρα μας συμβαδίζει με την αισιοδοξία για νέους δρόμους και αριστερή διέξοδο από την κρίση του συστήματος. Στην περίοδο αυτή πήραμε την πρωτοβουλία και την ευθύνη να ιδρύσουμε τον **ΜΑΡΞΙΣΤΙΚΟ ΟΜΙΛΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ**.

Έχουμε την πεποίθηση, ότι ο **ΜΑΡΞΙΣΤΙΚΟΣ ΟΜΙΛΟΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ** έρχεται να καλύψει μία πραγματική ανάγκη. Τη συντονισμένη θεωρητική παρέμβαση των εκπαιδευτικών στη γνώση και την ιδεολογία, που αναπαράγει το σχολείο μέσα από τους θεσμούς, τα εγχειρίδια, τα αναλυτικά προγράμματα και τους σκοπούς της εκπαίδευσης. Την ανάγκη για ιδεολογική ανάλυση και υποστήριξη των θέσεων του εκπαιδευτικού κινήματος και τη μελέτη άλλων εκπαιδευτικών ζητημάτων.

Οι εκπαιδευτικοί, όσοι ενδιαφέρονται για την επιστημονική αλήθεια, έχουν την ανησυχία, στην καθημερινή σχολική πράξη, για το είδος της γνώσης και την ιδεολογία που υπηρετούν τα εγχειρίδια.

Ο **ΜΑΡΞΙΣΤΙΚΟΣ ΟΜΙΛΟΣ** επιδιώκει να έχει «ανοιχτή γραμμή» με το μαχόμενο εκπαιδευτικό, που προσπαθεί να προσφέρει στη νεολαία την επιστημονική γνώση και να ανοίξει διάλογο για θέματα της ιδεολογίας, για τις αξίες και τα ιδανικά. Επιδιώκουμε, μέσα από σχέσεις ισότιμης συνεργασίας και αλληλοτροφοδότησης, να προσφέρουμε νέες δυνατότητες, ώστε να παρεμβαίνει ο ίδιος ο εκπαιδευτικός πιο αποτελεσματικά στο περιεχόμενο των εγχειριδίων. Να αντικρούσει την αστική ιδεολογία και να βοηθήσει τους μαθητές να διαμορφώσουν κριτήρια και μέθοδο, για να προσεγγίσουν την αντικειμενική αλήθεια.

Πολλές θέσεις του εκπαιδευτικού κινήματος προβάλλονται και έχουν κατοχυρωθεί ως συνθήματα μόνο, χωρίς επαρκή ιδεολογική ανάλυση και επιστημονική τεκμηρίωση (π.χ. Ε.Π.Λ., ταξική φύση του εκπαιδευτικού συστήματος, κατάργηση ιδιωτικής εκπαίδευσης, αλλαγή αναλυτικών προγραμμάτων, αξιολόγηση του εκπαιδευτικού).

Υπάρχουν επίσης άλλα εκπαιδευτικά ζητήματα (π.χ. ρόλος του εκπαιδευτικού, παιδαγωγικές πρακτικές, μέθοδοι διδασκαλίας), για τα οποία δεν έχει γίνει συστηματική μελέτη και ανάλυση τους.

Υπάρχει λοιπόν κατά τη γνώμη μας ένα

κενό στο εκπαιδευτικό κίνημα, το οποίο από την ίδια τη φύση τους δεν μπορούν να καλύψουν οι υπάρχοντες φορείς (συνδικαλιστικοί, επιστημονικοί, εκπαιδευτικά περιοδικά). Το κενό αυτό θα προσπαθήσει να καλύψει ο **ΟΜΙΛΟΣ**.

ΤΙ ΕΙΝΑΙ Ο ΟΜΙΛΟΣ

Είναι οργανικό μέρος του εκπαιδευτικού κινήματος. Φιλοδοξεί να συμβάλει στη μαρξιστική θεωρητική υποστήριξη του και στη μεγαλύτερη ανάπτυξη του. Να αντιπαρατεθεί στην αστική ιδεολογία γενικά, αλλά και όπως αυτή εκφράζεται στο χώρο της εκπαίδευσης και να διαμορφώσει θέσεις για επίκαιρα ζητήματα.

Να συμβάλει στη μελέτη και διάδοση της ίδιας της μαρξιστικής θεωρίας, με το σχηματισμό ενός μαρξιστικού ρεύματος στην εκπαίδευση.

Στον **ΟΜΙΛΟ** μετέχουν ως μέλη εκπαιδευτικοί και των τριών βαθμίδων και φοιτητές των καθηγητικών σχολών και των παιδαγωγικών τμημάτων.

Ο **ΟΜΙΛΟΣ** δεν είναι παράταξη, δεν είναι σωματείο και πολύ περισσότερο κομματικός φορέας. Είναι συλλογικός φορέας μελέτης και παρέμβασης και τέτοιος θα παραμείνει. Θα αναπτύξει σχέσεις συνεργασίας με τους συνδικαλιστικούς φορείς των εκπαιδευτικών, τις αριστερές συνδικαλιστικές κινήσεις και παρατάξεις και τους επιστημονικούς φορείς.

Ο **ΟΜΙΛΟΣ** είναι μια «εταιρεία» εκπαιδευτικών, ελεύθερης και ισότιμης συμμετοχής όλων των μελών του, χωρίς εξουσιαστική ιεραρχία. Μία «εταιρεία» μέσα στην οποία η προσωπική έκφραση και ατομικότητα, συνδέονται με τη συλλογική έκφραση και δράση. Αυτού του είδους η συλλογικότητα αναδεικνύει το άτομο, σε αντίθεση με τους γραφειοκρατικούς φορείς που το ισοπεδώνουν.

ΓΙΑ ΤΟ ΜΑΡΞΙΣΜΟ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΑΝΤΙΠΑΛΟΥΣ ΤΟΥ

Στην εποχή μας οι εκπρόσωποι της κυρίαρχης αστικής ιδεολογίας περίπου αλαλάζουν: «έφτασε το τέλος της ιστορίας», «το τέλος των αντιθέσεων και των ιδεολογιών», «το τέλος της πάλης των τάξεων», «το τέλος του μαρξισμού». «Ο καπιταλισμός είναι αιώνιος, ζήτω η εθνική συμφιλίωση, η σύγκλιση και η συναίνεση».

Ζητούν με δυο λόγια την αποκήρυξη του

σοσιαλισμού - κομμουνισμού και την πολιτική καθυπόταξη της σύγχρονης εργατικής τάξης στην αστική.

Στην πραγματικότητα αυτό που διέρχεται κρίση είναι η γραφειοκρατική στρέβλωση του σοσιαλισμού και η δογματική, σχηματική αντίληψη για το μαρξισμό.

Οι εκπρόσωποι της αστικής ιδεολογίας κρίνουν εξ ιδίων τα αλλότρια. Προσπαθούν να συγκαλύψουν την αθλιότητα της ιδεολογίας τους (τον αγνωστικισμό, τον ανορθολογισμό, τη θρησκευτική μεταφυσική και το δογματισμό, τον πρωτόγονο ατομικισμό, την τεχνοκρατική αντίληψη, την ιδεολογία του μάντζμεντ κ.ά.), η οποία εκφράζει ανάγλυφα την οργανική κρίση του συστήματος της καπιταλιστικής εκμετάλλευσης. Και η κρίση αυτή διαρκώς θα επιδεινώνεται, γιατί το καπιταλιστικό κέρδος είναι ασυμβίβαστο με τις πραγματικές κοινωνικές ανάγκες.

Η ιστορία θα τους διαψεύσει και πάλι!

Ίσως ο Μπ. Μπρεχτ να τους δίνει την καλύτερη απάντηση:

Μας λένε οι εχθροί μας: Τέλειωσε ο αγώνας.

Μα λέμε εμείς: Αρχισε τώρα.

Ο **Μαρξισμός**, επιστημονική κοσμοθεωρία και μέθοδος ανάλυσης, ανοιχτή από τη φύση της στην εξέλιξη και στα νέα δεδομένα των επιστημών, προσπαθεί να αναπτύξει την επαναστατική θεωρία των καιρών μας· η οποία θα μορφοποιηθεί μόνο σε στενή σύνδεση με την πρακτική ενός κινήματος πραγματικά μαζικού και πραγματικά επαναστατικού - έχουμε τη γνώμη ότι δεν «αποπαίδισεν η πλάση».

Όσοι παίρνουμε την πρωτοβουλία για την ίδρυση του ομίλου, δεν είμαστε σημερινοί, ούτε άγνωστοι στο χώρο της εκπαίδευσης. Αρκετοί μετέχουν ενεργά στο κίνημα των εκπαιδευτικών και στο ευρύτερο λαϊκό κίνημα από τον καιρό της αντιδικτατορικής πάλης και το Πολυτεχνείο. Αρκετοί σήμερα είναι ενεργά στελέχη του συνδικαλιστικού κινήματος και αριστερών πολιτικών φορέων. Και δεν είμαστε μόνοι. Στο πλευρό μας βρίσκεται ένας ικανός αριθμός μαρξιστών διανοούμενων και επιστημόνων αδιαμφισβήτητου κύρους.

Καλούμε τους συναδέλφους που δεν αισθάνονται άνετα στα «μαλακά εδάφη» της αστικής - νεοσυντηρητικής ιδεολογίας, που ενδιαφέρονται να απαντήσουν στις προκλήσεις των καιρών μας, να πλαισιώσουν τον όμιλο είτε ως μέλη είτε ως συνεργάτες.

Θεσσαλονίκη 20 Οκτώβρη
Η ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΥ

Μας έγραψαν...

Αγαπητά «αντιτετράδια»

Από σύμπτωση έπεσε στα χέρια μου το τελευταίο τεύχος σας (No 9) και είναι αλήθεια πως δε χρειάστηκε κόπος για να το ξεφυλλίσω, μιας και διαβάζεται ευχάριστα παρά την «πηγμένη» ύλη του.

Στους κύκλους του αδελφού μου (που είναι δάσκαλος) ακούγονται για το περιοδικό σας επαινετικά λόγια, τα οποία θάθελα κάπως να περιορίσω και να γιατί.

Αναφέρεis ότι είσαι περιοδικό για την εκπαίδευση και μάλιστα αριστερό, αλλά δεν είδα από τις στήλες σου να παρουσιάζονται μαθητικές φωνές και απόψεις, εκτός και αν εμείς δεν ανήκουμε στο χώρο του σχολείου.

Δεν αναφέρομαι βέβαια στο μαθητικό κίνημα, γιατί κάτι τέτοιο, όσο και αν αυτό ακούγεται τραγικά, δεν υπάρχει προ πολλού.

Παρά το γεγονός ότι επιχειρείς γενναία κριτική σε «κακώς κείμενα», νομίζω ότι δεν αποκαλύπτεις ολόπλευρα την πλευρά του δάσκαλου - καθηγητή, που είναι καταπιεστική πάνω σε μας.

Νομίζω ότι μπορείς να λες σπουδαία πράγματα για τους άλλους, αλλά χρειάζεται ατομικά και συλλογικά να μιλήσετε και για τους εαυτούς σας. Εκτός και αν πιστεύετε, εσείς οι εκπαιδευτικοί, πως «η κόλαση είναι οι άλλοι»...

Αν πάντως είναι αλήθεια, πως η εκπαίδευση είναι κομμάτι της κοινωνίας, τότε χρειάζεται να δείτε πως στην τάξη είμαστε «και μαζί και μόνοι».

Από την άλλη πλευρά ακούω πως ετοιμάζεται ένας νόμος για την αξιολόγησή σας από τους σχολικούς συμβούλους και το κράτος και πως εσείς αρνείστε κάθε τέτοια διαδικασία γιατί θα σας υποτάξει ακόμα περισσότερο στην ιεραρχία και την κυβέρνηση.

Αλλά λέτε τη μισή αλήθεια! Γιατί ακριβώς εσείς μας αξιολογείτε, μας βαθμολογείτε και μας συγκρίνετε, καθημερινά, βασανιστικά και... ανελέητα. Γι' αυτό, μισή αλήθεια ίσον ένα ψέμα. Αν θέλετε να γίνεστε πιστευτοί, οφείλετε να μιλήσετε για όλη την εκπαιδευτική διαδικασία.

Για να μην σας κουράζω άλλο, άλλωστε διαβάζω καθ' ότι «δέσμιος», σας στέλνω τα χαιρετίσματά μου και ένα μικρό σημείωμα από το «Κόκκινο βιβλιαράκι των μαθητών» (έκδοση 1975).

Τι ξέρουν λοιπόν οι καθηγητές;

Γιάννης Νικολάου - μαθητής
Καλλιθέα, Δεκέμβρης 1989

Τά καθήκοντα ενός καθηγητή

Ένας καθηγητής έχει πρώτα απ' όλα καθήκον να διδάσκει κάθε εβδομάδα ώρισμένες ώρες. Επίσης πληρώνεται για να προγραμματίσει τη διδασκαλία του και να κάνει διάφορες δουλειές, διοικητικού χαρακτήρα. Ένας καθηγητής πληρώνεται λίγο για την κάθε ώρα διδασκαλίας. Όλοι οι καθηγητές δεν κερδίζουν τα ίδια χρήματα: ο μισθός τους είναι συνάρτηση των χρόνων που δουλεύουν, του βαθμού τους κλπ.

Ένας καθηγητής έχει να κάνει πολλά άλλα πράγματα εκτός απ' τη διδασκαλία. Άλλα για τα περισσότερα απ' αυτά δεν πληρώνεται, τα κάνει —κι είναι υποχρεωμένος να τα κάνει δωρεάν, ενώ, στ' άλλα επαγγέλματα πληρώνεται κανείς για τις επί πλέον ώρες που δουλεύει.

Πολλοί καθηγητές ξοδεύουν πολλές ώρες στην έτοιμασία των παραδόσεων. Άλλοι καθόλου: αυτοί είναι συνήθως παλιοί καθηγητές οι οποίοι επί χρόνια ολόκληρα διδάσκουν την ίδια ύλη, χρησιμοποιώντας το ίδιο βιβλίο. Υπάρχουν καθηγητές που παρακολουθούν με τη θέλησή τους μαθήματα για να αναπληρώνουν την καθυστέρησή τους σε σχέση με την εξέλιξη της πραγματικότητας κι αυτό το κάνουν χωρίς να πληρώνονται, απλώς επειδή τους ενδιαφέρει ή δουλειά τους.

Εκτός από τις επί πλέον δουλειές που έχουν σχέση με την εκπαίδευση, οι καθηγητές είναι υποχρεωμένοι να κάνουν ένα σωρό άλλα πράγματα χωρίς να πληρώνονται: να μαζεύουν τα χρήματα για τους ξρανούς που γίνονται στο σχολείο, να οργανώνουν τις πολυήμερες εκδρομές ή τις γιορτές, να δέχονται τους γονείς κλπ. Όλο και περισσότεροι καθηγητές διαμαρτύρονται γι' αυτές τις επί πλέον υποχρεώσεις και, πιθανόν, κάποτε, μερικοί απ' αυτούς ν' αρνηθούν να τις εκπληρώσουν. Δέ θα πρέπει να στραφείτε εναντίον τους, άλλ' αντίθετα να τους βοηθήσετε όσο μπορείτε να ικανοποιήσουν τα αιτήματά τους και να πληρώνονται επί πλέον για κάθε παραπάνω εργασία. Κι έπειτα, έχετε κι έσείς συμφέρον να μην εργάζονται οι καθηγητές σας 24 ώρες το 24ωρο: ο καθηγητής που δουλεύει παραπάνω απ' ό,τι πρέπει κουράζεται γρήγορα κι ένας κουρασμένος καθηγητής είναι αδύνατο να κάνει καλή δουλειά.

Τί ξέρουν οι καθηγητές;

Ό,τι ξέρουν οι περισσότεροι για τα παιδιά, για την κοινωνία και για τον κόσμο, δεν το ξέρουν από άμεση έμπειρία αλλά γιατί στο σχολείο κι αργότερα στο πανεπιστήμιο, τους έμαθαν ότι τα παιδιά, ή κοινωνία, ή κόσμος είναι κάπως έτσι. Οι περισσότεροι απ' αυτούς δεν έχουν δουλέψει πριν να τελειώσουν τις σπουδές τους παρά μόνο ευκαιριακά και ποτέ για ένα μεγάλο διάστημα. Η ιστορία του κάθε καθηγητή είναι μια σειρά από σχολεία και διπλώματα. Πηγαίνουν στο γυμνάσιο, δίνουν εισαγωγικές εξετάσεις στο Πανεπιστήμιο, παίρνουν το πτυχίο τους από μια ανώτερη σχολή. Για να πάρει κανείς ένα πτυχίο του Πανεπιστημίου χρειάζονται τουλάχιστον τέσσερα ή πέντε χρόνια μετά το Γυμνάσιο. Οι καθηγητές παίρνουν ένα δίπλωμα φιλολογίας, ιστορίας, μαθηματικών, φυσικής κι οι περισσότερες γνώσεις τους είναι πάνω σ' αυτή την ύλη.

Η εκπαίδευση την όποια δέχονται οι καθηγητές στο Πανεπιστήμιο έχει ένα μοναδικό σκοπό: να τους κάνει ειδικούς σ' ένα μάθημα ή σ' ένα κλάδο της γνώσης. Μαθαίνουν, δηλαδή, πολλά μαθηματικά, ξέρουν απ' έξω όλες τις πρωτεύουσες του κόσμου, τις ήμερομηνίες των μαχών και τα όνόματα των βασιλιάδων και προέδρων αλλά συνήθως δεν ξέρουν πώς να τα μεταδώσουν δλ' αυτά με αποτελεσματικό τρόπο στα παιδιά. Βέβαια, τους έχουν διδάξει —άλλά μ' ένα τρόπο θεωρητικό— τί είναι οι μαθητές και οι έφηβοι, αλλά μόνο την πρώτη μέρα που μπαίνουν στην τάξη σαν καθηγητές έχουν την ευκαιρία να δουν στην πράξη τί είναι οι μαθητές. Γι' αυτό μπορείτε να είστε σίγουροι ότι οι νέοι καθηγητές που μόλις βγαίνουν απ' το Πανεπιστήμιο, όσο καλοί και να είναι στην ειδικότητά τους, δεν ξέρουν και πολλά πράγματα για την τέχνη της διδασκαλίας ή για το πώς να οργανώνουν το μάθημά τους.

Πολλοί καθηγητές βρίσκουν ότι όταν κάτι δεν πάει καλά δέ φταίνει οι ίδιοι. Φτιάχνουν διάφορες θεωρίες για τη νεολαία και τα παιδιά που, όπως λένε, έδω και λίγα χρόνια έχουν γίνει πολύ πιο δύσκολα. "Η, αν κάτι δεν πάει καλά φταίνει μόνο οι συνθήκες της δουλειάς τους. "Η, φταίει ο γυμνασιάρχης, ο επιθεωρητής, οι γονείς. Για να τους δώσετε να καταλάβουν ότι θα μπορούσαν κι αυτοί να κάνουν κάτι για ν' αλλάξουν την κατάσταση, πείτε τους ότι είσαστε έτοιμοι να τους βοηθήσετε να την αλλάξουν.

Τί ξέρουν οι καθηγητές για σās;

Περνάς πολλές ώρες το χρόνο με τους καθηγητές σου, αλλά δεν είναι καθόλου σίγουρο ότι ξέρουν πολλά για σένα. Οι γονείς σου ξέρουν πολύ περισσότερα κι ακόμα πιο πολλά οι φίλοι σου.

Πρέπει, όμως, να ξέρεις, ότι το σχολείο έχει ώρισμένες πληροφορίες για σένα: Ιατρικές εξετάσεις, έμβόλια, αποτελέσματα εξετάσεων, διαγωγή, κρίσεις των προηγούμενων καθηγητών σου. "Ολ' αυτά, που αποτελούν κατά κάποιο τρόπο τον «φάκελό» σου, δέ θεωρούνται απόρρητα και σχεδόν ο καθένας μπορεί να ζητήσει να τα μάθει, οι καθηγητές, ή αστυνομία κι όλοι αυτοί που ασχολούνται άμεσα ή έμμεσα με τη νεολαία.

Ό καθηγητής συνήθως δεν ξέρει (εκτός από σπάνιες εξαιρέσεις):

- πού μένεις και πώς είναι το σπίτι σου
- τί δουλειά κάνουν οι γονείς σου και πόσα κερδίζουν
- πόσα αδέρφια έχεις και σε ποιό σχολείο πάνε
- αν οι γονείς σου τα πάνε καλά
- τί πιστεύουν οι γονείς σου για τον καθηγητή σου
- τί κάνεις όταν δέ βρίσκεσαι στο σχολείο
- αν σου κάνει κέφι να κλέβεις μικροπράγματα σε σουπερ-μάρκετ
- αν καπνίζεις έξω ή και μέσα στο σχολείο
- αν αγαπās τον καθηγητή σου ή το σχολείο
- αν έχεις πολλά πράγματα να κάνεις έξω απ' το σχολείο
- αν στο σπίτι, αντιγράφεις τις εργασίες αντί να τις γράφεις μόνος σου.

Τό γεγονός ότι οι μαθητές κι οι καθηγητές συνεργάζονται με δυσκολία, όφείλεται, καμιά φορά στο ότι δεν ξέρουν πολλά πράγματα ο ένας για τον άλλο. "Αν νομίζεις ότι ο καθηγητής θά 'ταν πιο δίκαιος μαζί σου αν σε ήξερε καλύτερα, μή διστάσεις να πās να του εξηγήσεις ποιός είσαι, τί θέλεις κλπ.

Μια πρόταση για συζήτηση

Το κείμενο αυτό είναι μια κατ' αρχήν πρόταση (α' μέρος) που αφορά το θέμα «ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ και ΠΑΙΔΕΙΑ», με κεντρικό άξονα τη «ΜΟΥΣΙΚΗ», που α) διαμορφώνεται και αναπτύσσεται σε μια διαρκή συζήτηση - συνεργασία με το φίλο και συνάδελφο κ. Nobel Ariuan και β) που ζητά τη συμβολή όλων μας, για τη δημιουργία του θεσμικού πλαισίου που θα υλοποιήσει, θα πραγματοποιήσει και θα διευρύνει τους τομείς δράσης και ανάπτυξης του ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ.

Αθήνα, Ιανουάριος 1990
ΑΝΤΡΕΑΣ ΖΕΑΚΙΣ - ΓΛΥΝΙΑΣ
Καθηγητής ΓΕΝΙΚΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

Α' ΜΕΡΟΣ

Ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΕΙΝΑΙ ΑΥΤΟ ΠΟΥ ΜΕΝΕΙ ΟΤΑΝ ΟΛΑ ΕΧΟΥΝ ΞΕΧΑΣΤΕΙ

Η ΤΕΧΝΗ και ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ είναι παγκόσμια (δεν έχουν σύνορα). Αναπτύσσονται, μεταμορφώνονται, τρέφονται από την ανταλλαγή και την ποικιλία. Από αυτήν την άποψη, τόσο το συμφέρον της Τέχνης και του Πολιτισμού, όσο και το εθνικό συμφέρον, απαιτούν να γίνει μια ξεχωριστή προσπάθεια διατήρησης και αξιοποίησης της ιδιαίτερης πολιτιστικής και καλλιτεχνικής κληρονομιάς, σε κάθε επαρχία μας.

Σ' αυτόν τον τομέα και με τον προορισμό αυτό, οι τοπικοί σύλλογοι και συνεταιρισμοί θα παίξουν ένα καθοριστικό ρόλο, χωρίς ωστόσο αυτό να μειώνει το ενδιαφέρον που πρέπει να δείξει το κράτος. Η εφαρμογή μιας πιο ενεργητικής και πιο δημοκρατικής πολιτιστικής και καλλιτεχνικής πολιτικής που αφορά συγχρόνως την παιδεία, την διοργάνωση - εμπύχωση (ανιμασιόν), την πρακτική, τη δημιουργία, την έρευνα και τη διάδοση είναι αναγκαία, χωρίς να μπορεί να εξαλείψει ή να λύσει όλες τις βασικές δυσκολίες τις οποίες αντιμετωπίζει η χώρα.

Για' όλα αυτά παρουσιάζει ένα ιδιαίτερο ενδιαφέρον για:

- Τον οικονομικό τομέα, μιας και η φύση μιας τέτοιας πολιτικής μπορεί να περιορίσει την ανεργία στους πολιτιστικούς και καλλιτεχνικούς επαγγελματικούς χώρους, καθώς και

στους εξαρτούμενους από αυτούς... Μπορεί να δημιουργήσει συμπληρωματικά επαγγέλματα, στην παιδεία, τη διοργάνωση, την εξειδικευμένη εκπαίδευση, τη φωνογραφική παραγωγή ή ακόμα, ελπίζουμε, στον τομέα της βιοτεχνίας μουσικών οργάνων.

- Τον κοινωνικό τομέα, μιας και μπορεί να ευνοήσει την καλύτερευση της Ποιότητας Ζωής, τόσο ατομικά, όσο και συλλογικά.

- Τον πολιτιστικό τομέα, μιας και μπορεί να διευρύνει τη γνώση, να αναπτύξει την ευαισθησία, να εμπλουτίσει τη προσωπικότητα των ελληνίδων και ελλήνων.

Τέλος, μπορεί να ευνοήσει τον επαναπατρισμό ή τη μη μετανάστευση του καλύτερου ανθρώπινου υλικού της χώρας μας στον πολιτιστικό και καλλιτεχνικό χώρο, ασθένεια από την οποία έχουμε υποφέρει αρκετά και που αποτελεί το βασικό σύμπτωμα της έλλειψης μιας πολιτικής που να αξιοποιεί το υλικό αυτό.

Εκτός αυτού, και εδώ πιστεύουμε πως το ενδιαφέρον είναι μεγάλο, μια τέτοια πολιτική θα επιτρέψει την καλύτερη προστασία και διάδοση της πολιτιστικής μας κληρονομιάς, καθώς και των έργων τέχνης, και θα στερεώσει την παγκόσμια ακτινοβολία του πολιτισμού και των μεγάλων μας ελλήνων καλλιτεχνών.

Κατά συνέπεια, μια πιο δυναμική πολιτιστική και καλλιτεχνική πολιτική, δεν μπορεί να

θεωρηθεί σαν μια πολυτέλεια που η χώρα μας δεν μπορεί να επιτρέψει στον εαυτό της, αλλά σαν μια ΕΘΝΙΚΗ ΑΝΑΓΚΗ.

ΤΟ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΑΝΗΚΕΙ ΣΕ ΟΛΟΥΣ

Η πνευματική καλλιέργεια και η εκπαίδευση αποτελούν τις βάσεις για την ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ανάπτυξη της ζωής μιας χώρας. Τα κίνητρα είναι μεγάλης σημασίας.

Σ' έναν κόσμο που η ηχορύπανση έχει τόσο εξαπλωθεί, εξαρτάται από τη μουσική παιδεία, να ξαναδώσει στο σύνολο του πληθυσμού, και ειδικά στους νέους, μια «ακουστική συνείδηση», να δώσει τη δυνατότητα και να δημιουργήσει την επιθυμία μιας σωστής ακοής με ανοιχτούς ορίζοντες και τη μεγαλύτερη δυνατή ευρύτητα πνεύματος.

Και πιο πολύ επίκειται στη μουσική παιδεία να διαμορφώσει τους μουσικούς του αύριο, είτε ερασιτέχνες, είτε αυτούς που προορίζονται για μια επαγγελματική καριέρα, να ευνοήσει την ικανοποίηση της δημιουργίας και της άσκησης στη μουσική, ειδικότερα της ομαδικής άσκησης, αυτής χωρίς την οποία η μουσική θα έμενε ένα κοινό καταναλωτικό προϊόν.

Μας έγραψαν...

Το πεδίο σκέψης αυτής της έκθεσης απλώνεται σε όλες τις μορφές της μουσικής παιδείας, από τη μουσική εκπαίδευση στο νηπιαγωγείο και το δημοτικό, ως την επαγγελματική κατάρτιση μουσικών και καθηγητών μουσικής.

Οι προτάσεις σχετικά με τη μουσική παιδεία στο σχολείο, αποτελούν τη ΒΑΣΗ ενός διαλόγου με το Υπουργείο Παιδείας. Προτείνουμε το σχηματισμό μιας κοινής ειδικής επιτροπής γι' αυτό το θέμα, που εντάσσεται στο γενικότερο πλαίσιο συζητήσεων που αφορούν το σύνολο της καλλιτεχνικής παιδείας.

Αυτή η αποστολή πρέπει να ανατεθεί σε μία τεχνική επιτροπή μεταρρύθμισης της μουσικής παιδείας, για την οποία η έκθεση αυτή αποτελεί τη βάση. Η επιτροπή αυτή, θα σχηματιστεί από προσωπικότητες του κόσμου της μουσικής (Μουσικολόγους, Συνθέτες, Μουσικούς, Παιδαγωγούς κ.λπ.). Η καθαρά τεχνική αυτή επιτροπή, θα προβεί σε μια κριτική έκθεση της παρούσας κατάστασης, για να διατυπώσει προτάσεις δράσης.

Η παρούσα έκθεση έχει σαν στόχο να κάνει κάποιες προτάσεις για να θέσει τις γενικές γραμμές μίας αναδιοργάνωσης (ή οργάνωσης) του συστήματος μουσικής εκπαίδευσης, γύρω από κάποια κύρια αντικείμενα:

α) Να υπάρξει για όλους η δυνατότητα για μια μουσική παιδεία ποιότητας.

β) Να εντάξει την ομαδική άσκηση σε όλα τα επίπεδα της εκπαίδευσης.

γ) Να δώσει μια ουσιαστική θέση στη μουσική εκπαίδευση.

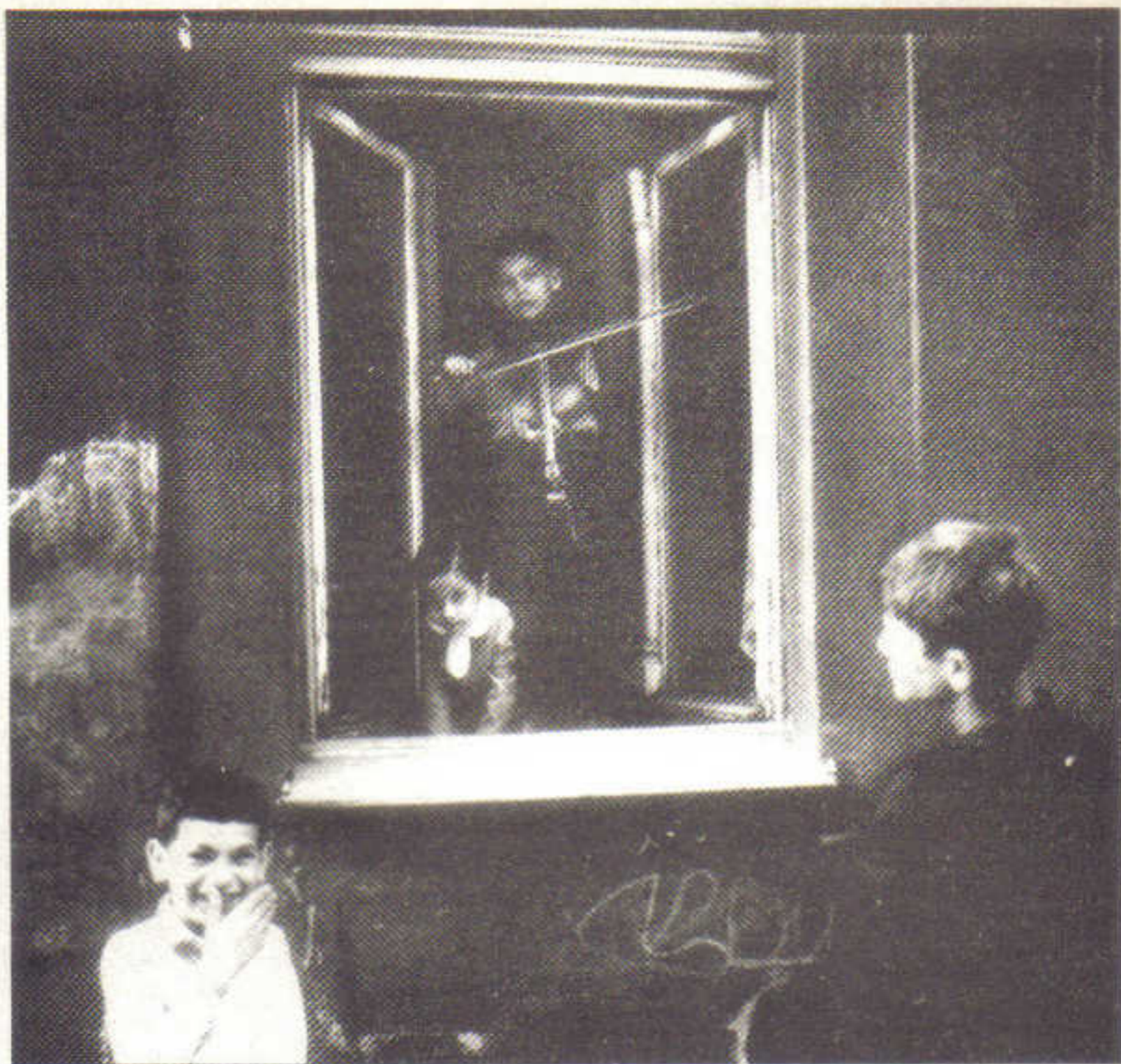
δ) Να ευρύνει τους ορίζοντες της εκπαίδευσης, εντάσσοντας σ' αυτήν κάθε είδους μουσικής πρακτικής παρούσα στο κοινωνικό σύνολο.

ε) Να προσαρμόσει καλύτερα την εκπαίδευση στις επαγγελματικές ανάγκες της χώρας.

Αυτές οι γενικές αρχές έχουν τον προορισμό να χρησιμεύσουν σαν μια εισαγωγή, για μια ευρύτερη κοινή μελέτη, με το σύνολο των επαγγελματικών και τοπικών συλλόγων. Αυτή η έκθεση θα επεκταθεί από ειδικευμένες επιτροπές, που θα συνεργαστούν με τους αντιπροσωπευτικούς οργανισμούς του επαγγελματικού και τους ενδιαφερόμενους συλλόγους.

Οι επιτροπές αυτές θα έχουν σαν αποστολή να συντάξουν όλα τα τεχνικά κείμενα, απαραίτητα για την εγκαθίδρυση εκπαιδευτικών μεθόδων, με στόχο όχι μόνο την ανάπτυξη της τεχνικής, αλλά και την αφύπνιση της αίσθησης και της αγάπης για τη Μουσική.

Τέλος, πρέπει να πούμε εδώ χωρίς υπεκφυγές: Χωρίς μία ειδική, συντονισμένη και άμεση δράση στον τομέα αυτό, δεν υπάρχει

ΜΟΥΣΙΚΟ ΜΕΛΛΟΝ για την Ελλάδα.

Η χώρα μας, λοιπόν, χρειάζεται μία νέα πολιτική απέναντι στη μουσική, εννοούμενη σαν ένα σύνολο, αποτελούμενο από ποικίλα μέρη. Η βασική αυτή ιδέα πηγάζει μόνη της από την παρατήρηση της μουσικής κατάστασης στην Ελλάδα τα τελευταία χρόνια.

Η κατάσταση αυτή παρουσιάζεται περιληπτικά ως εξής:

* Με την ανάπτυξη μίας μεγάλης ζήτησης στη μουσική, και αυτό σε όλες τις μορφές.

* Με τη σημαντική αλλά άνιση πρόοδο, σε σχέση με τα είδη, στη διάδοση της ηχογραφημένης μουσικής, αλλά ελάχιστη πρόοδο όσον αφορά τη διάδοση της ζωντανής μουσικής, με τάση περιορισμού και της προσφοράς αυτής, για λόγους οικονομικών δυσκολιών.

* Με την ανησυχητική αποτελμάτωση των λυρικών δραστηριοτήτων, συνήθως, και εδώ, για λόγους οικονομικούς.

* Με την ελαφρά πρόοδο στη μουσική άσκηση ερασιτεχνών, αλλά και την επιμονή μιας σοβαρής καθυστέρησης σε γενικές γραμμές της ανάπτυξης των ερασιτεχνικών δραστηριοτήτων.

* Με την παρατήρηση άνισης στάσης και κοινωνικών διαφορών, όσον αφορά τη μουσική εκπαίδευση, που οφείλεται κυρίως στα ανεπαρκή ή πενιχρά εισοδήματα, στις ιδιαίτερα καταπιεστικές συνθήκες εργασίας και στο χαμηλό επίπεδο μόρφωσης.

* Με την πρόοδο στην ειδικευμένη μουσική εκπαίδευση, συγκεκριμένα χάρη στην έ-

στω και ανεπαρκή, οικονομική προσπάθεια κάποιων τοπικών συλλόγων, αλλά και συγχρόνως σοβαρή ανεπάρκεια ή και πλήρη απουσία της μουσικής παιδείας στη στοιχειώδη και μέση εκπαίδευση, καθώς και πλήρη απουσία αυτής στην τεχνική εκπαίδευση.

* Με τη σοβαρή επαγγελματική κρίση που αντιμετωπίζουν οι λυρικοί μουσικοί και καλλιτέχνες, απουσία κάποιας κοινωνικής υποστήριξης των μουσουργών και αστάθεια της κατάστασης των εκπαιδευτών.

* Με την παρατήρηση σοβαρών και αυξανόμενων δυσκολιών στο χώρο της προώθησης και της διάδοσης των ελληνικών έργων, κάθε είδους και ύφους, τόσο στην Ελλάδα, όσο και στο εξωτερικό.

* Με την πλήρη ανυπαρξία δραστηριότητας στην ελληνική βιοτεχνία οργάνων (κατασκευή εγχόρδων οργάνων).

Έτσι, αφαιρικά η κατάσταση της μουσικής στην Ελλάδα παρουσιάζεται κάθε άλλο παρά λαμπρή. Γίνεται λοιπόν απαραίτητο και κυρίως επείγον, να αλλάξουν οι κατευθύνσεις σ' αυτόν το χώρο.

Και εδώ τίθεται το ερώτημα: ποιά κατεύθυνση πρέπει να ακολουθήσουμε;

Μια οριστική και ομόφωνη απάντηση σ' αυτό το ερώτημα θα ήταν θρασύα, απερισκεπτική και ανεύθυνη, μπορεί να πηγάζει όμως από την εργασία της τεχνικής επιτροπής.

Αντίθετα, η διαμόρφωση ιδεών, το άνοιγμα προοπτικών, η συγκεκριμενοποίηση των στόχων, και αυτό με πλήρη ελευθερία και πνευματική ανεξαρτησία, θα είναι η ουσία και ο

προορισμός της σκέψης μας, της προσπάθειάς μας.

ΣΤΟΧΟΙ: Να δοθεί στο μεγαλύτερο δυνατό αριθμό παιδιών, και σε ορισμένες περιπτώσεις ενηλίκων που το επιθυμούν, η δυνατότητα για μία μουσική εκπαίδευση ποιότητας, μειώνοντας, όσο το δυνατόν, τις κοινωνικές και γεωγραφικές διαφορές. Να συνειδητοποιηθεί η σημασία των ιδρυμάτων που συμβάλλουν σ' αυτήν την εκπαίδευση και η ανάγκη οργάνωσής τους σ' ένα δίκτυο «ενιαίο» και «ανοιχτό».

Μ' αυτές τις προϋποθέσεις, θα επιτραπεί, σ' αυτούς που έχουν την επιθυμία και τις ικανότητες, να ωφεληθούν μιάς εκπαίδευσης, που θα ανοίγει το δρόμο στη Μουσική και στο επάγγελμα της Μουσικής.

ΓΙΑ ΜΙΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

Όσον αφορά τη Μουσική Παιδεία, και επιμένουμε ιδιαίτερα στον όρο αυτό, ο προορισμός της πρέπει να είναι ουσιαστικά δημοκρατικός και ανθρωπιστικός. Ο στόχος της δεν είναι να επιλέγει, να ανακαλύπτει, ούτε να προωθεί τα ταλέντα. Απευθύνεται στο σύνολο του πληθυσμού, χωρίς καμιά διάκριση. Αν η Μουσική Παιδεία θάπρεπε να ευνοεί κάποιους, αυτοί θα ήταν οπωσδήποτε οι μαθητές με τα λιγότερα κίνητρα.

Για μας, στον όρο «Μουσική Παιδεία», η πιο σημαντική λέξη είναι η λέξη «παιδεία», μιας

και αυτοί στους οποίους ανήκει η ευθύνη, δε βρίσκονται στην υπηρεσία της μουσικής, αλλά στην υπηρεσία του ανθρώπου μέσω της Μουσικής.

Για μας, η μουσική εκπαίδευση δεν αποτελεί αυτοσκοπό: είναι, **ανάμεσα σε άλλα**, ένα μέσον ανάπτυξης, ισορροπίας, ευτυχίας. Σκοπός των εκπαιδευτών δεν είναι να φτιάξουν ούτε επαγγελματίες μουσικούς, ούτε παθητικούς καταναλωτές, αλλά περισσότερο «ερασιτέχνες», με την ευγενή έννοια του όρου, οι οποίοι θα δρουν, αν είναι δυνατόν, σε χορωδίες ή σε οργανικά συγκροτήματα.

Πιστεύουμε, πως η Μουσική εκπαίδευση πρέπει να συμπεριλαμβάνει απαραίτητα μια απλή πρακτική, στα μέτρα των δυνατοτήτων των παιδιών που μας εμπιστεύονται. Παρ' όλα αυτά, για τους μαθητές που το επιθυμούν, πρέπει να υπάρχει η δυνατότητα μιας πιο προχωρημένης εκπαίδευσης.

Ένας από τους βασικούς στόχους του καθηγητή Μουσικής Παιδείας είναι να εξασκήσει την κριτική αίσθηση των παιδιών, να τους δώσει τα πνευματικά μέσα, που θα τους επιτρέψουν να διαχωριστούν από τη γενική εξομείωση και τυποποίηση των απόψεων που χαρακτηρίζει την εφηβεία.

1) Πρέπει τα παιδιά να ευαισθητοποιηθούν στον κόσμο των ήχων, να τους επιτραπεί η απόκτηση στοιχειωδών αντιδράσεων και ενός μουσικεύ λέξιλόγιου, από την **πιο κατάλληλη ηλικία**. Αυτό αφορά όλα τα παιδιά: η Μουσική παίζει έναν αναντικατάστατο ρόλο, για την ανάπτυξη της προσωπικότητας, ευνοώντας:

- Την ανάπτυξη των αισθητικών και κινητικών ιδιοτήτων
- Την ανάπτυξη της φαντασίας
- Τη συνειδητοποίηση του σώματος (άρα και της θέσης του σε σχέση με το χώρο)

- Τη δομή του χώρου και του χρόνου

2) Πρέπει να εκπαιδευτεί το αυτί των παιδιών, ν' αναπτύξουν μια ενεργητική ακοή (τόσο σφαιρική, όσο και αναλυτική), μια εσωτερική ακοή, την ακουστική περιέργεια (για τα διάφορα μουσικά είδη... όπως να μάθουν ν' ακούν τον άλλον...)

3) Πρέπει να δοθούν στα παιδιά τα τεχνικά και μεθοδολογικά μέσα, για να οργανώσουν τη μουσική τους δραστηριότητα σε μια **πρακτική συνόλου** (ομαδική πρακτική), που αποτελεί ταυτόχρονα προϋπόθεση και συνέπεια της διαμόρφωσης μιάς ενεργητικής ακοής.

Πρέπει να μάθουν να επιστρατεύουν την ικανότητα της πνευματικής σύλληψης (η μουσική έχει ανάγκη από σύμβολα), καθώς και της οργάνωσης (η διαδοχή των ήχων μέσα στο χρόνο απαιτεί την εγκαθίδρυση κανόνων). Επιστρατεύοντας ταυτόχρονα τις ιδιότητες των αισθήσεων, η μουσική δραστηριότητα είναι ικανή να διαμορφώσει τη σχέση μεταξύ του νοητού και του ανεξήγητου (λογικού και αλόγιστου).

Η μουσική εκπαίδευση είναι απόλυτα συνδεδεμένη με τη μουσική πρακτική. Το δίκτυο των κέντρων μουσικής εκπαίδευσης δεν μπορεί να εκπληρώσει ολοκληρωμένα την αποστολή του, αν δεν έχει τη δυνατότητα:

- Να διατηρεί τη συνεχή επαφή («ανοιχτή γραμμή») με τη μουσική ζωή.
- Να συμμετέχει στη σύνθεση και στην εξέλιξη της Μουσικής διαπαιδαγώγησης.
- Να εξασφαλίζει, με τις καλύτερες δυνατότες συνθήκες, τη διαμόρφωση του εκπαιδευτικού της δυναμικού.
- Να παρέχει δυναμικές δομές για τη συστηματική άσκηση των υπεύθυνων παιδαγωγών, σε όποια κατηγορία και να ανήκουν αυτοί, καθώς και των μαθητών.

Β' ΜΕΡΟΣ

ΜΟΥΣΙΚΗ «ΔΙΟΡΓΑΝΩΣΗ - ΕΜΨΥΧΩΣΗ» ΚΑΙ ΕΡΑΣΙΤΕΧΝΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ

Η μουσική διοργάνωση - εμπύχωση (ανιμασιόν), λαμβανομένη σοβαρά υπ' όψη (και έτσι πρέπει), παίζει συχνά το ρόλο ενός είδους «πρελούδιου» (εισαγωγής) στη μουσική δραστηριότητα και στη μουσική παιδεία.

Κατέχει λοιπόν μια σημαντική θέση στη προσπάθεια **ευαισθητοποίησης στη Μουσική**, που θεωρούμε αναγκαία.

Ο βασικός της στόχος είναι να **αποκτήσει συνείδηση** του μουσικού φαινομένου, ένα κοινό, που -χωρίς να το αγνοεί εντελώς- δεν έχει ακόμα συλλάβει το μέγεθος και τη σημασία του.

Η μουσική διοργάνωση - εμπύχωση επεμβαίνει **πριν**, σαν ξεκίνημα, **κατά τη διάρκεια** και **μετά** την καθαρά μουσική παιδεία, σαν μέσο αφύπνισης και σαν συμπλήρωμα.

Μόνο μια μουσική **διοργάνωση - εμπύχωση**, την οποία έχουμε **κατανοήσει** καλά, καθώς και σωστά **μελετήσει**, επεκτεινόμενη από μία το ίδιο σωστή εκπαίδευση, μπορεί να εμποδίσει την απογοήτευση που πολλά παιδιά παίρνουν στη διάρκεια μιάς μουσικής παιδείας.

Όταν καταλάβουμε και δεχτούμε την αναγκαιότητα αυτής της διοργάνωσης - εμπύχωσης, ανοίγουμε το δρόμο για βαθύτερες απολαύσεις και μπορούμε να κάνουμε εκείνους που πρώτα έχουν ευαισθητοποιηθεί στη μουσική, πραγματικούς **μουσικούς**... Ερασιτέχνες μουσικούς στις περισσότερες περιπτώσεις, πράγμα που είναι ήδη πολύ, μιάς και αποτελεί το κοινό του αύριο...

ΜΟΥΣΙΚΗ ΔΙΟΡΓΑΝΩΣΗ - ΕΜΨΥΧΩΣΗ

Η διοργάνωση - εμπύχωση (ανιμασιόν) απευθύνεται σήμερα, υπό διάφορες μορφές, τόσο στα παιδιά, στους εφήβους και στους ενήλικες, όσο και σε διάφορες κοινωνικές κατηγορίες του πληθυσμού.

Όπως ο ρόλος της πολιτιστικής διοργάνωσης - εμπύχωσης γενικότερα, έτσι και ο ρόλος της μουσικής διοργάνωσης - εμπύχωσης, είναι αναντικατάστατος. Είναι λοιπόν ουσιαστικό να μην υποτιμάμε τη σημασία της, καθώς και την επιρροή που μπορεί να έχει στη **ανάβαθμιση** της Ποιότητας Ζωής των ελλήνων.

Για να είναι η μουσική διοργάνωση - εμπύχωση

μια ακόμα πιο δραστήρια και πάντα προσαρμοσμένη στις εκάστοτε ανάγκες, πρέπει οι τοπικοί σύλλογοι και οργανισμοί να παίξουν ένα σημαντικό ρόλο... Αυτό ωστόσο δεν απαλλάσσει το Κράτος από τις ευθύνες του, το οποίο **δε θα πρέπει να μειώσει, αλλά αντίθετα να αυξήσει**, την οικονομική του υποστήριξη, για τις δραστηριότητες της μουσικής διοργάνωσης - εμφύχωσης των δήμων, κοινοτήτων κ.λπ... Με τη μόνη προϋπόθεση, ότι οι φορείς αυτοί μένουν πιστοί στις δημοκρατικές αρχές τους.

Το κράτος πρέπει επίσης να ασχοληθεί με την ποικιλόμορφη δραστηριότητα της διοργάνωσης - εμφύχωσης σε τοπικό επίπεδο, στους οικισμούς, στους χώρους εργασίας, ψυχαγωγίας, διακοπών και να συντονίσει τις ενέργειες αυτές. Μόνο έτσι μπορεί να είναι πιο αποτελεσματική η διοργάνωση - εμφύχωση, εν όψει μιάς συναυλίας, ενός φεστιβάλ ή οποιου άλλου είδους καλλιτεχνικής εκδήλωσης.

Η αναμενόμενη ανάπτυξη της πολιτιστικής διοργάνωσης - εμφύχωσης γενικότερα και της μουσικής ειδικότερα, προϋποθέτει μια νέα δυναμική προσαρμοσμένη στην ποικιλομορφία της. Σ' αυτόν τον τομέα, η ανάπτυξη πρωτοβουλιών από το πλήθος των πιο άμεσα ενδιαφερομένων συλλόγων ή ομάδων και η επιστράτευση όλων των δυνατών και διαφορετικών μέσων για την αναζωογόνηση της ελληνικής μουσικής, δεν αποτελεί απώλεια, αλλά ανεκτίμητο κέρδος, στο οποίο πρέπει να επενδύσουμε.

Πρέπει επίσης οι κρατικές αρχές να προσδιορίσουν το χαρακτήρα και να θέσουν σε εφαρμογή μια δραστήρια και συντονισμένη πολιτική για την εκπαίδευση των μουσικών διοργανωτών - εμφυχωτών (ανιματέρ), καθώς και όλων των άλλων τομέων... Θεάτρου, γλυπτικής, ζωγραφικής, κεραμικής κ.λπ...

Αυτοί οι στόχοι δεν μπορούν να επιτευχθούν, το υπογραμμίζουμε, παρά μόνο αν οι υπεύθυνοι των δραστηριοτήτων αυτών είναι **πεπειραμένοι μουσικοί και ειδικευμένοι** στη δουλειά της **διοργάνωσης - εμφύχωσης**, που είναι διαφορετική αλλά εξίσου δύσκολη με αυτή των καθηγητών.

Βασικά, εκτός από τις απαραίτητες μουσικές (καλλιτεχνικές) γνώσεις, πρέπει να διαθέτουν ικανότητες ψυχολογίας, ευρηματικότητα, πνευματική ευρύτητα, ικανότητα προσαρμογής και σταθερότητα, ευελιξία για την αναθεώρηση και αναπροσαρμογή των μεθόδων εργασίας κ.λπ...

Δεν πρέπει να αντιμετωπίζουμε τη μουσική (καλλιτεχνική) διοργάνωση - εμφύχωση «ερασιτεχνικά», αλλά αντίθετα **υπεύθυνα, με διαύγεια και άποψη**, για να τη φέρουμε σε πέρας ουσιαστικά, με την αυστηρότητα και

την επιμονή που χρειάζεται.

Η εκπαίδευση των διοργανωτών - εμφυχωτών (ανιματέρ) είναι πρωταρχική. Αποτελεί **επαγγελματική εκπαίδευση** και πρέπει, για το λόγο αυτόν, να καταλήγει στη δημιουργία των σχετικών με κάθε ειδικότητα δομών, των οποίων η έλλειψη είναι πολύ σοβαρή.

Γιατί να απορούμε για την τόση σύγχυση και μη αποτελεσματικότητα στην υπάρχουσα διοργάνωση - εμφύχωση, όταν οι περισσότεροι από τους πρώην ή νυν διοργανωτές - εμφυχωτές δεν έχουν ούτε την οικονομική κάλυψη, ούτε την κοινωνική υπόσταση, ούτε την επαγγελματική ασφάλεια, ... κατάσταση που αντιστοιχεί με την προειδοποίηση «Μην πλησιάζετε», στην είσοδο αυτού του τόσο απαιτητικού επαγγέλματος...

Είναι επίσης προτιμότερο να αποτελούν μέρος της εκπαίδευσης, των καλλιτεχνικών διοργανωτών - εμφυχωτών, οι γερές βάσεις όσον αφορά τη διαχείριση των δημοσίων χρημάτων.

Τέλος, λαμβανομένου υπ' όψη ότι η μουσική (καλλιτεχνική) διοργάνωση - εμφύχωση πρέπει να συμβάλει σημαντικά στην αναμενόμενη διεύρυνση της συμμετοχής των ελληνίδων και ελλήνων στη φωνητική και οργανική πρακτική, και μάλιστα συλλογικά, καθώς και στη μουσική και λυρική δημιουργία, οι δημό-

σιες αρχές οφείλουν να επισπεύσουν την προβλεπόμενη εγκατάσταση και λειτουργία μουσικών οργάνων και να εξασφαλίσουν την υποστήριξη τους στους μουσικούς συλλόγους και συλλόγους ερασιτεχνών.

Ένας από τους βασικούς στόχους είναι η δημιουργία ενός πλούσιου και ευρέος φάσματος μουσικών, που να έχουν ατομική ή ομαδική πρακτική.

Η ΜΟΥΣΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΤΩΝ ΕΡΑΣΙΤΕΧΝΩΝ

Με την έκθεση αυτή θέλουμε πρώτα απ' όλα να διευκρινίσουμε, ότι πρόκειται για την πιθανή χρήση του «ελεύθερου χρόνου», δηλαδή για κάποια δραστηριότητα **παράλληλη με την επαγγελματική ζωή** και που μπορεί να παίξει ένα ρόλο **συμπλήρωσης και ισορροπίας** σχετικά μ' αυτήν.

Σ' αυτήν τη μουσική δραστηριότητα, **το άτομο ή η ομάδα**, βρίσκουν μια χαλάρωση και γι' αυτό το λόγο μπορούμε να μιλήσουμε για «μουσική ψυχαγωγία». Όμως η «μουσική ψυχαγωγία» είναι κάτι περισσότερο: δίνει σ' αυτόν που την ασκεί ένα ουσιαστικό «μέσον έκφρασης», άρα και «επικοινωνίας». Δίνει τη δυνατότητα ανάπτυξης και εμπλουτισμού των πιο βαθιών ανθρώπινων ιδιοτήτων, όπως της ευαισθησίας. Παρακινεί και τροφοδοτεί τον

ενθουσιασμό και αναπτύσσει δυνατότητες που χωρίς αυτήν θα έμεναν ανεκμετάλλευτες.

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι «μπορούμε να ζήσουμε (ότι θα μπορούσαμε να ζήσουμε) χωρίς Μουσική...; ΑΛΛΑ λιγότερο καλά».

Όταν μιλάμε για ερασιτέχνη της μουσικής, δεν εννοούμε έναν αποτυχημένο επαγγελματία, αλλά κάποιον που ανακάλυψε τον τρόπο για να ζει καλύτερα, πληρέστερα, ουσιαστικότερα, κάποιον που με τη θέλησή του διαλέγει να αφιερώσει ένα μέρος του χρόνου που οι επαγγελματίες του υποχρεώσεις (οι σχολικές για τους νέους) του αφήνουν ελεύθερο, σε μία μουσική δραστηριότητα... χορωδιακό τραγούδι, οργανική μουσική, συναυλία κ.λπ.

Για να αξιοποιείται ο «απελευθερωμένος» αυτός χρόνος με παραγωγικό τρόπο, είναι απαραίτητη μια άσκηση στην ψυχαγωγία, εφ' όσον πρόκειται να δοθούν σε όλους και στον καθένα η επιθυμία, η ευκαιρία και τα μέσα, να πάψει ο ελεύθερος χρόνος να είναι απλά ο χρόνος που δεν εργάζεται, ένας χρόνος «ουδέτερος» της καθημερινής ζωής.

ΕΙΔΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΔΙΟΡΓΑΝΩΣΗΣ - ΕΜΨΥΧΩΣΗΣ ΚΑΙ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΤΟΥ ΕΛΕΥΘΕΡΟΥ ΧΡΟΝΟΥ

Οι εκδηλώσεις αυτών των δραστηριοτήτων είναι ποικίλες και δεν μπορούμε εδώ παρά να υποδείξουμε ορισμένες από αυτές σε κάποιους βασικούς τομείς.

* **Μουσική εκπαίδευση:** Με μαθήματα, εξάσκηση, με σεμινάρια ευαισθητοποίησης, μύησης, μαθήτευσης και τελειοποίησης... Που μπορούν να οδηγήσουν ακόμα και στην εκπαίδευση στελεχών, που θα γίνουν με τη σειρά τους διοργανωτές - εμπυχωτές των μουσικών δραστηριοτήτων.

* **Εκπαιδευτική διοργάνωση - εμπύχωση:** Δραστηριότητα μουσικής απασχόλησης τον ελεύθερο χρόνο, που μπορεί να δώσει τα κίνητρα για την παρακολούθηση ενός κύκλου μουσικής εκπαίδευσης.

- Οργανική και φωνητική πρακτική:
- Ομάδες μουσικής συνόλου, συμφωνικές ορχήστρες, αρμονικές, μπάντες (φανφάρες) κ.λπ...
- Χορωδίες, διάφορα φωνητικά σύνολα
- Ομάδες που συμπεριλαμβάνουν οργανοπαίκτες και τραγουδιστές.

* **Εκπαιδευτική χρήση του ελεύθερου χρόνου:** Ειδικά στο πλαίσιο των χώρων διακοπών και απασχόλησης του ελεύθερου χρόνου με επίκεντρο τη μουσική.

* **Συναυλίες και περιοδείες:** Ενδεχομένως σε συνδυασμό με κάποιο θέαμα. (Αν και όσον αφορά το χορό, τον παραλείψαμε εσκεμμένα για να γίνει το αντικείμενο μίας ξεχωριστής έκθεσης).

Οι δραστηριότητες αυτές συχνά τέμνονται ή αλληλοσυμπληρώνονται: το χορωδιακό τραγούδι και η πρακτική μουσικών οργάνων, που μπορούν να αποτελούν το αντικείμενο της μόνιμης δραστηριότητας μίας ερασιτεχνικής ομάδας, έχουν φυσικά τη θέση τους και στο πλαίσιο της εκπαίδευσης κατά τον ελεύθερο χρόνο, της διοργάνωσης - εμπύχωσης και της εκπαίδευσης.

ΖΩΝΤΑΝΗ ΜΟΥΣΙΚΗ: ...Χωρίς ζωντανή μουσική, χάνεται η ίδια η μουσική.

Πρέπει να δώσουμε ιδιαίτερη σημασία στην ανάπτυξη της διάδοσης της ζωντανής μουσικής. Είναι αναγκαίο να δεχτούμε, ότι οι τέχνες αποτελούν αναπόσπαστο μέρος της ζωής και ότι είναι σημαντικό να δημιουργηθούν οι κατάλληλες συνθήκες για την ελευθερία της καλλιτεχνικής έκφρασης, καθώς και ευνοϊκές υλικές και ηθικές συνθήκες για τους καλλιτέχνες, οι οποίοι παίζουν σημαντικό ρόλο στη ζωή και την ανάπτυξη της κοινωνίας.

Ένα θέαμα **πραγματικά ζωντανό** είναι εκείνο που δεν χρησιμοποιεί καμιά τεχνική μορφή αναπαραγωγής του ήχου ή της εικόνας. Όσον αφορά τη μουσική των διαφόρων θεαμάτων, είναι απαραίτητο να χρησιμοποιούνται καλλιτέχνες μουσικοί και να μη χρησιμοποιούνται μαγνητοταινίες (εκτός αν αυτό αποτελεί λειτουργικό στοιχείο της παράστασης), από σεβασμό στην καλλιτεχνική ακεραιότητα, για να υπάρχει δουλειά για όλους και για να αποφεύγεται η παραμόρφωση του αισθητικού κριτηρίου του κοινού.

Στην προσπάθεια για την ανάπτυξη της ζωντανής μουσικής συμπεριλαμβάνεται και η πολιτική που πρέπει να ακολουθήσουμε όσον αφορά τα φεστιβάλ.

Ωστόσο, η προσπάθεια που πρέπει να καταβάλουμε για την ανάπτυξη της ζωντανής μουσικής δε σταματάει εδώ.

Η διάδοση της μουσικής στους δημόσιους χώρους, αν και δευτερευούσης σημασίας σε σχέση με τα άλλα μέσα διάδοσης αυτής, δεν πρέπει να παραληφθεί, μίας και συμ-

βάλλει στη βελτίωση και αναβάθμιση ενός περιβάλλοντος πιο ανθρώπινου. Οι δρόμοι και οι δημόσιες πλατείες υπήρξαν πάντοτε οι ευνοϊκότεροι χώροι για την αυθόρμητη έκφραση. Αν αυτή μας φαίνεται καμιά φορά κωμική, δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι είναι συχνά πολύ αυθεντική και ότι αποτελεί το μοναδικό τρόπο έκφρασης για εκείνους που δε βρίσκουν άλλο χώρο να τους δεχτεί. [... Η θέληση για δουλειά και η ανάγκη έκφρασης, φαίνεται, για παράδειγμα, στις ταβέρνες (μαγαζιά) ή στα ψευτοκαφέ - θέατρα, όπου οι καλλιτέχνες είναι συχνά υποχρεωμένοι να δεχτούν κοινωνικούς και οικονομικούς περιορισμούς, κατώτερους του ελάχιστου...]

Όσοι μιλούν για κενά σε ορισμένους καλλιτεχνικούς χώρους στην Ελλάδα, θάπρεπε να κινητοποιηθούν για να ξαναβρούν οι καλλιτέχνες τη θέση που τους αρμόζει και να ενθαρρύνουν εκείνους που επί του παρόντος είναι απογοητευμένοι. Η κατάσταση αυτή είναι το αποτέλεσμα της πλήρους έλλειψης κρίσης και υπευθυνότητας, εδώ και πολλές δεκαετίες, αυτών που έχουν επίσημα ή ανεπίσημα κάποια εξουσία.

Μια πραγματική Μουσική Παιδεία οφείλει να περιλάβει όλες τις μουσικές μορφές, έντεχνες ή λαϊκές, όλων των εποχών και όλων των χωρών, για να επιτρέψει στους νέους να δώσουν στα διαφορετικά είδη μουσικής τη σωστή θέση και να τοποθετηθούν απέναντι στο ηχητικό περιβάλλον.

Τέλος, οι διάφορες δραστηριότητες, όπως τις περιγράψαμε, επιτρέπουν στον καθένα να αναδειχθεί μέσα από μία ομάδα.

Είναι κάτι παραπάνω από απαραίτητο να δώσουμε τα μέσα για την προσέγγιση όλων των ειδών της μουσικής, με την εκπαίδευση και την ενημέρωση. Η μουσική είναι ένα σύνολο. Τα μουσικά είδη δεν συγκρούονται μεταξύ τους. Αλληλοσυμπληρώνονται και αποτελούν τις διαφορετικές πλευρές μίας εθνικής πολιτιστικής κληρονομιάς.

Η ΟΥΝΕΣΚΟ επισημαίνει, στην έκθεσή της τον Οκτώβρη του 1980, την αναγκαιότητα να αναγνωρίσουμε την παγκόσμια διάσταση της **καλλιτεχνικής ζωής** και της άσκησης των **τεχνών γενικά**, και της **Μουσικής ειδικά**. Επίσης συνιστά το σεβασμό στην πράξη και όχι μόνο στο επίπεδο των δηλώσεων, στην αξία και την ισότητα των πολιτισμών.

ΣΤΟΧΟΙ:

- Η ενεργητική προώθηση του δημοτικού τραγουδιού και της μουσικής των διαφόρων ελληνικών δήμων... Λαμβάνοντας υπ' όψη, ότι η μουσική κληρονομιά και παιδεία μίας χώρας, πλουτίζουν από την ειδική συμβολή κάθε επαρχίας.

- Να αναπτυχθούν οι πρωτοβουλίες και να ενισχυθούν οι προσπάθειες που γίνονται για την καλύτερη γνώση και τη συντήρηση της μουσικής κληρονομιάς της επαρχίας και συγχρόνως να ευνοηθεί η δημιουργία νέων έργων.

- Να προωθηθεί η διάδοση της δημοτικής μουσικής και του δημοτικού τραγουδιού των ελληνικών επαρχιών.

ΓΙΑΤΙ Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΤΩΝ ΕΝΗΛΙΚΩΝ

Η ζήτηση από την πλευρά των ενηλίκων για μουσική, γίνεται όλο και πιο αισθητή, όπως αποδεικνύουν τόσο οι εγγραφές και η ζήτηση πληροφοριών στα ωδεία, όσο και ο αυξανόμενος αριθμός των συναυλιών και γενικά των μουσικών θεαμάτων, καθώς και η άνοδος των πωλήσεων μουσικών οργάνων και η διάδοση του, σχετικά με τη μουσική, ειδικευμένου τύπου.

Αντιμετώπι με μία πραγματικότητα, όπου η μουσική βρίσκεται παντού και μάλιστα είναι ιδιαίτερα ποικιλόμορφη, πολλοί είναι αυτοί που θέλουν να σταματήσουν να είναι απλοί παθητικοί καταναλωτές μουσικών προϊόντων που συχνά τους επιβάλλονται. Ζητάνε να αποκτήσουν τη δυνατότητα για μια πραγματική **εκπαίδευση** (και όχι μόνο μία ευαισθητοποίηση), που θα τους επιτρέψει να πάρουν μέρος, ακόμα και χωρίς μεγάλες προσδοκίες, σε μία ερασιτεχνική μουσική πρακτική.

Θα μπορούσαμε να χωρίσουμε τους ενήλικες σε τρεις κατηγορίες:

1) Ερασιτέχνες μουσικοί που έχουν ακολουθήσει μια σοβαρή εκπαίδευση, π.χ. σ' ένα ωδείο, και που ζητούν μία δομή που να τους επιτρέπει:

- Ν' ασκούν ομαδικά την τεχνική τους.
- Να δεχθούν μια συμπληρωματική εκπαίδευση, μ' έναν ίσως λιγότερο εντατικό ρυθμό.
- Ν' ανοιχτούν σε καινούργιες μορφές της τεχνικής τους (σύγχρονη μουσική, τζαζ, παραδοσιακή μουσική κ.λπ.).

2) Άτομα που έχουν κάποια μουσική παιδεία (συνήθως στοιχειώδη) από την παιδική τους ηλικία και που επιθυμούν να ξανασχοληθούν με τη μουσική, κάτω από καινούργιες συνθήκες, μετά από μια μεγάλη περίοδο διακοπής.

3) Άτομα που δεν μπόρεσαν ποτέ να δεχτούν μια μουσική παιδεία στη παιδική τους ηλικία, συχνά για λόγους κοινωνικούς ή γεωγραφικούς (αποτελούν την πολυπληθέστερη κατηγορία).

Ο σημερινός τρόπος λειτουργίας των ωδείων και των μουσικών σχολών, δεν επιτρέπει στους ενήλικες (με εξαίρεση ορισμένα ειδικά κέντρα), να πάρουν μια αυθεντική μουσική εκπαίδευση, που θα τους επέτρεπε να εξελιχθούν σε καλού επιπέδου ερασιτέχνες μουσικούς και να ενταχθούν στην πραγματικότητα της σημερινής μουσικής ζωής.

Τέλος, πρέπει να λάβουμε υπ' όψη μας δύο στοιχεία:

* Ο ελεύθερος χρόνος θα πρέπει σύντομα ν' αξιοποιηθεί με συγκεκριμένο τρόπο και ιδίως με την προοπτική της ήδη προγραμματισμένης ελάττωσης του χρόνου εργασίας και τη μείωση της ηλικίας συνταξιοδότησης.

* Μια μουσική εκπαίδευση για τους ενήλι-

κες θάπρεπε επίσης να ενταχθεί στα πλαίσια της επαγγελματικής εκπαίδευσης:

- Για όλους τους εργαζόμενους που ενδιαφέρονται για μία ερασιτεχνική δραστηριότητα.
- Επαγγελματικά για ορισμένες κατηγορίες εργαζομένων (καθηγητές, διοργανωτές - εμψυχωτές, υπεύθυνους για τον τεχνικό εξοπλισμό σε σχέση με τα πολιτιστικά, υπαλλήλους πολιτιστικών οργανισμών, δισκοθηκάριοι κ.λπ.)+

Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΟΥ ΟΡΟΥ «ANIMASION (ΚΑΙ «ANIMATEP»)

Μπορούμε να πούμε, πως η πνευματική καλλιέργεια (γενικά) είναι αυτή που επιτρέπει στο άτομο να συνειδητοποιήσει, μέσα από κάποιες δραστηριότητες, ότι έχει κάτι κοινό με τους συνανθρώπους του, στο χώρο και στο χρόνο, με τα άτομα της γενιάς του, καθώς και με αυτά των προηγούμενων γενιών και αυτών που θα ακολουθήσουν.

Το να είναι κανείς καλλιεργημένος, σημαίνει να έχει μνηθεί και αναπτύξει μια σχέση με τις, διαφορετικών μορφών, ανθρώπινες δραστηριότητες, άσχετες μ' αυτές που αφορούν τον επαγγελματικό τομέα, έτσι ώστε να μπορεί να έρθει σε επαφή και να επικοινωνήσει με τους άλλους ανθρώπους.

Ξεκινώντας από αυτήν τη θεωρία, η τέχνη γενικά και η μουσική ειδικά, αποτελούν κάθε άλλο παρά ένα στολίδι, ένα διακοσμητικό είδος, έναν τρόπο φυγής από την καθημερινότητα, μια ηθική ή ακόμα ένα μέσον που μας επιτρέπει να αναλογιζόμαστε τις καλές ή κακές στιγμές της ζωής.

Καταλήγουμε, λοιπόν, να θεωρούμε την τέχνη σαν μια ουσιαστική λειτουργία της κοινωνικής ζωής και να αντιλαμβανόμαστε τη ΜΟΥΣΙΚΗ διαφορετικά από ένα απλό μέσον ψυχαγωγίας.

Ο όρος «ανιμασιόν», καθώς και η ιδιότητα του «ανιματέρ», γεννήθηκαν στη Γαλλία. Η εδραίωση μίας δημοκρατικής πολιτιστικής πολιτικής, προσαρμοσμένη στη σύγχρονη μορφή των «πολιτιστικών», προσπαθεί να ευνοήσει, να ενθαρρύνει και να δώσει μια πραγματική πνευματική υπόσταση σε μια ποικιλία εκδηλώσεων, σε διαφορετικά και εναλλασσόμενα επίπεδα που παρατηρήθηκε κυρίως στις μεγάλες πόλεις.

Τα «πολιτιστικά» έπαψαν να θεωρούνται μόνο τα «μνημεία» (έναν πίνακα αναγνωρισμένης ζωγραφικής, έναν αρχαιολογικό χώρο, μια καθιερωμένη συναυλία κ.λπ.) και άρχισαν να εννοούνται και με τη μορφή μιας δραστηριότητας, συχνά ανώνυμης και μη προμελετημένης (ένα αυτοσχέδιο θέαμα, μια πα-

ράνομη αφισσοκόλληση, εκδηλώσεις καθημερινής ζωής στους δρόμους κ.λπ.).

Στην καθιερωμένη άποψη, κάθε τι πνευματικού ή πολιτιστικού τομέα σαν ένα σύνολο αναφορών και έργων τα οποία προσεγγίζουμε με μεγάλη προσπάθεια και εργασία, ή που αποκτούμε επειδή ανήκουμε σε κάποια προνομιά τάξη, αντικατέστησε η προσπάθεια αξιοποίησης και αποκατάστασης των αυθόρμητων εκδηλώσεων, κυρίως κοινωνικών ομάδων που παραδοσιακά βρίσκονται αποκλεισμένες από την πολιτιστική ζωή (γυναίκες, παιδιά), σε χώρους συνήθως πολιτιστικά αναξιοποίητους (γειτονιές, εργοστάσια...).

Η παρουσία αυτής της «παραπολιτιστικής» δραστηριότητας και η ανάγκη ένταξής της στην πολιτιστική ζωή μιας χώρας (αρχικά της Γαλλίας), οδήγησε σ' ένα «άνοιγμα» της πολιτιστικής πολιτικής, φυσική συνέπεια του οποίου είναι το «άνοιγμα» των συνόρων μεταξύ των ειδικοτήτων και εκεί εμφανίζεται ο όρος «ανιματέρ».

«Ανιμασιόν» σημαίνει η διοργάνωση, η εμφύχωση και ανάπτυξη των πολιτιστικών αυτών δραστηριοτήτων, σ' όλα τα επίπεδα εξέλιξής τους. Από την παρότρυνση, μύηση, οργάνωση, εκπαίδευση παιδιών σ' αυτές, ως τη διοργάνωση και εμφύχωση ήδη υπάρχοντων τέτοιων δραστηριοτήτων.

Οι «ανιματέρ» είναι άτομα που, χωρίς την κατεστημένη δομή του καθηγητή ή δασκάλου, κατέχουν τις απαραίτητες γνώσεις -σε κάθε διαφορετικό τομέα της πολιτιστικής καλλιτεχνικής ζωής- που να μπορούν να τις μεταδώσουν στις ενδιαφερόμενες ομάδες ή άτομα (παιδιά ή ενήλικες). Έχουν επίσης γνώσεις και ικανότητες παιδαγωγικής και ψυχολογίας, ώστε να ενθαρρύνουν τα άτομα ή τις ομάδες που αναλαμβάνουν, στην άσκηση κάποιας πολιτιστικής δραστηριότητας. Έχουν, τέλος, ικανότητες και γνώσεις οργάνωσης, οι οποίες είναι απαραίτητες για την αξιοποίηση και εξέλιξη των οποιασδήποτε μορφής δραστηριοτήτων, έτσι ώστε να είναι δυνατόν να ενταχθούν στην «επίσημη» πολιτιστική ζωή της χώρας.

Η κύρια επαγγελματική απασχόληση ενός «ανιματέρ» δεν είναι υποχρεωτικά η «ανιμασιόν». Συνήθως πρόκειται για άτομα που είναι επαγγελματίες καλλιτέχνες και που αφιερώνουν ένα μέρος του χρόνου τους στην «ανιμασιόν», στα πλαίσια κάποιου πολιτιστικού φορέα.

Στην έκθεση χρησιμοποιούμε τον όρο διοργάνωση - εμφύχωση για την «ανιμασιόν» και τον όρο διοργανωτής - εμψυχωτής για τον «ανιματέρ», γνωρίζοντας ότι δε γίνεται απολύτως σαφής, παρά μόνο μέσα από την πρακτική που θα μας δώσει τη σωστή του διάσταση, τη σημασία και ίσως και τη λέξη, για τη σύγχρονη και ιδιόμορφη αυτή πολιτιστική δραστηριότητα.

Όταν πριν ενάμιση περίπου χρόνο ξέσπαγε η μαζική και δυναμική κινητοποίηση του λαού της Θεσπρωτίας για τη σωτηρία του Καλαμά (αφού είχε προηγηθεί μια επίπονη προετοιμασία, πολύμηνη δουλειά και προπαγάνδα), η μεγαλύτερη — χωρίς αμφισβήτηση — κινητοποίηση οικολογικού χαρακτήρα που έγινε ποτέ στη χώρα μας, ένα στοιχείο «προβλημάτιζε» τους υποψιασμένους: Πώς είναι δυνατόν, μια τέτοια — πρωτοφανή για τα ελληνικά δεδομένα — εξέγερση ενός ολόκληρου νομού να τη στηρίζουν και να την προσανατολίζουν κάποιοι «σεσημασμένοι» αριστεροί (της μη «επίσημης», πάντα, αριστεράς), ενώ οι ανά τη χώρα δηλώνοντες οικολόγοι χαμπάρι δεν είχαν πάρει, αλλά και καμιά ουσιαστική συμπαράσταση και συμμετοχή — εκ των υστέρων έστω — δεν είχαν;

Αλλά δεν είναι μόνον αυτό. Εκατοντάδες άλλα μικρά και μεγάλα προβλήματα που — μεταπολιτευτικά ιδιαίτερα — είτε εντοπίστηκαν είτε κατανοήθηκαν για πρώτη φορά, δεν έχουν αντιμετωπιστεί από τις κατά καιρούς δημιουργούμενες οικολογικές ομάδες, ή η αντιμετώπισή τους ήταν άστοχη ή και λαθεμένη.

Προλογικά, λοιπόν, πρέπει να τονίσουμε ότι **αυτό που ονομάστηκε οικολογικό κίνημα** (και υφίσταται σχεδόν αποκλειστικά στις χώρες του αναπτυγμένου καπιταλισμού, Δυτ. Ευρώπη, ΗΠΑ, μεταγενέστερα και στην Ανατ. Ευρώπη, με αναμφίβολη πρωτοπορία τους Πράσινους της Δυτ. Γερμανίας), **απλούστατα, στη χώρα μας ποτέ μέχρι σήμερα δεν υπήρξε**. Η δημιουργία οικολογικών ομάδων ήταν κυρίως αποτέλεσμα της επιρροής και της ακτινοβολίας των Πράσινων της Γερμανίας, επιρροή που οι «δικοί μας» δεν αξιοποίησαν καν δημιουργικά.

Η σημερινή κατάσταση

Όπως είναι γνωστό, μετά από πολλές συζητήσεις και διαφωνίες, κάποιες ομάδες οικολόγων διεκδίκησαν τελικά την ψήφο μας για την Ευρωβουλή τον Ιούνιο· κατόρθωσαν μάλιστα να πάρουν ένα σοβαρό ποσοστό (περίπου 1%), με τον τίτλο «οικολόγοι - εναλλακτικοί» και με σύνθημα «φύτεψε έναν πράσινο έλληνα βουλευτή στην Ευρωβουλή» (παρά λίγο να «φυτευθεί»...).

Φυσικό ήταν, η εκλογική αυτή επιτυχία να λειτουργήσει σαν κράχτης πολλών κατηγοριών «αρπακτικών», αλλά και πολλών ανθρώπων με αγαθές προθέσεις, που πλαισίωσαν τις οικολογικές ομάδες. Έτσι, σήμερα, έχουμε την Ομοσπονδία Οικολογικών και Εναλλακτικών Οργανώσεων, που συμμετείχε και στις βουλευτικές εκλογές της 5ης Νοεμβρίου και εξέλεξε την κ. Μαρίνα Δίζη στο κοινοβούλιο.

Πριν αναφερθούμε στις φιλοσοφικές και κοινωνικοπολιτικές απόψεις της Ομοσπονδίας, καλό είναι να υπενθυμίσουμε (γιατί είναι κακό πράγμα να ξεχνάμε το παρελθόν του καθενός, έστω και ντύνοντάς το με πράσινο μανδύα), ότι η Ομοσπονδία αποτελείται από ένα **ετερόκλητο φάσμα ομάδων και ατόμων, με εντελώς διαφορετική προέλευση και προθέσεις**. Συνυπάρχουν, δηλαδή, κάποιοι πραγματικά ριζοσπάστες οικολόγοι, με τους φίλους της θαλάσσιας χελώνας, τους προστάτες της αρκούδας, τους προτιμούντες το ποδήλατο κ.λπ., όπως και με όψιμους πρασινίσαντες «που αποστρέφονται τη βία» (ενώ μόλις προ ολίγων ετών πετούσαν μολότωφ στο «Κάραβελ» και ήταν θιασώτες γενικώς της «κόκκινης νύχτας»), ενώ μόλις τον περασμένο Ιούνιο εκάγχαζαν με το γελοίο και το αφερέγγυο της εκλογικής παρέμβασης...

Επειδή, όπως πολύ σωστά και η ίδια η διακήρυξη της Ομοσπονδίας επισημαίνει, «η οικολογία πουλάει στο εκλογικό παζάρι» (αλλά αυτό δυστυχώς δεν αφορά μόνον τον Κολλάτο, τον Παπανικόλα και τον τρικομματισμό), ευκαιρίας δοθείσης, ορισμένοι χρεωκοπημένοι ηγετίσκοι κατάλαβαν, ότι καβαλώντας το πράσινο άλογο δεν αποκλείεται να γίνεις και βουλευτής· και έτσι επέδραμαν να αλώσουν τους φίλους των βίοτοπων, των πελεκάνων κ.λπ., πράγμα βέβαια που δεν χρειάζεται και πολύ μεγάλη προσπάθεια...

Οι φιλοσοφικές θέσεις τους

Αυτό, που σαν κόκκινη κλωστή διαπερνά την αντίληψη της Ομοσπονδίας είναι η άποψη, ότι «**Σήμερα το υπ' αριθμόν ένα ζήτημα του κόσμου είναι η διατάραξη της οικολογικής ισορροπίας του πλανήτη**». Στη διατάραξη αυτή οδηγηθήκαμε από τη «στενή ανθρωποκεντρική οπτική του πολιτισμού, που θέλει τον άνθρωπο κέντρο του σύμπαντος, εξουσιαστή και κυρίαρχο στο περιβάλλον και τους συνανθρώπους του, είναι η βάση για την ανάπτυξη του σύγχρονου βιομηχανικού πολιτισμού».

Η αντίληψη αυτή έρχεται σήμερα να κρύψει, τον **πραγματικό υπαίτιο** της όλης κατάστασης, να κρύψει τις **υπαρκτές ταξικές αντιθέσεις** και το υπ' αριθμόν ένα ζήτημα

Η οικολογική
διάσταση
του εργατικού
και λαϊκού
κινήματος

ΕΙΝΑΙ ΠΟΛΥ
ΣΟΒΑΡΗ
ΥΠΟΘΕΣΗ

για να
αφεθεί
στους
«οικολόγους
εναλλακτικούς»

του κόσμου: τον κεφαλαιοκρατικό τρόπο παραγωγής, την ιμπεριαλιστική κυριαρχία και εκμετάλλευση και την αναγκαιότητα της ανατροπής τους.

Και βέβαια, η ανάπτυξη του «βιομηχανικού πολιτισμού» δεν οδηγήθηκε από μια «στενή» ή «φαρδιά» ανθρωποκεντρική οπτική. Ίσα - ίσα, βασίστηκε στην αδιαφορία και την καταστροφή ανθρώπου και περιβάλλοντος, ακριβώς γιατί κινητήριοι μοχλός της ήταν ένας: το —με κάθε τρόπο και κοινωνικό κόστος— μεγαλύτερο κέρδος.

Είναι πραγματικά πολύ ενδιαφέρον να θυμήσουμε —και να θυμηθούμε— ότι, πάνω από έναν αιώνα πριν, ο Καρλ Μαρξ έγραφε στο «Κεφάλαιο»:

«Κάθε πρόοδος στην κεφαλαιοκρατική γεωργία, είναι πρόοδος όχι μόνο στην τέχνη της εκμετάλλευσης του παραγωγού, αλλά και στην τέχνη απογύμνωσης του εδάφους. Κάθε πρόοδος στην τέχνη της αύξησης της πρόσκαιρης γονιμότητας είναι μια πρόοδος προς την καταστροφή των μόνιμων πηγών της γονιμότητας (...) Έτσι, η κεφαλαιοκρατική παραγωγή δεν αναπτύσσει την τεχνική, παρά μόνο με την ταυτόχρονη εξάντληση των δύο πηγών, απ' όπου προέρχεται κάθε πλούτος της γης και του εργάτη».

Δεν είναι λοιπόν «η ανθρωποκεντρική οπτική του πολιτισμού», την οποία «εκδικείται» σήμερα η φύση, (φύση που κατά το Μαρξ αποτελεί «το ανόργανο σώμα του ανθρώπου»), αλλά η λογική του κέρδους, της απάνθρωπης καπιταλιστικής εκμετάλλευσης και της συνακόλουθης ληστρικής εκμετάλλευσης του φυσικού περιβάλλοντος.

Θα μπορούσαμε να παραθέσουμε δεκάδες εκτεταμένα μαρξιστικά αποσπάσματα, όχι τόσο για να αποδείξουμε ότι οι μαρξιστές «υπήρξαν» από τους πρώτους οικολόγους του πλανήτη, όσο για να θυμήσουμε, ότι ο μαρξισμός όχι μόνο δεν αγνοεί τα οικολογικά προβλήματα, αλλά τα θεωρεί ιδιαίτερα σοβαρά και κρίσιμα, συνδέοντας τη λύση τους με την ανατροπή των καπιταλιστικών σχέσεων παραγωγής.

Και αυτό το θυμίζουμε, χωρίς σε καμιά περίπτωση να θέλουμε να υποβαθμίσουμε τη σημασία παραλείψεων ή λαθών του αριστερού κινήματος για ορισμένα προβλήματα οικολογικού χαρακτήρα, που για πολλά χρόνια είτε δεν κατόρθωσε να δει, είτε υποβάθμισε την κρισιμότητά τους.

Αλλά, από αυτό το σημείο, μέχρι του σημείου να διαλαλούμε αντιεπιστημονικές και νεοσυντηρητικές απόψεις, για αλλαγή του χαρακτήρα των παγκόσμιων αντιθέσεων, μη αναφορά στα συστήματα παραγωγής, σβήσιμο των διαχωριστικών γραμμών εκμεταλλευτή - εκμεταλλευόμενου κ.λπ., υπάρχει νομίζουμε μεγάλη απόσταση...

Από τη φιλοσοφία στην πολιτική...

Αλλά το πρόβλημα δε συνίσταται σε κάποιες φιλοσοφικές διαφωνίες, που θα μπορούσε και να μην έχουν άμεσο αντίκτυπο στην καθημερινή πολιτική πάλη. Το σύνολο των θέσεων των «οικολόγων - εναλλακτικών», με βάση ακριβώς την προαναφερθείσα φιλοσοφική άποψη, περιστρέφεται γύρω από την αντίληψη ότι «όλοι φταίμε» (άλλοι περισσότεροι - άλλοι λιγότερο), όλοι βρωμίζουμε, όλοι καταστρέφουμε τα δέντρα, όλοι αδιαφορούμε για τους πεζούς ή τους ποδηλάτες, άρα... όλοι πρέπει να πληρώσουμε; Δεν διατυπώνεται βέβαια έτσι, αλλά με τη μορφή «ανάγκη για μια άλλη ζωή εδώ και τώρα» ή «Αρχίζουμε σήμερα να αλλάζουμε τη ζωή μας, τη σχέση με το περιβάλλον, τη σχέση με την εργασία, για να μπορέσουμε να μεταβάλουμε το ίδιο το κοινωνικό και πολιτιστικό πρότυπο».

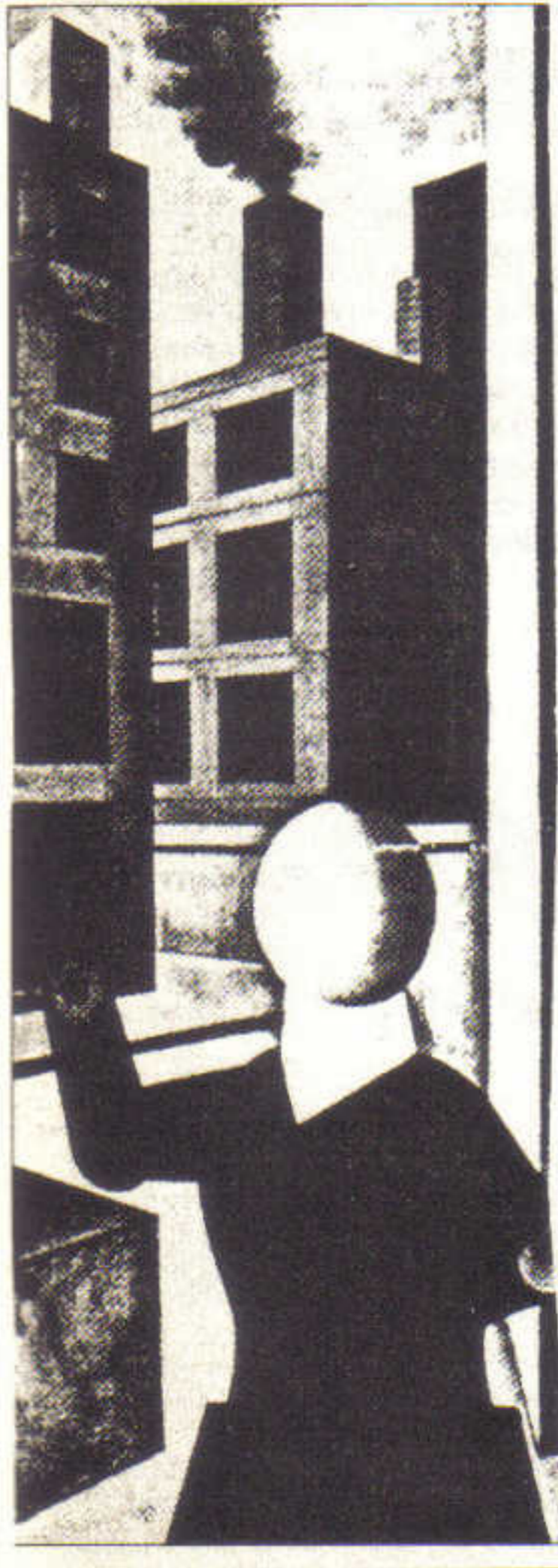
Το πώς, βέβαια, θα γίνει η αλλαγή των εργασιακών σχέσεων και του ανταγωνιστικού μοντέλλου που καταγγέλλουν, δεν μπαίνουν στον κόπο έστω και να μας το σκιαγραφήσουν.

Και φυσικά δε φαίνεται να τους απασχολούν τα προβλήματα του εργατικού κινήματος, η καλύτερευση της οικονομικής κατάστασης των καταπιεζομένων στρωμάτων κ.λπ. Κάτι ψελλίζουν για το 35ωρο ή το 30ωρο, χωρίς πάντα να αναφέρονται σε εκμεταλλευτές και εκμεταλλευόμενους, και εκεί τελειώνουν...

Άλλωστε, παρ' όλο που γράφουν ότι «δεν μπορούμε παρά να εναντιωθούμε στο ρόλο που επιφυλάσσεται για την Ελλάδα, στα πλαίσια της Ευρώπης, ρόλο λαχανόκηπου και τουριστικού μαγαζιού», δεν αργούν να διακηρύξουν ότι «δεν είμαστε κατά της ευρωπαϊκής ενοποίησης», έστω και αν θέλουν «Ευρώπη χωρίς σύνορα και έξω από στρατιωτικούς συνασπισμούς»!

Όταν, βέβαια, είναι ακριβώς η συμμετοχή της Ελλάδας στην ΕΟΚ και το επερχόμενο 1992, που χειροτερεύουν ακόμα περισσότερο τα εργασιακά και δημοκρατικά δικαιώματα των εργαζομένων, το επίπεδο της Παιδείας κ.λπ., τότε πραγματικά αποκτά ακόμα μεγαλύτερη σημασία το ερώτημα: **Με ποιούς τρόπους και κυρίως ποιούς στόχους, τα-**

κτικούς ή μακροπρόθεσμους, καλείτε τον κόσμο να αγωνιστεί, ενάντια σε ποιούς και μαζί με ποιούς;

Προβάλλεται, επίσης, ότι «βασικό στοιχείο στο οποίο στηρίζεται η οικολογική εναλλακτική αντίληψη είναι η αρχή της άμεσης δημοκρατίας, η οποία ουσιοστικοποιεί και βελτιώνει τους δημοκρατικούς θεσμούς και ξαναβρίσκει τόσο τις παραδόσεις της αρχαίας ελληνικής κοινωνίας, όσο και των κοινοτήτων της νεώτερης Ελλάδας».

Ας σημειώσουμε κατ' αρχήν, ότι οι δημοκρατικές προθέσεις είναι πολύ καλό πράγμα, ακόμα και όταν διαπνέονται από ουτοπικές ελπίδες και αποβλέπουν σε ανέφικτους υτόχους.

Το πρόβλημα γεννιέται, όταν η ουτοπία καλείται να υλοποιηθεί σε πολιτική. Και τότε δύο τινά μπορούν να συμβούν: ή θα σπάσεις τα μούτρα σου και θα καταλάβεις ότι ζεις σε κοινωνία εκμεταλλευτική, όπου οι εκμεταλλευτές δε σου επιτρέπουν να υλοποιείς τις καλές σου προθέσεις και θα αποκτήσεις έστι έμπραχτα ανταγωνιστική στάση απέναντί τους ή θα συνεχίσεις να παριστάνεις «τον αδιάφορο» και θα αποτελέσεις το άλλοθι για τον εκμεταλλευτή, προκειμένου να δείχνει στους πολλούς ότι η κοινωνία μας «έχει χώρο για όλους»...

Έτσι, λοιπόν, οι συνεταιρισμοί παραγωγής και κατανάλωσης, οι μορφές εργασιακής αυτοδιαχείρισης κ.λπ., που αναφέρουν οι οικολόγοι σαν «δημιουργία νέων θεσμών που να ανταποκρίνονται στις νέες ανάγκες και πρακτικές», ούτε αποτελούν νέους θεσμούς, ούτε ανταποκρίνονται στις νέες ανάγκες και πρακτικές! Ίσα - ίσα, τα πειράματα αυτά έχουν επανειλημμένα γίνει και παταγωδώς απέτυχαν. Αναπαρήγαγαν νέες εξουσιαστικές σχέσεις και ενσωματώθηκαν με τον καλύτερο τρόπο στην αστική πολιτική, γιατί απλούστατα ποτέ δεν έβαλαν στόχο την ανατροπή του συστήματος. Απλά φιλοδοξούσαν να λειτουργήσουν σαν αταξικές οάσεις μέσα στην καπιταλιστική ζούγκλα και φυσικά συντρίφτηκαν, συμπαρασύροντας στη συντριβή οράματα, ανθρώπους και κινήματα.

Γι' αυτό και οι αντιθέσεις, σε πείσμα των θέσεων της Ομοσπονδίας, δεν μπορούν «να λύνονται με την πειθώ και την πρόκριση της πλειοψηφικής πρότασης, με ταυτόχρονη διασφάλιση της μειοψηφίας», γι' αυτό και παρ' όλο που οι οικολόγοι πιστεύουν ότι τα ΜΑΤ, ΜΕΑ πρέπει να διαλυθούν και να μην ενισχυθούν οι κατασταλτικοί μηχανισμοί, γιατί «μια κοινωνία αλληλέγγυα μπορεί να αυτοπροστατευθεί»(!), η καταστολή και η εκμετάλλευση αυξάνονται και θα αυξάνονται, **ακριβώς επειδή δεν ζούμε σε αλληλέγγυα κοινωνία, και ούτε πρόκειται να ζήσουμε, αν δεν αγωνιστούμε για την ανατροπή της σημερινής.**

Ας μπούμε, τέλος, στον πειρασμό να θυμίσουμε, ότι η άμεση δημοκρατία της αρχαίας Αθήνας, η ανακλητότητα και η εναλλαγή των αντιπροσώπων, ο θεσμός της κλήρωσης κ.λπ., μπόρεσε να λειτουργήσει σε μια μικροκοινωνία λίγων χιλιάδων ίσων ελευθέρων πολιτών, γιατί στηρίχθηκε στο μόχθο και το αίμα εκατοντάδων χιλιάδων δούλων (που ήταν ατομική ιδιοκτησία των «ελευθέρων και ίσων») και στην αποικιοποίηση περιοχών, στις οποίες δεν εφαρμόστηκε, όχι μόνο άμεση, αλλά καθόλου δημοκρατία...

Να θυμίσουμε επίσης, πως η ανακλητότητα των βουλευτών ή η ψευδαισθηση μορφών άμεσης δημοκρατίας δεν απέτρεψαν την κυριαρχία της δεξιάς πτέρυγας στους Πράσινους της Δυτ. Γερμανίας, τη συμμετοχή τους σε κυβερνήσεις με τους σοσιαλδημοκράτες και την επικράτηση απόψεων νεορεφορμιστικών περί «καλής διαχείρισης» του καπιταλισμού, μαζί με τους «φωτισμένους οικολόγους αστούς». Και αν κάτι τέτοιο συμβαίνει στη Δυτ. Γερμανία (για να μην αναφερθούμε στους γάλλους οικολόγους, που έχουν κατ' εξοχήν δεξιές θέσεις), όπου το κόμμα των Πρασίνων ξεπήδησε μέσα από πραγματικά μαζικούς αντιπυρηνικούς και οικολογικούς αγώνες, και όπου ανοιχτά παλεύουν σε όλα τα επίπεδα η αριστερή με τη δεξιά πτέρυγα, καταλαβαίνουμε πόσο χειρότερα είναι τα πράγματα για τους εν πολλοίς απολίτικους έλληνες οικολόγους, παρ' όλους τους αφελείς αφορισμούς τους στον κρατισμό («το κράτος πρέπει να περιοριστεί σε όφελος της αυτονομίας των πολιτών»).

Άλλωστε, όπως κατά κόρον έχουμε ακούσει και διαβάσει σε συνεντεύξεις εκπροσώπων τους σε ραδιοσταθμούς και εφημερίδες πριν τις εκλογές, οι ίδιοι έλεγαν ότι προσδοκούν με μια θέση στο Κοινοβούλιο: «να πιέσουμε την εκάστοτε κυβέρνηση προς μια περισσότερο οικολογική, φιλοπεριβαλλοντική κατεύθυνση που θα ενισχύει τους στόχους μας».

Πολύ φτωχός στόχος, είναι αλήθεια, φίλοι οικολόγοι!

Και όταν ο στόχος επιτεύχθηκε;

Και οι εκλογές έγιναν. **Και** οι Οικολόγοι - Εναλλακτικοί εξέλεξαν βουλευτίνα. **Και** η κ. Μαρίνα Δίτση ορκίστηκε μαζί με τους υπόλοιπους 299 πατέρες (κυρίως) και μητέρες

του έθνους. **Και** εμείς περιμέναμε την ειδοποιό διαφορά να δούμε και να ακούσουμε από την —και κοινοβουλευτική πλέον— παρέμβαση της Ομοσπονδίας...

Αλλά, έμελλε μόνο να περιμένουμε. Εδώ «καράβια χάνονται», 3 μήνες τώρα οικουμενικής αθλιότητας, και η κ. Δίζη αρκείται —εκτός από τα λουλούδια που μοίρασε στις βουλευτίνες όλων των κομμάτων και τις φωτογραφίες με τη γνωστή «φεμινίστρια» κ. Αννουσάκη— απ' ό,τι φαίνεται στο να... είναι βουλευτίνα. (Για να μην την αδικούμε, έκανε και μια επερώτηση για την Αραβησό, παρευρέθη και σε κάνα δυο δενδροφυτεύσεις).

Και καλά η κ. Δίζη. Μπορεί και να έπιασε τα όριά της. Αλλά οι υπόλοιποι των «συνολογικά ενεργούντων» οικολόγων - εναλλακτικών που βρίσκονται;

Απεργίες ξεσπάνε, όλα ακριβαίνουν, στη διεθνή σκηνή γίνεται «χαμός», οι έκτακτοι των ΟΤΑ απεργούν ζητώντας μονιμοποίηση και τόννοι σκουπίδια πνίγουν την Αθήνα, οι συνταξιούχοι δεν πληρώνονται, τα ασφαλιστικά ταμεία κηρύσσουν «πτώχευση», αλλά και το νέφος (για το οποίο υποτίθεται ότι είναι καθ' ύλην αρμόδιοι) κοντεύει να μας στείλει όλους στα νεκροταφεία...

Τί άλλο, δηλαδή, περιμένουν να γίνει για να κινητοποιηθούν; Ή θα πρέπει τα προβλήματα «να περιμένουν» τη λύση (;) των οργανωτικών, πολιτικών κ.λπ. προβλημάτων της Ομοσπονδίας και τις αποφάσεις των συνδιασκέψεών της;

Αντί επιλόγου

Είναι καλό πράγμα η ύπαρξη ριζοσπαστικού οικολογικού και αντιπυρηνικού κινήματος σε Δύση και Ανατολή.

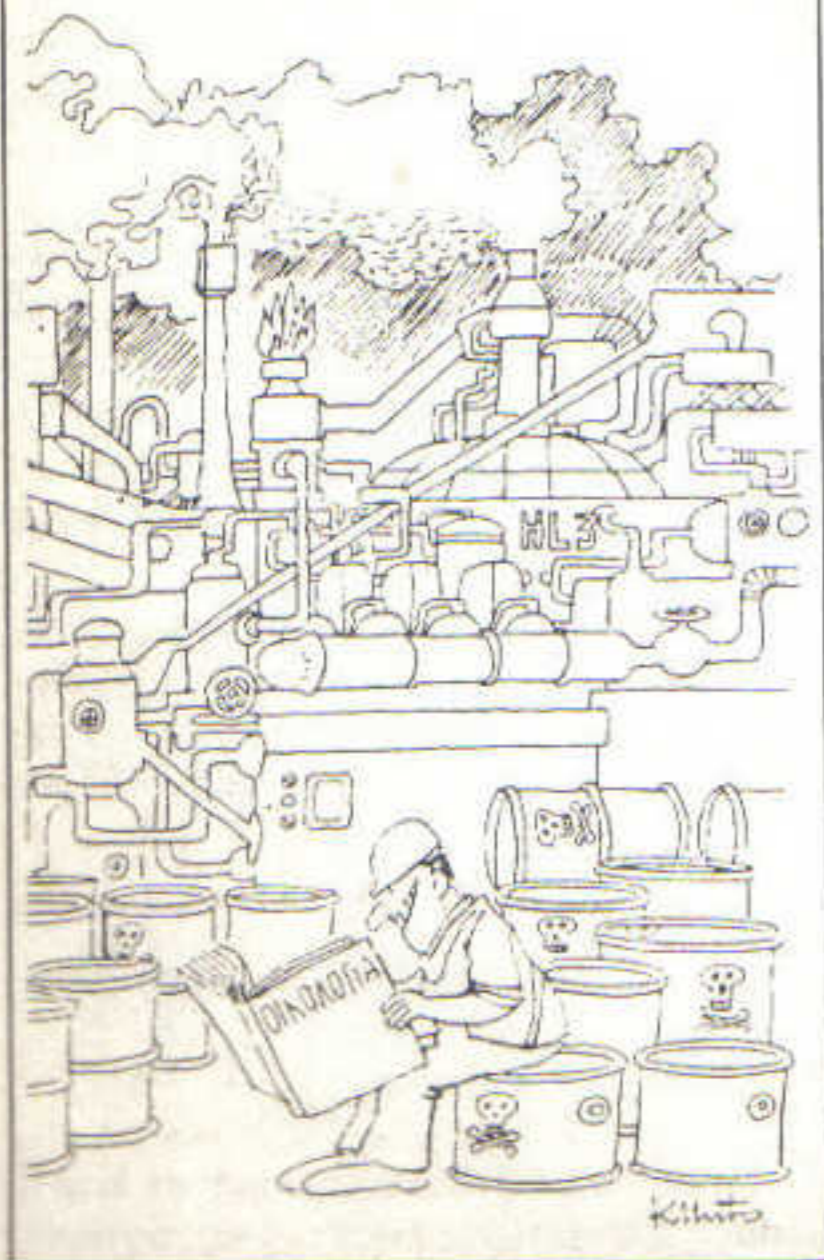
Είναι καλό πράγμα η ύπαρξη συλλόγων, ομάδων, ατόμων που παλεύουν για την μη εξαφάνιση διαφόρων ζωικών και φυτικών ειδών, ακόμα και αν τα άτομα αυτά δεν έχουν άλλου είδους πολιτικές ανησυχίες.

Είναι καλό πράγμα η ευαισθητοποίηση των πολιτών πάνω στα τεράστια οικολογικά προβλήματα του σήμερα και του αύριο.

Είναι, όμως, πολύ κακό πράγμα το κίνημα αυτό (είτε αυτό που υπάρχει, είτε αυτό που οι οικολόγοι φιλοδοξούν να ξεσπάσει) να γίνεται προσπάθεια να στριμωχθεί μέσα στις αδιέξοδες συμπληγάδες του καπιταλιστικού συστήματος. Να γίνεται προσπάθεια να κρατηθεί μακριά από το ζωντανό εργατικό και λαϊκό κίνημα, από το εθνικοαπελευθερωτικό κίνημα των χωρών του τρίτου κόσμου, από κάθε ελπιδοφόρο κίνημα ανατροπής του συστήματος της καπιταλιστικής και ιμπεριαλιστικής εκμετάλλευσης. Μακριά, τελικά, και σε αντίθεση πολλές φορές, από την αριστερά.

Γιατί, «η κοινωνία της μόλυνσης δεν καθαρίζεται· ανατρέπεται».

Ελεονώρα Κυριακού
Αγγελική Φατούρου

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Όλα τα αποσπάσματα είναι από τις «Βασικές αρχές της πράσινης εναλλακτικής πολιτικής» και το υπόλοιπο προεκλογικό υλικό που κυκλοφόρησαν οι «Οικολόγοι Εναλλακτικοί» της Ομοσπονδίας.

2. Κατά την ταπεινή μας γνώμη, δεν αποτελεί πολιτιστική παρέμβαση εναλλακτικού τύπου, η αφίσσα με την αναδυόμενη Αφροδίτη του Μποπιτσέλι· δώσου λεφτά, να σου γεμίσω τη φρικαλέα Αθήνα με reproduction εικαστικών αριστουργημάτων... Θ' αλλάξει τίποτε;

3. Τα συνθήματα «Μην τα βλέπεις όλα μαύρα, ψήφισε πράσινο» και «Επειδή μια άνοιξη δεν μπορεί παρά να είναι πράσινη», εκτός από το να είναι έξυπνα, τί άλλο κάνουν; Μήπως παρέμβαση στο θυμικό, όπως και όλα τα συνθήματα του τρικομματισμού; Το «εναλλακτικό marketing» μήπως θα έπρεπε να απευθυνθεί και στο μυαλό των ανθρώπων;

ΠΡΟΧΕΙΡΟ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑ Α' ΤΡΙΜΗΝΟΥ (για διαβασμένους, αλλά ανυπότακτους πολίτες)

1. Ορισμένοι υποστηρίζουν ότι το κράτος έχει ελλείματα και χρέη... Αισθάνεσθε **ένοχοι** γιαυτό και αν ναι γιατί;
2. Ως γνωστόν, τελευταία σχηματίσθηκε «**ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ**». Μπορείτε να το μεταφράσετε σε απλή δημοτική;
3. Τι κοινό έχει ο Δραγασάκης με το Σουφλιά και το Γεννηματά;
4. Νομίζετε ότι ο μισθός με την αποδοτικότητα έχει την ίδια σχέση του φάντη με το ρετινόλαδο; (ΝΑΙ - ΟΧΙ - ΑΓΝΩΩ).
5. **Πόσα νομίζετε ότι χρωστάτε στο κράτος;** Πόσα νομίζει αυτό πως του χρωστάτε;
6. Ορισμένοι ψυχίατροι θεωρούν, πως όσοι στηρίζουν την κυβέρνηση και ταυτόχρονα νομίζουν πως στηρίζουν και το κίνημα είναι **διχασμένες προσωπικότητες**. Τι λέτε;
7. Τελευταία ακούγεται το σύνθημα: «Όχι στις αυξήσεις και τις ανατιμήσεις». Βρίσκετε πως εκφράζει περιθωριακές ομάδες και γιατί;
8. Απέναντι στην «**Κύρκου Ανάβαση**» του Ξενοφώντα, πιστεύετε ότι μπορεί να υποστηριχθεί η «**Κάθοδος των Μυρίων**»; (Για πολύ διαβασμένους).
9. Έχετε το 8,2% του περυσινού προϋπολογισμού για την **ΠΑΙΔΕΙΑ**. Τι μπορείτε να κάνετε μ' αυτό; (Για οικονομικά μυαλά).

**ΟΧΙ ΣΤΗΝ «ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗ»
ΛΙΤΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΤΗΝ
ΤΑΞΙΚΗ ΣΥΝΑΙΝΕΣΗ**

(Γκράφιτι σε τοίχο
σχολείου. Ο Γράφας
απεβλήθη...
Ο τοίχος δεν έπεσε).

10. Μερικοί επιμένουν όπως γράφει η διπλανή αφίσα. Εγκρίνετε αυτές τις μειοψηφίες;

11. Γνωρίζετε τι σημαίνει **ΣΥΝΤΗΡΗΤΙΚΗ ΑΝΑΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ**; (Αν όχι, ρωτήστε το διπλανό σας... Ίσως ξέρει).

12. Οικουμενική Κυβέρνηση ή Οικουμενική Περιφρόνηση του λαού; This is the problem...

13. Οι «κλέφτες», οι «ψεύτες» και οι «προδότες» με τις λοιπές δημοκρατικές δυνάμεις «τα βρίσκουν». **Εξαπάτηση ή αναβάθμιση;** Απαντήστε.

14. Κλιμακώστε τις έννοιες: δίωρη στάση, αγώνας διάρκειας, τριήμερη απεργία, μονοήμερη ντουφεκιά, απεργία διαρκείας κ.λπ. (Αν δυσκολευτείτε, απευθυνθείτε σε ΑΔΕΔΥ, ΔΟΕ, ΟΛΜΕ, ΟΙΕΛΕ).

15. Αναπτύξτε το θέμα: «**Η αναβάθμιση αποδείχτηκε απάτη**».

16. Πρόταση προς διερεύνηση: **Η ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗ ΝΑ ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΕΙ ΣΤΗΝ ΓΚΡΑΒΑ!**

17. «Αυτοί που μας χρωστάγανε, μας πήραν και το βόδι» (Λαϊκή Παροιμία). Αναλύστε, σε συνδυασμό με άλλες γνωστές θυμοσοφίες.

18. **ΖΟΛΩΤΙΣΜΟΣ: Το ανώτατο στάδιο του τρικομματισμού** (να μην χρησιμοποιηθούν σκονάκια κι έτοιμες συνταγές).

19. Απέναντι στην οικουμενική των «αγγέλων», να φτιάξουμε την οικουμενική των «διαβόλων». (Απαντήσεις σύντομες).

20. Ορισμένοι χειροκροτούν τους ανθρώπους όταν βγαίνουν στο δρόμο (αλλά σε άλλη χώρα). Νέα σύνδρομα;

21. Παρατήρηση: Στα επόμενα διαγωνίσματα θα μπαίνουν **ΑΠΟΥΣΙΕΣ**.

ΓΙΑΥΤΟ ΓΡΗΓΟΡΕΙΤΕ.

**αντιτετράδια
της εκπαίδευσης**

Το περιοδικό που δεν έχει παντού μόνο φίλους και...
χαίρεται γι' αυτό το λόγο

Η προκήρυξη αυτή των «αντιτετραδίων», εν είδει διαγωνίσματος, μοιράστηκε στην Πανεκπαιδευτική συγκέντρωση - πορεία του Δεκέμβρη.

Δυο ποιηματάκια για τους μεγάλους

Η σημαία κυματίζει
κι η γιαγιά με νανουρίζει.
Το φαί φτιάχνεται τώρα
και μετά η κατηφόρα.
Τα σπουργίτια που πετάνε
οι παπούδες που μιλάνε
οι μαμάδες που βαράνε
και οι δασκάλες που γελάνε,
είναι όλοι τους για κλάμα
παιζουν θέατρο και δράμα.

Οι μεγάλοι μαζευτήκαν
σε συνέδρια χωθήκαν
για παιδιά να συζητήσουν
και την τύχη τους να ορίσουν.
Όταν φάγαν το μοσχάρι
και χωνέψαν τις μπριζόλες
λέγαν λόγια όλο χάρη
τρώγανε και λίγο ψάρι
και μιλούσαν για παιδάκια
για προβλήματα και άλλα
και κουνούσαν το κεφάλι
για να κατεβάσει γάλα.

Κατερίνα Πασαχίδου
Δ' Δημοτικού
Χρυσούπολη Καβάλας

Η ΕΟΚ για το Σχολείο:

- Όχι στη μορφωτική αυτοτέλεια.
- Ναι στο σχολείο που παράγει Εργατικό Δυναμικό.

«Αόριστες προοπτικές σε όλους τους τομείς της Εκπαίδευσης...»

«... για την αναβάθμιση της εκπαίδευσης χρειάζεται γενναία οικονομική επιχορήγηση και ριζική αναδιάρθρωση του εκπαιδευτικού συστήματος...»

«Η ΕΟΚ προχωρά πλέον με γοργά βήματα και **συνδέει απόλυτα την Εκπαίδευση με την Παραγωγή...**»

Από την «Καθημερινή»
30.12.1989

Παρ' όλα αυτά η εποχή μας (εποχή παρακμής) συντάσσεται ανεπιφύλακτα με τον ωφελισμό. Τα νέα που καταφθάνουν από την ΕΟΚ, **μιλούν για νέους προσανατολισμούς στην εκπαιδευτική της πολιτική.** Οι ανακοινώσεις της αρμόδιας επιτροπής της ΕΟΚ για την εκπαίδευση χρησιμοποιούν απεραντολογία και αυτό δεν είναι τυχαίο. Έτσι προσπαθούν να καλύψουν τις βαθύτερες προθέσεις τους. Όμως οι βαθύτερες προθέσεις είναι διαφανείς. Αποβλέπουν δε στη βαθμιαία απομάκρυνση της εκπαίδευσης των χωρών - μελών από τα εθνικά τους προγράμματα και την αντικατάστασή τους με άλλα, που θα προσαρμόζονται στις οικονομικές - γεωγραφικές συνθήκες του τόπου, όπου λειτουργεί το κάθε σχολείο.

Με άλλα λόγια, η Δημόσια Εκπαίδευση προορίζεται να λειτουργήσει, για το 1992 και μετά, **σαν εκπαίδευση εργατικού δυναμικού.** Όλα αυτά στις ανακοινώσεις δεν διατυπώνονται ευθέως, αλλά σκεπασμένα με περίτεχνη φρασεολογία. Εννοείται, ότι -πλάι στη Δημόσια Εκπαίδευση- θα υπάρξει και άλλη εκπαίδευση, για να συχνάζουν οι επώνυμες οικογένειες, αλλά γι' αυτό δε μιλούν οι ανακοινώσεις.

Μέχρι και τώρα, στις χώρες της Ευρώπης χρησιμοποιούνται εθνικά εκπαιδευτικά προγράμματα, τα οποία προβλέπουν ενιαία παιδεία για όλα τα διαμερίσματα της κάθε χώρας και προς όλες τις κοινωνικές τάξεις. Φυσικά, η ενιαία αυτή παιδεία δε σημαίνει ότι είναι μια πετυχημένη και αποτελεσματική παιδεία: έχει τα μειονεκτήματα που συνεχώς τονίζουμε και το βασικότερο τη «χειραγωγήση». Πάντως η παιδεία αυτή, για λόγους αρχής, αποκλείει τις διακρίσεις μεταξύ γεωγραφικών περιοχών και κοινωνικών τάξεων.

Ηδη, οι νέοι εκπ/κοί προσανατολισμοί της ΕΟΚ αποδέχονται τις διακρίσεις, με τη δικαιολογία πιθανής παροχής «ωφέλειας», δηλ. πιθανής επαγγελματικής αποκατάστασης των μαθητών. Έτσι, ο σκιάδης ανθρωπιστικός πέπλος της Δημ. Εκπαίδευσης, τείνει να εγκαταλειφθεί εκ προοιμίου. Δηλαδή, και πάλι ο «ωφελισμός» προ των πυλών!

Μια πρώτη και περιληπτική εκτίμηση από κείμενα της ΕΟΚ.

Β. Πολυδούρης, Γ. Καμπούκος

Τιμωροί και τιμωρίες

Όπως φαίνεται, η λεγόμενη «αντιαυταρχική αγωγή» δεν έχει οπαδούς σε ορισμένα πολιτικά κλιμάκια. Γιθανόν, βέβαια, η γνωστή ρήση «το ξύλο βγήκε από τον Παράδεισο» να εξακολουθεί να ελκύει πολιτικούς και πολιτικές.

Έτσι, ορισμένοι με έκπληξη, άλλοι χωρίς έκπληξη, διαβάσαμε στις εφημερίδες στα τέλη του Νοέμβρη, πως η εφημερίδα «Καθημερινή» και αμέσως μετά (αφού παρέλαβε τη σκυτάλη) ο πολύς Λ. Κύρκος προέτρεπαν τις ηγεσίες των κομμάτων, αλλά και το λαό, να τιμωρήσουν όποιον αντισταθεί στο έργο της κυβέρνησης.

Ήταν ήδη αρκετά ορατή τότε η ουσία των μέτρων της κυβέρνησης Ζολώτα και, μπροστά στον κίνδυνο απεργιών και άλλων παρόμοιων «οχλοκρατικών» εκδηλώσεων, ο Κύρκος έδωσε τη γραμμή... και τις εξετάσεις του. Τιμωρείστε απεργούς, αγρότες, μαθητές και κάθε αντι-ζολωτικό στοιχείο, λοιπόν!

Μόνο που λογάρισε χωρίς τον... Τούντα! Γιατί μπορεί να ενδίδεις στις προτροπές και τις κολακειές των συγκροτημάτων του Τύπου και των ισχυρών κύκλων. Αλλά δε δικαιούσαι να το παίζεις και «κομμουνιστής». (Καλές οι τούμπες, αλλά δύσκολοι οι Τούντες).

Ανεξάρτητα πάντως από τις προτροπές για τιμωρίες και πριν καθοριστεί το είδος των ποινών, ας φροντίσουμε ν' απαντήσουμε σε κάθε επίδοξο ραβδόχο, παραφράζοντας μια φράση του Γ. Παπανδρέου: «**Τιμωρείστε με κάθε τρόπο τους τιμωρούς σας.**»

Θ.Τ.

αποπειράθηκε να πάρει γέλιο επιτ. «Καθημερινή»
22-11-89
(1^η Σελίδα)

Ζολώτα δεν θα είναι ενόλο και ούτε έχουμε ανταρσίες ότι θα λυθούν ως δια μαγείας τα προβλήματα. «Για να γυρίσει ο ήλιος θέλει δουλειά πολλή!» Μια σύσταση μόνο έχουμε να κάνουμε στους τρεις πολιτικούς ηγέτες: Να στηρίξουν με τελειότητα τη νέα κυβέρνηση και να αντιταξιαγωγή ταποίτες περιθωριακές μειοψηφίες στα κόμματα τους, που θα επιζητήσουν να ναρκαθίσουν το ήρεμο κλίμα και τη συνείδηση.

Λ. ΚΥΡΚΟΣ

«Αυγή» 24-11-89
(1^η Σελίδα)

Εξομαλύνεται η πόλιτική μας ζωή, δικαιώνεται η επιμονή του Συνασπισμού. Να τιμωρηθούν όποιοι εμποδίσουν το έργο της νέας κυβέρνησης.

Η χθεσινή τηλεοπτική του συνέντευξη.

Για να
μαθαίνουμε...

Αν κυττάξουμε στο Υπ. Παιδείας, θα δούμε ότι, από το 1985 μέχρι και το τέλος του '88, οι έκτακτοι υπερπενταπλασιάστηκαν. Κάτι που ξέραμε, θα μου πείτε και να σκεφτεί κανείς, ότι δεν υπάρχουν εδώ τα στοιχεία για το συνεχώς προεκλογικό '89, κατά τη διάρκεια του οποίου με τις προσλήψεις παντός είδους εκτάκτων έγινε «το σώσε»!

ΤΑΚΤΙΚΟΙ ΚΑΙ ΕΚΤΑΚΤΟΙ ΔΗΜΟΣΙΟΙ ΥΠΑΛΛΗΛΟΙ, ΟΡΓΑΝΑ ΣΩΜΑΤΩΝ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ

Υπουργεία	Τακτικοί				Εκτακτοί			
	31.10.85	31.10.86	31.10.87	31.10.88	31.10.85	31.10.86	31.10.87	31.10.88
Προεδρία Δημοκρατίας	17	15	14	14	68	45	45	47
Βουλή	491	479	467	492	38	16	51	49
Προεδρία Κυβέρνησης	1.108	1.043	1.015	1.188	1.343	1.418	1.599	494
Ε.Υ.Π.	1.247	1.206	1.395	1.318	68	73	48	41
Εσωτερικών	3.125	8.326	7.966	7.463	154	292	490	479
Εξωτερικών	1.499	1.504	1.466	1.489	629	588	582	599
Εθνικής Άμυνας	5.675	18.345	18.974	18.784	6.978	3.981	5.667	5.331
Εθνικής Οικονομίας	897	897	861	843	307	270	286	376
Υγείας-Πρόνοιας-Κοιν. Ασφαλίσεων	8.444	7.811	8.233	8.139	1.647	1.827	219	229
Δικαιοσύνης	11.212	10.933	11.307	11.693	190	183	164	129
Εθνικής Παιδείας	109.008	113.164	114.282	113.156	1.355	5.856	5.831	6.910
Πολιτισμού	3.658	3.730	3.991	3.934	882	1.436	999	1.836
Οικονομικών	17.869	18.027	19.346	19.047	296	313	281	305
Μακεδονίας-Θράκης	-	-	-	-	-	-	-	-
Αιγαίου	-	-	77	79	-	-	11	16
Γεωργίας	16.910	16.210	15.642	15.229	2.095	385	131	503
ΠΕΧΩΔΕ	8.289	8.547	8.308	8.181	1.157	663	763	1.881
Εργασίας	880	850	833	836	21	20	18	17
Βιομηχ.-Ενέργ.-Τεχνολ.	844	999	974	793	692	535	524	50
Εμπορίου	1.730	1.639	1.595	1.593	89	59	45	56
Μεταφορών-Επικοινωνιών	1.252	1.447	1.695	1.692	50	41	36	30
Υπηρεσία Πολιτικής Αεροπορίας	2.236	2.135	2.084	2.340	48	49	54	128
Εμπορικής Ναυτιλίας	179	172	362	354	24	23	28	73
Δημόσιας Τάξης	7.432	1.591	1.820	1.847	1.317	1.133	786	663
Σύνολο Δημοσίων Υπαλλήλων	204.002	219.070	222.797	220.506	19.448	19.206	18.658	20.242
Όργανα Σωμάτων Ασφαλείας κ.λπ.	48.326	47.026	48.052	48.991	-	-	-	-
Γενικό Σύνολο	252.328	266.096	270.849	269.497	19.448	19.206	18.658	20.242

Τον αριθμό των δημοσίων υπαλλήλων που υπηρετούσαν στα διάφορα υπουργεία και των οργάνων των Σωμάτων Ασφαλείας, μέχρι τις 31.10.1988, δίνει ο παραπάνω πίνακας, που προέρχεται από τον τακτικό προϋπολογισμό του κράτους για το 1989. Πρέπει να σημειωθεί ότι στο πρώτο εξάμηνο του 1989 προσελήφθησαν περίπου 30.000 υπάλληλοι, σύμφωνα με δήλωση του υπουργού Προεδρίας της Κυβέρνησης Τζαννετάκη, ενώ επί των ημερών της τελευταίας προσελήφθησαν, σύμφωνα με ορισμένες εκτιμήσεις, περίπου 10.000 υπάλληλοι

Ο δαιμόνιος φακός μας και πάλι συνέλαβε φάση του εκουχρονισμού της ελληνικής οικονομίας, στη γνωστή κατεύθυνση «παπούτσι από τον τόπο σου»...

Τα εκπαιδευτικά ιδρύματα όλων των βαθμίδων, πρέπει να διασυνδεονται με την παραγωγική διαδικασία και τη ζωή γενικότερα, ιδίως μάλιστα σε σχέση με τις δραστηριότητες των περιοχών που είναι εγκατεστημένα... Φυσικά μέχρι τώρα η ανάπτυξη των ΑΕΙ και ΤΕΙ, χαρακτηρίζεται από αρκετή εσωστρέφεια... Για την κατάσταση αυτή, δεν είναι αμορφες ευθυνών κάποιες πολιτικές παραταξίες, που αρνούνται τη χρηματοδότηση των ερευνητικών προγραμμάτων των ΑΕΙ και ΤΕΙ, από ιδιωτικές επιχειρήσεις, ΕΟΚ κτλ. Η ΝΔ, ερχόμενη στην κυβέρνηση, θα δώσει προτεραιότητα στη δημιουργία αυτής της δυναμικής σχέσης ανάμεσα σε ΑΕΙ και ΤΕΙ και τους φορείς περιφερειακής ανάπτυξης".

Κ. Μητσοτακής Πρόεδρος ΝΔ

"Στη ραγδαία εξελισσόμενη γνωστικά και τεχνολογικά εποχή μας, ακόμα και αυτή η κλασική μακροοικονομική έννοια του "κόστους εργασίας", έχει απωλέσει σημαντικό χαρακτήρα του πρωταγωνιστικού ρόλου που είχε μέχρι πριν λίγο καιρό στο επίπεδο ανταγωνιστικότητας πολλών βιομηχανικών προϊόντων και εν πολλοίς έχει αντικατασταθεί από το αυτονομο "παραγωγικό κόστος της γνώσης". Έτσι, ο,τι φαίνεται να είναι καθοριστικό για την ανταγωνιστικότητα των προϊόντων και των υπηρεσιών της μετα-βιομηχανικής εποχής, είναι το κόστος Έρευνας και Ανάπτυξης, που αποτελεί ακριβώς, ένα σημαντικό μέρος από το συνολικό κόστος της γνώσης... Πέρα από προγράμματα όμως, πέρα από στρατηγικές και άλλες επιλογές, πέρα από θεσμικά κείμενα, εκείνο που είναι αναγκαίο, είναι να πεισθούμε όλοι για την αναντρεπτή ανάγκη της προσαρμογής μας σ' όσα συμβαίνουν στο διεθνή χώρο, στους ανταγωνιστές μας και τους συνεταιρούς μας".

Π. Ρουμελιώτης Ευρωβουλευτής του ΠΑΣΟΚ

"Μια συνολική στρατηγική, όπως λέτε, απαιτεί κατά

τη γνώμη μας αναβαθμισμένη δωρεάν παιδεία, που να δίνει καλή γενική μορφωση, υψηλού επιπέδου ειδίκευση, διαρκή επιμόρφωση και επανειδίκευση των εργαζομένων. Απαιτούνται επιστημονικά και τεχνολογικά στελέχη επιπέδου από την τρίτοβαθμια εκπαίδευση και ανάπτυξη των μεταπτυχιακών σπουδών και της έρευνας... Η συνδεση της Παιδείας με την Παραγωγή είναι παραγοντας αναβαθμισης και των δυο. Ιδιαίτερα στον τομεα των στελεχων που προετοιμαζονται από την εκπαίδευση, είναι σωστό και δυνατό να γίνεται, η αναλογη διασυνδεση και ο σχεδιασμος αυτης της προετοιμασιας τους σε σχεση με τις αναγκες της Οικονομιας, με ορους διαφανειας. Αυτό φυσικά, δεν μπορεί να γίνει όταν επικρατεί η αναρχία της καπιταλιστικής αγοράς. Από την άλλη, η ανάγκη και μέσα στο σύστημα αυτό να προωθηθούν, οι πιο προσφοροί και ρεαλιστικοί δρομοί για τον ολο και πληρύτερο προγραμματισμο αυτης της διασυνδεσης, παίρνοντας υπ' όψη και τις σημερινες αναγκες διεθνοποίησης της Οικονομιας, δε μας αφήνει αδιαφορους... Μπορεί στα λογια ολοι να συμφωνουν μ' αυτα γιατι είναι αντικειμενικη απαιτηση των καιρων, αλλα τι γίνεται στην πραξη;"

Χ. Φλωράκης Πρόεδρος του Συνασπισμου.

(Τα αποσπάσματα από την ετήσια έκδοση Hellenews 1989, αφιέρωμα «Οικονομία και Παιδεία», δημοσιεύτηκαν στο περιοδικό «μή - πως»)

«Οικουμενική σύμπνοια», και πριν τη Ζολώτεια Οικουμενική, τότε, τώρα και... πάντα, στο «εθνικό πρόβλημα: Παιδεία».

«Στην αντικειμενική απαίτηση των καιρών» για συντεταγμένη πορεία της Παιδείας προς το '92, θα αντιτάξουμε την αντικειμενική απαίτηση του ριζοσπαστικού εκπαιδευτικού κινήματος για την ανατροπή της;

Οικολογική συνείδηση ή «εμπορικό δαιμόνιο»;

Τη νέα σχολική χρονιά ('89-'90) κυκλοφόρησε από τον ΟΕΔΒ μια έκδοση, τιτλοφορούμενη «Σχολείο και Περιβάλλον».

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το Δ' κεφάλαιο για «Ενδεικτικά εφαρμοσμένα προγράμματα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης» (σελ. 15). Εκεί, λοιπόν, διαβάζουμε ότι στο Γυμνάσιο Κατασταρίου Ζακύνθου, όπου εφαρμόστηκε το εν λόγω πρόγραμμα, η μεθοδολογία ήταν η εξής:

- ε) Να γίνουν οι μαθητές μας διαφημιστές του προγράμματος της ΠΕ και της ιδέας της ανακύκλωσης σ' όλη τη Ζάκυνθο.
4. Μεθοδολογία του προγράμματος σε σχέση με τον προβλεπόμενο χρόνο και τους σκοπούς τους προγράμματος
 - α) Περισυλλογή κουτιών αλουμινίου (μπίρας-αναψυκτικών) από το χώρο του σχολείου και την ευρύτερη περιοχή του Κατασταρίου.
 - β) Αποθήκευση σε συγκεκριμένο χώρο. Συγκέντρωση και παράδοση. Πώληση κουτιών.
 - γ) Καθιέρωση βραβείου για το τμήμα που θα μαζέψει περισσότερα κουτιά και για τα παιδιά του τμήματος.

δ) Παρουσίαση του προγράμματος από τα παιδιά στο δημόσιο χώρο της περιοχής.

5. Προβλεπόμενο κόστος για την εφαρμογή του προγράμματος (μεταφορικά αγορά υλικού κ.ά)

50.000 (πενήντα χιλιάδες) δραχμές για α) μεταφορά των κουτιών αλουμινίου στο χώρο ανακύκλωσης. β) βραβεία των μαθητών. γ) την παρουσίαση του προγράμματος. Το ποσό προβλέπεται να καλυφθεί από την πώληση των

Μέσω, λοιπόν της **περισυλλογής κουτιών αλουμινίου και της πώλησής τους**, ευελπιστεί το ΥΠΕΠΘ ότι αναπτύσσεται η οικολογική συνείδηση των μαθητών!

Επειδή, όμως, δεν πολυπιστεύει —από ό,τι φαίνεται— στον «πατριωτισμό των ελληνοπαίδων», καθιερώνει και **βραβεία**, για όσους μαζέψουν περισσότερα κουτιά...

Για ένα πράγμα πάντως είμαστε σίγουροι: η αγάπη των μαθητών προς το φυσικό περιβάλλον και η κατανόηση της σχέσης ανθρώπου - φύσης μπορεί να μην ενισχυθεί, το «εμπορικό τους δαιμόνιο», όμως, οπωσδήποτε!

Α.Φ.

Η -ταξική- ανατομία ενός εγκλήματος

Ένας 14χρονος τσιγγάνος μαχαίρωσε έναν συνομήλικό του γιατί έχανε 10.000 δρχ. στην πρέφα.

Δυο νέοι και μια νέα (24, 20 και 20 χρονών αντίστοιχα) μαχαίρωσαν μια γριά γυναίκα στον Ταύρο, για να της πάρουν 70.000 δρχ. και 2 - 3 δαχτυλίδια.

Και όλος ο Τύπος ανεφώνησε: «Ίδού οι απεχθείς εγκληματίες». Στην αναπαράσταση του εγκλήματος κάποιοι πήγαν να τους λυντσάρουν...

«Μεγάλωσα σε ίδρυμα. Στα 12 - 13 μου χρόνια ξεκίνησα τα χάπια. Στα 16 με βίασαν. Ξέρετε τι μου είπε τότε η μάνα; Εσύ φταις γι' αυτό που έπαθες; είσαι μια πόρνη. Αμέσως μετά μπλέχτηκα με την ηρωίνη. Τότε η μάνα μου μου έλεγε: Καλύτερα να γινόσουνα πόρνη. Θα 'βγαζες και χρήματα. Όχι να μου ζητάς τώρα, για να παίρνεις ναρκωτικά.

- Ο πατέρας σου;

Είναι άρρωστος. Παλιά δούλευε ταξί. Τώρα ίσα που συντηρείται δουλεύοντας στις ελιές ή στα μελίσια.

- Το κακό με τη γιαγιά πώς έγινε;

Είχαμε χαπακωθεί κι είχαμε πιει. Δεν μπορώ να καταλάβω πώς έγινε. Κάποια στιγμή είπα: Ρε παιδιά, ας μην τη χτυπάμε άλλο. Όμως δεν με κατάλαβαν οι άλλοι και συνεχίσαμε. Δεν είχαμε μία στην τσέπη. Όταν αργότερα μας έπιασαν οι αστυνομικοί, είδαν ματωμένο το παντελόνι μου και νόμισαν πως ήταν από τη γιαγιά. Όμως... (κλαίει)... δεν είχα λεφτά ούτε σερβιέτες να πάρω.

- Για τη μάνα σου, δεν μου είπες. Τι δουλειά κάνει;

Ντρέπομαι να πω... Δεν θέλω να πω. Άλλαζε συνέχεια σπίτι. Κάθε φορά που έβρισκα που ήταν, άλλαζε σπίτι. Δεν ήθελε ούτε να με βλέπει».

Αυτή είναι η μικρή ιστορία της Αγγελικής Λιόλιου. Για να συμπληρωθεί και από την ανάλογη του Περικλή Κανέλλη:

«- Οι γονείς σου;

Είναι χωρισμένοι. Μεγάλωσα στο ίδρυμα. Ο πατέρας μου δεν ήθελε να με βλέπει στα μάτια του. Η μάνα μου λέει ότι τώρα θα με πάρει κοντά της. Μου βρήκε δικηγόρο. Όμως, έγινε το κακό. Περιμένω την απόφαση να πάω φυλακή.

- Με πόση τιμωρία θά 'σαι ευχαριστημένος;

Ξέρω 'γω. Πέντε χρόνια.

- Σκοτώσατε άνθρωπο...

Δεν νοιάστηκε κανείς για μένα. Ούτε μάνα, ούτε πατέρας. Μέχρι τα 18 έπαιρνα επίδομα από την Πρόνοια. Και 'γω και ο αδελφός μου. Όμως τότερωγε ο πατέρας μου. Και θγάζει λεφτά, είναι μπουζουκτζής.

- Γιατί δεν δούλευες;

Έκανα κανένα μεροκάματο στα διυλιστήρια (οδηγός κλαρκ) όποτε είχε δουλειά».

Αυτοί, λοιπόν, είναι οι «μικροί φονιάδες»... Γεννημένοι για το περιθώριο, καταδικασμένοι εκ προοιμίου σε καθημερινό θάνατο, «φτιαγμένοι να εγκληματίσουν» από την κοινωνία της υπαρκτής κτηνωδίας και της ανύπαρκτης πρόνοιας για τους ανθρώπους.

Γι' αυτό και, όταν το δάχτυλο έδειχνε ΤΟ ΕΓΚΛΗΜΑ, κάποιοι έδειχναν τους «εγκληματίες»...

Α.Φ.

Η αυτοκρατορία αντεπιτίθεται...

Με πολυσέλιδα αφιερώματα, ιλουστρασιόν φυλλάδια, εκστρατείες κατά του αντίχριστου, οργάνωση νέων κατηχητικών, νέες εκδόσεις, και τώρα τελευταία με πρόσχημα το «Βορειο-ηπειρωτικό», όλες οι αιρέσεις και οι «ορθοδοξίες» του Χριστιανισμού εξορμούν... Εξορμούν κατά παντός υπευθύνου και όποιον πάρει ο χάρος!

Από κοντά έχουν το γνωστό Χαραλαμπίδη του ΠΑΣΟΚ (είναι ο γνωστός τουρκοφάγος, που κινείται σε παρόμοιο εθνικό μήκος κύματος με τους φασίστες), ο οποίος ζητάει την αναβάθμιση (νάττην πάλι η αναβάθμιση) του Πατριαρχείου σ' επίπεδο κράτους, για να παίξει τον ανάλογο ρόλο με το Βατικανό, τώρα που βρίσκονται σ' έξαρση οι θρησκευτικές διαφωνίες σ' όλη την ανατολική Ευρώπη.

Όχι θ' αφήναμε τον Πάπα να ρεγουλάρει τη ζωή της Πολωνίας. Εδώ όλη η Ανατολική Ευρώπη έχει εκατομμύρια χριστιανούς, δηλαδή σίγουρη δουλειά (δε γνωρίζω για το εισόδημα)...

Ο θρησκευτικός φανατισμός πατάει σήμερα σ' όλα τ' αδιέξοδα της νέας γενιάς και του προοδευτικού κινήματος και προτείνει σαν διέξοδο το νέο μυστικισμό, που είναι στην ουσία τόσο παλιός, όσο και η αδυναμία του ανθρώπου, που βαφτίστηκε «θεός».

Ανεξάρτητα από τις επιμέρους διαφορές τους, όλα τα θρησκευτικά ρεύματα του τυφλού ή εκλεπτυσμένου ιδεαλισμού συμφωνούν σ' ένα ζήτημα.

Η σωτηρία πρέπει ν' αναζητηθεί στα επουράνια, στο θεό, στο αύριο, στην ενδοσκόπηση. Δίπλα στην παραπάνω συνταγή του γνωστού «όπιου», στην οποία άλλωστε μισο-συμφωνεί και ο νεο-ορθόδοξος κύκλος της Αριστεράς, προστίθεται η ανάγκη για απηγή δίωξη κάθε αντιφρονούντα.

Αδελφοί, κύριε ελέησον...

Για να μην νομισθεί ότι υπερβάλλουμε παραθέτουμε την πρώτη σελίδα από ανάλογο φυλλάδιο, το οποίο με επουράνιο ρεαλισμό παρουσιάζει τους σατανάδες - κομμουνιστές της τραγιάσκας να υπόσχονται επίγειους παράδεισους. Άλλωστε αυτά είναι γνωστά... Είχαν προφητευτεί από τον Δανιήλ πριν από... 2600 χρόνια! Αμήν.

E.K.

Ο κοκκινός κίνδυνος αποκαλύφθηκε! Προλεγόμενος Κομμουνισμός!

δοσμένου 2.600 χρόνια πριν στην αποκάλυψη του Δανιήλ.

Πάνω από 2.500 χρόνια πριν ο προφήτης του Θεού Δανιήλ περιγράφει λεπτομερώς τις πράξεις στις οποίες εσείς και εγώ (σήμερα). Οι προβλέψεις του Δανιήλ στην Βίβλο μας λένε ότι μία μεγάλη Αντι-χριστιανική παγκόσμια κυβέρνηση θα εμφανιστεί τις Τελευταίες Ημέρες της κυριαρχίας του ανθρώπου στην γη. Ο αρχηγός αυτής της κλειστής παγκόσμιας κυβέρνησης είναι γνωστός στην Βίβλο σαν το μεγάλο "Κόκκινο Θαρίδι", ή ο ασύττον δαίμονα κατεχόμενος "Αντι-χριστός"! (Αποκάλυψη 13:1,17:3) Η μελέτη των γραφών κάνει σαφές ότι ο Παγκόσμιος Κομμουνισμός είναι η εκπλήρωση αυτών των προφητειών.

Ο Δανιήλ προφήτευσε ότι αυτός (ο Αντίχριστος) θα έρθει ειρηνικά και θα πάρει στα χέρια του τα βασίλεια με κολακίαις. Θα δουλέψει δόλια και θα αποδειχτεί ισχυρός με τους μικρούς ανθρώπους. Θα ποχωρήσει ειρηνικά και στις πλουσιώτερες και στις δυνατώτερες επαρχίες: "Αλλά θέλει ελθεί ειρηνικά και

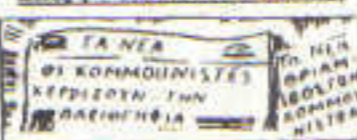

καρπιαίο το βασίλειον εν ειρηνικαίς. θέλει φέρωσθαι δόλιας, δότε θέλει αναθή και υποταχάται μετά άλλων λαών (τους εργάτες). θέλει ελθεί μάλιστα ειρηνικάς επί τους πλουσιώτους πότους της επαρχίας. (σε πλουσιώτες καπιταλιστικές χώρες της δύσης)" (Δανιήλ 11:21, 23:24)

Ο Κύριος είπε ότι αυτή η τελική κυβέρνηση του Τέλους του Χρόνου θα κάνει περισσότερες από τις κατακτήσεις της ειρηνικά χωρίς πόλεμο.

Ποια είναι η πολιτική ιδεολογία που έχει επικρατήσει τον κόσμο σήμερα και έχει ήδη νικήσει πάνω από τα μισά πληθυσμούς του κόσμου αλλά με την υποδοχή του μαυλού και της καρδιάς των ανθρώπων με την προπαγάνδα "ειρηνικά και με κολακίαις", ο ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΜΟΣ.

Ο Δανιήλ συνεχίζει: Τις τελευταίες μέρες (στο τέλος του χρόνου) ένας ισχυρός βασιλεύς με τρομερή ευφρό-

νησ θα αποκαλυφθεί. Θα αναφύσει τον καιρό του στην καρδιά του και ειρηνικά θα καταστρέψει πολλούς (Δανιήλ 8:23-25)

Ο πόλεμος είναι ο τρόπος με τον οποίο πολλοί κατακτητές καταστρέφουν τους εχθρούς τους. Αλλά αυτός ο μεγάλος βασιλεύς και το βασίλειο των Τελευταίων Ημερών θα νικήσει και θα καταστρέψει πολλούς "ειρηνικά". Ο κομμουνισμός φοβάται μια οραφή ειρηνική μάχη και προσπαθεί να είναι ο υπέρμαχος της ελευθερίας, της ισότητας και της κοινωνικής δικαιοσύνης. Αλλά κάτω από την μάσκα κρύβεται ένα ψυχρό, ανελέητο και βίαιο αντι-χριστιανικό πρόσωπο του ίδιου του Σατανά!

Περιοδικό TIME Apr. 15, 11 Απριλίου 1988: Ο Λένιν και ο Στάλιν στην αντιθρησκευτική τους εκστρατεία σκότωσαν ή έστειλαν στις φυλακές και στα στρατόπεδα να πεθάνουν χοντρικά 50.000 ορθόδοξους, ιερείς, καλόγηρους και καλόγριες. Ο αριθμός των λαϊκών μαρτύρων που χάθηκαν στα κοζόνια δεν μπορεί να υπολογιστεί. Ένας άγνωστος αριθμός χριστιανών παρέμειναν εγκλωπισμένοι σε ψυχραιμία.

Η κομμουνιστική εργασία "Ερυθροί Χωρ" στην Καμπούλη, όπου εκατοντάδες χιλιάδες (3.000.000!) με σκληρό τρόπο εξολοθρεύ-

Απο την εφημ. "ΠΡΩΤΗ"

«Χρωστάω, άρα υπάρχω»

ΕΝΣΤΑΣΕΙΣ

ΝΑΙ. ΕΧΕΙ απόλυτο δικίο ο πρωθυπουργός κ. Ξενοφών Ζολώτας όταν επισημαίνει ότι δεν είναι δυνατόν «να θεωρείται ελεύθερος ο ανίσχυρος εργάτης, ο αποζών εκ μόνου του εξ εργασίας εισοδήματός του και μη έχων καμμίαν άλλην εξασφάλισιν ζωής έναντι του πανισχύρου βιομηχανικού φεουδάρχου». Άλλοτριωμένος είναι, δεμένος με τα νήματα μιας δουλοπαροικίας όχι προφανούς αλλά ύπουλης, διαβρωτικής,

επιχρυσωμένης και διαρκεστερης του οκταώρου. ΝΑΙ. ΕΧΕΙ απόλυτο δικίο ο πρωθυπουργός κ. Ξενοφών Ζολώτας όταν, δίχως ψευδαισθήσεις και με κάποιο παράπονο, διαπιστώνει πως δεν είναι δυνατόν «να θεωρούνται ελεύθεροι οι προλετάριοι, όταν οι μεγάλοι κεφαλαιούχοι, παρά την μειοψηφίαν των, κατορθώνουν με την δύναμιν του πλούτου των να επηρεάζουν την κοινήν γνώμην και τας εκάστοτε κυβερνήσεις και τελικώς να επιβάλουν τας θελήσεις των». Όσο κι αν γραβατώσουμε τη γλώσσα μας, όσο κι αν αποφεύγουμε πια να μιλήσουμε για

προλετάριους και φεουδάρχες, μην και μας στηλιτεύσουν σαν λαϊκιστές, την ισχύ των πορισμάτων του κ. καθηγητού τη διαπιστώνουμε και σήμερα, όπως θα τη διαπιστώνουμε και αύριο. Διαρκής εξουσία το κεφάλαιο, που όλα και περισσότερο χρησιμοποιεί ως διάμεσο της επιβολής του τα μαζικά μέσα. Να Κοτζάμ εκατό δισεκατομμύρια δραχμές χρωστούν στην Εφορεία 2.000 επιχειρήσεις, που, απ' ό,τι φαίνεται, δεν χρειάζονται συσσωρευμένο κεφάλαιο για να συσσωρεύσουν χρέη στο Δημόσιο, τουτέστιν στο πόπολο. «Χρωστάω, άρα υπάρχω» - ίδου ο

αναπτυξιακότατος οδηγός των παρασίτων. ΝΑΙ. ΕΙΧΕ δικίο ο κ. Ζολώτας. Και λέμε είχε γιατί οι σκέψεις του που παραθέσαμε λίγο παραπάνω δεν είναι τωρινές. Κουβαλούν πάνω τους 45 χρόνια, αφού είδαν το φως το 1944 στο βιβλίο του νυν πρωθυπουργού «Δημοκρατικός σοσιαλισμός». Αλλάζουν βέβαια οι απόψεις των ανθρώπων. Το δυστύχημα είναι ότι δεν αλλάζει αυτή η δύστροπη η πραγματικότητα, εις πείσμα των συνετών και των ώριμασμένων.

ΠΑΝΤΕΛΗΣ ΜΠΟΥΚΑΛΑΣ

		ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ	ΧΩΡΑ	ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΙ
1	1	KONINKLIJKE/SHELL	Ολλανδία/Βρετανία	134.000
2	1	BRITISH PETROLEUM	Βρετανία	125.950
3	1	FIAT	Ιταλία	277.353
4	1	DAIMLER BENZ	Γερμανία	338.749
5	2	ENI	Ιταλία	116.364
6	2	SIEMENS	Γερμανία	353.000
7	3	VOLKSWAGEN	Γερμανία	252.066
8	2	UNILEVER	Ολλανδία/Βρετανία	291.000
9	4	GERMAN POST	Γερμανία	561.839
10	3	PHILIPS	Ολλανδία	310.300
11	1	NESTLE	Ελβετία	197.122
12	1	RENAULT	Γαλλία	181.715
13		ESSO/EXXON	ΗΠΑ	N/A
14	3	FERRUZZI	Ιταλία	67.498
15	5	VEBA	Γερμανία	84.297

Οι πρωτιές και η Ελλάδα

Δόθηκε από το περιοδικό «Κεφάλαιο» (έντυπο του βιομηχανικού κόσμου) στη δημοσιότητα ο κατάλογος των 500 πρώτων σε κέρδη επιχειρήσεων που λειτουργούν στην Ευρώπη.

«Οι επιχειρήσεις αυτές δε λειτουργούν μόνο στην Ευρώπη των Δώδεκα, αλλά σε δεκαέξι ευρωπαϊκές χώρες. Έτσι, πέντε από αυτές δεν είναι μέλη της ΕΟΚ: Η Νορβηγία, η Φινλανδία, η Αυστρία, η Ελβετία και η Τουρκία (υπάρχουν έξι τουρκικές επιχειρήσεις). Η έρευνα έγινε μεταξύ δεκαοκτώ ευρωπαϊκών χωρών, αλλά η Ελλάδα και η Ισλανδία δεν κατόρθωσαν να συμπεριληφθούν στον κατάλογο.

Η Δυτική Γερμανία κατέχει κυρίαρχη θέση στον κατάλογο, αφού δεκατέσσερις δυτικογερμανικές επιχειρήσεις συγκαταλέγονται μεταξύ των πενήντα πρώτων - οι γαλλικές είναι δέκα και οι βρετανικές και ιτα-

λικές επτά, τρεις οι ολλανδικές και οι ελβετικές.

Μεταξύ των χωρών που βρίσκονται χαμηλά, είναι η Πορτογαλία, με δύο επιχειρήσεις, η Δανία με τέσσερις και η Αυστρία με οκτώ, επί του συνόλου των πεντακοσίων εταιρειών.

Επιπλέον, παρά το γεγονός ότι η μελέτη αφορούσε ευρωπαϊκές επιχειρήσεις, έχουν προστεθεί σ' αυτήν και αρκετές πολυεθνικές, οι οποίες έχουν εγκατασταθεί στην Ευρώπη».

Παρουσιάζουμε τις 15 πρώτες για να λάβουν οι αναγνώστες των **αντιτετραδίων** μια γεύση του ευγενικού ανταγωνισμού μετά το 1992...

Μ.Σ.

Σχετικά με τα κρούσματα παιδεραστίας

Ένα σοβαρό γεγονός συντάραξε πριν λίγο καιρό την πόλη του Βόλου. Η γνωστή υπόθεση παιδεραστίας, με θύμα, όπως μέχρι σήμερα έχει ανακοινωθεί, ένα 13χρονο παιδί. Γεγονός, που σήμερα μεν αποκαλύφθηκε στο Βόλο, αλλά που δυστυχώς συμβαίνει και σε άλλα σημεία της επικράτειας. Σπάνια, βέβαια, έρχονται στο φως της δημοσιότητας τα κρούσματα της παιδεραστίας, γιατί τις περισσότερες φορές καλύπτονται, λόγω της υποκριτικής ηθικής της κοινωνίας μας.

Η παιδεραστία δεν είναι φαινόμενο της εποχής μας. Στην αρχαία Ελλάδα και τη Ρώμη, η ομοφυλοφιλία γενικά και η παιδεραστία ειδικά ήταν θεσμός κοινωνικά αποδεκτός. Αργότερα, και στις μέρες μας, η παιδεραστία θεωρείται –και είναι– πράξη ανωμαλίας και εκφυλισμού.

Η υπόθεση καταγγέλθηκε από τους γονείς του 13χρονου μαθητή, όταν ο ίδιος αναγκάστηκε –κάτω από τη πίεσή τους, για να δικαιολογήσει τις συχνές απουσίες του από το σχολείο και το σπίτι– να ομολογήσει το τι του συμβαίνει. Τις τελευταίες, όμως, μέρες είχε αναπτυχθεί ένα όργιο φημών, αναλύσεων και συμπερασμάτων για το περιστατικό. Κοινωνική πληγή ήταν και είναι, για τις κλειστές κοινωνίες κυρίως της επαρχίας, η «κοινωνική κριτική-κουτσομπολιά», όπου οι πάντες τα ξέρουν όλα και είναι οι ειδήμονες επί του θέματος, δημιουργούν διάφορες ιστορίες που αγγίζουν τις περισσότερες φορές τα όρια της φαντασίας, αδιαφορώντας για τις συνέπειες. Σ' αυτό συνέτειναν και οι τοπικοί ραδιοφωνικοί σταθμοί, που μετέδιδαν ανατριχιαστικές λεπτομέρειες για τη δράση των παιδεραστών σε βάρος των θυμάτων-παιδιών.

Θεωρώ, βέβαια, κατ' αρχήν θετική την προβολή του θέματος από τους ραδιοφωνικούς σταθμούς. Αλλά από το σημείο αυτό, μέχρι να συναγωνίζονται για το ποιος θα δημιουργήσει περισσότερη ένταση και οξύτητα στο ήδη τεταμένο κλίμα, υπάρχει μεγάλη απόσταση. Η παρουσίαση του θέματος φανερώνει παντελή έλλειψη υπευθυνότητας και δεοντολογίας. Τα κοινωνικά προβλήματα δεν επιτρέπεται να είναι μέσα προβολής και διαφήμισης για εκμετάλλευση άλλων σκοπιμοτήτων. Αρκεί ο «κιτρινισμός» του Τύπου, δε χρειάζεται το ίδιο και από το ραδιόφωνο.

Σύμφωνα με την επίσημη ανακοίνωση δράστες είναι 4: ο διευθυντής του παραρτήματος του Εθνικού Ωδείου Βόλου, ένας τραγουδιστής, ένας επιπλοποιός και ένας κομμωτής και θύμα ένα παιδί. Βέ-

βαια, αυτά είναι λεπτά ζητήματα, όπου τις περισσότερες φορές η αλήθεια είναι πιο μεγάλη απ' αυτήν που αποκαλύπτεται. Συνήθως υπάρχουν κυκλώματα με διασυνδέσεις, που τους εξασφαλίζουν ένα αξιοπρεπές προσωπείο, για να μη μπορεί να τους υποψιαστεί κανείς, αλλά και όταν αποκαλύπτονται να «κουκουλώνεται» η υπόθεση. Είναι αμφίβολο, επίσης, αν η δράση τους περιορίστηκε μόνο σ' ένα παιδί. Μήπως είχαν ενδοιασμούς; Το ίδιο το παιδί λέει, πως είχε γνωρίσει κι άλλα παιδιά στις συγκεντρώσεις τους. Οι περισσότεροι, άλλωστε, μιλούν για «ένοχο κοινό μυστικό». Αλλά στις κλειστές κοινωνίες είναι προτιμότερη η απόκρυψη μιας τέτοιας πράξης, από τη δημόσια «διαπόμπευσή τους» και τη «ρεταινιά» που θα τους ακολουθεί για όλη τους τη ζωή.

Και βέβαια κάτω απ' αυτές τις συνθήκες οι δράστες, αφού πιάστηκαν, θα δικαστούν για τα «μάτια του κόσμου». Ίσως κάτσουν και λίγο καιρό φυλακή, αλλά σε λίγο θα είναι πάλι ελεύθεροι να ζουν ανάμεσά μας και να ξαναρχίσουν τη δράση τους. Γιατί σίγουρα δε θα βγουν περισσότερο «κοινωνικοί» και «γιατρεμένοι».

Το παιδί, όμως, που είδε τη ζωή του να γίνεται ερείπια στα 13 του κιόλας χρόνια θα μπορέσει άραγε να γιατρευτεί; Ποιος και πως, όμως, θα μπορέσει να επουλώσει τα ψυχολογικά τραύματα του παιδιού, που δημιουργήθηκαν τόσο από την ίδια την αισχρή πράξη των παιδεραστών, όσο και από την εξέλιξη της υπόθεσης μετά την αποκάλυψή της;

Όλα αυτά τα ερωτήματα - προβλήματα, όπως και τόσα άλλα που μαστίζουν τη σημερινή νεολαία –ναρκωτικά, κρίση αξιών κ.λπ.– δεν επιδέχονται επιφανειακή αντιμετώπιση, αλλά απαιτούν νηφάλια και προσεκτική προσέγγιση.

Η νεολαία, οι μαθητές μας, ζώντας σ' ένα σχολείο που «περί άλλα τυρβάζει», είναι ουσιαστικά απληροφόρητοι για τους κινδύνους της ζωής. Έλλειψη, όμως, πληροφόρησης, επικοινωνίας και διαλόγου παρατηρείται και στις ελληνικές οικογένειες, που είναι στην πλειοψηφία τους συντηρητικές. Η κοινωνία, επίσης, αδιάφορη και η νεολαία έρμαιο του καταναλωτισμού και του παμφάγου συστήματος ανθρώπινων αξιών.

X.A.

Και η Interamerican μαζί!

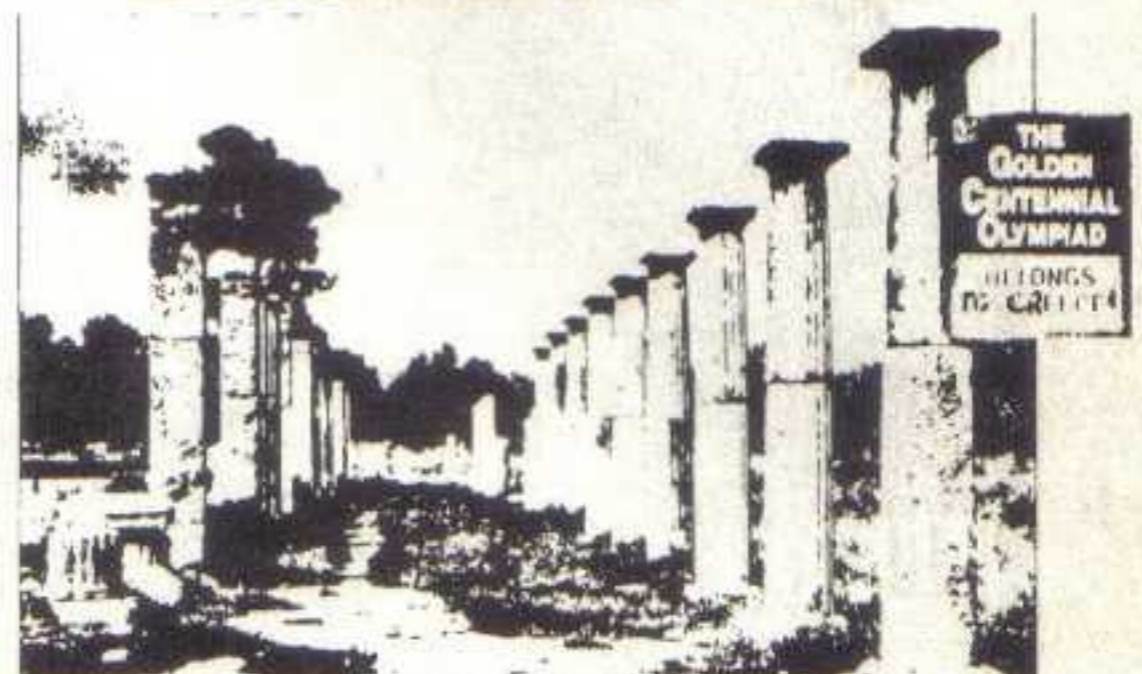
Όπως όλοι θα είδατε στην T.V., οι κ.κ. Ζολώτας, Μητσotάκης, Παπανδρέου, Φλωράκης και λοιπές οικουμενικές δυνάμεις, εκστασιάστηκαν μπροστά στις μακέτες των έργων, που μέλλει να ανεγερθούν για τη Χρυσή Ολυμπιάδα του 1996, που «δικαιωματικά ανήκει στην Ελλάδα»...

Άλλοι «χωρίς» και άλλοι «με» επιφυλάξεις (με τον καιρό τις ξεπέρασαν), ομονοούντες πλέον, προωθούν την «αναβίωση του θάνατου αρχαίου ολυμπικού πνεύματος», παρέα με την Interamerican και λοιπές –λάτρες του ολυμπισμού– πολυεθνικές και... όποιος και όσο αντέξει!

Παρ' όλα αυτά, οικονομικά, ιδεολογικά, πολιτικά, περιβαλλοντικά... απ' όποια σκοπιά και να το εξετάσει κανείς, κόντρα στην οικουμενική συναίνεση κορυφών, θα δει ότι πρέπει –με λαϊκή οικουμενική υποστήριξη βάσης– να φωνάξει: ο ελληνικός λαός δεν ανήκει «δικαιωματικά» στη Χρυσή Ολυμπιάδα του '96 και σ' όσα αυτή συνεπάγεται.

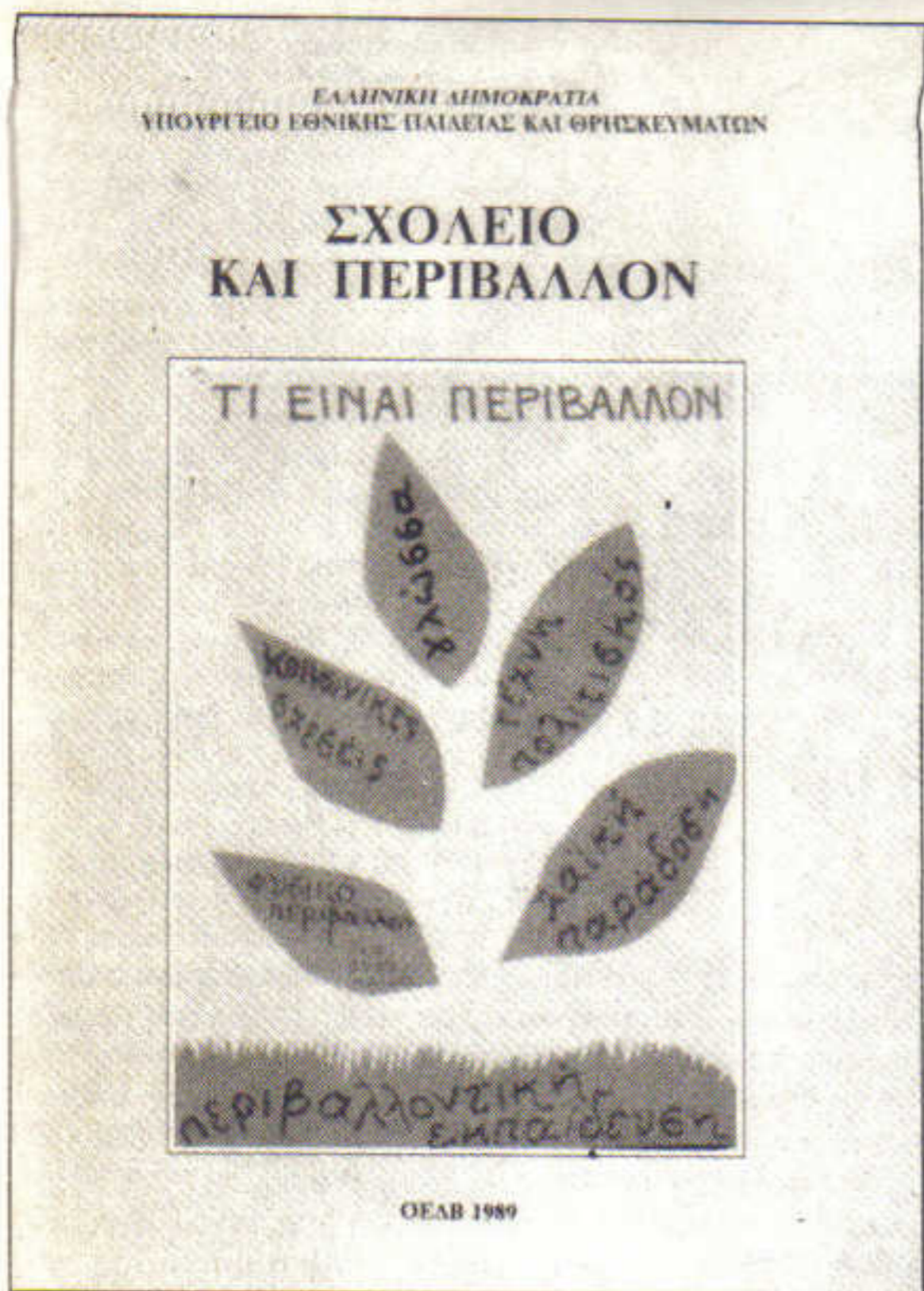
M.Φ.

Η ΧΡΥΣΗ ΟΛΥΜΠΙΑΔΑ ΑΝΗΚΕΙ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ!

Ας βοηθήσουμε όλοι
και η Interamerican μαζί!

Λόγοι και Περιβαντολόγοι

Διάβασα στο τεύχος «Σχολείο και Περιβάλλον» του ΥΠΕΠΘ (ΟΕΔΒ 1989), το οποίο φιλοδοξεί να χαράξει καινοτόμες γραμμές στον τομέα του περιβάλλοντος τα παρακάτω:

«Επιδίωξη της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης είναι να διαμορφώσει πολίτες

- που να ενδιαφέρονται και ενημερώνονται για το περιβάλλον και τα συσχετιζόμενα με αυτό προβλήματα,
- που θα έχουν τη γνώση, τις ικανότητες και τη διάθεση να εργαστούν υπεύθυνα για να βρουν εναλλακτικές λύσεις στα περιβαλλοντικά προβλήματα.

Τα θέματα που καλύπτει η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση αναφέρονται στις αλληλεπιδράσεις που δημιουργούνται στο κοινωνικό και το φυσικό περιβάλλον του ανθρώπου.

Ωστόσο η Π.Ε. δεν αποτελεί μια καινούρια διδακτική ύλη, αλλά είναι μια παιδαγωγική διαδικασία που πρέπει να απασχολεί όλους τους παράγοντες εκπαίδευσης, ώστε να προκαλέσει στους μαθητές - μελλοντικούς πολίτες βαθύτερη συνειδητοποίηση των οικολογικών προβλημάτων και μεγαλύτερη αίσθηση ευθύνης απέναντι στο περιβάλλον. Στηρίζεται στην επιθυμία να ανοίξουμε το σχολείο προς τη ζωή, για να δώσουμε στους νέους τη δυνατότητα να ανακαλύψουν και να κατανοήσουν το περιβάλλον τους, να συνειδητοποιήσουν τη σχέση τους με αυτό και συγχρόνως να διαμορφώσουν μια ενεργη-

τική συμπεριφορά απέναντι στα προβλήματα που συνδέονται με την υποβάθμιση και καταστροφή του. Δηλ. οι νέοι άνθρωποι αποκτούν γνώσεις και δεξιότητες, αλλά και διαμορφώνουν στάσεις σχετικές με το παρελθόν. Έτσι γίνονται ικανοί να συμμετέχουν στην κοινή προσπάθεια για τη διατήρηση της οικολογικής ισορροπίας, καθώς και στην αποκατάστασή της, όπου αυτή έχει διαταραχθεί.

Τα προγράμματα της Π.Ε. βασίζονται στην άμεση παρατήρηση, στην έρευνα και στην ατομική τεκμηρίωση, πρέπει δε να εξασφαλίζουν ενεργητική και καθολική συμμετοχή των μαθητών και να δημιουργούν κίνητρα και εθισμούς για ατομική και συλλογική δράση και έξω από το σχολείο-.

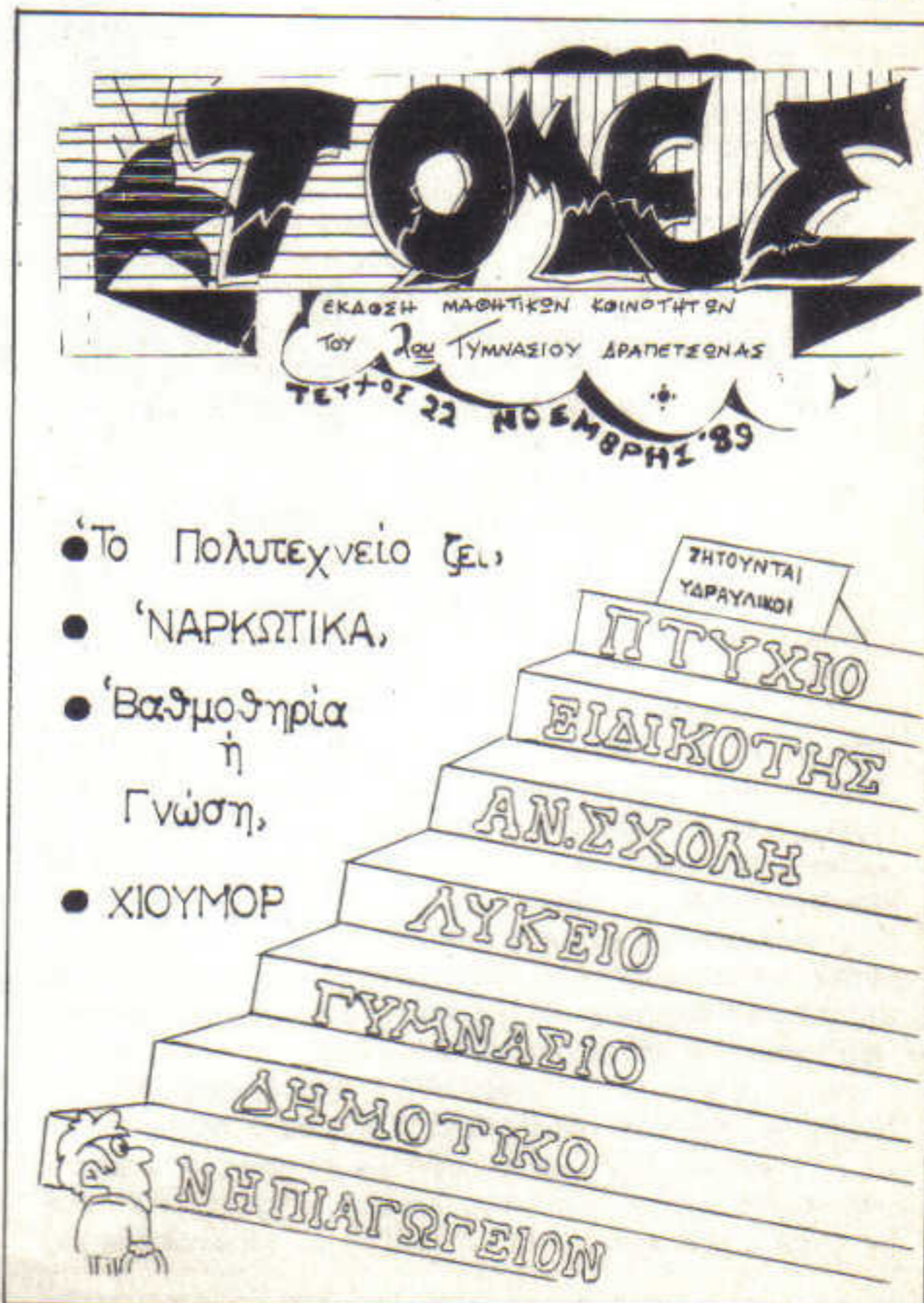
Ύστερα από τα παραπάνω ωραία περιβαντο-λόγια, προτείνω στους συναδέλφους, αφού καλύπτονται από όσα το Υπουργείο Περιβαντο-λέει:

- α) Άμεση κινητοποίηση για το Απτικός Νέφος.
- β) Άμεσες κινητοποιήσεις για κάθε παλιά και νέα Αραβησό ή Καλαμά! Τι λέτε;

Τώρα που έχουμε την προτροπή του προϊσταμένου, θ' αφήσουμε την ευκαιρία να πάει χαμένη; Ή είμαστε μόνο περιβαντο-λόγια;

(Εμείς είμαστε στη διάθεσή σας).

Α.Δ.

Νέα πληροφόρηση

Νέα πρωτότυπη (και από ό,τι φάνηκε αποτελεσματική) μέθοδο πληροφόρησης εφάρμοσε η νεοσύστατη Αγωνιστική - Συγδικαλιστική Παρέμβαση στις εκλογές της Γ' ΕΛΜΕ Δυτ. Αττικής.

Την ημέρα των εκλογών, όταν ήδη είχε ανακοινωθεί το πρώτο πακέτο μέτρων Ζολώτα, οι εφημερίδες είχαν βγει με τρομοκρατικούς και τρομοκρατημένους τίτλους όπως «ΦΑΠ-Α» - «Άγρια μέτρα» - «Νέες φορολογίες» - «Έρχεται πακέτο» κ.λπ.

Αγόρασαν, λοιπόν, όλες τις εφημερίδες, τις κρέμασαν με μανταλάκια έξω από το εκλογικό κέντρο και παρότρυναν τους καθηγητές του σωματείου να τις διαβάσουν, λέγοντας, πως είναι χρήσιμο να ψηφίσουν αφού έχουν γνωρίσει τί τους περιμένει...

Τα ευμενή σχόλια για την επιτυχημένη και εύστοχη παρέμβαση, συνοψίστηκαν από διερχόμενο συνάδελφο - ψηφοφόρο: «Να πώς ο πλουραλισμός μπορεί να μπει στην υπηρεσία του κινήματός μας».

(Στις εκλογές της Γ' ΕΛΜΕ, η Αγων. Συνδ. Παρέμβαση πήρε 190 ψήφους, 3 έδρες και ποσοστό 33,33%, το υψηλότερο ποσοστό αντι-συναινετικής κίνησης σ' όλο τον κλάδο των εκπαιδευτικών).

Οι Μάντρες, η Μάντρα και... τα μαντρόσκυλα

Η πόλη της Μάντρας είναι γνωστή για τα επεισόδια κατά τις δημοτικές εκλογές του 1986, όταν ο νυν δήμαρχος Μαρούγκας Χρήστος δημιούργησε επεισόδια, κατά τα οποία έπεσαν και ντουφεκιές, με τον αντίπαλό του. ΠΑΣΟΚ ο πρώτος - Ν.Δ. ο δεύτερος.

Ο νυν δήμαρχος τελευταία επεξέτεινε τις δραστηριότητές του και προφανώς, αντλώντας θάρρος από τη συναίνεση, νόμισε ότι είναι αρμόδιος να δίνει και παιδαγωγικές εντολές.

Έτσι, στο υπ' αριθμόν 4968/11.12.89 έγγραφό του προς το Γυμνάσιο - Λύκειο Μάντρας, με θέμα «επισκευή ηλεκτρικών και υδραυλικών εγκαταστάσεων» (ναι, αυτός είναι ο τίτλος!) προτείνει:

α) Να γίνει σύσταση στους μαθητές.

β) Να ερευνηθεί αν η συμπεριφορά μαθητών - καθηγητών είναι η πρόπουσα και οι σχέσεις καλές.

γ) Θα πρέπει να υπάρχει άριστη συνεργασία μεταξύ καθηγητών, συλλόγων γονέων και κηδεμόνων και 15μελούς, ... γιατί από πληροφορίες που υπάρχουν...

Τέλος, απευθυνόμενος στο 6ο γραφείο Β/θμιας Εκπαίδευσης, ζητάει, άκουσον - άκουσον, «να επιτρέψει στους καθηγητές της πόλης μας να εφαρμόζουν αυστηρότερα μέτρα, στις περιπτώσεις που υπάρχουν κρούσματα απειθαρχίας».

Ξιφουλκεί, λοιπόν, ο Μαρούγκας, ως επίδοξος Πεσταλόται, και όποιον πάρει ο χάρος...

Ο σύλλογος, με σεμνή και αποφασιστική παρατήρηση, του ζητάει να σταματήσει τις «παιδαγωγικές υποδείξεις», οπότε στο σκηνικό εισβάλλει ο Κ. Ρεσβάνης (προϊστάμενος του βου γραφείου) στο πλευρό του Χ. Μαρούγκα.

Να τι γράφει στο υπ' αριθμ. 26/8.1.1990 έγγραφό του (ευτυχώς το επιγράφει «καθήκοντα συλλόγου διδασκόντων»):

«Ο Σύλλογος δεν αλληλογραφεί με κοινωνικούς φορείς», «Η απευθείας κοινοποίηση στο δήμαρχο, υπηρεσιακά θεωρείται ενέργεια μη σύννομη (!) - απαράδεκτη... παρακαλούμε του

Οι εργαζόμενοι δε
χρωδιάνε τίποτε και δε κανένα

ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ

δ' όλες τις

αντικατασκευαστικές ρυθμίσεις

- ΟΧΙ στην ηττοπάθεια ή την υποταγή.
- Την λύση στα προβλήματα θα δώσουμε **ΕΜΕΙΣ**
Γ' ΕΛΜΕ Δυτ. Αττικής

λοιπού να συνεργάζεστε με τον προϊστάμενό σας προς αποφυγήν έντασης και σύγκρουσης με τους κοινωνικούς φορείς και... ιδιαίτερα με το Δήμαρχο Μάντρας».

Έτσι εννοεί το ρόλο του συλλόγου ο κ. Ρεσβάνης, υποτακτικό και υποταγμένο στο δήμαρχο της πόλης και σε κάθε επίδοξο «παιδαγωγό», την ίδια στιγμή μάλιστα που η ΟΛΜΕ θέτει σαν στόχο τη νομοθετική κατοχύρωση του συνδικαλιστικού ρόλου του συλλόγου. Δίκαια, λοιπόν, το ΔΣ της περιοχής, καλύπτοντας την ενέργεια του συλλόγου, θεωρεί «αντιδεοντολογική, παιδαγωγικά οπισθοδρομική, διοικητικά αυταρχική, θεσμικά αντιδραστική και ηθικά ανεπίτρεπτη» την παρέμβαση του βου Γραφείου.

Όσο για τις μάντρες της Μάντρας... άσχημοι καιροί.

Θ.Τ.

3ο ΤΕΛ ΑΘΗΝΑΣ

Το 3ο Τεχνικό Επαγγελματικό Λύκειο βρίσκεται στην Ακαδημία Πλάτωνος, ανάμεσα στα εργοστάσια, στα συνεργεία αυτοκινήτων, σε μικρές βιοτεχνίες με εκρηκτικά υλικά. Γενικά το σχολείο αναπνέει μέσα σε ένα «κλειδωμένο περιβάλλον»!

Το κτίριο είναι προκατασκευασμένο και χτίστηκε το 1972. Αν θέλετε, έχει και μία ωραία αυλή με λουλούδια και πράσινο, αλλά δε διαθέτει γυμναστήριο...

Στεγάζει 780 παιδιά και 66 καθηγητές τη φεινή χρονιά και έχει πολλές ειδικότητες (μικροβιολόγους, λογιστές, ηλεκτρονικούς, τμήμα πληροφορικής, γεωπονίας κ.λπ.). Οι μαθητές είναι από όλες τις συνοικίες της Αθήνας (όχι βέβαια από τα βόρεια προάστια).

Εδώ και 20 μέρες το σχολείο έγινε «γνωστό» λόγω της κατάληψης που έχει ξεκινήσει από τις 15/12/89, με κύριο πρόβλημα (εκτός των άλλων) το κτιριακό. Το 15μελές του σχολείου, μετά από απόφαση της Γενικής συνέλευσης των μαθητών, έκανε κατάληψη του σχολείου μέχρι να λυθεί το πρόβλημα του κτιρίου, επειδή και —μέχρι εκείνη τη στιγμή— οι αρμόδιοι δεν έδιναν απάντηση (συνηθισμένο, άλλωστε, φαινόμενο).

Ποιο είναι το πρόβλημα του σχολείου; Το ιστορικό έχει ως εξής: Στο ισόγειο του σχολείου και στο αριστερό μέρος, το έδαφος των αιθουσών έχει πάθει καθίζηση, με αποτέλεσμα να έχει υποχωρήσει το έδαφος και να έχουν δημιουργηθεί χαντάκια και ρωγμές μέσα στις αίθουσες. Η μία από τις αίθουσες έχει κλειδωθεί από τη διεύθυνση, γιατί έχει πάθει και τη μεγαλύτερη ζημιά. Παλιότερα κάποιος από τους προηγούμενους διευθυντές είχε αντιμετωπίσει περίπου το ίδιο πρόβλημα και είχε μπαζώσει(!) αυτό το μέρος. Η σημερινή διεύθυνση είχε αλληπάλληλη αλληλογραφία με την αρμόδια αρχή για τις επισκευές (το δήμο της Αθήνας), μέχρι και γράμμα στον Υπουργό Παιδείας κ. Σημίτη έστειλε, όμως απάντηση δεν πήρε. Μπροστά, λοιπόν, στην αδιαφορία και τις διάφορες υποσχέσεις από την περασμένη χρονιά, οι μαθητές αποφάσισαν την κατάληψη από τις 15/12/89 με κύρια αιτήματά τους: α) να αποφασίσουν οι αρμόδιοι φορείς αν το κτίριο είναι κατάλληλο, β) να αρχίσουν επισκευές άμεσα, γ) να γίνουν κατάλληλα χωρίσματα στο αμφιθέατρο του σχολείου και να στεγασθούν εκεί οι τάξεις που δεν μπορούν να λειτουργήσουν.

Κατέφθασαν βέβαια —μετά την κατάληψη και μετά από προσωπική δέσμευση του δημάρχου της Αθήνας— οι μηχανικοί, που εξέτασαν το κτίριο (το είχαν εξετάσει και στο παρελθόν και είχαν γκρεμίσει ενδιάμεσο τοίχο σε μία από τις αίθουσες του ισόγειου που υπάρχει το πρόβλημα), ήρθε το τμήμα επικινδύνων της πολεοδομίας, ήλθαν οι μηχανικοί του ΟΣΚ, οι ραδιοσταθμοί της Αθήνας, το έγγραφαν οι εφημερίδες, συζητήθηκε και στο Δημοτικό Συμβούλιο της Αθήνας, ήλθαν και βουλευτές και έδωσαν υποσχέσεις...

Το αποτέλεσμα: ήλθε πριν τα Χριστούγεν-

**ΟΧΙ
ΑΛΛΟ
ΜΑΘΗΜΑ
ΣΤΑ
ΕΡΕΙΠΙΑ.**

**ΚΑΝΟΥΜΕ
ΚΑΤΑΛΗΨΗ**

ΤΟΥ 3ου Τ.Ε.Λ.

**ΔΡΑΚΟΝΤΟΣ 4
ΑΚ. ΠΛΑΤΩΝΟΣ**

ΛΕΦΤΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΙΔΕΙΑ

ΣΥΜΠΑΡΑΣΤΑΣΗ

ΟΛΟΙ ΣΤΗ ΓΕΝΙΚΗ ΣΥΝΕΛΕΥΣΗ

να ένα έγγραφο από το τμήμα επικινδύνων της πολεοδομίας, που χαρακτηρίζει το κτίριο ως μη επικίνδυνο και αναθέτει στον ιδιοκτήτη να το επιδιορθώσει!

Μετά από όλα αυτά, χωρίς μία ξεκάθαρη απάντηση της πολιτείας και επειδή κανένα συνεργείο δεν ξεκίνησε καμμία δουλειά, ούτε χωρίσματα έγιναν για να λειτουργήσουν οι τάξεις, η κατάληψη συνεχίστηκε.

Στις ήδη χαμένες σχολικές ώρες (από καθηγητές, βιβλία κ.λπ.) προστίθενται και άλλες. Σε λίγο θα μας λένε, οι προϊστάμενοι του Υπουργείου Παιδείας «βρείτε ώρες να αναπληρώσετε αυτές που χάθηκαν στην κατάληψη». Δε μας λένε όμως, πότε έστειλαν αναπληρωτές καθηγητές για να ξεκινήσουν τα μαθήματα στο 3ο ΤΕΛ, μήπως το Νοέμβριο;

Που βρίσκεται η ευθύνη; Μήπως φταίνε οι μαθητές, οι καθηγητές, οι γονείς για τα προβλήματα της παιδείας;

Σίγουρα γνωρίζουν, ότι μόνη υπεύθυνη είναι αυτή η πολιτική που συντηρεί τα ιδιωτικά

σχολεία και κόβει τις δαπάνες από την ήδη υποβαθμισμένη δημόσια εκπαίδευση.

Υ.Γ. Σήμερα στις 15/1/90 έληξε η κατάληψη των μαθητών του 3ου ΤΕΛ. Ένας μήνας πέρασε... Έληξε η κατάληψη, γιατί οι μαθητές μαζί με την ΕΛΜΕ και καθηγητές από το σχολείο, μετά από πορεία που έγινε στις 10/1/90 προς τον ΟΣΚ και το Δήμο της Αθήνας, πήραν τη διαβεβαίωση ότι στις 15/1/90 θα αρχίσουν οι εργασίες για το φπάξιμο του σχολείου. Πραγματικά, στις 15/1/90 άρχισαν οι εργασίες στο σχολείο και οι μαθητές, μετά από ένα μήνα κατάληψης, ξαναγύρισαν στα μαθήματά τους. Βέβαια, καθηγητές και μαθητές, ξεκινήσαμε τα μαθήματα μέσα σε ένα σχολείο «γιατί».

Τώρα, όπως έγραφα και παραπάνω, οι αρμόδιοι ενδιαφέρονται για τις «χαμένες ώρες» των μαθημάτων. Για να δικαιούνται να μιλάνε για χαμένες ώρες, ας απαντήσουν πρώτα στα προηγούμενα ερωτήματα.

X.K.

Α' ΕΛΜΕ ΑΘΗΝΑΣ 4ο ΤΕΛ

Ζητούν πολλά;

Οι μαθητές του 4ου ΤΕΛ Αθήνας, εκτός του ότι αντιμετωπίζουν όλα τα γνωστά προβλήματα της τεχνικής εκπαίδευσης (συν το μεγάλο πρόβλημα της ατμοσφαιρικής μόλυνσης, αφού το σχολείο βρίσκεται στην οδό Σκαραμαγκά, ένα αδιέξοδο δρομάκι κάθετο στην Πατησίων και παράλληλο της Ιουλιανού), αντιμετωπίζουν επιπρόσθετα το μεγαλύτερο ίσως πρόβλημα για σχολείο, την παντελή έλλειψη αύλιου χώρου.

Αποφάσισαν λοιπόν να ζητήσουν κάτι ασήμαντο, και συγχρόνως πολύ σημαντικό γι' αυτούς, την πεζοδρόμηση της οδού Σκαραμαγκά. Έκαναν δυο φορές παράσταση στο Δήμο της Αθήνας, αλλά

η απάντηση ήταν «παραδόξως» αρνητική. Αποφάσισαν, λοιπόν, να απέχουν από τα μαθήματά τους, την Πέμπτη 14 Δεκεμβρίου, γεγονός που δημοσίευσαν αρκετές εφημερίδες. Κανείς όμως δεν καταδέχτηκε να δώσει μια απάντηση. Γιατί; Ζητούν πολλά; Λίγο χώρο ζητούν για να μπορούν να ξεμουδιάζουν στα διαλείμματα.

Είναι τόσο δύσκολη η πεζοδρόμηση ενός αδιέξοδου δρόμου, που τώρα χρησιμοποιείται αποκλειστικά για πάρκινγκ; Δεν αρκεί που στοιβάζονται στις απαράδεκτα μικρές αίθουσες, πρέπει και να κάνουν διάλειμμα ανάμεσα σε παρκαρισμένα αυτοκίνητα;

Σ.Λ.

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Στις εκλογές για τα νέα Δ.Σ. των 5 ΕΛΜΕ της Θεσσαλονίκης συμμετείχαν οι εξής παρατάξεις και κινήσεις (δεν υπάρχουν όλες σε κάθε ΕΛΜΕ): 1) ΠΑΣΚ, 2) ΔΑΚΕ, 3) Αγωνιστική Συνεργασία (Α.Σ.) που τη συγκροτούν δυνάμεις προσκείμενες στο Συνασπισμό, 4) Αυτόνομη Ριζοσπαστική Κίνηση (Α.Ρ.Κ.) από το χώρο του ΚΚΕ. εσ. Α/Α - ΕΑΣ, 5) Κίνηση που συγκρότησε «Ψηφοδέλτιο Ενότητας και Αγώνα» (Ε.Α.) που ο κύριος κορμός της σχηματίστηκε από αποχωρήσαντες ή διαφωνούντες με το «Σ» και συμπληρώθηκε από άλλους αριστερούς, 6) Δημοσιούπαλληλική Ενότητα Εκπ. (ΔΕΕ) από δυνάμεις που αποσπάστηκαν της Αγωνιστικής Συνεργασίας διαφωνώντας ή αποχωρώντας από το «Σ», 7) Ταξική Ενότητα (Τ.Ε.) από τη Σ.Α.Κ.Ε., 8) Αριστερή Πρωτοβουλία, 9) Αγωνιστική Συνσπείρωση (Αγ.Σ.) από διαφωνούντες του «Σ» και άλλους αριστερούς.

Σε σχέση με την προηγούμενη εκλογική αναμέτρηση και αναφορικά με τις τρεις πρώτες συνδικαλιστικές παρατάξεις, η ΠΑΣΚ έχει κάποια άνοδο, η ΔΑΚΕ μικρή πτώση, ενώ η Αγωνιστική Συνεργασία σημαντική πτώση.

Στη Θεσσαλονίκη οι υπόλοιπες δυνάμεις, παρά τις μεταξύ τους σημαντικές

διαφορές, συγκροτούν ένα ανερχόμενο ελπιδοφόρο ρεύμα αντισυναινετικό. Μπορεί αυτό το ρεύμα να μην αποτύπωσε εκλογική επιτυχία, ξεχώρισε όμως και ακούστηκε στις Γ.Σ. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση του εκπροσώπου της Αριστερής Πρωτοβουλίας που στην εκλογολογιστική συνέλευση μίλησε για 15 λεπτά, παρ' όλο το ψηφισμένο 5λεπτο, μετά από πρότασή του που έγινε αποδεκτή από την πλειοψηφία της Γ.Σ.

Μ.Χ.

**Σύγχρονη
Εκπαίδευση**
**για υπεύθυνη-σφαιρική
πληροφόρηση**
**για αδέσμευτο
διάλογο**
**για ελεύθερη
έκφραση**

τασούρα βερβειώτη
ουραυία δαιματριού
κούρα φραυτζαί

... **ΣΤΑ**
ΛΥΜΕΙΑ
ΣΑΣ

ύγιου / βιβλία

Προσδοκί Έκδοση
Ενημέρωσης και
Προβλεπτικού

• Π.Ε.Φ. •

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑ ΕΝΩΣΗ ΦΙΛΟΛΟΓΩΝ

1 Τηλ. & Αρ. Φ. ΣΤΑΘΗΡΑΝΟΣ, ΜΑΓΙΤΟΣ - ΠΟΛΥΜΕΛΗΣ 1980
Διοικητική Αθήνα, Τ.Κ. 10411, τηλ. 5144

ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ
επιστημολογική έρευνα
ενημέρωση και προβλεπτικοί
της Πανελλήνιας Ένωσης
Φιλολόγων (Π.Ε.Φ.)
Πολυτεχνείου 4
Τ.Κ. 104/33
Υπεύθυνος σύνταξης με
το όνομα
Σταυρούλης Μαρτυράκης,
πρόεδρος της Π.Ε.Φ.

Το 4.2.
της Π.Ε.Φ. εύχεται σε
όλους τους αναγνώστες
Καλό Καλοκαίρι

Γράμμα της σύνταξης

Αγαπητοί συνάδελφοι και φίλοι αναγνώστες.

Το τεύχος που κρατάτε στα χέρια είναι κάπως «βαρύτερο» από τα προηγούμενα. Οι ανάγκες των καιρών, αλλά και το άνοιγμα των **αντιπετραδίων** σε όλο και περισσότερο κόσμο, επέβαλαν την ποσοτική κατ' αρχήν, αλλά και ποιοτική «αναβάθμισή» του.

Προηγήθηκαν συζητήσεις της Συντακτικής Επιτροπής και αποφασίστηκε η δημιουργία Επιτροπών με ειδικό αντικείμενο μελέτης, πράγμα που θα δώσει τη δυνατότητα καλύτερης εξειδίκευσης και ανάπτυξης της θεματολογίας (πάλι η εξειδίκευση μπροστά μας).

Πάρθηκαν υπ' όψιν παρατηρήσεις που αφορούσαν στη διάταξη της ύλης (να μην είναι «πηγμένη»), στα άρθρα (να είναι μικρότερα, αλλά φαίνεται ότι οι αρθρογράφοι και οι συνεργάτες δεν τόλαβαν υπ' όψη τους), να υπάρχουν αφιερώματα καλύτερη και πληρέστερη παρουσίαση των ρυθμίσεων που σχετίζονται με την ΕΟΚ.

Ακόμα, ειδικότερες παρατηρήσεις που αφορούσαν σε ειδικές θεματολογίες, συνευτεύξεις κ.λπ., καθώς και στην ανάγκη να διακινηθεί το περιοδικό με κεντρικό τρόπο (από το πρακτορείο και στα επαρχιακά βιβλιοπωλεία). Αυτό, βέβαια, είναι γνωστό πως αυξάνει τις πωλήσεις, αλλά αφήνει το δίκτυο διανομής σε «ξένα χέρια».

Γράμματα και τηλεφωνήματα, υποδείξεις που αφορούσαν ειδικές συζητήσεις (ανοιχτού χαρακτήρα) για θέματα της εκπαίδευσης πάρθηκαν επίσης υπ' όψιν· θα προσπαθήσουμε να τα βάλουμε σε μία σειρά.

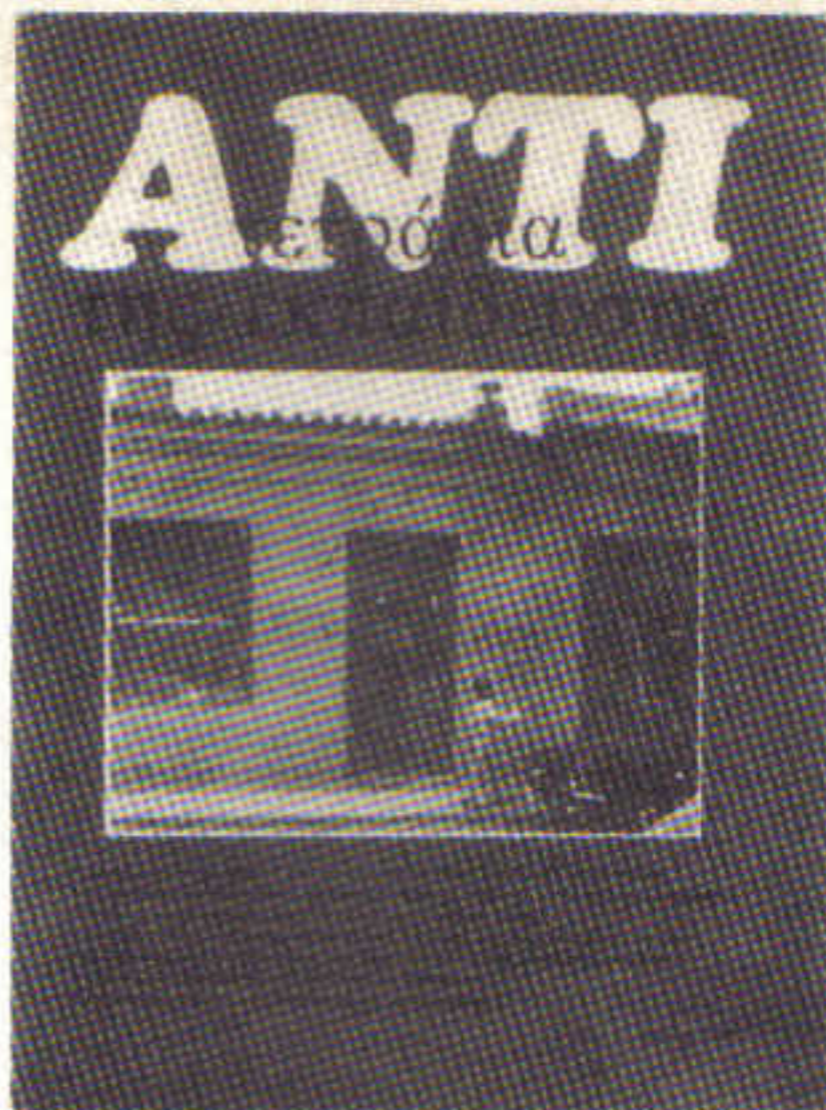
Η πυκνότερη έκδοση είναι δυνατή (κάθε δύο μήνες), αλλά νομίζουμε ότι δε θα πρόσθετε τίποτα διαφορετικό· όταν υπάρξουν πυκνές εξελίξεις, θα δούμε έκτακτα τεύχη.

Συνάδελφε και φίλε αναγνώστη.

Δε φειστήκαμε κόπου, χρόνου και χρήματος, προκειμένου να δώσουμε ό,τι μπορούσαμε στο χώρο της εκπαίδευσης. Πίσω μας δεν είναι ούτε εκδοτικά συγκροτήματα, ούτε οικονομικοί πάτρωνες, ούτε κομματικές υπερδυνάμεις (είναι μόνο... ο πίνακας). Απευθυνόμαστε σε σένα που κατανοείς τις προσπάθειες για την άλλη φωνή στο μαζικό χώρο και στο σχολείο. Για μια φωνή αποκάλυψης, αντίστασης, πληροφόρησης.

Στήριξε, με την κριτική, τις παρατηρήσεις σου, τη διακίνηση, την προβολή, όσα νομίζεις ότι προάγουν την κοινή μας υπόθεση.

Διάδοσε τ' **αντιπετραδία**, γίνε συνδρομητής, γίνε συνεργάτης μας.

αντιτετράδια της εκπαίδευσης Αριστερό Περιοδικό για την Εκπαίδευση

Διευθύνεται από Επιτροπή

Γραφεία: Μάρνη 30, 10443, Αθήνα, τηλ. 5235221

Υπεύθυνος Σύνταξης: Γιώργος Σόφης, τηλ. 9705865

Διπλό Τεύχος 9-10, Φεβρουάριος 1990, τιμή 350 δρχ.

Συνδρομή για τέσσερα τεύχη 1500 δρχ.

Συνδρομή εξωτερικού 2000 δρχ.

Κεντρική διάθεση: Αγγελική Φατούρου

Δυρραχίου 55, 10443, Αθήνα, τηλ. 5125714 - 9323251

Αριθμός Λογαριασμού Εμπορικής Τράπεζας: 25 550 862

Σ' αυτό το τεύχος συνεργάστηκαν:

Χριστιανή Αθανασίου - Φιλολόγος

Βασίλης Αλεξίου - Φιλολόγος, Δικηγόρος

Μαλάμω Βαρελά - Τεχνολόγος Ηλεκτρολόγος

Γιώργος Βεργιτσάκης - Ιδιωτικός Εκπαιδευτικός Τέχνης

Αγγελίνα Γιαννετοπούλου - Δασκάλα

Ασπασία Δεμερούκη - Φιλολόγος

Αντρέας Ζεάκις-Γλύνιαν - Καθηγητής Γενικής Μουσικής

Γιώργος Καββαδίας - Φιλολόγος

Γιώργος Καμπούκος - Μαθηματικός

Χρήστος Κάτσικας - Φιλολόγος

Ελεονώρα Κυριακού - Δασκάλα

Γιάννης Μακρίδης - Μαθηματικός

Άννα Μοσχονά-Καλαμάρα - Γλύπτρια, Εκπαιδευτικός Τέχνης

Λάμπρος Μπαλάσκας - Μαθηματικός

Σάκης Νικολόπουλος - Μαθηματικός

Έφη Οικονομοπούλου - Κοινωνική Λειτουργός

Γιάννης Παπαδάτος - Δάσκαλος

Παναγιώτης Παπαπαναγιώτου - Φυσικός

Γιάννης Πανούσης - Καθηγητής Νομικής Θράκης

Πέτρος Πετρίδης - Πολιτικός Μηχανικός

Γιώργος Σόφης - Φυσικός

Μαίρη Σόρογκα - Φιλολόγος

Στέλιος Σταυρινάδης - Μαθηματικός

Θανάσης Τσιριγώτης - Φιλολόγος, γραμματέας Δ.Σ. Γ' ΕΛΜΕ Δυτ. Αττικής

Χρήστος Τσουκαλάς - Φιλολόγος

Αγγελική Φατούρου - Φυσικός

Μαρία Φραγκιά - Βιολόγος

Ζωή Χατζή - Γλύπτρια, Πρόεδρος Ένωσης Καθηγητών Καλλιτεχνικών Μαθημάτων

Μηνάς Χατζηδημητρίου - Μαθηματικός

Ταξιάρχης Χρήστου - Πολιτικός Μηχανικός

Μπορείτε να βρείτε τα «αντιτετράδια»
στα εξής βιβλιοπωλεία της Αθήνας:

Ορίζοντες - Καραβίας - Τολίδης - Μήνυμα -
Αίολος - Ελεύθερος Τύπος - Κομμούνα - Εστία -
Απρόβλεπτο (στην Ηλιούπολη) - Παρουσία -
Ιστορικές Εκδόσεις - Στου Γκοβόστη -
Χνάρι - Παραπέντε - Gutenberg - Πρωτοπορία
και στα περίπτερα της Πλ. Κάνιγγος, της Νομικής
και του Χημείου.

